IAN BURUMA

DE PARTEA CHINEI

IAN BURUMA

De partea Chinei

Traducere din engleză şi note
de
IRINA IACOB

UNIVERS

Redactori Iustina Croitoru şi Adrian Creţu
Corector Elena Tătaru
Tehnoredactor Constantin Niţă
Coperta Credit foto: Istock Photo

IAN BURUMA
THE CHINA LOVER

www.edituraunivers.ro

ISBN 978-99931-13-15-7

Pentru Eri

PARTEA ÎNTÂI

1

A fost o vreme, greu de imaginat azi, când japonezii s-au îndrăgostit de China. Nu toţi japonezii, desigur, dar destui ca să se poată vorbi de o modă. Ca toate nebuniile de felul acesta din ţara mea, moda asta cu China a fost ceva efemer. Dar cât a durat a fost spectaculoasă. Nebunia a lovit ţara în toamna anului 1940, când armata noastră zănatică se scufunda în propria mocirlă. Bombardierele noastre distrugeau Chungking-ul. Dar degeaba. La drept vorbind, era ca şi cum un banc de peştişori ar încerca să mănânce o balenă.

În Tokyo, căldura umedă a verii persista neplăcut. Asakusa[1], de obicei aşa de plin de viaţă, părea obosit, de parcă oamenii nu mai aveau energie să se distreze. Oricum agitaţia se mutase în vest, în zona Ginza, dar chiar şi acolo era o atmosferă apăsătoare în aerul sufocant: cafenelele erau pe jumătate goale, barurile treceau prin vremuri grele, iar mâncarea din restaurante nu mai era aşa de gustoasă ca înainte. Veselia era oricum, chiar dacă nu interzisă, descurajată în mod oficial ca fiind „nepatriotică".

Apoi a venit nebunia cu China, ca un curcubeu pe cerul întunecat. Filmele a căror acţiune avea loc în China erau noua modă. Toate fetele voiau să arate ca Ri Koran, vedeta manciuriană. Le vedeai plimbându-se prin Ginza, cu picioarele lor scurte, ca nişte ridichi umflate, în rochii de mătase strâmte. Se fardau în aşa fel încât să pară că au ochii mai oblici, mai exotici, mai chinezeşti. *Nopţi chineze*, hitul lui Ri Koran, ce evoca farmecul nopţilor în Shanghai, se difuza toată ziua la radio. Fetele fredonau

---

1. Cartier comercial din Tokyo.

melodia ritmată cu ochii închişi, fermecate, legănându-se uşor, ca nişte flori tropicale. O cafenea din Sukiyabashi, care se chema „Nopţi chineze", a angajat sosii ale lui Ri Koran. Nu că ar fi arătat ca ea. Dinţii stricaţi şi statura îndesată le dădeau de gol imediat – erau nişte ţărănci japoneze. Dar erau acolo, îmbrăcate în mătăsuri în culori ţipătoare, cu câte-o floare în păr. Era de-ajuns. Bărbaţii erau înnebuniţi după ele.

Probabil că monotonia frontului făcea ca, prin contrast, continentul asiatic să pară atrăgător. Şi oricum nebunia asta nu era prima de acest fel. Cum spuneam, pe japonezi îi apucă adesea accese de nebunie care determină o atracţie pentru una sau alta. Poţi spune că avem asta în sânge. Dar poate că adevăratul motiv e mai lumesc. Cântecul lui Ri Koran îi făcea pe oameni să uite, chiar dacă pentru scurt timp, de războaie, de criza economică şi de soldaţii care mărşăluiau prin noroaiele unui pământ îmbibat cu sânge. În loc să fie ţinutul a mii de tristeţi, cel care ne ducea spre orori din ce în ce mai cumplite, China devenise un loc plin de farmec ce promitea plăceri de nedescris.

Acum pare totul aşa de îndepărtat, mai ales când mă uit la ce s-a ales de visele noastre prosteşti. „Nopţi chineze" nu mai există de mult. Ginza e o ruină. Japonia e o ţară de ruine. Eu sunt o ruină. Oricum, la numai un an după ce a început, nebunia asta cu China s-a şi terminat. După Pearl Harbour, oamenii nu se mai gândeau decât la înfrângerea barbarilor acelora anglo-americani. S-a dovedit a fi doar un vis, un miraj al deşertului spre care noi, însetaţi, ne-am târât cu speranţa deşartă că ne va potoli setea de puţină dreptate şi respect.

Dar înainte de a merge mai departe cu povestea aceasta, ar trebui să vă explic dragostea mea pentru China, care n-a fost deloc precum acea nebunie superficială din 1940. Ca să îmi înţelegeţi sentimentele, trebuie să călătorim înapoi în anii '20, în satul meu natal de lângă Aomori, un loc mic într-o provincie îngustă la minte a unei ţări mici, al cărei popor avea încă vederile înguste ale unei broaşte aflate pe fundul unei fântâni. Pentru mine, China, cu întinderile ei vaste, cu oraşele ei aglomerate şi civilizaţia sa de cinci mii de ani, a reprezentat întotdeauna ieşirea din fântână. Eu am fost o broscuţă care a scăpat.

Când eram copil, dragostea mea pentru China nu era bine văzută. Mai era, desigur, și bătrânul *sensei* Matsumoto, un bărbat subțire, cu un chimonou albastru-spălăcit și ochelari cu ramă de baga, cu părul lung și alb ca o pânză de păianjen care-i cădea în jurul gâtului înțesat de riduri. Dar China pe care o iubea el se oprise undeva în secolul al doisprezecelea. Trăia în lumea clasicilor confucianiști, a căror înțelepciune încerca, cu prea puțin succes, s-o împartă cu noi. Parcă-l văd și acum în fața ochilor, cu capul aproape atingând paginile *Analectelor* și un zâmbet ușor pe buzele crăpate, în timp ce urmărea semnele chinezești cu unghia lungă, maro a arătătorului, surd la râsetele înfundate ale elevilor săi. Chiar și acum, când aud numele lui Confucius sau Mencius, îmi apare înaintea ochilor imaginea lui *sensei* Matsumoto, cu respirația lui de om bătrân, mirosind a lapte ars.

Tatăl meu, Sato Yukichi, luptase în China în 1895. Dar nu era nici un pic de iubire între el și țara foștilor săi inamici. Nu vorbea prea des despre războiul acela. Chiar mă întreb dacă nu cumva avea doar o idee vagă despre ce fusese vorba. Doar uneori, când bea prea mult sake, își dădea capul pe spate și începea să cânte un marș, cu mâna făcută pâlnie, ca o trompetă. Apoi ne plictisea cu povești despre comandantul Koga care salvase steagul imperial sau alte isprăvi de felul acesta. Sau nu mai contenea să povestească despre cum era vremea în Manciuria, unde, și nu se plictisea niciodată să spună asta, iarna era mai frig decât la noi, atât de frig încât îți îngheța pișatul ca un țurțure, de la vârful penisului până la pământ. Când ajungea aici cu povestirea, mama se retrăgea întotdeauna și făcea tot felul de zgomote la bucătărie.

Într-o zi, pe când eram copil, am descoperit printre cărțile tatălui meu o cutie lăcuită în care se aflau niște gravuri în lemn reprezentând scene de luptă într-un decor înzăpezit. Cum nu fuseseră aproape deloc expuse la lumină, culorile erau la fel de vii și de proaspete ca atunci când fuseseră făcute – nuanțe aprinse de roșu și galben pentru focurile de armă și albastru-închis pentru nopțile de iarnă. Caii, înveliți în pături în carouri de la gât până la glezne, erau atât de măiestrit desenați, încât parcă îi simțeai cum tremurau în zăpadă. Mi-aduc și acum aminte titlurile lor: *Bătălia grea a căpitanului Asakawa*, *Bravo pentru*

Japonia: Cântecul victoriei din Pyongyang. Şi chinezii? Ei erau înfăţişaţi ca nişte creaturi gălbejite, asemenea unor şobolani, cu ochii mijiţi şi cozi, fie tremurând de spaimă, fie prosternaţi la picioarele soldaţilor noştri triumfători. Japonezii, splendizi în uniformele lor negre în stil prusac, erau mult mai înalţi decât rozătoarele astea chineze. Arătau aproape ca nişte europeni. La vremea respectivă nu mi s-a părut foarte ciudat. Dar nici n-aş putea spune că gravurile astea m-au umplut de mândrie. Mă întrebam, în schimb, de ce înfrângerea unor inamici atât de jalnici era înfăţişată ca fiind ceva atât de glorios.

Acele gravuri au fost prima imagine a unei lumi mai largi, departe de satul nostru de lângă Aomori. Dar nu ele m-au făcut să visez la plecarea de acolo. Cred, privind acum înapoi, că acele vise au fost hrănite de ceva mai artistic. Întotdeauna m-am considerat a fi un artist în sufletul meu, un om de teatru. Asta a început pe când eram foarte mic. Nu că am fi avut noi ocazia să vizităm ceva aşa de măreţ precum un teatru Kabuki. Pentru asta trebuia să mergi la Aomori. Satul nostru era prea izolat, chiar şi pentru trupele ambulante care ofereau un tip de teatru mult mai frivol şi mult inferior. Şi chiar dacă ne-ar fi făcut favorul de a veni pe-acolo, tata nu m-ar fi lăsat niciodată să merg la genul acela de distracţie. Fiind învăţătorul satului, se mândrea cu faptul că era un om respectabil. Bărbaţii serioşi, în viziunea lui, nu se duceau la asemenea distracţii.

Distracţia, pe când eram eu copil, era întruchipată de un bărbat, stimabilul domn Yamazaki Tetsuzo, vânzător de bomboane şi actor la „teatrul de hârtie". Venea în zilele de sărbătoare pe vechea lui bicicletă Fuji, ducând o construcţie din lemn care arăta ca un dulăpior cu sertare în care avea o cutie cu bomboane, un ecran de hârtie şi nişte poze pe care le trecea prin faţa ecranului una câte una în timp ce imita vocile personajelor din poze. Pentru că satul nostru era înzăpezit pe timpul iernii, Yamazaki nu ajungea la noi decât primăvara şi vara. Ştiam întotdeauna că vine când auzeam sunetul sandalelor lui de lemn pe care le lovea una de alta ca să-şi anunţe sosirea. Înainte de spectacol vindea bomboane. Celor mai norocoşi dintre noi, care aveam bani să cumpărăm, ni se permitea să stăm în primele rânduri. Eu n-am avut

niciodată norocul acesta. Tatăl meu, deşi rar îmi interzicea făţiş să mă duc la spectacolele vânzătorului de bomboane, în nici un caz nu era de acord să cheltuiesc vreun ban. În primul rând, declarase că bomboanele nu sunt igienice. Poate că avea dreptate, dar nu bomboanele mă atrăgeau în primul rând.

Domnul Yamazaki nu arăta grozav, era un bărbat slab, cu ochelari şi câteva fire de păr bine întinse peste chelia lucioasă. Deşi spunea mereu aceleaşi poveşti, câteodată mai şi improviza. Când vorbea cu glasul subţire al unei femei frumoase, aproape te convingea că vânzătorul acela de bomboane se transformase, ca prin magie, într-o frumuseţe extraordinară. Şi când frumuseţea aceea se dovedea a fi o fantomă care la sfârşitul poveştii devenea o vulpe malefică, interpretarea lui ne dădea fiori reci. Sunetele erau la fel de importante ca şi interpretarea băieţilor curajoşi şi a vulpilor demonice. Era foarte bun mai ales la elementele dramatice, cum ar fi furtunile cu tunete, zgomotul sandalelor de lemn şi al săbiilor de samurai. Dar piesa lui de rezistenţă, cea care ne plăcea cel mai mult nouă, admiratorilor săi devotaţi, şi pe care o anticipam ca nişte adevăraţi cunoscători, era un pârţ senzaţional tras de lordul înfumurat din binecunoscuta poveste *Prinţesa-şarpe*. Parcă era un trombon uman ce nu se mai oprea, minute în şir, aproape fără pauză, faţa i se făcea din ce în ce mai roşie, venele i se umflau la tâmple, de credeai că mai avea puţin şi exploda. Noi cădeam în extaz, indiferent de câte ori mai văzusem extraordinara lui interpretare. Dar apoi, brusc, precum un balon înţepat, faţa lui îşi recăpăta forma obişnuită, iar el oprea spectacolul, deşi povestea nu se terminase. Îşi aduna pozele şi îşi strângea scena improvizată, aşezând-o cu grijă pe bicicleta lui Fuji.

– Mai vrem, mai vrem! strigam noi. Dar zadarnic. Trebuia să avem răbdare până când auzeam din nou zgomotul sandalelor lui de lemn anunţându-i sosirea.

De-atunci am văzut multe spectacole extraordinare, cu actori mult mai faimoşi decât acest umil vânzător de bomboane, dar primele amintiri sunt de nepreţuit. Nimic nu s-a mai putut compara vreodată cu magia reprezentaţiilor teatrului de hârtie al domnului Yamazaki. Mă pierdeam total în poveştile lui care descriau o lume mult mai atrăgătoare decât viaţa plicticoasă de

zi cu zi din satul nostru; nu doar mai atrăgătoare, dar într-un fel chiar mai reală. Aşa cum eşti foarte dezamăgit la trezirea dintr-un vis ce pare real, aşa uram şi eu momentul în care poveştile domnului Yamazaki se opreau la jumătate. Abia aşteptam continuarea, deşi ştiam exact ce urma să se întâmple.

Domnul Yamazaki n-avea nici un motiv să-mi acorde o atenţie specială mie, un băieţel vrăjit de teatru, care nu cumpăra niciodată bomboane. Dar, după ce m-am ţinut după el mai multe zile, oferindu-mă să-i lustruiesc bicicleta şi rugându-mă de el să mă ia ucenic (de parcă tata m-ar fi lăsat), s-a învrednicit în sfârşit să vorbească cu mine. Era o după-amiază fierbinte. S-a lăsat pe vine pe marginea drumului plin de praf, s-a şters pe frunte cu o batistă de bumbac şi a sorbit din ceaiul rece de orz din bidonul lui. Uitându-se la mine cu ochii mijiţi prin fumul de la ţigară, m-a întrebat ce voiam să mă fac când o să fiu mare. I-am spus că voiam să fiu ca el, să călătoresc şi să fac spectacole de teatru. M-am rugat de el să mă înveţe. Nu a râs şi nici nu m-a luat peste picior, dar a clătinat uşor din cap şi mi-a spus că viaţa de actor e grea. El făcea asta pentru că nu avea de ales. Dar eu păream un băiat isteţ. Puteam să ajung mai bine de-atât. Şi oricum n-avea nevoie de un ucenic. Probabil că dezamăgirea mea a fost cât se poate de evidentă, de vreme ce a vârât mâna în geanta lui cu bomboane, a scos de acolo o carte cu poze şi mi-a făcut-o cadou ca un fel de consolare.

Nici nu s-ar fi putut gândi vânzătorul de bomboane la un cadou mai de preţ. Aş îndrăzni chiar să spun că mi-a schimbat viaţa. Pentru că aşa am descoperit eu *Suikoden* sau *Toţi oamenii sunt fraţi*, cartea mea preferată, Biblia mea, din care am învăţat pe dinafară toate poveştile despre luptătorii chinezi cu sabia apăruţi în secolul al XIV-lea în chip de demoni. Aş putea să vă spun poveştile tuturor, ale celor o sută opt eroi: Shishin, războinicul cu nouă dragoni tatuaţi pe spate, Roshi Ensei, Sajinki Kakusei şi tot aşa. Aceşti războinici nemuritori ce se luptau în mlaştinile din centrul Chinei erau aşa de diferiţi de creaturile gălbejite din gravurile tatălui meu, încât păreau din cu totul altă specie. Erau nişte uriaşi, nu nişte pitici laşi. Aveau stil aceşti luptători pentru dreptate şi onoare, şi erau liberi. Poate că asta era cel mai important,

sentimentul unor posibilităţi nelimitate. Eroii din *Suikoden* nu puteau exista decât într-un spaţiu vast cum era China. Prin comparaţie cu ei, războinicii japonezi erau nişte neciopliţi cu vise mărunte, limitaţi de graniţele înguste ale ţării noastre.

Am citit şi răscitit cartea de atâtea ori, încât hârtia aceea ieftină s-a uzat şi cartea a început să se desfacă. În curtea casei noastre, de unul singur, îmi fluturam sabia de bambus în lupte imaginare contra unor conducători răi, încercând poziţii de luptă pe care le ştiam din poze, jucând rolul lui Shishin Nouă Dragoni sau al lui Ploaie Binefăcătoare, sumbrul proscris cu ochi de phoenix. Noi, japonezii, ne mândrim cu loialitatea şi onoarea noastră, dar le-am copiat de la vechii chinezi. Citind *Toţi oamenii sunt fraţi* m-am întrebat, încă din copilărie, care va fi soarta acestui mare popor. Cum de îşi lăsase oamenii să ajungă aşa de rău? Ştiam că nu e cazul să-l întreb pe tata, care nu avea decât dispreţ faţă de „chinezoi". Aşa că l-am întrebat pe domnul Yamazaki, care şi-a înclinat uşor capul şi şi-a ţinut răsuflarea.

– Nu mă pricep la lucruri aşa de dificile, a spus el şi m-a sfătuit să învăţ mult, ca într-o zi să ştiu răspunsurile la toate întrebările mele.

Dar, deşi nu m-a putut lumina cu privire la trista soartă a Chinei, mi-a făcut loc în primul rând, chiar sub ecranul rezemat de bicicleta lui, în ciuda faptului că n-am putut niciodată să cumpăr vreo bomboană.

2

Prima dată când am văzut-o pe Yoshiko Yamaguchi a fost în marele oraş Mukden în octombrie 1933. Mukden, căruia noi îi spuneam Hoten, era cel mai aglomerat şi mai cosmopolit oraş din Manciuria, mai modern chiar decât Tokyo în zilele sale de glorie, înainte ca oraşul nostru capitală să fie prefăcut într-o ruină fumegândă de bombardierele americane B29.

Din toată înfăţişarea ei, ochii erau cei care îţi lăsau cea mai puternică impresie. Erau neobişnuit de mari pentru o orientală. Nu arăta nici a japoneză, nici a chinezoaică. Era ceva în ei ce amintea de Drumul Mătăsii[1], de caravane şi târgurile cu mirodenii din Samarkand[2]. Nimeni n-ar fi bănuit că e o japoneză obişnuită, născută în Manciuria.

Înainte să sosim noi, japonezii, Manciuria era un ţinut sălbatic şi înspăimântător, aflat în zona primejdioasă a graniţei dintre Rusia şi China, un loc ce nu aparţinea nimănui. Altădată reşedinţa împăraţilor din marea dinastie Qing, Manciuria decăzuse după ce aceştia se mutaseră la sud, în Pekin. Comandanţii supremi făceau ce voiau, prădând această regiune vastă de comorile sale, asmuţind bandele de tâlhari unele împotriva altora şi aducându-le numai nefericire locuitorilor săraciţi care aveau nenorocul să se afle în calea lor. Femeile erau luate sclave, iar bărbaţii omorâţi sau obligaţi să li se alăture tâlharilor care treceau prin sate ca norii de lăcuste. Locuitorii săraci ai Manciuriei au avut

1. Rută comercială ce lega China de coasta estică a Mediteranei, folosită din secolul al II-lea î.Cr. şi până în secolele XII-XIV d.Cr.

2. Oraş în Uzbekistan, capitala Imperiului Mongol în vremea lui Timur Lenk.

parte doar de amărăciune vreme de sute de ani. Puținii curajoși care au încercat să reziste au sfârșit spânzurați cu capul în jos de copaci, cu măruntaiele atârnând pe-afară ca niște fire rupte, ca exemplu teribil pentru alții care ar fi avut idei asemănătoare. Cu toate acestea, ordinea a fost în sfârșit restabilită atunci când marele stat Manchukuo a fost format sub tutela japoneză.

Manchukuo era cu adevărat un imperiu asiatic, condus de ultimul descendent al dinastiei Qing, Împăratul Pu Yi. Dar, în același timp, era și un imperiu cosmopolit, în care se amestecau toate rasele și în care toate erau tratate la fel. Fiecare dintre cele cinci rase principale, japonezii, manciurienii, chinezii, coreenii și mongolii, avea propria culoare pe drapelul național: galben muștar cu dungi roșii, albe, negre și albastre. Apoi mai erau rușii, în Harbin, Dairen și Mukden, și evreii, precum și alți străini din toate colțurile lumii. Când am ajuns în port la Dairen, punctul cel mai sudic al Manciuriei, m-am simțit de parcă intrasem în lumea largă. Prin comparație, până și Tokyo mi se părea îngust și provincial. Atmosfera era așa de cosmopolită! Pe lângă mirosul de cărbune și de untdelemn, puteai să simți mirosul înțepător al verzei murate coreene, aburii plăcintelor rusești, oaia manciuriană la proțap, supa miso a japonezilor și găluștele prăjite ca la Pekin.

Și femeile! Femeile din Mukden erau cele mai frumoase de la nord de Shanghai: chinezoaicele sprintene și mlădioase în rochiile lor *qi pao* strâmte, frumusețile japoneze în chimonouri, cocoțate ca niște păsări cu penaj superb în ricșele ce se îndreptau spre pavilioanele de ceai din spatele băncii Yokohama Specie; rusoaicele și europencele parfumate care luau ceaiul la Smirnoff în haine de blană și pălării cu pene. Într-adevăr, Mukden era un paradis pentru un lup tânăr în libertate. Și pentru că eram un tânăr chipeș, mereu elegant, nu mă puteam plânge de lipsă de atenție din partea femeilor.

În fiecare toamnă, de la începutul anilor '20, doamna Ignatieva, care cântase odată în *Madame Butterfly* la St. Petersburg pentru țar și țarină, dădea un spectacol la Hotelul Yamato, un stabiliment măreț, dar cam înfricoșător, ale cărui turnulețe și ziduri crenelate îi dădeau mai degrabă aerul unei fortărețe

decât al unui hotel. Doamna Ignatieva şi soţul ei, un nobil rus alb, fugiseră de comunişti în 1927 şi de atunci trăiau în Mukden. Contele, întotdeauna impecabil în vechea lui ţinută de ofiţer şi cu Crucea Sfântul Gheorghe oferită personal de către ţar, ţinea o pensiune lângă gară.

Cea mai înaltă culme a artei doamnei Ignatieva era *Habanera* din *Carmen*. Cânta şi arii din *Tosca* sau *Madame Butterfly*, dar *Carmen* era considerată de către melomani drept cea mai bună arie a ei. Sala era plină ochi. Candelabrele de cristal aruncau o lumină strălucitoare peste scaunele aurite şi medaliile prinse de rândurile de uniforme. Toţi cei care erau importanţi în Mukden se aflau acolo: generalul Itagaki din armata din Kwantung, garnizoana noastră în China, stătea în primul rând, împreună cu Hashimoto Toranosuke, preotul shinto al Manchukuo, şi căpitanul Amakasu Masahiko, preşedintele Asociaţiei Prieteniei Japonezo-Manchukuo. I-am văzut şi pe generalul Li, preşedintele băncii Shenyang, cu înfăţişarea lui marţială conferită de mustaţa în stilul Împăratului Wilhelm al II-lea, şi pe domnul Abraham Kaufman, şeful comunităţii evreieşti, care stătea în ultimul rând, încercând să-l evite pe Konstantin Rodzaevsky, o brută necioplită care ne bătea la cap mereu să ne „curăţăm" de evrei.

Şi iată, scăldată în lumina reflectoarelor, splendida siluetă a doamnei Ignatieva, îmbrăcată într-o rochie lungă, neagră, cu un şal de dantelă neagră ce ajungea până pe podea. Zâmbea în timp ce păşea spre centrul scenei, cu un trandafir roşu în mâna dreaptă, bărbia ridicată, acceptând aplauzele cu mici înclinări din cap în toate direcţiile, ca un porumbel semeţ. „Păşea" nu este, de fapt, un cuvânt potrivit pentru a-i descrie mersul; se unduia voluptuos, aşa cum fac occidentalele mai plinuţe. Şi chiar în spatele ei era eleva-minune, o japoneză dulce îmbrăcată într-un chimonou cu mâneci lungi, purpuriu cu cocori albi. Era asemenea unei flori delicate chiar înainte de a înflori, radiind o inocenţă copilărească şi în acelaşi timp un fel de eleganţă exotică ce nu se prea întâlneşte la japoneze. Poate era un pic emoţionată, pentru că, tocmai când *madame* Ignatieva îşi ocupa locul în mijlocul scenei, fetiţa a călcat pe capătul şalului negru, oprindu-şi profesoara din drum. O secundă, zâmbetul a dispărut de pe faţa doamnei Ignatieva, dar şi-a revenit

imediat şi a început să cânte *Habanera*. Ochii negri ai fetei s-au mărit de parcă cereau iertare şi a roşit într-un fel foarte drăguţ.

Cum spuneam, ochii aceia mari mi-au lăsat o impresie de neşters. Deşi nu erau frumoşi în sensul convenţional al cuvântului, fiind chiar prea mari pentru faţa ei mică, aproape ca ai unui peşte, exprimau o vulnerabilitate încântătoare. Dar nu mai era nici urmă de trac pe faţa ei atunci când a început să cânte după ce a terminat *madame* Ignatieva. Îmi amintesc de *Lumina lunii la castel*, un cântec japonez care ne-a făcut pe toţi să lăcrimăm; apoi *Ich liebe dich* a lui Beethoven, apoi un cântec popular în chineză, un cântec rusesc al cărui nume nu mi-l mai amintesc şi în final o interpretare fermecătoare a *Serenadei* lui Schubert. Era destul de evident, chiar şi la vârsta ei fragedă, că Yoshiko nu era ca acele ciripitoare provinciale care fac din concertele japoneze un chin de neîndurat. Gradul de perfecţiune la care ajunsese în stăpânirea limbilor şi a diferitelor stiluri naţionale era extraordinar. Numai pe pământul cosmopolit din Manchukuo ar fi putut creşte o asemenea comoară. Ştiu că e uşor de spus asta acum, dar am ştiut de atunci că Yoshiko, la frageda vârstă de treisprezece ani, era cu totul specială.

Yoshiko se născuse în 1920. Tatăl ei era un fel de aventurier, noi le spuneam *tairiku ronin* sau vagabonzi continentali, un iubitor al culturii chineze care cutreiera câmpiile manciuriene în căutarea norocului. Acesta, din păcate, nu prea era de găsit. În cea mai mare parte a timpului ducea o existenţă precară, predând chineza angajaţilor japonezi ai Companiei de Căi Ferate din sudul Manciuriei. Spun „precară" nu pentru că ar fi fost plătit prost, ci pentru că avea o slăbiciune pentru jocurile de noroc. Chiar eu i-am fost, la un moment dat, elev. Înainte de a fi adoptată de un general chinez, Yoshiko a dus viaţa obişnuită a unui copil japonez de pe continent, printre copii de alte rase, deşi a primit educaţia strictă a oricărei tinere japoneze.

Yoshiko s-a născut cu zece ani înainte de a fi înfiinţat Manchukuo. Sau, s-ar putea spune, cu unsprezece ani înainte de conceperea Manchukuo. Pentru că asta s-a întâmplat cu mare gălăgie, pe 13 septembrie 1931, când o bombă a explodat pe calea ferată chiar la marginea oraşului Mukden. Cine anume erau

vinovaţii nu s-a aflat la momentul respectiv. Să presupunem că până la urmă Manchukuo s-a născut dintr-o aventură de-o noapte sino-japoneză. Armata noastră din Kwantung a ocupat toate oraşele aflate de-a lungul căii ferate din sudul Manciuriei şi zona a devenit propriu-zis a noastră – mai puţin noaptea, când tâlharii locului făceau imposibilă trecerea pe calea ferată. În nici un an, fostul regat al dinastiei Manchu, care putrezise ca o casă abandonată şi devenise locaşul celor mai cumpliţi răufăcători, s-a transformat într-un stat modern.

Dar eu sunt un romantic, aşa că prefer o altă dată de naştere pentru Manchukuo. În zorii zilei de 1 martie 1934, Pu Yi, ultimul împărat al dinastiei Manchu, îmbrăcat în straiele galbene de mătase ale strămoşilor săi, s-a rugat la Soare în grădina din spate a palatului din Shinkyo şi a renăscut oficial ca Împărat al Manchukuo. În momentul în care a ieşit de la audienţa sa la Soare, noul stat devenise un imperiu. Evident că mie nu mi s-a permis să asist la această ceremonie ce trebuia oficiată doar de către el. Dar n-o să uit niciodată imaginea Împăratului Pu Yi, mai târziu în acea zi, în splendida sa uniformă la două rânduri, cu epoleţii aurii ce i se revărsau peste umerii înguşti, dar sacri, şi purtând pe cap un coif de aur cu pene roşii de struţ. Fanfara cânta imnul Manchukuo, în timp ce Împăratul se îndrepta în pas de defilare către tronul său pe un covor roşu, escortat de Prinţul Chichibu, trei ofiţeri ai armatei din Kwantung şi trei paji manciurieni de la un orfelinat din localitate. Pantalonii îi erau prea lungi, capul său cu ochelari aproape că dispăruse sub coif, iar pasul de defilare îl făcea să semene cu o marionetă. La drept vorbind, ceremonia nu era pe de-a-ntregul lipsită de un aer comic. Şi cu toate acestea, exista o netăgăduită senzaţie de grandoare a momentului. Oamenii au nevoie de spectacole care să le hrănească visele, să le dea ceva în care să creadă, să le creeze un sentiment al apartenenţei. Poporul chinez şi cel manciurian, demoralizate de mai mult de o sută de ani de anarhie şi dominaţie occidentală, aveau nevoie de asta mai mult ca oricând. Şi, deşi oamenii au cam uitat acum, noi, japonezii, le-am dat asta; le-am oferit ceva grandios, un ţel nobil şi măreţ pentru care să trăiască şi pentru care să moară.

Una peste alta, era momentul prielnic pentru aceia dintre noi care aveau vise mărețe cu privire la Asia și Manchukuo. Era, categoric, cea mai bună perioadă pentru mine. După ani de zile în care îmi tot schimbasem slujbele – fusesem profesor particular în Dairen, cercetător la Compania Manciuriană de Căi Ferate, timp în care învățasem chineza, și consultant independent pe probleme interne la Poliția Militară din Mukden –, găsisem în sfârșit slujba perfectă. La drept vorbind, în Japonia fusesem un ratat. Mă ratasem ca student la economie în Tokyo, pentru că aproape că nu văzusem lumina soarelui. Viața mea se desfășura în cinematografele din Ueno și Asakusa. Acolo se duceau toți banii mei. Pereții minusculei mele camere erau acoperiți de pozele starurilor mele preferate, pe care le furam seara de la cinematograf. Mi-ar fi plăcut să lucrez în domeniu, chiar și ca un amărât de asistent de regizor. Dar în Japonia aveai nevoie de relații, iar eu n-aveam nici una. Cine eram eu? Un visător necunoscut dintr-un sat din prefectura Aomori.

Cu toate acestea, în Mukden, sub auspiciile armatei din Kwantung, eu, Sato Daisuke, mi-am putut deschide propriul birou: Biroul Sato de Servicii Speciale pentru Noua Cultură Asiatică. Serviciile pe care le ofeream erau destul de variate și necesitau un anumit grad de discreție. Să zicem că mă ocupam cu informațiile, cu aflarea diverselor lucruri, unele dintre ele având un caracter politic destul de delicat. Aceasta necesita ceva talent actoricesc. Ca să mă amestec cu localnicii, a trebuit să învăț să vorbesc și să mă port ca unul de-al lor. Din fericire, am fost binecuvântat cu o ureche excelentă. Prietenii mei glumeau uneori spunând că sunt un papagal uman. Dacă sunt cu un bâlbâit, mă bâlbâi; cu cineva care are un puternic accent Kansai vorbesc precum un negustor din Osaka. De-asta am prins destul de ușor chineza, uimindu-i pe alți japonezi. Pentru compatrioții mei eram Sato Daisuke, îmbrăcat uneori în costume occidentale, uneori în chimonouri japoneze și alteori în uniforma armatei din Kwantung. Cu chinezii și manciurienii eram Wang Tai și îmi alegeam cele mai bune haine chinezești, făcute din cea mai bună mătase, de către cel mai renumit croitor din Shanghai. Politica era

parte din munca mea, dar cultura era adevăratul meu teritoriu şi sarcina de departe cea mai plăcută, şi pentru mine cea mai importantă, era să găsesc talente printre localnici pentru companiile de film şi televiziune din Manchukuo. Aşa îşi găseau cea mai bună întrebuinţare modestele mele abilităţi.

Problema divertismentului în Manchukuo nu era lipsa de bani sau de voinţă. Pentru că studiourile de film şi posturile de televiziune erau finanţate de Guvernul japonez, existau destui bani pentru cumpărarea celui mai bun echipament, din Japonia, dar şi din Germania sau chiar din Statele Unite. Compania Cinematografică Manciuriană avea nişte studiouri superbe. Şi deşi o parte din bani (ca şi majoritatea actriţelor) rămâneau la ofiţerii armatei din Kwantung, tot mai rămâneau destui pentru filme de primă mână. Şi Compania de Televiziune Mukden era pusă la punct, cu studiouri izolate fonic de ultimă generaţie, unele dintre ele fiind îndeajuns de mari încât să adăpostească o întreagă orchestră simfonică. Artiştilor veniţi în vizită din Japonia nu le venea să-şi creadă ochilor; nu mai văzuseră niciodată aşa ceva. Oamenii uită asta când ne critică pentru ce s-a întâmplat mai târziu. Adevărul este că ce am făcut noi în Manchukuo a fost să propulsăm Asia în lumea modernă. Acest fapt, adesea prost înţeles, poate fi chiar şi acum un motiv de mândrie.

Ca să le ridicăm moralul localnicilor şi să-i facem să înţeleagă pentru ce ne luptăm, n-avea nici un rost să strigăm obişnuitele sloganuri despre prietenia manciuriano-japoneză. Şi nici nu puteam spera să-i atragem arătându-le filme despre pionierii japonezi care ridicau şcoli sau proiectau poduri. Astea îi plictiseau de moarte. Şi, sincer, puteai să-i învinovăţeşti? Mă plictiseau şi pe mine. Oricum mintea lor era mult prea sofisticată pentru propaganda noastră obişnuită şi în acelaşi timp tânjea într-un mod aproape copilăresc după distracţii comice. Normal că trebuia să-i educăm şi să-i luminăm, dar în acelaşi timp să-i şi amuzăm. Voiam să facem filme bune, nu doar bune, cele mai bune, mai bune decât filmele făcute la Tokyo, filme care vor reprezenta spiritul noii Asii. Asta nu se putea face fără actori de primă mână capabili să joace şi să cânte în chineză, pe de o parte, şi, pe de altă

parte, să ne şi înţeleagă cauza, să vorbească japoneza destul de bine ca să se poată înţelege cu regizorii şi cameramanii care veneau de la noi. Să găsesc aceşti oameni era pentru mine o adevărată bătaie de cap, e adevărat, adesea alinată de compania unor minunate actriţe manciuriene, ale căror talente erau vrednice de toată lauda, deşi nu chiar în direcţia cerută de Compania de Televiziune Mukden.

Responsabilul nostru cu propaganda în Manchukuo era un tip ciudat, pe nume Amakasu Masahiko, un căpitan în armata din Kwantung băgat în tot felul de lucruri.

Descurcăreţ din fire, cunoscându-i pe toţi oamenii influenţi din Tokyo, Shanghai şi Manchukuo, şi pe cei respectabili, şi pe cei mai puţin respectabili, Amakasu era ca un păianjen cu o pânză imensă. Nimic din ce se întâmpla în Manchukuo nu-i scăpa: comerţul cu opiu trecea pe la el prin birou, ca şi alte activităţi necesare funcţionării eficiente a statului. În afară de astea, Amakasu îmbina sarcina de a superviza securitatea Împăratului Pu Yi cu aceea de a conduce diverse importante instituţii culturale şi politice, cum ar fi Orchestra Simfonică din Shinkyo şi Asociaţia Concordia pentru promovarea armoniei rasiale şi a ordinii sociale în Manchukuo.

Deşi era o persoană de mare rafinament cultural, Amakasu avea o reputaţie oarecum înfricoşătoare. Camera 202, apartamentul lui de la Hotelul Yamato din Shinkyo, era păzită zi şi noapte de soldaţii înarmaţi până în dinţi ai armatei din Kwantung. Dar Amakasu nu era omul care să lase ceva la voia întâmplării. Dormea întotdeauna cu un pistol la cap, un Mauser C 96 negru. Mulţi ar fi fost fericiţi să-l vadă mort. Şi chiar şi aceia care n-ar fi vrut asta se temeau de el. Ciudat era că nu era aşa de impunător. Era un bărbat micuţ, mereu elegant, complet ras în cap, astfel încât craniul lui arăta ca o alună, cu ochelari rotunzi cu rame de baga; zâmbea foarte rar şi aproape niciodată nu ridica glasul mai sus decât o şoaptă. Uitându-te la el, ai fi crezut că e un contabil sau un proprietar de prăvălie. Dar aparenţele sunt înşelătoare. Cu toţii ştiam că făcuse închisoare în Japonia pentru că omorâse un comunist, pe nevasta acestuia şi pe un nepot al lor.

Pe vremea aceea, Amakasu era locotenent în Poliția Militară din Kempeitai și strangulase toată familia cu mâinile lui.

Un tip ciudat, cum spuneam. Dar mie îmi plăcea. Aveam în comun dragostea pentru arte. Amakasu adora muzica clasică și era în stare să stea la el în cameră și să-și asculte discurile ore întregi. Și, ca și mine, Amakasu citea *Toți oamenii sunt frați*, avea mereu un exemplar la capul patului, lângă Mauser. Câteodată discutam despre calitățile diverselor personaje. Personajul lui preferat era Riki, cunoscut și sub numele de Vârtejul Negru, un războinic ce bea vârtos, se lupta cu două topoare și alesese să se sinucidă mai degrabă decât să trăiască în rușine după ce tovarășii lui fuseseră înfrânți. Ca și eroul lui preferat, Amakasu era loial prietenilor săi și un patriot devotat. Dar eu țineam la el nu pentru patriotismul lui, pe care nu l-am pus niciodată la îndoială, ci pentru amabilitatea lui neclintită față de localnici. Adesea, când oficialitățile japoneze vorbeau despre „armonia între cele cinci rase" erau doar vorbe. Una dintre marile tragedii ale Manchukuo era că aceia care ne proclamau cel mai tare idealurile reușeau arareori să se ridice la înălțimea lor. Dar nu și căpitanul Amakasu. El chiar credea ce spunea. Am toate motivele să susțin asta din experiența mea personală. Lăsați-mă să vă dau doar un exemplu.

Amakasu își rezolva majoritatea afacerilor în apartamentul lui de la hotel, dar din când în când mai dădea o masă și la un restaurant japonez din apropiere, Pavilionul de pe Lacul de Miazăzi, un loc frecventat mai ales de ofițeri ai armatei din Kwantung. Am fost la o petrecere acolo în iarna anului 1939. Era o noapte geroasă. Străzile erau înghețate bocnă. Chiar și ceața ușoară care se lăsase peste oraș părea că se transformase într-un nor de ace. Luna plină dădea prin negura aceea o lumină fluorescentă lăptoasă.

Amakasu stătea pe un *tatami*[1] în capul mesei lungi din lemn de trandafir, cu spatele drept de parcă ar fi avut o țeavă de oțel înfiptă în șira spinării. Îmbrăcat în uniforma kaki, privea în jur prin ochelarii rotunzi, fără să scoată o vorbă, în timp ce bea

---

1. Tatami – un fel de rogojină din paie de orez, folosită în Japonia pentru a se acoperi podelele, la origine rezervată exclusiv locuințelor aristocraților.

whiskey-ul lui obişnuit White Horse. De-abia s-a atins de mâncare, chiar şi atunci când oaspeţii săi, un ofiţer Kempeitai de rang înalt şi un colonel rotofei din armata din Kwantung, s-au înveselit din ce în ce mai tare datorită băuturii tari servite de câteva actriţe superbe de la Compania Cinematografică Manciuriană, care compensau deficienţele lingvistice cu faptul că erau absolut fermecătoare. Cu toate astea, Amakasu nu era într-o dispoziţie prea sociabilă. Ceva îl deranja. Nu scotea decât un mormăit din când în când, atunci când cineva i se adresa direct.

La un moment dat, un chirurg, Ozaki, o persoană importantă în Asociaţia Prieteniei Japonezo-Manchukuo, şi-a ridicat paharul şi a propus un toast pentru relaţiile armonioase între cele cinci rase. Un bărbat gras, cu faţa roşie şi zâmbăreaţă, genul care se crede sufletul oricărei petreceri, Ozaki era exponentul tipic al celor ce vorbeau despre armonie fără să creadă în ea. În orice caz, Amakasu a ridicat şi el paharul şi Ozaki, care avea o voce surprinzător de frumoasă pentru un asemenea individ grosolan, a început să cânte un cântec militar, aruncându-şi braţele scurte înainte şi înapoi, ca o broască ţestoasă cu burta în sus, în timp ce ceilalţi i se alăturaseră. Actriţele, deşi nu ştiau cuvintele, le-au făcut pe plac bărbaţilor zâmbind şi bătând ritmul din palme.

Atunci Ozaki a propus un concurs cu ouă. S-a lăsat în patru labe pe podea, lucru nu tocmai lesnicios pentru un individ de talia lui, şi i-a ordonat uneia dintre actriţe să-i urmeze exemplul. Când ea a ezitat să se prindă în jocul acela copilăresc de suflat în ouă ca să se rostogolească pe podea, o palmă peste fundul ei îmbrăcat în mătase, care a provocat râsetele celorlalţi oaspeţi, a trântit-o în genunchi. Unul dintre bărbaţi şi-a strecurat mâna sub fusta lui Mei Ling, cea mai cunoscută actriţă din Manchukuo pe vremea aceea, şi i-a spus să-i umple paharul cu sake. Veselia a devenit libidinoasă şi au început să se audă strigăte ca să se organizeze un concurs „Miss Manchukuo". Ofiţerul Kempeitai i-a ordonat uneia dintre femei să ţină în echilibru pe cap o sticlă de sake, apoi a obligat-o să bea, ca o pisică, dintr-un pahar pus pe jos. Când n-a reuşit să ţină sticla pe cap, desfrânatul de colonel i-a cerut să facă strip-tease.

N-o să uit niciodată ce a urmat. Amakasu, care oricum stătea drept ca un băţ, s-a încordat şi mai mult. Faţa i se făcuse albă ca luna de afară, iar ochii îi sticleau în spatele ochelarilor de parcă luaseră foc.

– Destul! a şuierat cu vocea lui aspră, parcă mereu răguşită. Destul! Actriţele nu sunt gheişe, sunt artiste. Arătând spre fete, a continuat: Cer respect pentru artistele Companiei Cinematografice Manciuriene şi vreau să-mi cer scuze în numele compatrioţilor mei necioplişi.

Deşi în încăpere se aflau mai mulţi bărbaţi cu rang mai mare decât Amakasu, cuvintele lui au avut un efect instantaneu. Nu avea nevoie să strige. Numai faptul că vorbise era suficient ca să se facă ascultat imediat. Actriţele şi-au înclinat capul şi au rămas cu privirea pironită în podea. Ozaki şi-a dat seama că depăşise o limită periculoasă şi a rămas tăcut tot restul serii. Bărbaţii au început să se poarte respectuos cu doamnele manciuriene, unii dintre ei chiar oferindu-se să le toarne ei sake. Motivul pentru care încă îmi amintesc această întâmplare este faptul că a dezvăluit o altă faţă a acestui bărbat care inspira atâta teamă şi care era într-adevăr rău. Poate că Amakasu strangulase o familie întreagă de comunişti, dar întotdeauna a fost cu adevărat un gentleman japonez.

Oricum, Amakasu a fost cel care m-a rugat să-i găsesc o cântăreaţă care să ştie destulă japoneză încât să poată lucra cu noi la o nouă emisiune de radio ce urma să se numească *Rapsodia manciuriană*.

– Independenţa şi unitatea statului nostru nu pot fi considerate ca de la sine înţelese, mi-a spus el. Educaţia prin divertisment trebuie să fie motto-ul nostru. Mesajul nostru trebuie să fie dulce, chiar dacă ţelurile noastre cer sacrificii, rigoare şi perseverenţă.

Aşa vorbea el atunci când se hotăra să spună ceva: în fraze concentrate, ca unul care n-avea timp de pierdut.

După ce m-am gândit mult la asta şi am organizat şi nişte audiţii în biroul meu cu nişte doamne foarte atrăgătoare, care n-aveau nici un talent muzical sau lingvistic, dar altfel erau foarte agreabile, mi-a venit ideea atât de evidentă că nu înţelegeam de ce nu

mă gândisem la asta până atunci: fetiţa care cântase la Hotelul Yamato. Ştia să vorbească fluent în chineză şi cum de fapt era japoneză, evident că putea vorbi în limba ei maternă. Pe scurt, era exact ce căutam. Singura problemă ar fi fost vârsta, dar ne puteam descurca şi cu asta.

– Du-te şi vorbeşte cu părinţii ei, mi-a spus Amakasu, ale cărui buze au schiţat un vag zâmbet. Sunt sigur că putem ajunge la o înţelegere reciproc avantajoasă.

3

Fiecare om are slăbiciunile lui. Ale mele erau femeile tinere, în special chinezoaicele şi mai ales actriţele chinezoaice. Spun chinezoaice, dar aş putea spune manciuriene. Nouă, japonezilor, ne plăcea să credem că majoritatea chinezilor din Manchukuo erau manciurieni. De fapt, nu erau prea multe deosebiri între cele două rase. Chinezoaice sau manciuriene, mie îmi plăcea la nebunie să fac dragoste cu ele. Nu aveau nimic din timiditatea de şcolăriţe hlizite a femeilor japoneze. Atracţia lor erotică era ca poezia chineză – rafinată, romantică şi derutantă. Există şi ceva extrem de atrăgător în corpul chinezoaicelor, ceva subtil şi rafinat, pe potriva minţii lor: picioarele lungi, elegante, fundul rotund şi obraznic, sânii perfecţi, nici prea mari, nici prea mici. În timp ce femeile occidentale sunt înalte şi aspre, ca un fruct prea copt, iar japonezele sunt scunde, lipsite de forme şi banale ca o pastă rece de fasole, chinezoaicele sunt ca un banchet al aromelor, picante, dulci şi acrişoare, amare; o chinezoaică este cel mai rafinat specimen al selecţiei naturale ce şi-a găsit forma perfectă după cinci mii de ani de civilizaţie. Şi sentimentul că era a mea, numai a mea îmi oferea o plăcere care nu era numai sexuală. Aş merge până la a spune că era spirituală.

Tatăl domnişoarei Yamaguchi, Yamaguchi Fumio, avea alte slăbiciuni şi acestea erau, cum am spus mai devreme, jocurile de noroc. Dacă te uitai la el, părea inofensiv, cu o construcţie firavă şi nişte ochelari ce-l făceau să semene cu o bufniţă. Dar, de fapt, era un escroc. Din când în când, mergeam la un bordel din Mukden, plin de manciuriene frumoase, dar asta nu prea era pe placul lui; întotdeauna stătea şi mă aştepta, bând ceai în hol, cu mult înainte

ca eu să fiu gata de plecare. Prefera sunetul pietrelor de mahjong, foşnetul cărţilor de joc sau chiar gâlceava greierilor luptători, orice presupunea un joc. Problema cu viciul lui era de natură financiară. Întotdeauna avea datorii şi se ducea la generalul Li de la Banca Shenyang să-l scoată din belele.

Ca să fiu cinstit, generalul Li era un fost războinic din Shantung, care trecuse de partea noastră la începutul anilor '30 şi fusese numit preşedinte al Băncii Shenyang ca semn al prieteniei noastre. Bătrânul luptător începuse să-l placă pe pariorul japonez, aşa că i-a propus un schimb cinstit. Familia Yamaguchi urma să primească un acoperiş deasupra capului în casa generalului dacă doamna Yamaguchi era de acord s-o înveţe pe concubina generalului manierele europene la masă. Poate că era un aranjament cam ciudat, dar lui Yamaguchi îi plăceau compania generalului, cu mustaţa lui în stilul Împăratului Wilhelm, Rolls-Royce-ul albastru-închis şi pasiunea pentru mahjong, la care pierdea invariabil, ceea ce îl ajuta pe Yamaguchi să îşi mai recupereze din datorii. Şi s-o înveţe pe soţia numărul doi cum să mănânce mazărea cu cuţitul şi furculiţa sau să îşi ridice degetul mic când bea ceai indian nu era o sarcină prea dificilă pentru doamna Yamaguchi, care era o femeie modernă şi educată, cu maniere dintre cele mai alese, deprinse la şcoala catolică din Nagasaki.

Casa generalului Li se afla în cartierul de diplomaţi al Mukdenului, o zonă liniştită, cu case mari de cărămidă în stil european – baroce, renascentiste, rococo şi mai ştiu eu ce – care stăteau la umbra parfumată a caişilor şi salcâmilor. Mulţi chinezi bogaţi, ataşaţi cauzei noastre, domiciliau acolo. Cei mai săraci locuiau în oraşul chinez împrejmuit de ziduri, un loc plin de viaţă, dar cam murdar, cu alei întunecate ce duhneau a usturoi, cărbune şi excremente umane. Japonezii se adunaseră mai ales în zona Bulevardului Heian, ce ducea la gara principală; era modern şi curat, cu magazine care se puteau compara cu cele mai bune magazine din Londra sau New York. Casa generalului Li, care nu se afla foarte departe de acolo, era o clădire modernă, zugrăvită în alb, a cărei intrare largă era străjuită de un şir de coloane gălbui.

Familia Yamaguchi locuia într-o casă de cărămidă roşie, în care stătuse o concubină de-a generalului. Înainte să se mute

acolo, locuiseră într-o zonă confortabilă, dar mai puțin romantică a orașului, în genul acela de case curate, modeste, construite pentru japonezii cu poziții de mijloc în companii. Deși Yoshiko fusese crescută ca o adevărată japoneză, tatăl ei se asigurase că învăța și limba chineză, ceea ce era un lucru neobișnuit, dar cum el admira tot ce era chinezesc, voise să împărtășească acest lucru cu fiica sa. Alți japonezi nu priveau cu ochi buni un asemenea entuziasm, așa că era nevoie de discreție ca s-o protejeze nu numai pe micuța Yoshiko de răutățile colegilor ei de școală, dar și pe el de atenția din partea polițiștilor noștri Kempeitai[1]. Chiar dacă avea scuza că era profesor de chineză, tot trebuia să aibă grijă să nu se îmbolnăvească de „gălbejeală", cum spuneau japonezii din Manchukuo.

În casa generalului Li nu era nevoie de așa ceva, de aceea domnul Yamaguchi, spre deosebire de soția lui, a fost așa de fericit să se mute acolo. Putea să se bucure de pasiunile lui în voie. Rutina casei mergea ceas: de două ori pe săptămână, generalul venea la el, pierdea un joc sau două de mahjong cu domnul Yamaguchi, o ruga pe Yoshiko să-i pregătească pipele cu opiu și se retrăgea cu concubina lui preferată – o femeie micuță care se plimba prin casă cu picioarele bandajate strâns în floare de lotus și care se simțea probabil ușurată că nu trebuia să înțepe în continuare boabele de mazăre cu furculița de argint.

După toate informațiile mele, nu prea veneau vizitatori în casa familiei Yamaguchi. Dar era o tânără evreică, colegă de școală cu Yoshiko, care venea destul de des. Cred că ea a fost cea care i-a prezentat-o pe Yoshiko profesoarei ei de canto, *madame* Ignatieva. Pentru că mergea la aceeași școală japoneză ca și Yoshiko, vorbea foarte bine limba japoneză. I-am verificat părinții și n-am găsit nimic în neregulă. Tatăl ei, care ținea o brutărie lângă gară, era un membru loial al Asociației Prieteniei Japonezo-Iudaice.

Generalul ținea atât de mult la Yoshiko, încât s-a hotărât s-o adopte, neoficial. Asta se întâmpla prin 1934, cam pe când a avut loc înscăunarea Împăratului Pu Yi. Ceremonialul este foarte

1. Kempeitai – poliția militară, în subordinea Armatei Japoneze Imperiale, din 1881 până în 1945.

important pentru un manciurian. Ritualurilor de familie li se acordă o atenţie specială. Aşa că a fi adoptat de o familie manciuriană poate fi considerat o mare onoare. Şi eu am fost foarte onorat că am fost invitat să fiu martor la ceremonia din casa generalului Li.

Îngenuncheată în faţa tăbliţelor străvechi ale familiei Li, lui Yoshiko i s-a dat numele ei chinezesc, Li Xianglan, sau Ri Koran în japoneză, şi a fost primită oficial în noua sa familie. La ceremonie au participat părinţii ei, generalul, soţia sa şi cele cinci concubine, care erau toate îmbrăcate cu nişte rochii manciuriene splendide. Fata a făcut faţă foarte frumos îndatoririlor sale. Întâi s-a înclinat în faţa noului ei tată manciurian, apoi în faţa străvechilor tăbliţe şi i-a mulţumit generalului, într-o chineză foarte frumoasă, pentru onoarea de a-i purta numele. A urmat un banchet la care a participat toată lumea din casă, inclusiv concubinele generalului, care au sporovăit fermecător din spatele evantaielor lor de fildeş. Am fost tentat să încerc să cunosc mai bine una sau două dintre ele, dar ştiam că nu e cazul să mă ating de aceste fructe interzise. Am fost serviţi cu cel puţin o sută de feluri de mâncare, inclusiv, pentru că asta se întâmpla iarna, cu o minunată tocăniţă din carne de câine, o specialitate a bucătăriei manciuriene.

Fiind fiica lui favorită, Yoshiko îşi petrecea majoritatea timpului în apartamentele generalului. Şi pentru că se enerva de câte ori ea nu era prin preajmă ca să-l servească, Yoshiko alerga la vila lui cum ajungea de la şcoală, ca să-i pregătească pipele şi să fie sigură că are tot confortul. Nu putea pleca să se apuce de teme până nu adormea el, ceea ce, după o pipă sau două, se întâmpla destul de repede.

Domnul Yamaguchi n-a fost prea încântat de propunerea ca fiica sa să apară într-o transmisiune la radio.

– *Suntem o familie respectabilă*, a protestat el, *şi fiica mea nu e actriţă.*

Doamna Yamaguchi ne-a servit cu ceai şi a rămas tăcută. Yoshiko s-a uitat la mine cu privirea aceea luminoasă a ei, implorându-mă s-o scot din impas. Nu avea nimic împotriva cântatului,

dar nu voia să-şi supere tatăl. Am întrebat-o pe mama ei ce părere avea.

– Lui Yoshiko îi place într-adevăr să cânte...

Am adăugat că era „pentru ţară“, gândindu-mă că puţin patriotism m-ar ajuta. Şi, pe lângă asta, domnul Yamaguchi ar scăpa de întrebările oficialităţilor.

– Da, aşa o fi, dar...

Şi am ţinut-o aşa o vreme, până am abordat cu grijă chestiunea datoriilor la jocurile de noroc şi problema s-a rezolvat, spre bucuria tuturor, inclusiv a generalului Li, care era încântat că fata va apărea cu numele lui. De-atunci înainte, Yoshiko Yamaguchi a apărut la *Rapsodia manciuriană* ca tânăra cântăreaţă manciuriană Li Xianglan sau Ri Koran.

4

Nici că s-ar fi putut găsi un oraş mai diferit de Mukden decât Tientsin. În primul rând, era în China, nu în Manchukuo. Un bulevard larg despărţea zonele de ocupaţie străină, ca o rană deschisă, un simbol al subjugării Chinei de către puterile colonialiste occidentale. La sud de Râul Alb (care era de fapt negru de mizerii, ducând fructe putrezite, bucăţi de lemn, câini şi pisici moarte şi câteodată chiar şi rămăşiţe umane) erau americanii, englezii, francezii şi italienii. Ruşii şi belgienii erau de partea cealaltă a bulevardului, care îşi schimba numele după cum trecea de la un proprietar la altul; începuse ca Bulevardul Woodrow Wilson şi sfârşise ca Via d'Italia, trecând prin Victoria Road şi Rue de Paris.

Tientsin era un oraş plin de zâmbete, majoritatea false. Privilegiile de care se bucurau albii în zonele de ocupaţie erau ca nişte pete întunecate pe onoarea tuturor asiaticilor. Făceau literalmente ce voiau şi scăpau cu faţa curată. Unul dintre cei mai respectaţi oficiali chinezi, ce răspundea de Vama Tientsin, a fost ucis într-un cinematograf de nişte gangsteri plătiţi de englezi. Ca şi mie, şi lui îi plăceau filmele şi se uita liniştit la *Gunga Din* când a fost împuşcat mortal. Pentru că englezii au refuzat să-i predea Poliţiei pe asasinii lor plătiţi şi fiindcă vama era controlată de noi, japonezii, n-am avut altă soluţie decât să facem o blocadă în jurul proprietăţilor lor. Pentru o scurtă perioadă – până ne-am redobândit suveranitatea în Asia, câţiva ani mai târziu – puteam fi mândri de noi.

În ciuda acestor fapte strigătoare la cer, unii japonezi demni de dispreţ voiau să fie ca europenii şi se chinuiau să obţină invitaţii la Clubul Tientsin, unde erau câteodată primiţi ca „albi cu

titlu onorific" dacă veneau însoţiţi de gazdele lor britanice. Pentru mine, asemenea oameni nu erau numai demni de dispreţ, ci şi absurzi, semănând cu nişte maimuţe în costumele lor tropicale prost croite. Îi vedeai mâncând prăjituri grele la Cafeneaua Kiesling, sperând să fie observaţi de către consulul britanic sau de vreo altă oficialitate. Se alegeau, în cel mai bun caz, cu o indigestie.

În ceea ce mă priveşte, întotdeauna am considerat că hainele chinezeşti se potrivesc mai bine înfăţişării mele de asiatic. Majoritatea oamenilor credeau că sunt chinez şi asta îmi convenea de minune. De fapt, eram chiar flatat, pentru că preferam de departe compania asiaticilor, care erau mult mai civilizaţi decât gunoaiele occidentale care se ridicau la suprafaţa vieţii sociale. Mie mi se părea că Tientsin mirosea prea tare a linguşeală. Până am reuşit noi să-l aducem cu picioarele pe pământ şi să-i reamintim care îi sunt îndatoririle, şi Împăratul Pu Yi se complăcea în lumea asta de linguşitori, pierzându-şi vremea pe terenul de tenis şi la ceai cu străinii. Locuia pe Bulevardul Asahi, într-un vechi conac chinezesc unde îl puteam supraveghea când acorda audienţe diverşilor şarlatani europeni. Puteai să-l întâlneşti şi la Cinematograful Empire, mai ales când erau filme cu Charlie Chaplin. Părea complet vrăjit de micul vagabond american. Nu l-am văzut niciodată râzând, dar fascinaţia lui era de nezdruncinat. Chiar şi după ce l-am reînscăunat în Manchukuo, tot trebuia să-l distrăm pe Împăratul Pu Yi în cinematograful lui privat de la vechiul Palat al sării cu filme cu Chaplin. S-a uitat la ele de atâtea ori până când, într-un final, filmele s-au uzat şi a trebuit să comandăm noi copii de la Shanghai. Am văzut o asemănare între noi, deşi nu-i împărtăşeam pasiunea pentru Charlie Chaplin.

Era un loc în Tientsin unde puteam să scap de atmosfera sufocantă a zonelor de ocupaţie şi să uit de intrigile murdare şi în general de toate aranjamentele care se făceau acolo. Era un stabiliment oarecare, numit Grădina de răsărit şi aflat la marginea oraşului, în spatele unei porţi de un roşu aprins. Cei de acolo mă ştiau aşa de bine, că îmi pregăteau pipele fără să trebuiască să spun o vorbă. Nu aveam nevoie decât de o ceaşcă de ceai verde şi de pipă şi eram într-o lume numai a mea. Stând lungit în camera aceea plină de aroma visurilor dulci, aproape că uitam de ţara devastată

de război, cu mirosul ei pestilențial de sânge și excremente, cu sărăcia și degradarea și supunerea umilitoare în fața imperialiștilor rapace. Când închideam ochii, îmi lăsam mintea să umble în voie, fără să-mi impun voința, și atunci se umplea de imagini de o frumusețe nemăsurată. Vedeam peisaje din China dinastiei Song, cu munți semeți și râuri repezi și pescari în ceața dimineții. Vedeam acoperișurile Pekinului strălucind în amurgul unei seri de primăvară târzie, roșii, aurii și galbene, vedeam și dealurile albastre din Manchukuo întinzându-se până departe la linia orizontului. Și o vedeam și pe iubita mea, Giuvaierul Orientului[1], venind spre mine, ca într-un film, pe fundalul unei grădini din Hangzhuo. Mă chema la ea, în timp ce naiurile orchestrei de la Curte cântau melodia din mintea mea.

Să spui că era frumoasă ar fi fost prea puțin. Avea o înfățișare mult prea neobișnuită pentru a fi descrisă cu un cuvânt. Pe fața ei palidă și rotundă ca o lună, radiind o lumină blândă, se amestecau frumusețea proaspătă a unui băiat cu drăgălășenia ispititoare a unei fete, ca acele sculpturi din dinastia Tang ce o reprezentau pe Kannon, Zeița Îndurării. Trupul ei era al unei femei splendide, dar cu ținuta aristocratică a unui tânăr prinț. Locuia într-o vilă frumoasă cu frontoane, în zona de ocupație japoneză, nu foarte departe de grădina Chang. Era cunoscută sub numele de Yoshiko sau prințesa Yoshiko, ca să fiu mai exact. Dar eu îi spuneam Chin, de la To Chin, adică Giuvaierul Orientului, și ea îmi spunea nu Sato, ci Wang, numele meu chinezesc.

Vorbea cu atâta fluență limba țării mele, că mulți o luau drept japoneză. Dar, de fapt, Giuvaierul Orientului era fiica prințului Su, al zecelea în linie la tronul Manchu. Din păcate, prințul a murit tânăr și Giuvaierul Orientului a fost adoptată de un patron japonez al cauzei manciuriene, un demnitar local pe nume Kawashima Naniwa. Rebotezată Kawashima Yoshiko, a crescut în Japonia, unde, la vârsta de șaptesprezece ani, a fost sedusă de

---

1. Prințesa manciuriană Yoshiko Kawashima (1907–1948), supranumită „Mata Hari a Orientului", care a lucrat în anii '30 pentru Serviciile Secrete japoneze, fiind apoi acuzată de trădare și executată din ordinul Guvernului naționalist chinez.

tatăl ei vitreg de cincizeci şi nouă de ani; acesta a declarat că ea, ca prinţesă Manchu ce era, a moştenit multă bunăvoinţă, în timp ce el, urmaşul unui vechi clan de samurai, era plin de curaj, aşa că era de datoria lor să conceapă un copil al bunăvoinţei şi curajului. Din fericire, din acea uniune nu s-a născut nici un copil. Ca să susţină eliberarea Mongoliei sau poate ca să înlăture orice bârfă sau scandal, a măritat-o pe Yoshiko cu un tânăr prinţ mongol, cam grăsuţ, pe care ea l-a detestat aşa de tare, încât a fugit la Shanghai, unde a avut o legătură pasională cu generalul-maior Tanaka, şeful Serviciilor Secrete japoneze.

Giuvaierul Orientului era foarte utilă mai ales datorită relaţiei apropiate pe care o avea cu Împăratul Pu Yi şi în special cu una dintre soţiile lui, care îi dăduse pe mână reşedinţa din Tientsin şi, mai târziu, pe cea din Shinkyo. Plictisit probabil de palatul din Shinkyo, din care nu putea să iasă, şi nemaiavând răbdare să-şi ia din nou în primire tronul din Oraşul Interzis din Pekin, Împăratul se comporta uneori ca un copil îndărătnic, refuzând să participe la ceremoniile oficiale sau să primească oficialităţile venite de la Tokyo. Îl înţelegeam. Oficialităţile venite de la Tokyo puteau fi foarte plictisitoare. Dar un împărat trebuie să se achite de îndatoririle sale, indiferent de cât de plictisitoare ar fi ele. Oricum, după o vizită a Giuvaierului Orientului, care ştia cum să îmbine cererile noastre cu doza potrivită de linguşeală, Împăratul se hotăra întotdeauna să se comporte corespunzător statutului său. Apoi eu îi raportam căpitanului Amakasu în camera 202.

Dar a o considera pe Giuvaierul Orientului o agentă japoneză, sau chiar o spioană, aşa cum încă fac unii, aceasta arăta o neînţelegere totală. Ea era loială unei singure cauze, reinstaurarea dinastiei Manchu. Pentru acest scop nobil, ar fi fost mândră să facă orice sacrificiu, să-şi dea chiar şi viaţa. Nu era nici pe departe anti-China, era devotată viitorului ţării ei, dar nu sub conducerea lui Chiang Kai-Shek şi a bandei lui de tâlhari. Scopul ei, ca şi al meu, era acela de a readuce China la măreţia ei de odinioară.

Giuvaierul Orientului se trezea foarte rar înainte de patru-cinci după-amiaza. Primul lucru pe care îl făcea, înainte de a se ridica din pat, era să bea un pahar de şampanie şi să dea un pumn de nuci celor două maimuţe ce săreau de pe perdelele

galbene în patul ei. Aceste ritualuri zilnice aveau întotdeauna loc în prezența a două sau trei fete tinere, pe care le numea „Crizantemele" ei. Depindea total de ele. Fără Crizantemele ei, Giuvaierul Orientului nu s-ar fi dat jos din pat. După paharul de șampanie, intra în baie, urmată de Crizanteme. Ieșea de acolo o oră mai târziu, mirosind mai dulce decât o orhidee chinezească. De cele mai multe ori, purta o tunică militară pe care și-o desenase ea, de culoare kaki sau neagră, pantaloni de călărie, o curea lată din piele maro, chipiu militar și o sabie lungă de samurai. Alte dăți, când era într-o stare de spirit mai puțin marțială, își lua doar o haină bărbătească neagră în stil chinezesc și o tichie simplă de mătase. Când termina cu aranjatul, se studia în oglindă, adoptând diverse posturi, rezemată de sabie, de parcă poza pentru un portret oficial, având uneori o maimuță așezată pe umăr.

Giuvaierul Orientului avea un obicei ciudat. În diverse momente ale serii, se așeza, de obicei, în așa fel încât să fie văzută de cine se afla acolo ca s-o distreze – eu, Crizantemele ei sau poate unul dintre cântăreții chinezi de operă preferați –, își lăsa în jos pantalonii sau își ridica haina și înfigea un ac în coapsa ei albă și fragilă ca o coajă de ou. Era un gest de o violență șocantă, de parcă înfigea un cuțit într-o minunată operă de artă, și în același timp de o delicioasă senzualitate; strălucirea pielii ei albe, cerând atingeri și sărutări, înțepătura acului de argint, mărgelele roșii de sânge, ca niște rubine pe satin alb. Pasiunea pe care o simțeam pentru ea era atât de mare, încât mă aflam într-o stare de dorință permanentă. Tânjeam după dragostea ei, eram sclavul mângâierilor sale. Era suficient să-i aud vocea la telefon ca să am fantasme ale plăcerii a căror natură n-o pot dezvălui din discreție. Dezvelirea coapsei pentru injecțiile după care tânjea avea loc într-un separeu al restaurantului ei din apropierea Bulevardului Asahi, unde lucrau foștii ei bodyguarzi mongoli, sau oriunde se simțea ca între prieteni. Își numea drogul „sora mea cea mică", morfina fără de care, așa cum îmi spunea adesea, cu siguranță ar muri.

Cum împărtășeam pasiunea pentru dans, frecventam cluburile ei de noapte preferate de pe Rue de Paris și după aceea, dacă aveam chef, mergeam la o casă de opiu, nu cea la care mă duceam eu de obicei, ci una mai mică din afara orașului. Sau, spre

dimineață, mergeam la un bordel de pe Rue Petain, în zona de ocupație franceză, unde îi dădeam bani proprietarului, un evreu lituanian gras, ca să ne lase să ne uităm printr-o gaură cum rusoaicele albe erau siluite de ofițerii japonezi, un spectacol care i se părea teribil de excitant Giuvaierului Orientului, mai ales dacă bărbații erau un pic mai duri în avânturile lor amoroase. Se minuna de frumusețea pielii rusoaicelor.

– E așa de albă, îmi șoptea la ureche, strângându-mă de mână. E de un alb perfect, ca zăpada siberiană.

Eu eram mai puțin uimit de albeața pielii rusoaicelor decât eram de faptul că ofițerii rămâneau îmbrăcați, cu excepția picioarelor, expuse după ce își lăsau în jos pantalonii, de parcă erau la closet. Le era rușine să-și arate pielea întunecată, mă întrebam eu, chiar și în fața unei prostituate rusoaice?

Giuvaierul Orientului își dorea ca nopțile ei să dureze veșnic. Primele ore ale dimineții, când orașul era încă adâncit într-un somn greu și singurele sunete care se auzeau erau cele ale căruțelor gunoierilor, aveau asupra ei un efect tonic. Parcă doar atunci era cu adevărat vie și mă lăsa să fac dragoste cu ea. Deși sunetele scoase de maimuțe puteau fi destul de iritante, actul de a face dragoste cu Giuvaierul Orientului nu semăna cu posedarea nici unei alte femei – și eu avusesem destule. Era pricepută în toate artele erotice, cum era de așteptat de la o creatură atât de umblată prin lume ca ea, dar nu asta făcea lucrurile așa de incitante. Nu știu cum să explic asta, dar de îndată ce această mândră prințesă Manchu se despuia de uniforma ei militară, își scotea cizmele negre lucioase și își punea deoparte sabia și chipiul, era așa de moale, se dăruia total, era vulnerabilă și atât de femeie, rămânând cu toate acestea misterioasă. Indiferent cât încerca să pozeze într-o japoneză pe nume Kawashima Yoshiko, atunci când făceam dragoste cu Giuvaierul Orientului, mă simțeam de parcă pătrundeam în trupul întregii Chine. Din păcate, sentimentul acesta era la fel de trecător ca un fulger, pentru că, după ce făceam dragoste, aveam senzația că nu mai e acolo, că îmi scapă, ca femeia-vulpe dintr-o poveste cu stafii. Am iubit-o mai mult ca pe oricare femeie de până atunci sau de atunci încolo. Dar n-am avut niciodată senzația că o cunosc.

Până într-o zi, în toamna anului 1937. Participam amândoi la un eveniment oficial la reşedinţa baronului Mitaka, un nobil în vârstă, amabil, care ne reprezenta Guvernul în calitate de consul general la Tientsin. N-am ajuns împreună, pentru că trebuia să fim discreţi. Împăratul Pu Yi era unul dintre oaspeţi, împreună cu ambasadorii tuturor marilor puteri occidentale. Giuvaierul Orientului şi cu mine am stat departe unul de celălalt în majoritatea timpului, dar s-a întâmplat ca ea să stea lângă mine când baronul a primit un sul de pergament din partea unuia dintre angajaţii săi, un tânăr emoţionat, cu mâini mici şi roşii. Numeroasele decoraţii ale baronului străluceau ca stelele într-o noapte de iarnă. A ţinut pergamentul cu braţele întinse, aşa cum se făcea pe vremuri, şi şi-a citit discursul despre intenţiile noastre pacifiste în Asia.

– Înălţimea Sa, Împăratul Japoniei, a început el, atrăgând atenţia tuturor, ale cărui bune intenţii nu au fost niciodată puse la îndoială, nu-şi doreşte nimic altceva decât pace eternă şi prosperitate pentru toţi cei aflaţi sub acoperişul său celest...

În timp ce baronul vorbea cu accentul său englezesc afectat, am încercat să citesc ce se vedea pe feţele oaspeţilor noştri. Pu Yi clipea fără să trădeze vreo emoţie. Diplomaţii străini încercau să pară superiori, aşa cum făceau de obicei când se aflau în compania asiaticilor, dar n-am putut citi altceva pe feţele lor europene impenetrabile. Prietenii noştri chinezi, inclusiv şambelanul curţii Împăratului Pu Yi şi guvernatorul Băncii Tientsin, dădeau aprobator din cap când baronul vorbea despre „cultura comună a raselor noastre galbene" şi „tradiţiile noastre spirituale străvechi", „China, marele nostru învăţător", „spiritul de samurai"... „zeiţa soarelui"... „pace"... Dar după patruzeci şi cinci de minute de când începuse, când baronul tot mai vorbea, chiar şi atenţia prietenilor săi apropiaţi începuse să dea semne de slăbiciune.

– Înclinaţia către munca grea şi simţul natural al cooperării pe care le nutreşte civilizaţia noastră de crescători de orez, a continuat baronul, şi l-am văzut pe ambasadorul englez şoptindu-i ceva la ureche colegului său francez, apoi râzând în stilul acela european superior, râzând, fără îndoială, de noi, pentru că eram „necivilizaţi", aş îndrăzni să spun.

Cu toate acestea, baronul nu dădea semne că s-ar apropia de final. Am încercat să văd cât mai era scris pe pergament.

– Cinci mii de ani de civilizaţie... revigoraţi de disciplina şi energia tinerească a Japoniei moderne... Asia se va ridica...

În timp ce ascultam aceste cuvinte, am simţit o mână atingând-o uşor pe a mea. Giuvaierul Orientului se uita în ochii mei cu o tandreţe ce mi-a făcut inima să tresalte.

– Eşti de-al nostru, a şoptit ea.

Am fost atât de mişcat, încât a trebuit să mă abţin să nu-i iau mâna şi să i-o sărut.

– Bineînţeles că sunt, am răspuns eu în şoaptă. Suntem unul şi acelaşi suflet, tu şi cu mine.

– Am ştiut întotdeauna că nu eşti ca ei, a spus ea încet.

– Da, am spus eu. Sunt al tău, doar al tău.

– Un viitor glorios pentru o nouă Asie, a continuat baronul.

– Treci de partea noastră, a şoptit Giuvaierul Orientului în urechea mea.

– Dar sunt deja, am răspuns eu. Întotdeauna voi fi de partea ta.

A încuviinţat scurt din cap şi şi-a întors privirea.

– Un toast pentru Alteţa Sa Imperială...

5

În 1938, la scurt timp după căderea Nankingului, Giuvaierul Orientului m-a rugat s-o prezint tizei ei, cealaltă Yoshiko, care între timp devenise celebră. Majoritatea japonezilor din China știau pe dinafară cântecele lui Ri Koran (*Ah, Manciuria noastră!*, *Crizanteme și bujori* și așa mai departe), dar nimeni nu știa că învăța la școala Misiunii Chineze din Tientsin. Tatăl ei, ca întotdeauna, intrase într-un impas cu banii (pariase prea mulți pe calul greșit la un club din Mukden) și fusese obligat s-o lase pe fiica sa în grija unui alt prieten chinez. Noul ei tată surogat, domnul Pan, era un om de afaceri cu o avere impresionantă, care studiase la Tokyo și era prietenos cu noi. Avea multe concubine și o armată proprie și era printre primii pe lista celor pe care dușmanii noștri ar fi vrut să-i elimine. O numea pe Yoshiko fiica lui „preferată" și îi comandase unui artist japonez cunoscut portretul ei în postura de frumusețe chineză clasică în rochie de mătase.

De fiecare dată când eram în Tientsin, mergeam s-o văd și pe Yoshiko, cum îi spuneam eu, ca să mă asigur că e bine. Îi dădeam chiar și bani de buzunar din când în când, pretinzând, de dragul ei, că erau de la tatăl ei, care nu era în stare deloc să aibă grijă de ea.

S-ar putea spune că eram mentorul ei oficial, dar o consideram mai degrabă fiica mea. Într-o zi, în vacanța de vară, în timpul unuia dintre prânzurile noastre obișnuite, și-a deschis sufletul în fața mea. Era îmbrăcată simplu, în uniforma ei de școală chinezească, albastru-deschis, adorabilă ca de obicei, cu ochii ce radiau inocență tinerească, în timp ce își țuguia buzele ca să primească o gălușcă din bețișoarele mele. Dar mi-am dat

seama din uşoara ei încruntare că ceva o supăra de data aceea. De obicei vorbeam în japoneză, dar Yoshiko mai trecea uneori pe chineză, dacă nu-i veneau repede în minte cuvintele japoneze.

– Sunt aşa de tulburată, unchiule Sato, mi-a spus ea.

– De ce, comoara mea?

– Tot aud zvonuri la şcoală despre lucruri rele pe care noi, japonezii, le facem chinezilor.

– Ce lucruri rele, draga mea?

– Spun că noi le invadăm ţara şi omorâm mulţi patrioţi chinezi.

Am încercat s-o liniştesc, spunându-i că nu trebuia să se încreadă în zvonurile acelea. Erau aşa de multe zvonuri, aproape toate neadevărate. Puţine aveau vreo bază reală. Dar cum puteam s-o fac pe fetiţa aceea dragă să înţeleagă că uneori era nevoie de un tratament dureros pentru a vindeca o boală grea? Aşa că i-am spus, cu toată sinceritatea, că noi ne aflam în China pentru a ajuta poporul chinez, că ţelul nostru era să eliberăm Asia. Dar în timp ce vorbeam, mi-am dat seama că ceea ce spuneam suna a vorbe goale, ca sloganurile de la Radio Manchukuo. Nu părea convinsă pe de-a-ntregul. Îi era greu, mi-a spus ea, să-şi dea seama care e adevărul. Am înţeles-o, pentru că era într-adevăr greu să deosebeşti adevărul de minciună în China. Chiar şi eu, care cu asta mă ocupam, cu aflarea adevărului, aveam uneori senzaţia că alunec pe suprafaţa îngheţată a unui lac într-o noapte fără lună.

– Iubesc China, a spus ea. Nici măcar n-am fost vreodată în Japonia. Dar mama mea chineză mă ceartă că mă port prea mult ca o japoneză, mă loveşte când mă înclin în stilul japonez. Apoi, când mă întorc în Mukden, mama mea mă ceartă că nu mă port aşa cum ar trebui să se poarte o japoneză. Te rog, unchiule Wang, spune-mi ce să fac.

Ea era şi una, şi alta, am spus eu, de data asta mai convingător. Era copilul Manchukuo. Noi eram martori la naşterea unei noi Asii, i-am explicat eu. Într-o bună zi, într-o lume mai bună, lipsită de prejudecăţi stupide – o lume fără războaie, lăcomie şi imperialism, o lume a păcii în care toate rasele vor fi tratate la fel –, atunci şi numai atunci oamenii o vor aprecia pentru ceea ce era.

Cu toate acestea, biata fată tot părea încurcată. De ce trebuia să ascundă că era japoneză? Cum le putea explica colegilor de la şcoală că tatăl ei vitreg, pe care îl numeau trădător pentru că avea prieteni japonezi, era de fapt un om blând şi bun? Ce trebuia să facă ea atunci când se duceau toţi să mărşăluiască împotriva Japoniei? Inocenţa copilărească a sufletului ei m-a mişcat profund. Uitându-mă în ochii ei negri înlăcrimaţi, aş fi vrut să pot face ceva ca s-o liniştesc, să îi şterg lacrimile şi s-o alin. Dar cum ar fi putut ea să înţeleagă lumea adultă şi complexităţile politice? Era, cu adevărat, prea bună pentru lumea asta.

Aşa că am sfătuit-o să aibă răbdare. Istoria nu se scrie peste noapte. Înţelepciunea chinezească ne spune să privim în perspectivă. Generaţiile viitoare vor înţelege bunele noastre intenţii. Trebuia să cooperăm ca să depăşim neînţelegerile culturale. Dar mi-am dat seama că nu mai trebuia lăsată la şcoala chinezească prea mult, nici măcar la familia ei adoptivă de chinezi. Era mult prea periculos. Ar fi putut să fie şi ea cuprinsă de flăcările focului antijaponez stârnit de agitatori.

Şi, pe lângă asta, nu eram prea sigur că-mi plăcea ideea de a le face pe cele două Yoshiko să se întâlnească. Tânăra mea protejată părea prea inocentă în privinţa celor lumeşti ca să fie expusă acum la tipul acela de sofisticare pe care îl avea Giuvaierul Orientului. Nimeni nu îi era mai devotat Giuvaierului Orientului decât mine, dar era o fiinţă prea complicată. Întâlnirea lor ar fi putut duce la tot felul de neînţelegeri. Yoshiko ştia atât de puţine şi Giuvaierul Orientului atât de multe. Am simţit pericolul, aşa că am tot amânat întâlnirea promisă. Dar n-o puteam supraveghea zi şi noapte. Eram mentorul, nu paznicul ei.

Presupun că era inevitabil. Le-a făcut cunoştinţă colonelul Aizawa, ataşatul militar, la o petrecere în restaurantul Giuvaierului Orientului. Se pare că Giuvaierul meu, îmbrăcată în seara aceea într-una din tunicile ei mandarine, a măsurat-o de sus până jos aprobator, după ce i-a fost prezentată, şi a spus:

– Deci eşti japoneză. Dar cât eşti de fermecătoare! Apoi a luat-o de braţ şi i-a zis: De acum înainte vreau să mă consideri fratele tău mai mare.

De atunci, Yoshiko a fost sunată în fiecare zi, de obicei de către una dintre Crizanteme, ca să se întâlnească cu Giuvaierul Orientului la restaurant sau la vreun club de noapte total nepotrivit, din zonele de ocupaţie străine. Şi fata de şaptesprezece ani, flatată, fără îndoială, de atenția pe care i-o acorda această cunoscută seducătoare, a devenit o elevă plină de adorație. Giuvaierul Orientului i-a dăruit mai multe tunici *pi qao* chinezeşti; îi plăcea s-o îmbrace de parcă era o păpuşă, făcută pentru amuzamentul personal al „fratelui" ei mai mare. Eram furios, pentru că încă mă simţeam responsabil pentru copilă.

Într-o seară, întunecată şi plină de tunete, mă aflam în locul care-mi plăcea cel mai puțin, sala de bal de la Hotelul Astor, unde străinii se prefăceau că sunt la Londra sau la Viena, dansând în hainele lor de seară ţepene şi privind cu dispreţ la puţinii orientali care, nu încăpea îndoială, trebuiau să se simtă privilegiaţi că se aflau acolo. Ei bine, eu nu mă simţeam. Prezenţa mea era strict profesională, legată de o problemă pe care o aveam de rezolvat cu ataşatul militar german. Şi atunci le-am văzut pe ringul de dans, în mijlocul britanicilor şi al soţiilor lor pudrate, care păreau nişte fantome, în lumina care se tot întrerupea când fulgerele brăzdau cerul afară. Giuvaierul Orientului, îmbrăcată într-o uniformă militară, cu o maimuţă pe umăr, şi draga de Yoshiko, într-o tunică mandarină, valsau. Se învârteau şi se tot învârteau, privindu-se în ochi ca nişte tineri îndrăgostiţi, indiferente la ceilalţi care strâmbau din nas, destul de vizibil.

M-am hotărât atunci şi acolo că asta trebuia să înceteze. Trebuia s-o duc pe Yoshiko înapoi în Manchukuo, ca măcar să-i protejez puritatea care, din motive care nu-mi erau nici mie prea clare, era mai preţioasă pentru mine decât orice altceva.

6

Shinkyo, capitala Manchukuo, era tot ce nu era Tientsin. Construit din nimic pe fundaţia unui mic oraş manciurian căruia chinezii îi spuneau Changcun, poate că era lipsit de acea strălucire aşa-zis occidentală, prin comparaţie cu Tientsin sau Shanghai, dar tocmai aceasta era marea sa calitate. Peste tot pe unde merg, occidentalii îşi impun arhitectura lor. Numai uitaţi-vă la Bulevardul Bund din Shanghai. Nu e nimic altceva decât un decor de film, încercând să semene cu Londra sau Chicago. Shinkyo nu era deloc aşa. Pentru că Shinkyo era de fapt un oraş anticolonial, o metropolă contra-occidentală, capitala unui stat asiatic multirasial. Şi nici nu avea nimic demodat în el. Conceput de către cei mai progresişti arhitecţi şi ingineri din Japonia, Shinkyo era o minune a preciziei matematice, cu bulevardele sale drepte plecând ca razele soarelui din Piaţa Marii Uniuni din centrul oraşului, de unde se vedeau perfect sediul armatei din Kwantung, cu acoperişul lui japonez tradiţional, clădirea Kempeitai şi biroul central al Poliţiei Municipale. La un capăt al Bulevardului Marii Uniuni era Hotelul Shinkyo Yamato, iar la celălalt, Lacul de Miazăzi pe malurile căruia se aflau studiourile Companiei Cinematografice Manciuriene. Shinkyo avea cele mai bune magazine, spitale de primă mână şi case noi, spaţioase, cu closete ce îi făceau până şi pe japonezii din Tokyo să se minuneze de eficienţa lor modernă. Shinkyo era cel mai curat, cel mai fără pată oraş din lume. Dacă cineva arunca ceva pe stradă sau scuipa, era arestat. Poate că era un pic cam exagerat şi mărturisesc că uneori îmi lipsea vitalitatea din Mukden, dar civilizaţia nu poate să rezulte decât din educaţie,

iar profesorii lipsiţi de asprime sunt arareori eficienţi. Eram mândru de Shinkyo. Realizasem ceva unic acolo, începutul unei Renaşteri asiatice moderne.

Dar civilizaţia este un lucru fragil şi sunt multe obstacole de depăşit pentru realizarea unei asemenea renaşteri. Nu e de ajuns să pui acoperişuri chinezeşti, mongole sau japoneze unor clădiri moderne. Limba, de exemplu, continua să fie o mare problemă în drumul nostru către o unificare a Asiei. Eu vorbeam chineza, dar nici unul dintre regizorii, cameramanii sau scenariştii japonezi de la Compania Cinematografică Manciuriană nu o vorbea. Pentru că toţi actorii erau localnici care vorbeau puţin japoneza, deocamdată, era foarte dificil. Unele lucruri, cum ar fi gimnastica de la începutul fiecărei zile, sub îndrumarea lui Amakasu însuşi, nu necesitau nici un fel de cunoştinţe de limbă. Dar Amakasu voia ca personalul să fie instruit de experţii japonezi în arta dramatică. Aceasta se dovedea a fi o sarcină anevoioasă.

Endo Saburo, unul dintre cei mai cunoscuţi experţi care au lucrat vreodată la studiourile din Shinkyo, fusese un actor faimos în Japonia. După o pregătire ca actor de Kabuki, s-a răzgândit, ca orice tânăr, şi s-a apucat de teatru occidental, făcând senzaţie în anii '40 cu nişte inovaţii îndrăzneţe, cum ar fi să-l joace pe Hamlet în timp ce mergea pe bicicletă pe scenă. Cel mai apreciat rol al său în film fusese cel al generalului Ulysses S. Grant, cu care a reuşit să semene aşa de tare, încât unii credeau că e pe jumătate străin. Plictisit să tot joace străini, cu perucă şi cu nas lung de ceară, Endo fusese totuşi convins să vină la Manchukuo să iniţieze un nou stil de actorie, asiatic, unic.

Problema era că nimeni nu ştia cum ar fi trebuit să fie acesta, cu excepţia poate a lui Endo. Dar cum să le transmită asta actorilor manciurieni care nu vorbeau japoneză? Translatorii noştri nu făceau faţă. Eram într-o zi la studio când Endo adunase toată distribuţia unui nou film pentru o lecţie de actorie. A folosit nişte scenarii de filme japoneze moderne. Pentru că actorii nu înţelegeau ce spune, interpreta, cu toate abilităţile deprinse în şcoala Kabuki, furie, tristeţe, dragoste şi tot aşa, în timp ce translatorul se străduia să explice. Endo interpreta şi roluri

feminine, şi masculine, într-un mod excepţional. Din păcate însă, translatorul nu reuşea să ţină pasul, aşa că vorbele nu se mai potriveau cu expresiile lui. Cuvinte înverşunate ieşeau din gura translatorului tocmai când maestrul îşi flutura genele precum o tânără lovită de amor, ceea ce îi făcea pe manciurieni să chicotească – şi pe mine, ca să spun drept, dar eu trebuia să încerc să mă controlez, pentru că nu se făcea ca o persoană atât de ilustră să se facă de râs. Reacţia noastră grosolană la arta lui i-a provocat un acces de furie care, deşi foarte adevărat, a fost confundat din păcate de actori cu o interpretare, iar translatorul, care tocmai ajunsese la scena dinainte, a început să spună cuvinte de iubire.

Şi de-asta, după ceva uneltiri din partea subsemnatului, draga de Yoshiko a fost întâmpinată într-o seară rece de toamnă în Gara de Nord din Shinkyo de Amakasu, înconjurat de gărzile lui de corp, şi de o fanfară militară a armatei din Kwantung ce cânta melodiile făcute celebre de ea, în timp ce drapelul roşu, galben, albastru, alb şi negru al Manchukuo flutura mândru în adierea vântului de seară. Amakasu a ţinut un discurs pe loc, spunând că asiaticii şi-au dovedit supremaţia ca putere economică şi politică. Acum venise vremea, cum a spus el, să demonstreze şi „forţa artistică asiatică". O exprimare cam ciudată, deşi eram perfect de acord cu el.

Yoshiko era perfectă din punctul nostru de vedere: o localnică plăcută de localnici, şi totuşi una de-a noastră. Şi deja îşi dovedise talentul la radio. Aranjamentul, pus la cale cu grijă de către Amakasu, era ca ea să primească un salariu lunar de 250 de yeni, ceea ce era de patru ori mai mult decât primeau colegii ei manciurieni, dar în fond ea urma să fie cea mai mare vedetă din Asia. I se pregătise un apartament la Hotelul Yamato din Shinkyo, la acelaşi etaj cu camera 202 a lui Amakasu. În fiecare dimineaţă, un şofer urma s-o ia şi s-o ducă la studio, care era la doar zece minute distanţă. O japoneză a fost angajată să se ocupe de tot ce avea nevoie. Dar toate acestea depindeau de o condiţie care nu putea fi încălcată sub nici o formă: naţionalitatea ei japoneză trebuia să rămână secret de stat. De acum

încolo, Yoshiko Yamaguchi urma să fie doar Ri Koran sau Li Xianglan, Orhideea Parfumată din Manciuria.

A fost mai dificil decât credeam s-o conving pe Yoshiko să fie de acord cu planul nostru. Îi spusesem deja când eram la Tientsin că va fi foarte bine plătită. Asta n-a impresionat-o cu nimic. Dar bietul ei tată... am insistat eu, cu riscul de a fi prea direct. Ar putea să-l ajute să-şi plătească datoriile. Asta a făcut-o să plângă pe biata copilă cu inima bună. Se hotărâse să devină ziaristă, mi-a spus, cu o convingere surprinzătoare pentru o persoană atât de tânără.

– Vreau să scriu adevărul şi să lupt contra tuturor prejudecăţilor stupide din lume. Dacă japonezii şi chinezii s-ar înţelege mai bine unii pe alţii, n-ar mai fi duşmani.

I-am explicat că nu suntem duşmani.

– Dar ducem un război, a spus ea.

– Nu e un război, am spus eu. Unii oameni încearcă să ne împiedice să ajutăm China. Nu vor să reuşim să eliberăm China.

M-a întrebat de ce oamenii aceia ar vrea să ne vadă eşuând. Am încercat să-i explic, dar s-a cufundat într-o tăcere îmbufnată. Cuvintele mele, era clar, nu aveau nici un efect.

– Deci el era unul dintre acei oameni? m-a întrebat ea deodată, într-un acces de furie copilărească.

– Cine să fie unul dintre acei oameni? Ce fel de oameni?

– Într-o noapte, când nu puteam să dorm, am auzit nişte oameni ţipând lângă casa noastră din Mukden. M-am uitat afară pe fereastră şi am văzut un chinez legat de un copac – când a ajuns aici, biata fată a început să plângă –, îl băteau cu nuiele. Soldaţii japonezi îl băteau cu nuiele. Avea sânge pe tot corpul. Ţipa. M-am ascuns sub plapumă şi am adormit plângând. A doua zi de dimineaţă am încercat să nu mă uit pe fereastră, speriată de ce-aş fi putut să văd. M-am gândit că poate am visat, că poate a fost un coşmar. Am vrut să cred asta. Dar când am ieşit, am văzut sângele uscat de la rădăcina copacului – a început din nou să plângă, scuturându-şi umerii ei mici.

Am bătut-o pe umăr. S-a tras la o parte.

– Omul acela... îl cunoşteam. Domnul Cheng. Fusese îngrijitorul nostru. Era întotdeauna drăguţ cu mine. Când l-am întrebat pe tata ce s-a întâmplat, n-a spus nimic. Când am insistat, a spus că sunt lucruri pe care nu le înţeleg.

Nu ştiam ce să spun. Copiii n-ar trebui expuşi la astfel de scene. Aşa că n-am mai încercat să-i explic politică. În schimb, am abordat o altă strategie. I-am spus că avea dreptate. Avea un rol important în atingerea acelei înţelegeri reciproce. Tocmai asta încerca să realizeze Compania Cinematografică Manciuriană. Voiam să le creăm chinezilor o impresie bună despre Japonia şi japonezilor una bună despre China. Filmele pe care urma să le producem erau despre pace şi prietenie. Şi ea, Ri Koran, era singura persoană din lume care putea face asta, care putea crea o punte spre înţelegerea reciprocă. Ar trebui să se considere nu numai actriţă, ci şi ambasadoare a păcii. Va fi faimoasă, i-am spus, nu doar în Manchukuo, ci şi în Japonia, şi în China, şi în toată Asia de fapt, pentru că va aduce pacea.

Am văzut că acum cuvintele mele aveau un oarecare efect.

– Serios? a întrebat ea, privindu-mă cu o naivitate care m-a emoţionat.

– Serios, am confirmat eu. Şi chiar eram convins de asta.

Întotdeauna poţi critica după ce lucrurile au rămas în trecut. Poate că eram prea naivi, dar trebuie să vă gândiţi la toate astea în contextul vremurilor în care trăiam. Sigur, erau mulţi japonezi răi în China. Am făcut şi greşeli şi le-am provocat multe neplăceri chinezilor. Dar acest lucru este inevitabil în condiţiile unor schimbări istorice. Să vindeci o civilizaţie străveche de maladiile sale este o sarcină dificilă şi evident că uneori lucrurile se pot complica. Ce trebuie avut în vedere este că idealurile noastre erau bune. Principiile noastre erau corecte. Şi dacă nu acţionăm conform unor principii corecte, devenim cinici şi viaţa nu mai merită trăită. Dacă am fi renunţat la idealurile noastre, n-am fi fost cu nimic mai buni decât imperialiştii aceia occidentali egoişti. Aşa că am fost mândru să joc un rol umil în lansarea carierei lui Ri Koran.

Mi-ar plăcea să pot spune altceva, dar filmul de debut al lui Ri, intitulat *Honeymoon Express*, n-a fost un succes. Un *remake*

răsuflat al unei comedii japoneze, tradus într-o chineză ciudată și regizat de un tip care nu le putea vorbi actorilor în propria lor limbă era sortit eșecului. Pur și simplu nu era foarte amuzant, indiferent cât țipa regizorul, domnul Makino, la actori, ordonându-le să se arate amuzanți.

– Glumă! striga el, în cele câteva cuvinte în chineză pe care le știa. Amuzați-vă! Amuzați-vă!

Manciurienii nu înțelegeau gluma, iar Ri era disperată. N-o să mai facă niciodată vreun film, a strigat ea, bătând din picioarele ei micuțe. Regizorul fusese o bestie, spunându-i de față cu toți colegii ei că nu era bună de nimic. Oricum nu voise niciodată să fie actriță. Și tot așa.

N-am văzut asta cu ochii mei, dar am înțeles că eșecul comercial al filmului l-a supărat pe Amakasu atât de tare, încât a avut una dintre crizele lui periodice de furie la beție. Dând cu sticla de whiskey de masă la Pavilionul de pe Lacul de Miazăzi, a urlat la Makino și la scenariști, la cameramani și la producători. În timp ce personalul japonez asculta în tăcere, cu capetele plecate, Amakasu a distrus încăperea, spărgând cu pumnul panourile de hârtie, răsturnând masa din lemn de trandafir și împrăștiind cioburi pe podeaua acoperită de *tatami*. A urlat că e un „sabotaj“, „comuniștii încearcă să submineze politicile Japoniei“ și cum au fost „dezamăgiți oamenii din Manchukuo“.

Și acesta ar fi putut fi sfârșitul carierei cinematografice a lui Ri dacă nu s-ar fi întâmplat unul dintre acele lucruri neprevăzute, care schimbă lumea. Într-un moment-cheie ce se petrece pe peronul gării din Shinkyo, Ri, în rolul tinerei îndrăgostite, îndoindu-se de devotamentul logodnicului său, cântă un cântec intitulat *Dacă*. Nu e un cântec extraordinar; a avut altele mai bune. Melodia este cam leșinată, prea dulceagă. Și așa sunt și versurile: „Dacă m-ai iubi, dacă ai fi sincer/Dacă ai vrea să visezi și tu ce visez eu...“

Imaginarul popular este tot atât de schimbător pe cât este de misterios. Dar cântecul lui Ri a reușit să-l aprindă, prevestind nebunia cu China. *Dacă*, fredonat în japoneză și în chineză, a devenit în mod surprinzător un hit, întâi printre

japonezii din Manchukuo, apoi în patria-mamă. Poate că vocea lui Ri avea în ea ceva ce amintea de tărâmuri exotice îndepărtate. Poate că era o distracţie uşoară în vremuri de nelinişte. Oricare ar fi fost motivul, s-a răspândit ca focurile din prerie – sau mai degrabă, având în vedere râurile de lacrimi vărsate, ca un val – în cafenele, săli de dans, în spectacolele de varietăţi din Asakusa, în orice loc unde se vorbea japoneza, din Harbin până în Hokkaido. Ri Koran devenise un star.

7

În timp ce faima de cântăreață manciuriană exotică a lui Ri Koran începea să se răspândească în Japonia, un actor aflat în culmea gloriei deschidea portiera Packardului său în parcarea unui studio din Tokyo și se îndrepta spre cabină. Poate că își repeta replicile sau poate că se gândea la altceva, pentru că tocmai trecuse la altă companie de film, dar oricum Hasegawa nu l-a văzut pe gangster apropiindu-se și, fulgerător, crestându-i obrazul stâng cu o lamă. A fost ca și cum un vandal ar fi tăiat un tablou celebru cu un cuțit. Hasegawa Kazuo, un fost actor de roluri feminine în teatrul Kabuki, era faimos pentru extraordinara lui frumusețe, atât în rolurile de femeie în teatru, cât și ca june-prim în filme. Acum, profilul lui celebru avea să rămână cu o cicatrice, prin amabilitatea foștilor săi șefi care nu înghițeau prea ușor lipsa de loialitate, mai ales când era vorba de una dintre vedetele care aduceau încasările cele mai mari.

Cu toate acestea, incidentul l-a făcut pe Hasegawa și mai faimos. I-a adăugat masculinitate personalității sale (și feței, care oricum era prea dulce) și femeile erau impresionate de vulnerabilitatea lui. Cu toate acestea, încerca, de câte ori era posibil, să fie filmat doar din dreapta și când nu se putea, un strat gros de fard îi acoperea cicatricea care pornea de la colțul gurii și ajungea până la lobul urechii.

Motivul pentru care vă spun toate acestea este că Amakasu a avut ideea strălucită de a-l aduce pe Hasegawa Kazuo la Manchukuo ca să joace împreună cu Ri Koran într-o coproducție japonezo-manciuriană. Cuplul format din cel mai faimos, cel mai frumos și cel mai elegant actor din Japonia și cea mai frumoasă și

exotică actriță din Manchukuo putea face minuni pentru cauza noastră. A fost unul dintre cele mai inspirate planuri ale lui Amakasu, potrivirea perfectă. Dar, așa cum se întâmplă cu toate planurile, rezultatele nu sunt întotdeauna cele scontate.

Povestea primei lor colaborări era o melodramă, intitulată *Cântecul Orhideei Albe*. El (Hasegawa) era un tânăr inginer japonez ce construia o prelungire a căii ferate manciuriene în sud. Ea (Ri) era o studentă mongolă din Mukden. Se îndrăgostesc unul de altul, deși el trebuia să se căsătorească cu fiica șefului său de la Tokyo. Din cauza acestei nefericite obligații, el îi spune mongolei că iubirea lor e imposibilă. Ea se întoarce la familia ei de bandiți antijaponezi și amenință să-i arunce în aer prețioasa cale ferată. Dându-și seama că iubirea nu poate fi negată, el se întoarce la ea și își mărturisește sentimentele. Ea se topește în brațele lui. Calea ferată rămâne și popoarele noastre sunt unite.

Unii ar spune că e propagandă ieftină. Și într-adevăr era propagandă, dar nu era ieftină, pentru că servea unei cauze bune, progresiste. Cu toții voiam să clădim o lume mai bună decât cea în care trăiam și în care milioane de asiatici nevinovați, ce trudeau din greu, erau aduși la sapă de lemn de nemiloasa competiție anglo-americană. Americanii fac filme care prezintă modul lor de viață în cel mai favorabil mod cu putință. Noi de ce să nu fi făcut același lucru? Și, pe lângă asta, de câte ori vezi un film de la Hollywood despre iubirea dintre doi oameni de rase diferite? În filmele lor de un alb imaculat, cei cu pielea de culoare închisă au doar roluri de servitori sau de clovni. Din punctul ăsta de vedere, eram cu mult înaintea lor.

În timp ce se făcea filmul, am observat ceva ciudat la Ri. Parcă uitase cu totul de reticența ei inițială de a deveni o vedetă de cinema. Acum se bucura de asta, ca o copilă care devine peste noapte cea mai populară fată din școală. Aș putea spune chiar că începuse să se obișnuiască cu tot ce presupunea viața unei mici dive: apartamentul de la hotel, mașina cu șofer și blițurile de fiecare dată când apărea în public. Dar în prezența marelui Hasegawa, încă părea copleșită. Îl urma pretutindeni ca un cățeluș, implorându-l s-o învețe cum să fie o actriță și mai bună. El o tachina spunându-i că o chinezoaică nu va înțelege niciodată

felul de-a fi al unei japoneze. Întâi trebuie să devină japoneză, spunea el, şi abia apoi va putea juca aşa cum o făceau ele.

Majoritatea filmului a fost făcut la marginea unui sat de lângă calea ferată manciuriană de sud. Armata din Kwantung a trebuit să asigure securitatea echipei de turnare, pentru că zona era plină de gangsteri. De câteva ori, filmările au fost întrerupte de focuri de armă şi a trebuit să fugim să ne ascundem într-un hambar de cărămidă. În aceste momente de pauză impusă, Hasegawa a învăţat-o pe Ri arta seducţiei feminine. Ri era numai ochi la Hasegawa, care o ajuta să se transforme într-o frumuseţe japoneză clasică. Îi arăta cum să privească cochet cu coada ochiului şi să-şi arate, doar o clipă, gâtul, înclinându-şi uşor capul. În lumina slabă a adăpostului nostru sărăcăcios, faţa lui rotundă căpăta o feminitate dulce, incredibilă. Priveam cu toţii uimiţi, în tăcere, cum îşi mişca mâinile şi ochii şi gâtul ca o frumoasă curtezană. Sex-appeal-ul străinilor este direct, o învăţa el pe Ri, în timp ce al japonezilor este întotdeauna indirect, făcând doar aluzie la sexualitate, fără s-o exprime vreodată. Ri imita gesturile femeieşti ale maestrului, privirile, paşii mici, aşa cum cineva repetă loviturile de golf până când simte că îi ies. Hasegawa zâmbea doar, ca un părinte înţelegător, repetând că întâi trebuie să devină japoneză pentru a-i stăpâni arta pe deplin.

8

La scurt timp după succesul cu *Dacă*, Amakasu a hotărât să înfiinţeze Clubul Fanilor lui Ri Koran. El, căpitanul Amakasu, urma să fie preşedintele acestei ilustre asociaţii, ai cărei membri includeau industriaşi, birocraţi şi generali ai armatei din Kwantung. Clubul Fanilor a jucat un rol important în istoria tragică a Manchukuo, aşa că o să povestesc câteva dintre experienţele mele cu el.

O dată pe lună, membrii lui se întâlneau în salonul privat de la Hotelul Yamato şi discutau chestiuni de stat, în timp ce ascultau înregistrări ale cântecelor lui Ri. Am şi acum în faţa ochilor camera plină de scaune de lemn, aşezate în jurul unei mese lungi de stejar sub un candelabru de alamă. Deasupra uşilor atârnau coarne de cerbi ce dădeau încăperii un aer uşor germanic. Tapetul bej de mătase era decorat cu orhidee de primăvară. Amakasu bea, ca de obicei, whiskey White Horse. Îi cunoşteam pe majoritatea celor prezenţi. Cine nu îi ştia? Toată lumea îi cunoştea pe bărbaţii aceia atunci. Erau câţiva dintre conducătorii noştri, inclusiv colonelul Yoshioka, consilierul Împăratului Pu Yi, şi Kishi Nobusuke, ministrul Industriei. Kishi nu era chiar arătos. Costumul îi atârna ca un steag într-o zi fără vânt şi gâtul lui subţire făcea gulerul cămăşii să pară cu câteva numere mai mare. Dinţii îi erau ieşiţi în faţă şi ochii bulbucaţi. Dar erau ochii unui om viclean şi se vedea în ei un licăr ameninţător. Amakasu spunea adesea că Kishi va ajunge departe, poate chiar va fi prim-ministru. Kishi îşi dezvelea gingiile roşii şi umede când Amakasu spunea asta, dar niciodată n-a încercat măcar să-l contrazică.

Şi Yoshioka era la fel de antipatic. Poreclit Viespea din cauza siluetei lui zvelte, accentuată de cureaua maro strânsă excesiv pe talie, râdea mult, deşi era total lipsit de umor. Avea un nas proeminent, cu nări mari, ca nişte găuri negre, ce se dilatau când se dădea pe lângă cineva important sau se amuza de nenorocirile celor mai puţin influenţi.

Era un bărbat în cameră pe care nu-l ştiam. Îmbrăcat într-un costum albastru, care îi scotea în evidenţă faţa îngustă, ciupită de vărsat de vânt, nu se distingea prin nimic, în afara unor şosete diafane de mătase care subliniau nişte glezne remarcabil de subţiri ieşind dintr-o pereche de pantofi negri de lac. De-abia mai târziu mi-am dat seama cine era: Muramatsu Seiji, şeful bandei Muramatsu, o întreprindere foarte temută ce avea filiale în mai multe oraşe manciuriene. Dacă te puneai rău cu ei, asta era echivalentul unei condamnări la moarte, numai că victima nu ştia când îi va veni vremea. Câteodată, execuţia avea loc la mult timp după, când amărâtul şi uitase cu ce greşise. Muramatsu nu prea apărea în public şi îşi petrecea majoritatea timpului la Harbin, în nord.

Mi s-au pus câteva întrebări cu privire la situaţia culturii şi dacă mesajul nostru ajungea la localnici. Am încercat să fiu cât de optimist puteam, dar am spus că mai e nevoie de timp. Au fost discutate diverse planuri ale armatei din Kwantung, inclusiv, spre uimirea mea, unul de asasinare a lui Charlie Chaplin. Evident că nu era ceva nou, pentru că majoritatea ştia de el. Scopul era de a-i demoraliza pe americani omorându-l pe unul dintre idolii lor. Din păcate, l-ar fi demoralizat şi pe Maiestatea Sa Împăratul Pu Yi. Dar Amakasu, care părea interesat personal de acest proiect, credea că se puteau descurca. Au fost menţionate câteva obstacole de ordin practic. Faptul că Chaplin nu mai vizitase Japonia din 1932 şi nu părea că o va face prea curând era unul dintre ele. Apoi Kishi, cred că el a fost, aruncându-mi o privire scurtă, a schimbat subiectul tuşind uşor. Ar fi trebuit să îmi dau seama că în Manchukuo nu puteai fi niciodată îndeajuns de precaut.

Kishi a calculat de câţi bani aveam nevoie ca să menţinem forţele armate în Manchukuo şi a explicat că era absolut necesar să avem nişte resurse suplimentare. Colonelul Yoshioka, expert

în problemele interne, a adăugat că manciurienii şi chinezii erau rase surescitabile, care aveau nevoie de doze regulate de opiu ca să se calmeze. Dacă le furnizam drogul, aveam mai multe avantaje. În afară de faptul că îi liniştea pe localnici, ne-ar fi oferit banii atât de necesari trupelor noastre. Problema era că gangsterii chinezi din Harbin voiau şi ei o parte din câştiguri. Se spunea că era implicat şi un om de afaceri evreu. Punctul lui vulnerabil era dragostea pentru fiul său, un fel de artist. Poate că ar fi obţinut ceva dacă se ocupau de fiu. Toţi ochii erau aţintiţi asupra lui Muramatsu, care a făcut un semn aproape imperceptibil din cap şi a mârâit uşor, ca un câine căruia i se aruncase un os suculent. Ca să se evite orice fel de bârfă, la aceste întruniri nu erau servitori, aşa că Amakasu s-a ridicat şi a schimbat singur discul. Nu-mi amintesc ce altceva s-a mai discutat, dar îmi amintesc perfect vocea dulce a lui Ri cântând *Ploaie de primăvară în Mukden* în timp ce noi ascultam în tăcere. S-a dovedit încă o dată că Amakasu nu era doar un zbir. Şi-a scos batista, şi-a dat jos ochelarii şi şi-a şters o lacrimă.

9

Următorul film în care au apărut Ri și Hasegawa – *Nopți chineze* – a fost capodopera de necontestat a Companiei Cinematografice Manciuriene. Dar pentru ea era cât pe ce să fie o tragedie.

Ri interpretează o chinezoaică sălbatică, Ki Ran, al cărei sat este distrus de Armata Imperială Japoneză. Hasegawa este Hase-san, un căpitan de navă japonez din Shanghai, care o ia de pe străzi, sperând s-o salveze de la moarte. Fata este tratată cu ospitalitatea tipic japoneză de către căpitan și prietenii lui de la o pensiune din Shanghai, dar Ki Ran nu poate uita că soldații japonezi i-au omorât părinții. Când proprietăreasa japoneză a căpitanului îi oferă o ceașcă de ceai, ea i-o aruncă pe jos. Și atunci are loc scena care a transformat-o pe Ri într-o figură detestabilă în China: Hase-san o pălmuiește pe Ki Ran – un moment șocant, dar și profund mișcător în același timp, pentru că ne dezvăluie sufletul unui bărbat îndrăgostit. Palma lui Hase-san este de fapt un semn al bunătății sale. Ki Ran înțelege care sunt adevăratele lui sentimente și îi cade în brațe.

Pentru orice japonez, scena asta este perfect logică. Dar în lumea asta mare nu suntem toți la fel. Ri a încercat să-l avertizeze pe regizor că acest episod s-ar putea să nu fie înțeles cum trebuie în China. Din păcate, regizorul, de-abia venit de la Tokyo, n-a vrut s-o asculte. Bineînțeles că s-a dovedit că Ri avea dreptate. Acest moment romantic, ce i-a emoționat pe japonezi până la lacrimi, a avut efectul contrar la chinezi, care au înțeles complet greșit și au privit „palma" ca pe o lovitură dată mândriei lor. Nu puteau înțelege de ce noi, japonezii, folosim uneori forța cu femeile și copiii ca să le arătăm că ținem la ei. Nici Ri n-a fost

iertată. Astfel a devenit cunoscută ca actrița chineză care a luat parte la o insultă deliberată la adresa rasei chineze.

Nopți chineze este totuși un film de o bogăție extraordinară. De fiecare dată când văd această capodoperă, observ alt detaliu minunat care mi-a scăpat înainte. „Palma" este urmată de călătoria în luna de miere a lui Hase-san și Ki Ran la Suzhou, iar China n-a fost niciodată mai răvășitoare; Suzhou este un paradis, cu canalele sale superbe, podurile vechi și grădinile chinezești clasice. Aici, în acest paradis demn de un desen în peniță, se consumă uniunea dintre chinezoaică și japonez. Apoi se întâmplă ceva uimitor. Cei care sunt atenți observă că micuța chinezoaică nu numai că vorbește japoneza, dar are și acele mișcări cochete ale femeilor japoneze, privirile piezișe, aplecarea capului, exact așa cum o învățase Hasegawa. În scena aceasta de dragoste, atât de plină de tandrețe, Ri Koran este cea mai pură îmbinare a ceea ce e mai bun din cele două rase.

Dar acesta nu este ultimul dintre multele momente de neuitat ale filmului. Unchiul lui Ki Ran este conducătorul banditilor antijaponezi care plănuiesc să atace nava lui Hase-san. Când într-o zi nava nu se mai întoarce la Shanghai, Ki Ran își dă seama că soțul ei a fost ucis de oamenii unchiului său. Într-o scenă de o frumusețe de neegalat, ea se întoarce la Suzhou ca să se înece în râul lângă care își petrecuse luna de miere. Șoptind un poem japonez învățat de la soțul ei, intră în apă și dispare încet, cu rochia ei de mătase plutind pe suprafața apei, în timp ce melodia *Nopți chineze* se aude în fundal. Nu-mi pot reține niciodată lacrimile la această scenă și mă opresc din plâns mult după ce filmul s-a sfârșit.

Dar măcar într-o privință regizorul a ascultat de sfaturile ei. Deși Ki Ran moare din dragoste în versiunea japoneză a *Nopților chineze*, s-a creat un sfârșit special pentru publicul chinez. În loc să-și întâlnească moartea atât de timpuriu în apele râului, Ki Ran se aude strigată, iar și iar. Este el! A supraviețuit. În ultima secvență, cel mai frumos bărbat din Japonia și cea mai frumoasă femeie din China stau unul lângă altul în barcă, alunecând ușor spre un nou răsărit. El își scoate o țigară din tabacheră și ea, cu un gest de mare delicatețe feminină, i-o aprinde.

Nu numai povestea face ca filmul să fie aşa de emoţionant. Magia cinematografului nu stă de obicei în poveste, ci în atracţia dintre actorii principali, care se vede în priviri. Aparatul prinde ceva ce ochiul nu percepe. Aproape că i-aş spune magie – nu-i de mirare că oamenii mai simpli îi spun „ochiul diavolului". Şi Hasegawa, şi Ri arătau mai bine unul în prezenţa celuilalt şi, într-un mod misterios, aparatul reuşea să surprindă asta. Mai mult ca orice altceva, *Nopţi chineze* i-a făcut pe japonezi să se îndrăgostească de China. Şi asta s-a datorat într-o mare măsură interpretării lui Ri Koran. Ochii ei sunt ca nişte lumini, plini de o melancolie delicată atunci când îşi înfruntă tragicul sfârşit.

Dar filmările n-au fost lipsite de pericole. Suzhou nu era o problemă, pentru că ocupaserăm oraşul de câţiva ani deja, dar să ajungi acolo era altă poveste. Târziu într-o după-amiază, pe când străbăteam câmpiile de nord îndreptându-ne spre sud cu trenul, Ri a strigat deodată:

– Ia uitaţi-vă la florile acelea roşii! Sunt minunate!

Plictisiţi de peisajul plat al nordului Chinei, ne-am uitat cu toţii pe geam. La început, am crezut că soarele care apunea aruncase o lumină roşie ca sângele peste toate. Dar când trenul a încetinit, am observat oameni întinşi pe jos peste tot, ca nişte păpuşi stricate. Unii erau aşezaţi în grupuri mici sau separat, dar cei mai mulţi erau întinşi pe pământ, în timp ce alţii alergau de colo-colo cărând nişte chestii albe pătate cu roşu. Cred că erau sute de bărbaţi acolo, în zdrenţe pline de sânge şi uniforme maro. Trenul s-a oprit brusc, de parcă s-ar fi cutremurat. Am văzut că Ri şi-a întors privirea de la geam.

S-au lătrat nişte ordine. Uşile s-au deschis cu un zgomot metalic. Un bărbat rănit – primul dintr-un lung şir – a trecut prin faţa ferestrei noastre. Tot ce-am putut vedea din faţa lui bandajată era gura larg deschisă, de parcă era pe punctul de a urla. Hasegawa, înfuriat, a tras perdeaua de la compartimentul nostru, dar n-a reuşit s-o închidă de tot. Plânsetele şi gemetele bărbaţilor se auzeau din ce în ce mai tare. Unii urlau de durere, alţii cereau apă. O voce dură le-a spus să tacă din gură. Am văzut un bărbat care îşi pierduse un braţ şi ambele picioare. Altul se zvârcolea incontrolabil, ca un peşte. Un doctor tânăr încerca să panseze o rană proaspătă

apăsând cu o cârpă albă pieptul unui soldat al cărui sânge tot ieșea prin pânza aceea. O mână atârnând de pe o targă a lăsat o dâră roșie pe geamul nostru. Duhoarea era incredibilă – carne putrezită, excremente și picioare murdare. Unul dintre soldați s-a uitat în compartimentul nostru și s-a însuflețit brusc arătând spre Hasegawa. Au venit și alții și și-au lipit fețele înnegrite de geam. În sfârșit, după ce a tot tras disperat de perdea, Hasegawa a reușit să ne ascundă privirilor lor.

Un ofițer a deschis ușa și s-a așezat jos. Și-a scos chipiul și s-a șters cu două degete de transpirația de pe ceafă. Bocancii și pantalonii îi erau pătați de sânge ca ai unui măcelar. L-am întrebat ce se întâmplase. M-a privit cu suspiciune.

– Bandiți chinezoi, a spus, dezvelindu-și dinții strâmbi și maronii. A trebuit să terminăm tot satul. Se luptă sălbaticii ăștia... chiar și un copil de trei ani e în stare să omoare pe cineva. Ori ei, ori noi.

Ri era uimită.

– Ați terminat tot satul?

Pentru că era îmbrăcată în haine chinezești, ofițerul s-a întors spre noi dezgustat:

– Ce dracu' caută târfa asta chinezoaică aici?

Hasegawa s-a prezentat și i-a explicat politicos că era Ri Koran, vedeta de cinema.

– Aha, a spus ofițerul, *Ploaie de primăvară în Mukden*. Păi, eu... a spus el scărpinându-se pe ceafă și dând din cap către Hasegawa. Măi, măi! Hasegawa Kazuo! Ri Koran! Măi, măi! Poate că Hasegawa-san ar vrea să le spună câteva cuvinte trupelor și Ri să cânte un cântec. Asta i-ar înveseli pe băieți.

Ușa dinspre coridor s-a deschis iarăși și un alt ofițer a fost împins înăuntru de un brancardier. Era tânăr și frumos, dar părea incapabil să articuleze vreun sunet. Brancardierul a arătat spre capul lui și a spus:

– Nu știe nici cine e.

Am încercat să-l facem să vorbească întrebându-l cum îl cheamă și de unde e. N-am primit decât o privire goală.

– Cred că mamei tale îi e dor de tine, a spus Hasegawa, gândindu-se că asta ar putea provoca o reacție.

A părut că are efect. Gura tânărului ofițer a început să se miște.

– M-A-M-A, a mormăit el încet, m-a-m-a... mama... mama.

Dar asta a fost tot, același cuvânt repetat la nesfârșit. Avea ochii larg deschiși, dar nu părea să vadă ceva.

Se întunecase afară când trenul a început să se miște. După vreo milă și ceva, ne-am oprit din nou. Câțiva s-au dat jos din tren.

– Ei bine, a spus ofițerul, gata pentru noaptea asta. Ar fi cazul să ne facem comozi.

Gărzile s-au așezat la posturi de-a lungul trenului. Mirosul dinăuntru era copleșitor. Am deschis geamul, dar aerul era rece, așa că Ri ne-a rugat să-l închidem.

– De ce naiba nu putem merge mai departe? a întrebat Hasegawa, care nu era obișnuit să fie ținut în loc.

– Banditii, a spus ofițerul, care a scos o sticlă de sake din tunică, a luat o dușcă și a băgat-o la loc în buzunar.

– Deci ce ziceți totuși de un cântec? a insistat ofițerul. Ri i-a spus că era imposibil. Așa, în toiul nopții, fără scenă, fără microfon și fără lumini măcar.

– Dar ce bine vorbești japoneza, a spus ofițerul și a șuierat admirativ printre dinți.

Curând, luminile din compartimente s-au stins și am rămas în întuneric; nu se mai auzea nimic, doar gemetele și tusea bărbaților și din când în când un țipăt venit parcă de nicăieri. Era imposibil să dormim. Au venit câțiva ofițeri cu torțe ca să ceară autografe. Unul dintre ei a insistat ca Ri să cânte. I-ar mai fi liniștit, spunea el, le-ar fi adus aminte de casă, i-ar fi ajutat să treacă noaptea aceea. Îi dădea el o torță cu care putea să-și lumineze fața. Hasegawa i-a spus că trebuie întotdeauna să țină seama de fanii ei. Până la urmă, ea a ridicat din umeri și a cedat.

Dar era mai ușor de spus decât de făcut, pentru că pe coridor erau peste tot trupuri, unele de-abia mai respirau. Am urmat-o pe Ri prin tren ca s-o protejez. Călcam pe brațe și picioare în timp ce ea cânta stârnind gemete ușoare și din când în când înjurături. La început, aproape că nu se auzea. Gemetele, trupurile și întunericul o speriau. Dar în timp ce își croia drum din compartiment în compartiment, chipul ei luminat fiind singurul lucru

vizibil din tot trenul, s-a întâmplat ceva magic: vocea ei a căpătat putere şi gemetele au încetat. Părea că un înger a coborât în infernul acela. „Nopţile chineze, ah, nopţile chineze... mizeria plutind, vasul viselor, nopţile chineze, nopţile viselor noastre..." Apoi *Dacă*, şi bărbaţii cântau încet alături de ea, ca un cor fantomatic în întuneric: „Dacă m-ai fi iubit, dacă ai fi fost sincer..." Şi apoi zgomotul de neuitat a sute de bărbaţi în toată firea plângând în hohote.

10

În prima parte a călătoriei noastre la Tokyo nu s-a întâmplat nimic rău. Ri, Meng Hua, a doua vedetă ca importanță din Manchukuo, și cu mine ne-am urcat în tren din Gara Shinkyo, unde personalul studiourilor manciuriene a venit să își ia rămas-bun. Toți actorii și toate actrițele erau acolo, inclusiv personalul tehnic, îmbrăcați în uniforme, fluturând steaguri și strigând cuvinte de încurajare, în timp ce o fanfară cânta cântece de rămas-bun.

În mijlocul holului gării era un podium împodobit în culorile Manchukuo, pe care s-a urcat Amakasu și a ținut un discurs cu vocea aceea aspră a lui, pe care de-abia o auzeam peste șuierul aburului și cei care ne cântau. Îmi aduc aminte că a spus ce mândru e, el personal, că trimite cele mai frumoase flori din Manchukuo în imperiul nostru ca „ambasadoare ale prieteniei".

Ri era atât de entuziasmată la gândul că va vedea pentru prima dată țara strămoșilor săi, încât de-abia a putut să stea locului până la Pusan. Trenul nu era așa de confortabil ca Asia Express-ul și mergea mai încet, dar dacă nu se oprea din cauza viscolului sau a bandiților, măcar ajungea întotdeauna la timp. Am încercat să dorm puțin după ce am trecut de Ando și am trecut râul Yalu în peninsula coreeană. Afară era întuneric. Din Ando n-am văzut decât niște luminițe în depărtare. Dar Ri era trează și ochii îi străluceau de nerăbdare. Vorbea tot timpul despre Teatrul Nichigeki, unde urma să joace într-un spectacol de gală pentru sărbătorirea prieteniei manchukuo-japoneze, despre ce era de văzut în Tokyo și despre ce ne pregătiseră diversele personalități din lumea filmului și cea literară, pe care le

întâlnise când trecuseră prin Manchukuo. Mă întreba care erau cele mai la modă cafenele și restaurante, unde putea întâlni cei mai eleganți oameni. Avea un cuvânt nou în vocabular: „abordabil". De fiecare dată când menționam un nume faimos, prima ei întrebare era:

– Este abordabil?

Deși era și ea o vedetă de cinema și cunoștea o mulțime de japonezi faimoși, Ri era ca un copil în ajunul zilei sale de naștere. Eu nu mai fusesem la Tokyo de câțiva ani și evident că nu îi știam pe toți cei care erau „abordabili". Am încercat să-i răspund cum m-am priceput mai bine, dar nu mă asculta. Ea ajunsese deja la destinație înainte ca noi să ajungem măcar la Pusan.

Amakasu, în ciuda discursului său înflăcărat din Gara Shinkyo, nu fusese de fapt de acord cu această călătorie. Avea o atitudine paternă față de actrițe și viața lor personală îl preocupa permanent. Considera că viața artistică din metropolă este frivolă și periculoasă pentru moralitatea lor. Pe deasupra, concertul de gală de la Nichigeki era organizat de Compania de Divertisment Pacea Orientală, nu de Compania Cinematografică Manciuriană, ceea ce complica și mai tare lucrurile. Pacea Orientală era susținută de Ministerul Japonez de Externe, pe care Amakasu îl disprețuia ca fiind lipsit de forță și plin de lingăi. Dar nici măcar armata din Kwantung nu avea vreo putere în cazul acesta. Amakasu m-a avertizat că voi fi responsabil dacă actrițelor li se va întâmpla ceva care ar putea știrbi reputația Companiei Cinematografice Manciuriene.

A fost imposibil să dormim în a doua noapte a călătoriei noastre, pe feribotul ce ducea de la Pusan la Shimonoseki. Meng Hua, o frumusețe tipică din nord, înaltă, cu pielea albă și o aluniță superbă pe genunchi, împărțea cabina cu Ri. Mi-ar fi plăcut să mă distrez puțin cu ea, dar afacerile erau afaceri. Nu-mi puteam permite să am probleme în călătoria asta. Ca și Yoshiko, nici ea nu mai fusese în Japonia, dar asta o îngrijora mai mult decât o entuziasma, așa că s-a dus în cabină, singură, în timp ce Ri vorbea și tot vorbea, într-un amestec de chineză și japoneză, hotărâtă să stea trează până vedea insulele nipone. Când a venit răsăritul, eram înconjurați de o ceață densă. Sirena vaporului gemea

ca un animal rănit. Ri şi-a lipit faţa de geam, încercând să vadă ceva prin supa aceea gri. Nimic. Şi totuşi, la 7,30 fix, o voce de femeie a anunţat că ne apropiam de „iubita noastră patrie imperială". Vocea a continuat: „Dacă vă uitaţi la tribord, veţi vedea portul Shimonoseki, redenumit astfel în 1904, cunoscut înainte ca Akamagasaki, un loc renumit pentru frumuseţea naturii şi semnificativ pentru istoria noastră naţională, locul faimoasei bătălii dintre Heike şi Genji din 1185..." A continuat în acelaşi stil şi toate feţele s-au întors spre tribord, unde nu puteam vedea decât tot ceaţa aceea deasă. Imnul nostru s-a auzit prin megafon şi toţi, inclusiv chinezii şi coreenii, s-au ridicat în picioare.

Doar cu puţin înainte ca vaporul să acosteze am reuşit să vedem contururile oraşului, o amestecătură urâtă de macarale şi depozite, nici vorbă de viziunea fermecătoare la care visase Ri. Poliţia maritimă a urcat pe vas cu un aer de o importanţă imensă. Au întins o funie lungă, neagră, de-a lungul holului spre ieşire, şi un bărbat scund şi îndesat, cu o mustaţă *à la* Charlie Chaplin, s-a aşezat la un birou, având în spatele lui un ajutor a cărui singură treabă era să sufle pe o ştampilă înainte de a i-o da mustăciosului care o aplica pe documentele noastre după ce le studia pe îndelete şi cu mare grijă. Cât uram formalismul concetăţenilor mei! Cei de naţionalitate japoneză au fost chemaţi în faţă, iar ceilalţi au stat în spate. Ri s-a dus prima. Am văzut uimirea pe faţa lui Meng Hua. Îşi dădea seama pentru prima oară că Ri e japoneză şi nu doar pe jumătate, aşa cum bănuiau mai toţi localnicii care lucrau la studiourile manciuriene.

Paşaportul lui Ri a fost ştampilat. S-a întors către Meng Hua şi i-a spus în chineză că o aşteaptă în holul de la vamă. Dar atunci oficialul s-a răzgândit şi a chemat-o înapoi. Privind-o dezgustat, a lătrat la ea:

– Nu eşti japoneză?

Ri a încuviinţat din cap şi şi-a lăsat privirea în pământ.

– Atunci de ce eşti îmbrăcată în veşmintele astea chinezeşti ridicole? Ar trebui să-ţi fie ruşine să vorbeşti în păsăreasca asta a chinezoilor. Nu ştii că noi suntem o rasă superioară?

Am încercat să intervin, spunându-i ofiţerului, cât de discret se putea, că era o vedetă de cinema care mergea la Tokyo pentru

a sărbători prietenia manchukuo-japoneză. N-a fost câtuşi de puţin impresionat şi mi-a spus să-mi văd de ale mele. Era clar că nu mergea să fiu discret, aşa că i-am spus de legăturile mele cu armata din Kwantung şi l-am pomenit şi pe Amakasu. Nenorocitul a luat imediat o poziţie de drepţi, iar buzele lui cărnoase s-au deschis într-un rânjet hidos.

– Vă rog, a spus el, nu mi-am dat seama... Bun venit acasă, bun venit acasă.

Cu toate acestea, n-am putut face nimic ca să grăbesc lucrurile pentru Meng Hua, aşa că au trecut câteva ore până ne-am înghesuit cu toţii în trenul nostru care mergea spre est. Ceaţa se ridicase, dar cerul era încă acoperit de nori negri, ca nişte cârpe ude ce întunecau atmosfera întoarcerii noastre acasă. Mirosea a haine jilave şi hrean murat. Nu se prea vorbea în compartimentul nostru. Meng Hua era încă supărată din cauza orelor lungi de interogatoriu pe care trebuise să le suporte şi mirată de statutul lui Ri. Dar era prea discretă ca să-şi vâre nasul în asta. Aşa că ne uitam pe geam, într-o tăcere grea, la succesiunea de oraşe provinciale cu case de lemn, mici şi sărăcăcioase, îngrămădite una într-alta de parcă le era frică de lumea de-afară.

11

Îmi place să mă plimb într-un anume loc în Tokyo, într-un cartier pe care îl frecventez de când am venit în capitală la facultate. Este o zonă lipsită de orice farmec modern. De fapt, nu prea are cu ce să se laude. Majoritatea japonezilor se ruşinează de el, pentru că nu are o reputaţie prea bună. Oamenii spun că e bântuit de stafii. Plimbarea nocturnă începe de obicei la vechiul loc de execuţii din Senju, păzit de statuia lui Jizo, sfântul patron al sufletelor care suferă în iad. E cunoscut ca Jizo-gât-tăiat, pentru că mii de oameni şi-au pierdut aici capul la propriu. Mai poţi încă găsi oase vechi în colţul acesta vechi şi întunecat al oraşului. Nezumi Kozo, vestitul tâlhar, a fost îngropat aici. La fel şi Yoshida Shoin, cărturarul şi revoluţionarul samurai care credea că îi putem opri pe barbarii occidentali să ne invadeze doar dacă le studiem obiceiurile. Ţinut prizonier într-o cuşcă de către oamenii shogunului după ce încercase să se îmbarce pe un vapor american în 1854, Maestrul Shoin a scris aceste cuvinte nemuritoare: „Când un erou nu-şi atinge ţelul, acţiunile sale sunt considerate ca fiind ale unui răufăcător". A fost decapitat în 1859 pentru loialitatea sa faţă de împărat, şi nu faţă de shogun. Dintre toate figurile noastre istorice, pe el îl admir cel mai mult.

După ce îmi prezint omagiile maestrului Shoin, şi altora, uitaţi acum de conaţionalii noştri nestatornici, merg de-a lungul canalului Sanya către Yoshiwara, vechiul cartier al plăcerilor din Edo[1]. Acum este din păcate neglijat, cu clădiri urâte, în stil

1. Vechiul nume al oraşului Tokyo.

occidental, care au un aer la fel de fragil şi provizoriu ca nişte decoruri de studio. S-a dus stilul rafinat în care bărbaţii din Edo le curtau pe marile curtezane cu inteligenţa şi spiritul lor. S-au dus şi orgiile, e drept, mai plebee, dar tot mai interesante, din anii '20.

12

Mă tem că nu mă pot lăuda că le-am păzit prea bine pe ambasadoarele prieteniei. Meng Hua era prost dispusă şi nu ieşea din hotel decât pentru obligaţiile oficiale. Şi Ri era plimbată prin oraş de către fiul ministrului de Externe, ceea ce m-a liniştit, asta până când am realizat că atenţia sa mergea mai departe decât cereau regulile ospitalităţii. Poate că ea era încă prea naivă ca să-i înţeleagă intenţiile. Părea flatată de primirea care-i fusese făcută în capitala imperiului nostru, de întâlnirea cu un faimos scriitor sau un actor celebru, deveniţi acum toţi „abordabili" pentru ea. Fusese prezentată chiar şi ministrului de Externe, un om cu o reputaţie destul de proastă, despre care a declarat, în stilul acela teatral pe care începuse să-l deprindă, că era „o dulceaţă". M-am trezit într-o situaţie neplăcută, pentru că nu-mi plăcea să-i fac morală. Copila, draga de ea, deghizată acum într-o femeie umblată prin lume, nici nu m-ar fi ascultat.

Cu toate acestea, în interviurile din presa japoneză, Ri şi-a jucat rolul perfect. Apărea, superbă, îmbrăcată în rochii chinezeşti, şi răspundea diverselor întrebări stupide într-o japoneză fără cusur (bineînţeles), ceea ce dădea naştere la o mulţime de comentarii favorabile. Ce părere avea despre Japonia? Care era actorul ei japonez favorit? Mâncase peşte crud? Dar băile japoneze, şi paturile japoneze, şi beţişoarele japoneze? Nu erau mai greu de mânuit dacă erai obişnuit cu beţişoarele chinezeşti lungi? Le îndura pe toate, spunându-le reporterilor ce voiau să audă, inclusiv faptul că, deşi erau mai scurte, beţişoarele japoneze aveau o formă mult mai frumoasă.

Un singur ziar, de tiraj mic, din fericire, a îndrăznit să sugereze că Ri nici nu era manciuriană. Articolul a fost ignorat de presă, spre uşurarea mea, pentru că Amakasu ar fi fost furios dacă zvonul s-ar fi răspândit. Dar reputaţia lui Ri a fost ameninţată de lucruri mai periculoase decât acest articol de presă. Într-o dimineaţă am fost abordat de un tânăr de la Compania de Divertisment Pacea Orientală. După ce a tot făcut plecăciuni şi şi-a şters fruntea cu o batistă albă, a trecut la subiect fără nici un pic de delicateţe. Preşedintele companiei, domnul Nagai, un bărbat cunoscut pentru apetitul său vorace pentru femei foarte tinere, voia s-o cunoască pe Ri ceva mai îndeaproape. Mi-a dat o carte de vizită pe spatele căreia erau scrise numele unui cunoscut hotel din Tokyo şi numărul unei camere.

Chiar şi eu, cu slăbiciunea mea cunoscută pentru femei, am fost şocat de grosolănia acestei abordări. Toate relaţiile mele cu femeile se bazau pe premisa că întâlnirile noastre ne făceau plăcere amândurora. Şi, dacă îmi este îngăduit să spun eu asta, ştiu cum să ofer plăcere. Femeile aveau întotdeauna libertatea de a mă refuza. Pun mare preţ pe libertatea femeilor. Într-adevăr, în felul meu sunt un feminist. Nagai o trata pe Ri ca pe o prostituată de rând, pe Ri, care, în ciuda copilăriilor ei, era întruchiparea a tot ce era bun şi curat. Aşa că l-am trimis pe tinerel la plimbare, spunându-i să-i mulţumească şefului lui pentru invitaţie, dar să-i transmită că Ri Koran, din păcate, era indispusă. Şi, pentru că ştiam că lucrurile nu se vor sfârşi aici, am cerut şi o audienţă.

Biroul lui Nagai din Marunouchi era mare şi confortabil, cu pereţii cu lambriuri de lemn, scaune de piele, un şemineu şi un birou gol. În aer se simţea un miros stătut de fum de ţigară. Nagai era un bărbat scund, strâns într-un costum scump la două rânduri. Părul lui vopsit negru strălucea în lumina unui candelabru imens, pe ale cărui braţe de alamă se îmbrăţişau heruvimi şi îngeri cântau la trompete. Nagai s-a aşezat la birou, foindu-şi dosul enorm pe scaunul de piele moale, şi-a aprins un trabuc şi m-a întrebat pe tonul acela familiar cu care vorbeşti cu copiii sau cu cei inferiori social pentru ce am venit să-l văd.

– Pentru Ri Koran, am spus eu.

– Da?

– Ştiţi că provine dintr-o familie japoneză bună?
– Nu mai spune.
– Nu ne putem permite nici cel mai mic scandal.
– Nu sunt sigur ce vrei să sugerezi, dar, orice-ar fi, nu-mi place. Dacă nu eram eu, rămânea o actriţă ca oricare alta. O s-o fac faimoasă în toată lumea.

Ştiam că nu era chiar aşa, dar aşa am lăsat-o. Am spus, cât de politicos am putut, că am primit instrucţiuni precise de la însuşi căpitanul Amakasu ca activităţile lui Ri Koran în Japonia să fie de natură strict profesională.

Nagai a roşit. Simţeam mirosul coloniei lui scumpe. M-am bucurat să văd cum îi apar mici broboane de transpiraţie pe frunte.

– Foarte bine atunci, o vreau pe cealaltă, pe manciuriană.

Iarăşi am fost şocat de vulgaritatea acestui bărbat şi mă pregăteam să găsesc o scuză ca s-o protejez pe Meng Hua. Dar el îşi mai revenise şi îşi umezea trabucul cu limba.

– Sau vrei să informez presa – după concert, bineînţeles – că am fost cu toţii traşi pe sfoară şi că ştim de la însoţitorul ei, Sato Daisuke, că domnişoara Ri Koran a cântat sub o altă identitate?

Mi-era greu să cred că Nagai şi-ar asuma un asemenea risc doar pentru a-şi satisface nevoile sexuale. Putea să încerce o cacealma. Dar nu-mi puteam permite nici o greşeală. Datoria mea era în primul rând s-o protejez pe Ri de bestia asta. Compania de Divertisment Pacea Orientală avea putere, dar şi Compania Cinematografică Manciuriană avea resurse. Omul nostru de la Tokyo, un vechi prieten de-al lui Amakasu de pe vremea când era în poliţie, avea legături în lumea interlopă. Era un pic cam necioplit, dar eficient. Când i-am spus ce problemă am, a ameninţat că-l „lichidează" pe Nagai. Dar având în vedere că nu era o soluţie prea practică, mi-a spus că o să-i dea nişte gărzi de corp lui Ri, dar Meng va trebui să se descurce singură.

La început, Meng n-a înţeles. De ce trebuia să se ducă şi să-i ţină tovărăşie şefului companiei? I-am explicat că era o persoană cu foarte multă putere în Tokyo. Bunăvoinţa lui era esenţială pentru succesul turneului nostru. Poate chiar va obţine un rol într-un film japonez. Vorbeam prea repede şi mă simţeam ca

un nenorocit. Se aflase de multe ori în preajma unor japonezi importanţi în Manchukuo, aşa că putea bănui ce i se cerea. Dar nici măcar nu vorbea bine japoneza, mi-a spus. Când a realizat că nu era un impediment, a început să mă lovească cu pumnii în piept, ţipând în dialectul ei nordic înainte să înceapă să plângă în hohote. Am încercat s-o liniştesc, mângâind-o pe spate şi spunându-i că la mijloc sunt lucruri mai importante decât filmele, că uneori trebuie să facem sacrificii pentru o cauză nobilă, că anumite lucruri în viaţă nu pot fi controlate, că dacă ar fi de acord să se întâlnească cu domnul Nagai nu aş uita niciodată curajul şi devotamentul ei. A fost unul dintre cele mai dificile momente din cariera mea. Nici unul dintre noi n-a mai pomenit vreodată nimic despre această întâmplare nefericită.

13

Spectacolul de gală de la Nichigeki a fost un triumf. Ziua a fost sub auspicii bune, pentru că a fost în data de 11 februarie, când se aniversau 2 600 de ani de când naţiunea noastră a fost creată de către Împăratul Jinmu. Împăratul Pu Yi venise la Tokyo special pentru această ocazie. În ciuda vremii reci, mii de oameni s-au aşezat la rând în faţa Palatului Imperial pentru a face o plecăciune în faţa Împăratului nostru – şi probabil şi ca să-l vadă pe Împăratul Pu Yi, despre care se scrisese mult în ziare. Ei habar n-aveau, dar eu ştiam – Împăratul Manchukuo-ului îşi petrecea majoritatea timpului fumând opiu şi uitându-se la filme cu Charlie Chaplin. Asta era doar una dintre satisfacţiile pe care le aveai dacă lucrai pentru serviciile de informaţii. Ştiam lucruri pe care oamenii obişnuiţi nu şi le-ar fi imaginat nici într-o mie de ani.

Ceea ce se întâmpla la Palat nu era nimic în comparaţie cu ce se întâmpla la Teatrul Nichigeki. Oamenii aşteptaseră toată noaptea, înveliţi cu haine şi pături, să se deschidă casa de bilete. Dimineaţa, la ora nouă, o coadă pe trei rânduri înconjura clădirea. La ora zece erau cinci rânduri. Când a început concertul, la unsprezece, o coadă pe şapte rânduri cu oameni îngrămădiţi unii într-alţii înconjura teatrul. Nu aveai loc s-arunci un ac. Concertul a fost pe punctul să nici nu înceapă, pentru că Ri şi gărzile ei de corp nu puteau trece de rândurile care erau ca un zid uman compact. Au fost chemaţi poliţiştii ca să-i ajute pe paznici s-o ducă pe biata Ri, care îşi ascundea faţa în gulerul hainei ei de blană, până la intrarea actorilor.

Spectacolul a fost magnific. Ştiam că pot conta pe Meng Hua. Era o manciuriană puternică şi cânta ca un înger. Aplauzele au

fost generoase. S-au auzit chiar şi câteva strigăte de „Bravo, Manchukuo!“ Dar oricât de bine a cântat Meng Hua, Ri era atracţia principală. Pe ea veniseră s-o vadă. Cortina era jumătate în culorile Manchukuo şi jumătate avea razele roşii ale soarelui nostru ce răsare. Deasupra, era scris cu litere aurii: *Armonie între cele cinci rase* şi *Pace în Orient.* Când s-a ridicat cortina, scena era în întuneric, cu excepţia unui reflector care o lumina pe Ri, îmbrăcată în nişte haine chinezeşti zdrenţuite, exact ca în faimoasa secvenţă de pe stradă cu care începea *Nopţi chineze.* A înjurat în chineză şi cu cât înjura mai mult, cu atât publicului îi plăcea mai tare. Luminile s-au micşorat şi teatrul s-a cufundat în întuneric. Nimeni nu ştia la ce să se aştepte. Încet, muzica din *Nopţi chineze* a început să umple sala. Câţiva au început să aplaude anticipând. Muzica s-a auzit şi mai tare. Un reflector a luminat o siluetă, îmbrăcată de data asta într-o rochie chinezească aurie strălucitoare, cu faţa ascunsă în spatele unui evantai în culorile Manchukuo. Evantaiul a coborât şi Ri, cu un zâmbet care ar fi putut topi şi un aisberg, a început să-şi cânte faimosul ei cântec.

Publicul a înnebunit. N-am mai auzit niciodată aşa ceva. Oamenii urlau, ţipau, băteau din picioare, chiar şi dansau pe scaune. Nebunia era atât de mare, încât paznicii de la Nichigeki au intrat în panică şi au alergat în sală ordonându-le oamenilor să stea jos. Unii au fost pălmuiţi, alţii loviţi cu picioarele. Fetele leşinau de emoţie, iar studenţii mai turbulenţi erau târâţi afară din sală. Muzica se auzea în continuare: *Pârâul Suzhou,/ Ah, Manciuria noastră!* Ri, singură în lumina reflectoarelor, cu orchestra care acoperea orice altceva, nu ştia ce provocase. N-am să uit niciodată mirosul înţepător de urină şi transpiraţie care se mai simţea încă în sala goală, mult după ce concertul se terminase.

În momentele acelea nu ştiam, dar afară aveau loc răscoale. Doar vreo două şiruri din cele şapte şi jumătate care înconjurau teatrul reuşiseră să intre şi cei care rămăseseră afară, după ce înduraseră ore întregi în frig, nu fuseseră prea bucuroşi de ce li se întâmplase. Japonezii sunt o rasă obedientă şi nu sunt predispuşi la a face scandal, mai ales într-o asemenea perioadă în care armata avea un control foarte strict, dar dezamăgirea de a nu o vedea pe Ri Koran la apogeul nebuniei cu China era prea mult.

Ceea ce a urmat a fost singura revoltă din Japonia între 1940 şi anul înfrângerii noastre. Presei i s-au dat dispoziţii să o ignore, dar tot s-a aflat: maşinile mari, negre ale personalului, ce se aflau în faţa clădirii ziarului *Asahi*, au fost răsturnate şi li s-au spart geamurile. Poliția călare a intrat în mulţime cu caii. O tânără cu o coafură ca a lui Ri a fost strivită sub copite. Un poliţist a fost linşat şi de-abia mai respira când salvarea a venit de la forţele poliţieneşti auxiliare care i-au atacat cu ferocitate pe tinerii revoltaţi. Când am ieşit noi, bărbaţi în uniforme bleumarin curăţau străzile cu furtunurile, astfel că dâre de apă rece, întunecată se prelingeau pe lângă picioarele noastre când ne-am urcat în maşinile care ne aşteptau în faţa teatrului.

14

Anul 1941 a fost magnific, deşi n-a început bine. Îmi închiriasem un apartament în Shanghai, un oraş mult mai potrivit pentru sarcina mea de a pătrunde în cercurile artistice din China decât era Manchukuo. Shanghaiul îmi plăcuse întotdeauna, în ciuda mirosului dezgustător de imperialism occidental. Îmi dădea o satisfacţie ciudată plimbarea prin faţa Consulatului britanic aflat pe partea cealaltă a râului, cu peluza sa imensă, pe care o armată de băştinaşi o întreţinea netedă ca o masă de biliard pentru ca englezii să poată juca crichet. Primăvara auzeam vocile arogante ale englezilor care-şi beau ceaiul şi mă gândeam: acum e rândul nostru. Au stăpânit asiaticii prea mult timp. De data asta, noi suntem la putere. Trebuiau să se încline în faţa noastră, chiar şi a celui mai umil poliţist, dacă voiau să iasă din nenorocitele alea de concesiuni.

Ei, ar trebui să mă grăbesc cu povestea. Anul Nou, 1941. După ce i-am dat bacşişul portarului de la Broadway Mansions, m-am dus în dormitorul meu ca să mă schimb pentru seara pe care o aşteptasem toată săptămâna. Bai Yu, o tânără actriţă aspirantă, era invitata mea la premiera unui nou film la Cinematograful Cathay. Era fermecătoare, cu un zâmbet ademenitor şi genul acela de picioare cum au chinezoaicele, lungi, suple, care mă înnebuneau. Sânii ei tineri stăteau ridicaţi. Fundul ei ca o piersică cerea, pur şi simplu, să fie mângâiat de un bărbat experimentat.

Aşa că voiam să arăt perfect. După ce m-am îmbăiat îndelung, gândindu-mă la toate lucrurile pe care urma să le fac cu vulpiţa aceea, am deschis dulapul. Şi acolo, spre groaza mea, am văzut ceva teribil. Toate hainele mele – tunicile chinezeşti de

mătase, uniformele militare ale armatei din Kwantung, chimonourile de vară, costumul meu alb făcut de C.C., cel mai bun croitor din Shanghai, cămăşile mele de la Charvet, chiar şi cravatele italieneşti – fuseseră tăiate în bucăţi. Fâşii de mătase, lână şi in erau aruncate pe podea, de parcă un animal sălbatic dăduse iama la mine în dulap. Ce nebun ar fi putut face asta? M-am uitat să găsesc un indiciu, dar nimic. Am aprins lumina la baie ca să-mi dau cu apă rece pe faţă şi atunci am văzut – cum de nu observasem înainte? Pe oglinda de la baie era scris cu ruj, cu caractere chinezeşti, apăsate, destul de masculine, dar extrem de elegante: „Nu pot exista două Yoshiko în viaţa ta. Ai ales-o pe cea care nu trebuia".

Eram obişnuit cu furia femeilor. Chinezoaicele, mai ales, erau predispuse la crize de furie. Le văzusem pe toate: plânsete, ţipete, înjurături; unele îmi furaseră banii. Dar era prima dată când toată garderoba mea cădea pradă unui acces de gelozie furioasă. Era însă cât se poate de supărător faptul că acest act distructiv era provocat de o închipuire. Poate că am fost cam libertin şi am luat plăcerea de unde am găsit-o. Sunt bărbat, la urma urmelor. Dar nu puteam să mă simt vinovat pentru ceva ce nu făcusem. Şi aici era vorba de o femeie care mă cunoştea mai bine decât oricine altcineva, inclusiv mama mea. Cum de a putut să mă judece aşa de greşit? Nu găseam altă explicaţie decât nebunia iubirii.

15

La Shinkyo era îngrozitor de frig, cum e de obicei în martie. Viscolul împiedicase până şi Asia Express-ul să ajungă la timp. Şi asta, vă spun eu, era ceva extrem de rar. Aşa de rar, încât această poveste are un sfârşit trist. Conductorul trenului nostru a considerat că era vina lui personală că noi am întârziat şi s-a aruncat în faţa expresului care venea de la Dairen. Măcar a avut satisfacţia postumă că a fost menţionat în ziarele de a doua zi. Poate că incidentul m-a afectat mai mult decât credeam, dar nu eram în apele mele.

Amakasu mă chemase la Shinkyo să ne vedem. În mod normal, aş fi fost fericit să vizitez studiourile manciuriene şi să mai aflu ultimele bârfe. Dar de data asta se simţea ceva apăsător în aerul geros. Prin comparaţie cu Shanghaiul, bulevardele largi ale capitalei Manchukuo păreau pustii. Părea că doar soldaţii şi poliţiştii se aventurau afară în frig, rătăcind noaptea beţi în grupuri. Locuitorii stăteau în casele lor de la marginea oraşului.

Era a doua oară când mergeam la o întrunire a Clubului Fanilor lui Ri Koran. De data asta, erau mai mulţi oameni în camera aceea mare şi supraîncălzită a Hotelului Yamato. Membrii obişnuiţi, printre care Kishi şi Yoshioka, erau acolo, încălzindu-şi mâinile la focul din cămin, aşezaţi în fotolii mari de piele, dar mai era şi un ofiţer Kempeitai de rang înalt pe care nu-l cunoşteam. De obicei, nu prea mă omor după poliţia noastră militară. Tuturor ne era frică de ei, chiar dacă eram în armata din Kwantung. Tânărul acesta, pe nume Toda, părea şi mai plin de el, aranjându-şi dunga de la pantaloni şi bătând din bocancii de

piele maro cu o expresie care denota cumva și nerăbdare, și o încântare de sine nețărmurită.

Știam că am fost chemat cu un motiv, dar a durat ceva până să ajungă la subiect. Kishi a vorbit despre obișnuitele probleme ale statului: nevoia de măsuri mai dure pentru a crește producția în fabrici și în mine, pentru a termina cu bandiții și tot așa. Colonelul Yoshioka a fost întrebat ce face Împăratul. Foarte bine, a răspuns el, râzând fără vreun motiv anume. Numai că Maiestatea Sa pare, din păcate, dornic să iasă din reședința sa. E plictisit. Soțiile sale sunt o sursă constantă de iritare pentru el. Și nu poate să se uite la filme cu Charlie Chaplin toată ziua. Slavă Domnului că există opiu, a spus Yoshioka, pentru că Maiestatea Sa se liniștea întotdeauna după o pipă, două.

– Din partea Guvernului Manchukuo, bănuiesc? a întrebat Kishi, dezvelindu-și dantura proeminentă într-un rânjet de parcă își arăta colții.

Nările lui Yoshioka s-au dilatat alarmant.

Amakasu s-a ridicat de pe scaun ca să schimbe discul și mi-a oferit ceva de băut. Uitându-se în paharul lui, mi-a spus că trebuie să deschidă un subiect stânjenitor. Acum, toți ochii erau ațintiți asupra mea. M-am pregătit pentru ce urma.

– Am auzit, a spus el, că ai fi încurcat cu Ri Koran.

Am început să protestez, dar el a ridicat mâna.

– Nu e nevoie, a spus el. Nu e nevoie. Știm că n-ai face un lucru atât de prostesc. Informația vine dintr-o sursă care nu e credibilă, de la o femeie care ne provoacă doar necazuri, o femeie cu care cred că ai relații intime.

Eram șocat că Giuvaierul Orientului se putea preta la așa ceva ca să-mi facă necazuri. Să-mi distrugă hainele era una, dar asta mi-ar fi dat o lovitură de grație. Ofițerul Kempeitai, care vorbea cu accent Kansai, a început să-mi facă morală. Mâna lui s-a plimbat de la pantaloni la catarama de la curea, de parcă voia să verifice că mai e acolo. Și-a umflat pieptul ca un porumbel. Nu-l puteam suporta. Dar n-aveam ce face. Trebuia să-l ascult pe tinerelul ăsta cum îmi spunea că legăturile mele cu actrițele prejudiciau misiunea noastră în Asia. Toți avem dreptul să ne distrăm, a declamat el, dar relațiile intime erau altceva. Noi, japonezii,

trebuia să fim percepuţi ca fiind deasupra unor astfel de lucruri animalice. La urma urmei, aveam responsabilităţi. Nu eram acolo ca să ne satisfacem plăcerile, ci ca să conducem şi să disciplinăm. În tot acest timp, vocea dulce a lui Ri îmi susura: „Nopţile chineze, nopţile viselor noastre..."

Spre uşurarea mea, Amakasu a schimbat subiectul. Dar uşurarea mea a fost temporară. Kawashima Yoshiko, a spus Amakasu, devenise o problemă pentru noi, o ameninţare, de fapt. Se pare că începuse să discute despre politică într-o manieră extrem de nepotrivită, susţinând că noi, japonezii, îi obligam pe chinezi să fumeze opiu şi tot aşa. Fusese abordată de nişte japonezi idealişti care voiau să înfiinţeze un partid care să lupte pentru independenţa Chinei. Eram într-un moment extrem de delicat al misiunii noastre în Asia şi nu mai era cazul să spună că aceste lucruri trebuiau să înceteze.

– Va trebui să ne descotorosim de ea, a spus ofiţerul Kempeitai, care acum îşi îndreptase atenţia asupra ghetelor sale strălucitoare, întorcându-le în toate părţile. Şi cum tu o cunoşti mai bine ca oricine, a continuat el, şi trebuie să compensezi cumva comportamentul tău neinspirat, te-am ales pe tine să te ocupi de problema asta.

Un rânjet urât i-a apărut pe faţă.

– La urma urmei, acum ai ceva de împărţit cu ea. Aşa că nu va fi prea greu să te răzbuni, nu?

M-am uitat la Amakasu, care a refuzat să mă privească. Kishi şi Yoshioka vorbeau în şoaptă despre altceva. Eram mai mult decât furios. Un refuz ieşea din discuţie. Şi totuşi, ideea de a ucide o femeie pe care o iubeam aşa de mult, chiar dacă încercase să-mi facă rău, era de neconceput. Acum, că terminaserăm cu treburile oficiale, membrii Clubului Fanilor lui Ri Koran au hotărât să se distreze. Au mai comandat de băut şi au cântat cântece despre frumuseţile din Suzhou. După miezul nopţii, Amakasu, roşu la faţă şi beat mort, ne dirija cu beţişoarele în timp ce noi, aşezaţi la masa lungă, cântam „Cu-cu face porumbelul". A fost una dintre cele mai neplăcute seri din viaţa mea.

Nu eram prost. Vedeam ipocrizia din jurul meu. Giuvaierul Orientului spunea adevărul despre comerţul cu opiu. Dar nu

reuşea să vadă lucrurile în ansamblu. Eu credeam încă în misiunea noastră, în ciuda unora cum erau Kishi sau ofiţerul Kempeitai. Deşi purtam haine chinezeşti, eram tot japonez. Iubeam China, poate chiar mai mult decât iubeam Japonia, dar ştiam că ţara mea oferea singura şansă pentru o Asie mai bună. Chiar dacă nu eram de acord cu unele dintre politicile japoneze sau cu cei desemnaţi să le ducă la îndeplinire, datoria mea îmi era clară.

Şi, cu toate acestea, nu puteam s-o fac. Îmi lipsea curajul moral de a ucide o femeie pe care o iubeam. Şi nici n-aveam curajul să plătesc pe altcineva s-o facă. Aşa că n-am făcut nimic. Întors în Shanghai, mi-am anulat toate obligaţiile sociale şi mi-am neglijat îndatoririle de serviciu. Vreme de trei zile şi trei nopţi, am dispărut din lumea noastră sordidă şi m-am întins pe un pat confortabil dintr-un colţ obscur al Concesiunii Franceze, încercând să-mi fixez privirea asupra unei chinezoaice zvelte, cu ochi melancolici, care îmi pregătea deasupra unei flăcări albastre, strălucitoare, substanţa aceea neagră, lipicioasă din care se plămădeau visele mele, după care o punea cu degetele ei experte în căuşul pipei mele, purtându-mă spre dulcele tărâm al uitării.

16

Era un tip în Pekin care le rezolva pe toate. Mai lucrasem cu el şi nu-mi plăcea. După ce în anii '20 fusese un mafiot mărunt, Taneguchi Yoshio reuşise, zece ani mai târziu, să devină preşedintele autoproclamat al Partidului Japonez Fascist şi chiar reuşise să obţină o întâlnire cu Mussolini la Roma. Fotografia lui, radiind de fericire ca un elev în uniforma neagră, dând mâna cu Il Duce, apăruse în toate ziarele japoneze. Era lipsit de scrupule, lacom şi dur cu chinezoaicele, exact tipul de japonez pe care îl dispreţuiam. Dar avea legături în China. Dacă voiai să faci contrabandă cu antichităţi, diamante sau arme, Taneguchi era omul tău. Dacă era nevoie să fie eliminat cineva, repede şi fără complicaţii, Taneguchi rezolva problema. Dacă trebuia aranjată o întâlnire secretă între doi oameni care nu-şi permiteau să fie văzuţi împreună, Taneguchi se descurca. Se zvonea chiar că el, Taneguchi, era omul de legătură între armata japoneză şi generalul Chiang Kai-Shek, duşmanul nostru de moarte. Pe scurt, Taneguchi ştia tot şi pe toată lumea, inclusiv pe Giuvaierul Orientului, care fusese amanta lui la un moment dat. Aveam motive să cred că încă ţinea la ea şi speram că va găsi o soluţie la problema mea. Ştiam care era riscul de a mă încrede în el şi mi se părea umilitor, dar în momentul acela nefericit din viaţa mea, nu ştiam la cine altcineva să apelez.

Casa lui Taneguchi din centrul Pekinului, aflată pe o alee mică între Wang Fu Jing[1] şi Oraşul Interzis, era păzită de ruşi albi. Avea încredere în ei dintr-un anume motiv. Cred că ştia ceva ruseşte. Am fost condus în biroul lui de un tânăr japonez

1. Cea mai cunoscută stradă comercială din capitala Chinei.

cu două pistoale la subsuori. Taneguchi, îmbrăcat într-un costum albastru și cu o cravată prinsă de cămașa lui albă cu un ac cu perlă mare, strălucitoare, vorbea la telefon. Era un bărbat scund, cu buze groase și ochi mici, care dispăreau complet când bea ceva mai mult. Statura sa mică era și mai evidentă prin faptul că părea lipsit de gât; fața lui rotundă, rozalie, părea să iasă direct dintre umerii înguști, ca la o broască țestoasă. Nu vorbea propriu-zis la telefon, mai mult mârâia. Întreaga conversație era o mârâială. În spatele lui, pe perete, încadrată într-o ramă de aur, era o caligrafie cu tușe groase, masculine. Erau semnele chinezești pentru sinceritate, loialitate și bunăvoință. Pe peretele opus, în spatele scaunului meu, era capul împăiat al unui tigru ce părea gata să-mi sară la beregată.

I-am mulțumit politicos lui Taneguchi pentru întâlnire. I-a spus tânărului cu pistoalele să ne aducă două cești de ceai verde. Tânărul s-a îndreptat spre bucătărie pășind ușor într-o pereche de papuci de casă albaștri de lână.

După ce i-am spus lui Taneguchi povestea mea, și-a ridicat semeț capul și a spus, mai degrabă ca pentru sine decât mie și cu oarecare afecțiune:

– Numai buclucuri face.

Nu-i ceream decât să o scoată din țară. Un zâmbet pofticios i-a apărut pe față:

– Deci îți strică amorurile?

Nu, am spus eu, nu despre asta era vorba. A dat din mână la obiecțiile mele, cu un gest surprinzător de delicat pentru cineva așa de îndesat.

– Da, mă rog, a spus el, s-ar putea să mai avem nevoie de ea.

Nu-mi putea promite nimic, dar mi-a spus de un loc în Kyushu unde ar putea sta ascunsă o vreme. Așa ar mai câștiga niște timp. El avea niște prieteni acolo. Ar avea grijă de ea, măcar pentru o vreme. I-aș rămâne îndatorat pentru totdeauna, am spus eu.

– Da, așa e, mi-a răspuns, cântărindu-mă din priviri ca un țăran viclean de la piața de pește.

Cum am ajuns înapoi în camera mea de hotel, mi-am pregătit o baie fierbinte și am stat înăuntru mult timp, de parcă aș fi fost murdar de noroi de sus până jos.

17

Din cauza războiului, împrejurimile Shanghaiului erau nişte dărâmături. Văzute de la fereastra trenului, semănau cu o mare groapă de gunoi. Dar rezistenţa oamenilor este un lucru extraordinar. Poporul chinez este obişnuit cu catastrofele. Din paie, bucăţi de tablă ondulată, cărămizi vechi şi orice altceva mai rămăsese din ceea ce fusese odată o zonă dens populată, oamenii construiseră un fel de case. Şiruri întregi de case din paie, nu mai înalte de umăr, se rezemau de malurile canalului urât mirositor plin cu toate reziduurile pe care oamenii şi animalele le pot produce: excremente, câini morţi, cârpe pline de sânge şi bidoane cu deşeuri toxice de la o fabrică de chimicale din apropiere. Chiar şi din trenul care se mişca vedeam şobolani umflaţi şi câini vagabonzi căutând prin mizerie. Familiile care găteau ce găseau alungau şobolanii doar când mişunau peste copii, şi uneori nici măcar atunci. Unii erau îmbrăcaţi în ziare vechi. Copiii alergau pe lângă şine fără nimic altceva pe ei în afară de nişte paie în jurul picioarelor lor negre. Erau norocoşi dacă aveau ambele picioare. Unii se târau pe burtă, ajutându-se de braţe, ca nişte crabi. Când ne-am oprit la un moment dat în apropierea Gării de Nord, am observat cu surprindere o fată îmbrăcată într-o blană, care îmi zgâria în geam, cerşind mâncare. Eu aşa am crezut, că avea pe ea o haină de blană, dar când m-am uitat mai atent, mi-am dat seama că era dezbrăcată şi acoperită de propriul ei păr. Probabil că n-a mai supravieţuit mult şi e mai fericită moartă decât vie.

Dar asta e China, unde viaţa merge mereu înainte, ca Râul Galben, fără oprire, încetinind câteodată şi aproape oprindu-se,

iar apoi pornind din nou într-o izbucnire de activitate violentă. Sărăcia extremă văzută din tren mă făcea melancolic, pentru că îmi dădea o senzaţie de sfârşeală. Să încerci să schimbi China părea la fel de inutil ca şi încercarea de a împinge ţărmul oceanului cu mâinile goale. Orice asemenea strădanie era sortită eşecului. Asta e măreţia Chinei şi povara teribilă a celor cinci mii de ani de istorie. China scoate la iveală meschinăria aspiraţiilor umane, inclusiv a misiunii noastre de a clădi o nouă Asie. Gândul acesta nu-mi făcea nici o plăcere. Îmi doream cu disperare să reuşim. Pentru că, dacă dădeam greş, moştenirea noastră va fi doar haos şi sânge.

Poliţia noastră reuşise totuşi să restabilească ordinea în centrul Shanghaiului, reducând infracţiunile şi făcându-l sigur pentru oamenii care lucrau ori se distrau acolo zilnic. La Grand încă mai aveau loc premiere. La Hotelul Park se dansa toată noaptea. La Race Club unii încă îşi jucau banii. Indiferent ce se întâmpla în lume, spiritul hedonist al Shanghaiului nu putea fi reprimat.

Ghidul şi tovarăşul meu în Shanghai era un bărbat care s-a dovedit a fi, din toate punctele de vedere, opusul lui Taneguchi. Kawamura Keizo, directorul Companiei Cinematografice Asiatice, era un bărbat cultivat, care vorbea multe limbi străine, inclusiv germana şi franceza, şi era respectat de către chinezi. Compania Cinematografică Asiatică era deţinută de japonezi, dar se specializase în producţia de filme de calitate ale celor mai buni regizori chinezi. Era, din multe puncte de vedere, ce ar fi trebuit să fie şi Compania Cinematografică Manciuriană. Filme făcute de asiatici pentru asiatici, care să le placă localnicilor. Aveau o subtilitate care, din păcate, le lipsea filmelor încărcate de propagandă îndrăgite de Amakasu, care, lucru deloc surprinzător, nu-l plăcea deloc pe Kawamura. Dintre toţi japonezii pe care i-am cunoscut în acea perioadă, Kawamura era cel care reuşise să înţeleagă cel mai bine spiritul chinez.

Înalt, arătos, cu părul ondulat şi o predilecţie pentru costumele englezeşti, Kawamura era la curent cu toate plăcerile pe care le oferea oraşul. Cum se plictisea repede de treburile oficiale, mă chema după-amiaza să ne întâlnim la Turnul Marii Lumi să ne relaxăm.

Marea Lume de pe strada Yangjingbang era o uriaşă pagodă a plăcerilor. La primul nivel al turnului era un cinematograf în care puteau încăpea până la o mie de persoane. Prostituate drăguţe, îmbrăcate în nişte *qi pao* despicate până la subsuori, pierdeau vremea prin hol de dimineaţa până seara târziu. O porneam de la primul nivel, unde ne înfruptam cu găluşte şi pe urmă începeam încet ascensiunea noastră către „paradis", cum îi spuneau localnicii ultimului nivel, gustând câte puţin din plăcerile fiecărui etaj: băi în abur parfumat la primul etaj; masaj la picioare şi scos dopuri de ceară din urechi la al doilea; acrobaţi, echilibrişti şi cântăreţi la al treilea; spectacole cu fete dezbrăcate şi piese de o natură cam indecentă însoţite de prăjituri Suzhou delicioase la al patrulea; stimulări rafinate oferite de tinere experte, diverse jocuri de noroc şi un magazin specializat în „articole de cauciuc" la al cincilea; şi tot aşa până sus, unde chinezoaice frumoase ofereau orice plăcere imaginabilă, în timp ce orchestra cânta melodii din filme, inclusiv, îmi amintesc cu plăcere, câteva dintre cântecele lui Ri Koran. Vizitatorii chinezi ai acestui palat al plăcerilor, ce nu se putuseră abţine să nu-şi cheltuiască toţi banii pe fete şi jocuri de noroc, ajungeau câteodată să sară direct din „paradis" în furnicarul de pe stradă. Localnicii îi spuneau scării de lemn care ducea la o platformă aşezată chiar în vârful turnului „scara spre paradis".

Deşi Kawamura făcuse filme cu majoritatea vedetelor din China, cea mai mare dorinţă a lui era să o convingă pe Ri să lucreze pentru studiourile din Shanghai. Voia s-o facă la fel de cunoscută în China pe cât era în Japonia. Evident că Amakasu nu voia s-o lase, nici măcar pentru un singur film. Într-un moment nesăbuit de neiertat, am fost de acord să văd cum îl pot ajuta pe prietenul meu şi să-l fac pe Amakasu să se răzgândească.

Tocmai când frigul părea să treacă, în aprilie, Ri a venit la Shanghai din Japonia, unde filmase pentru noul ei film, *Nopţi în Suzhou*. Ne-am întâlnit la restaurantul meu preferat de pe strada Hankow, unde am mâncat ţipari prăjiţi şi crabi. Am observat că se tot apleca să se scarpine pe picioare.

– Ah, asta, a spus ea, este o mică amintire de acasă.

Filmaseră o scenă într-un iaz de lângă Tokyo care semăna oarecum cu lacurile din Suzhou. Regizorul era cunoscut ca un tip pretențios. Biata Ri își petrecuse ore în șir stând în apă până la mijloc, așteptând să se filmeze, și fusese atacată de lipitori. Mi-a mai dat o veste care m-a surprins și mai tare. Se întâlnise cu cealaltă Yoshiko, Giuvaierul meu. Când am auzit, m-am simțit de parcă o bucată de gheață mi se lipise de șira spinării.

Pe când se afla la hotel în Kyushu, Ri a primit un telefon: „Fratele tău trebuie să te vadă". Îngrijorată de tonul vocii Giuvaierului, a fost de acord să se întâlnească cu ea pe dată. Giuvaierul a venit îmbrăcată într-un chimonou bărbătesc. Părând extrem de agitată, a vârât mâna în geantă și i-a dat un teanc de hârtii legate cu o panglică de mătase, acoperite cu scrisul ei. „Te rog, citește, i-a spus. E viața mea. Numai tu mă înțelegi. Așa că trebuie să joci tu rolul meu. Acesta trebuie să fie următorul tău film." Ri a fost atât de șocată, încât nu știa ce să spună. N-o mai văzuse niciodată așa pe Giuvaierul Orientului, tremurând de nerăbdare. „Te rog, i-a spus. Te implor. Trebuie s-o faci. E ultima mea șansă." Înainte ca Ri să apuce să-i dea manuscrisul înapoi, Giuvaierul plecase. Auzind povestea, i-am mulțumit în gând lui Taneguchi. Cel puțin pentru moment, Giuvaierul era în siguranță. Adevărul era că, în ciuda a tot ce făcuse, încă o iubeam. Bineînțeles că filmul nu s-a făcut niciodată. Ri mi-a dat manuscrisul imediat, de parcă îi ardea degetele. Și eu l-am încredințat focului din șemineul meu. A fost un act de iubire, nu de trădare. Pentru că îmi puteam foarte ușor imagina care ar fi fost soarta Giuvaierului Orientului dacă paginile acelea ar fi ajuns în mâinile cui nu trebuia.

Petrecerile lui Kawamura erau legendare în Shanghai. Locuia pe Bulevardul Joffre, într-o vilă spațioasă, mobilată în stil european. Trecuseră foarte mulți oameni pe-acolo, inclusiv Marlene Dietrich, cu care se spunea că ar fi avut o aventură, deși amantul ei evreu, Josef von Sternberg, fusese și el oaspete în casa lui. Kawamura îl diviniza pe von Sternberg. Mi-a arătat în biroul lui fotoliul în care stătuse marele regizor. Înainte de a se așeza în scaunul adorat, Kawamura a șters pielea lucioasă cu o batistă. „Maestrul", a murmurat el, ca un preot care spunea o rugăciune.

Aşa că atunci când Kawamura m-a invitat la o petrecere şi Ri era şi ea în oraş, mi s-a părut o ocazie bună să le fac cunoştinţă. Când am ajuns, sufrageria era deja plină de chinezi. Zhang Shequan, directorul studiourilor Ming Xing, era acolo cu noua lui amantă, o fătucă pe nume Jiang Qing, care mai târziu s-a alăturat comuniştilor în peşterile din Yanan. Bu Wancang, cunoscutul regizor, vorbea cu Ding Ling, romancierul. Şi Xu Yen, dramaturgul căruia cenzorii noştri îi atrăseseră atenţia în repetate rânduri, stătea într-un colţ, râzând la glumele lui Zhao Dan. Zhao, înconjurat de un grup de admiratori, imita un ofiţer din armata japoneză, lătrând ordine într-o aşa-zisă japoneză. Kawamura râdea cel mai tare. Dar am observat cum râsul a îngheţat pe buzele tuturor când m-am apropiat de ei împreună cu Ri. Amintirea scenei în care era pălmuită nu se ştersese. Era foarte stânjenitor, dar nu pentru că eu aş fi fost deranjat de imitaţia răutăcioasă, ci din cauza lui Ri. Niciodată nu înţelegea politica. Şi suporta foarte greu să fie respinsă.

Oamenii se plângeau pe faţă de cenzorii japonezi şi de multele restricţii sub controlul japonez. Dar nimic nu l-a deranjat pe Kawamura, care se plimba prin camere, zâmbindu-le larg oaspeţilor săi şi asigurându-se că toată lumea se simţea bine. Mi se părea că într-un fel chiar încuraja asemenea discuţii. Mai auzisem chinezi vorbind aşa şi nu puteam să nu fiu de acord cu unele dintre plângerile lor, dar nu credeam că e bine s-o expun pe Ri la aşa ceva. Îndurase destule pe când era elevă la Pekin. Pe lângă asta, putea fi compromisă. Am hotărât să plecăm, deşi Kawamura ne-a mai oferit şampanie şi ne-a asigurat că suntem „între prieteni". Când eu am insistat, s-a aplecat spre mine, cu respiraţia mirosind un pic a alcool şi a fum de trabuc, şi mi-a spus:

– Dragul meu, ai noştri habar n-au cât de detestaţi suntem noi, japonezii, aici. Şi e numai vina noastră, să ştii.

Am fost surprins de cinismul lui Kawamura. Nu că n-ar fi avut ceva dreptate. Dar eu încă mai credeam în idealurile noastre. Fără credinţă în ceea ce este drept, viaţa devine la fel de lipsită de sens ca o petrecere permanentă. Aşa că am smuls-o pe Ri de lângă Zhao Dan şi Zhang Shequan, care păreau că trecuseră peste reţinerile iniţiale şi o înghesuiseră într-un colţ, ca doi motani gata

să sară pe pradă. Biata copilă se bucura de cam prea multă atenție. Pentru binele ei, trebuia să pun punct acestei situații.

Nu i-am spus niciodată nimic lui Amakasu despre petrecere sau despre comportamentul lui Kawamura, pentru că era un om așa de bun, căruia îi păsa într-adevăr de China. Fiecare pădure are uscăturile ei, și acestea strică tot. Așa era și în China. Simțeam acut asta de fiecare dată când vedeam câte un grup de ofițeri Kempeitai care intrau într-un magazin și luau tot ce voiau fără să plătească. O simțeam de fiecare dată când treceam pe Garden Bridge spre Broadway Mansions și îi vedeam pe chinezi obligați să stea la cozi interminabile ore în șir în zile geroase, în ploaie torențială sau în arșița verii, doar ca să fie biciuiți pentru cea mai neînsemnată încălcare a unor reguli pe care de-abia le înțelegeau. Când un bătrân a fost pălmuit în fața familiei lui pentru că nu s-a înclinat destul de adânc în fața unuia dintre soldații noștri, chinezii n-au spus nimic, dar am văzut ura din ochii lor. Am văzut un băiețel îmbrăcat în niște zdrențe care era biciuit de doi soldați pentru că încercase să ascundă un cartof dulce, doar unul, ca să-și astâmpere foamea. Câțiva civili japonezi au trecut repede podul, prefăcându-se că n-au văzut nimic. Am auzit țipetele disperate ale mamei lui, dar n-am făcut nimic, pentru că și eu m-am grăbit să trec podul.

În asemenea momente, încercam să mă gândesc la toți japonezii de bună-credință care iubeau China la fel de mult ca și mine. Bărbați cum ar fi Kawamura, ale căror filme erau cărămizi la temelia unei noi civilizații asiatice. Sau tatăl lui Ri, bătrânul cartofor, inimos în ciuda viciului său. Sau chiar și Amakasu, căruia poate că-i curgea fiere prin vene, dar a cărui dragoste pentru o nouă Asie n-am pus-o niciodată la îndoială. Și bineînțeles Ri, a cărei încredere în oameni îmi topea inima. Nu știa, dar în momentele mele de disperare, era suficient să mă gândesc la ea pentru a căpăta curaj ca să merg mai departe. Fiindcă avea o inimă curată, această tânără japoneză care trăia și juca în filme sub numele unei chinezoaice îmi restabilea încrederea în Japonia și în misiunea noastră în Asia. Dar pentru a da roade, iubirea trebuie să fie împărtășită. Noi aveam mare nevoie de încrederea prietenilor noștri chinezi. Și, trebuie să recunosc, Kawamura

avea dreptate. Încrederea lor era subminată constant de stupizenia propriului nostru popor.

Şi cu toate acestea, pentru o scurtă şi fericită perioadă de timp, am crezut că lucrurile se vor rezolva. În dimineața zilei de 8 decembrie 1941, când am coborât la micul dejun, am observat imediat că se întâmpla ceva. Un om de afaceri japonez care locuia la Broadway Mansions m-a întrebat dacă am aflat. Cineva i-a spus recepţionerului chinez să dea radioul mai tare. La postul nostru militar era un buletin de ştiri special ce se repeta la fiecare cincisprezece minute. Până şi crainicul părea entuziasmat. Şi acum îmi amintesc cuvintele lui exact: „Astăzi în zori, armatele noastre terestre şi navale au lansat un atac în Pacificul de Vest. Din această dimineaţă, suntem în război cu Statele Unite şi Marea Britanie". Nu-mi venea să-mi cred urechilor. Dar asta nu era tot. „Marina noastră Imperială a nimicit cinci nave de război inamice, trei distrugătoare şi trei crucişătoare. Nu s-au raportat pierderi de partea noastră..."

Peste sunetul radioului auzeam explozii puternice venind dinspre Bund. Evident, era prea devreme pentru focuri de artificii. Repezindu-mă afară, am văzut o canonieră britanică în flăcări. Era o dimineaţă tipică în Shanghai, dar eu aveam senzația că norii ce ne întunecaseră sufletele atâta vreme fuseseră alungaţi de razele calde ale soarelui. Rasa aceea albă şi arogantă primise ceea ce merita. Acum, în sfârşit, duceam războiul pe care ar fi trebuit să-l ducem de la început. Ştiam că nu va fi uşor, dar eram sigur că victoria va fi de partea noastră, pentru că noi luptam pentru dreptate şi libertate, în timp ce imperialiştii îşi apărau doar interesele lor meschine, ca nişte hoţi ce intrau pe un teritoriu care nu era al lor. Nu ne vom mai supune tratatelor acelora ce serveau doar interesele lor. Acesta era momentul care marca sfârşitul dominaţiei albilor în Asia şi mă bucuram că pot trăi acest moment. Aţi putea spune, în retrospectivă, că ar fi trebuit să fim mai prudenţi. Dar nu despre asta e vorba. Nu era o strategie bine pusă la punct. Noi am făcut ce trebuia. De-asta ne-am bucurat pe 8 decembrie 1941, care va rămâne o zi glorioasă în istoria noastră.

Ar fi trebuit să vedeţi feţele europenilor când i-am scos în şuturi din Clubul Shanghai. Nu le venea să creadă ce li se întâmpla.

Parcă lumea se întorsese cu fundul în sus. Long Bar nu mai era închis pentru asiatici. Nu mai trebuia să tolerăm afişele de pe teritoriul asiatic ce interziceau accesul „câinilor şi chinezilor". Acum, Shanghaiul ne aparţinea nouă. De-abia mi-am stăpânit lacrimile când drapelul britanic a fost coborât şi drapelul nostru a fost ridicat pe Banca Hongkong & Shanghai. Ce privelişte minunată! Ce moment glorios! Ceva mai târziu în seara aceea, când focurile de artificii luminau cerul deasupra Hotelului Chatay, am ovaţionat întruna, ca un nebun. Bulevardul Bund era plin de chinezi. Poate că erau încă traumatizaţi de război şi nu prea ştiau la ce să se aştepte. Unii dintre ei păreau chiar înfricoşaţi. M-am dus la un grup de bărbaţi îmbrăcaţi în paltoane lungi şi le-am spus să nu le fie frică. Nu erau împuşcături, era o sărbătoare. Deşi erau prea timizi ca să-mi împărtăşească bucuria, ştiam că într-o zi vor înţelege că acesta era momentul eliberării lor.

18

Dineul anual care celebra prietenia dintre poporul japonez și cel evreu și care avea loc la Hotelul Moderne din Harbin se ținea întotdeauna în martie. Cine știe de ce. Dar devenise o tradiție. În 1942, s-a întâmplat să pice pe 8 martie. Nu mi-a plăcut niciodată Harbinul, cu bisericile lui ortodoxe rusești, trăsurile trase de cai și cerșetorii. Harbin era un loc înșelător. Întotdeauna te simțeai spionat. Grecul chior din holul Hotelului Moderne era spion, deși nu era foarte clar al cui. Asta era problema în Harbin. Nu știai niciodată cine ți-e prieten. Bolșevicii aveau spioni peste tot. La fel și comuniștii chinezi și rebelii lui Chiang Kai-Shek. Bineînțeles că și noi aveam spionii noștri. Dar nu erau prea buni. Ca să fie eficient, un spion trebuie să se integreze, să vorbească mai multe limbi străine, să fie peste tot și în același timp invizibil. Evreii sunt spioni înnăscuți. Noi, japonezii, ne dăm tot timpul de gol.

Dar nu eram proști. Evident că știam foarte bine că evreii dețineau cele mai mari bănci ale lumii, că se infiltraseră în Guvernul britanic și că trăgeau toate sforile în Washington. Nu era o coincidență că Roosevelt era evreu și că Rotschild era bancherul lui. Ne dădeam seama că nimeni din afară nu putea intra în rețeaua evreiască internațională. Dar să folosim forța contra lor era la fel de inutil precum a rupe o pânză de păianjen; distrugi una și imediat este țesută alta. Nu, spre deosebire de nemți, noi, japonezii, aveam inteligența să ne dăm seama că e bine să-i avem pe evrei de partea noastră.

Hotelul Moderne era al unui evreu rus pe nume Ellinger. Fostul proprietar, un alt evreu, înnebunise. Unul dintre copiii lui

fusese răpit, cel mai probabil de către bolşevici. Era un lucru la fel de obişnuit în Harbin ca furtunile de zăpadă iarna. Chiar şi după crearea Manchukuo, răpirile erau acceptate ca fiind ceva inevitabil în viaţă. Un restaurant care voia să atragă o clientelă decentă avea paznici. Nu puteai intra în Opera din Harbin sau într-un parc fără câţiva oameni înarmaţi care să te protejeze. Majoritatea chinezilor bogaţi aveau o mică armată proprie. Victimele erau cel mai adesea evreii înstăriţi, pentru că erau prea zgârciţi ca să plătească pentru protecţie şi, pe lângă asta, ruşii îi urau pe evrei. Oricum, Ellinger era un bărbat foarte bogat şi influent, care avea mai multe teatre în oraş. Muzica era pasiunea lui, mai ales muzica marilor compozitori germani. Am devenit destul de apropiaţi, deşi ştiam că nu pot avea încredere deplină în el.

Ellinger avea o slăbiciune: fiul lui, un cântăreţ de operă care studia la Paris şi la care ţinea mai mult ca la lumina ochilor. Băiatul acesta, pe nume Max, era un tenor arătos, cu ochi melancolici şi un nas tipic pentru rasa lui. Purta monoclu, care de multe ori îi sărea de la ochi când se entuziasma. O altă trăsătură neobişnuită la el erau urechile mari şi roz.

Cu ocazia dineului nostru anual al prieteniei, Max s-a întors în oraş ca să-şi viziteze tatăl. Şi Max avea o slăbiciune: fetele, şi în mod special rusoaicele înalte. Tatăl lui, indulgent, îi tolera asta. Un tânăr trebuie să se bucure de viaţă, şi tot aşa. Dar se temea din cauza nechibzuinţei fiului său. Max se plimba pe străzi după lăsarea întunericului, fără gărzi de corp, făcându-şi de cap prin vreun club de noapte, de parcă era la Paris. Adesea îi găseam certându-se îngrozitor. Ţipau aşa de tare, încât nici muzica de operă care se auzea la patefon nu putea acoperi zgomotul.

Pentru că băiatul nu-l asculta, Ellinger, speriat de moarte, m-a rugat să discut cu el. Deşi îmi plăcea prietenul meu, mi s-a părut prea mult. Puteam să mă lipsesc de aşa ceva. Nu aveam nici un chef să-l plac şi pe Max. Din punctul meu de vedere, era un tânăr răsfăţat care vorbea chineza chiar mai prost decât tatăl lui. Dar Ellinger m-a implorat să mă văd cu el, aşa că, deşi ar fi trebuit să refuz, am fost de acord.

Se spune că prima impresie e de obicei corectă. Poate că nu mă pricep la oameni, dar, din experienţa mea, nu e aşa. Când

am ajuns să-l cunosc pe Max, mi-am dat seama că era un om blând şi bun care trăia pentru muzica lui. Fetele erau doar o slăbiciune a sa, iar comportamentul lui cu greu putea fi descris ca fiind nechibzuit. Îi plăcea doar să le vadă defilând goale prin bordeluri, făcând dragoste cu alţi bărbaţi. Se uita cu gura căscată, scâncind uşor ca un căţeluş.

– Tata îşi face prea multe griji pentru mine, mi-a spus când ne-am văzut prima dată doar noi doi. A zâmbit. Taţii evrei. Mereu îşi fac prea multe griji.

– Dar are dreptate să-şi facă griji, am spus eu. Trebuie să ai grijă. Oraşul ăsta e periculos.

– De ce ar vrea cineva să-mi facă rău? a răspuns el.

– Tatăl tău este un om foarte bogat, am spus eu. Ai grijă! Nu mai ieşi fără gardă de corp.

– Dar tu? a spus el.

– Eu n-am nevoie.

– Nu, vreau să spun, de ce nu vii tu cu mine?

Cel mai bun mod în care te poţi împrieteni cu un bărbat este să mergi împreună cu el la bordel. Cred că eu şi Max am fost la cel puţin o duzină. Se uita printr-un vizor pus special pentru cei cărora le plăceau lucrurile astea, în timp ce eu arătam ce pot. Bordeluri ruseşti, chinezeşti şi o dată chiar şi unul cu evreice mai coapte, care aveau reputaţia de a fi cele mai focoase amante din oraş. Deşi le prefer pe asiatice, trebuie să mai schimbi meniul din când în când. Cu toate acestea, lui Max nu prea i-a plăcut acolo. Cred că se simţea stânjenit.

Mi-a povestit despre mama lui, care murise când el era copil. Avea o poză cu ea într-un medalion pe care îl purta la gât. L-a scos odată să-mi arate. Avea o faţă mică, rotundă şi zâmbetul dulce al lui Max. Mi-a povestit şi altele: despre muzică, despre viaţa lui la Paris şi singurătatea lui. A fost rândul meu să mă simt stânjenit. În mod normal, nu-mi place să ascult confesiunile bărbaţilor. Şi cu toate acestea, Max m-a emoţionat. Am simţit pentru el o tandreţe pe care n-o mai simţisem niciodată pentru un bărbat, mai ales pentru unul alb. Nu mai întâlnisem până atunci vreun alb ca el. De fapt, nu mai întâlnisem pe nimeni ca el. Era

prea blând pentru lumea asta şi evident şi pentru duritatea Harbinului. Aşa că l-am adoptat, l-am luat în grija mea.

Cu ocazia dineului care celebra prietenia iudeo-japoneză, Ellinger nu-şi mai încăpea în piele de mândrie când l-a prezentat pe fiul lui demnitarilor japonezi. Printre ei se aflau Kobayashi Tetsu, directorul Băncii Yokohama Specie, Honda Chozo, consilier al primarului Harbinului, şi Nakamura Shunji, comandantul Kempeitai. Am remarcat printre oaspeţii japonezi şi faţa ciupită de vărsat de vânt a lui Muramatsu Seiji, conducătorul bandei Muramatsu, pe care îl întâlnisem prima oară când participasem la o întâlnire a Clubului Fanilor lui Ri Koran în Shinkyo. Nu a arătat în vreun fel că mă cunoaşte când m-am înclinat respectuos în direcţia lui. Nu-mi plăcuse prea tare prima dată. Acum îmi plăcea şi mai puţin. Un tip sinistru.

Deşi nu se prea găsea de mâncare în 1943, Ellinger reuşea să facă rost de caviar rusesc excelent, de carne de vită foarte bună şi de nişte vinuri franţuzeşti ca să alunece totul mai uşor. Sala în care avea loc banchetul era frumos decorată cu afişe mari cu steaua evreiască înfrăţită cu drapelul Japoniei şi al Manchukuo. S-au ţinut discursuri şi toasturi pentru prietenia noastră sinceră şi durabilă. Bancherul, Kobayashi, a vorbit cu multă elocvenţă despre lucrurile pe care le avem în comun: culturile noastre străvechi, dragostea noastră pentru munca grea şi nevoia tristă a ambelor noastre popoare de a lupta pentru supravieţuire într-o lume ostilă. Apoi Ellinger s-a ridicat să le mulţumească japonezilor pentru că îi protejau pe evrei într-o perioadă aşa de grea. Şi ca să fie seara perfectă, Max a fost de acord să ne cânte. Primul cântec a fost în rusă. Apoi câteva bucăţi din *Winterreise* de Schubert şi la sfârşit *Ploaia de primăvară peste Mukden* al lui Ri Koran, care ne-a emoţionat pe toţi până la lacrimi. Chiar şi Muramatsu, care nu era un tip expansiv, a aplaudat entuziasmat.

Banchetul lui Ellinger, deşi splendid, nu era un motiv suficient pentru mine să stau în Harbin. Vizita mea prelungită avea un alt motiv. Următorul film al lui Ri era programat să se filmeze aici în primăvară. Era un film neobişnuit ce urma să se cheme *Privighetoarea mea* şi era produs de Compania Cinematografică Manciuriană, în ciuda rezervelor pe care le avea Amakasu

în legătură cu acest proiect. Povestea din spatele filmului este complicată şi necesită nişte explicaţii.

Ri era mai mult decât îndrăgostită de cel care pusese totul la cale, un fost critic de film din Tokyo pe nume Nobuo Hotta. Mă învinovăţeam pentru povestea asta nefericită, pentru că eu le făcusem cunoştinţă. Ri era foarte uşor de impresionat de intelectualii buni de gură, cu idealuri care sunau bine. Hotta era un astfel de om: un tip subţirel cu părul lung, care scria eseuri înflorite despre „arta poporului“ şi „cultura proletară“. Era unul dintre acei rusofili pe care îi întâlneai în cafenelele din Ginza citind romane grele şi citând teorii sovietice despre cinema. Aiurelile astea au impresionat-o foarte tare pe Ri, căreia i se păreau nişte lucruri foarte profunde. Şi nici lui nu-i era indiferentă Ri. Se pare că, pe vremea când stătuse într-o închisoare japoneză pentru propagandă antipatriotică, o ascultase pe Ri la radio cântând *Nopţi chineze*, ceea ce îl ajutase să treacă peste acea experienţă. Oricum, aşa spunea el.

De fapt, Hotta exagera teribil greutăţile prin care trecuse. Ceea ce se întâmplase, de fapt, era mult mai puţin eroic. Fusese arestat de Poliţia Gândirii, asta era adevărat. Pentru că la început refuzase să renunţe la ideile lui marxiste, îşi petrecuse ceva timp singur într-o celulă şi până la urmă revenise la sentimente mai bune. Eu, unul, n-am fost niciodată marxist, dar nu puteam avea încredere în tinerii aceştia răsfăţaţi care renunţau la opiniile lor după câteva zile de mâncare proastă şi spălat cu apă rece. Ca să fie siguri, îl şi smotociseră puţin. Probabil că doar puţin. Dar el părea foarte încântat când îşi arăta cicatricea, de parcă era un erou al rezistenţei. Pe bună dreptate vă puteţi întreba cum de un asemenea personaj a ajuns să producă filme în Manchukuo. Dar lui Amakasu îi plăceau idealiştii, chiar şi cei cu trecut comunist. Din punctul acesta de vedere era cam ciudat. Sau vederile lui erau cam ciudate. Sau poate era mai viclean decât credeau toţi. Cea mai bună cale de a-i controla pe aceşti radicali era să-i angajezi. Aşa că i-a oferit lui Hotta un post de producător la Compania Cinematografică Manciuriană din Shinkyo.

În mod absolut miraculos, Hotta reuşise să-l convingă pe Amakasu să facă un film muzical integral în ruseşte. Ri juca rolul

unei japoneze adoptate de o cântăreață rusoaică de operă. Așa că a trebuit să învețe rusește, să și cânte în rusește și să se poarte ca o tânără rusoaică. Modelul ei, mi-a spus ea, era Masha, prietena ei evreică din Mukden. În ciuda rezervelor mele cu privire la acest proiect, eram fascinat de modul în care își însușise toate manierismele unei rusoaice tipice, exersând în fața oglinzii în camera ei de la Hotelul Moderne: cum să toarne ceai din samovar, cum să-l salute pe tatăl ei vitreg, cum să meargă, să vorbească, să danseze și să doarmă, exact ca orice nenorocită de rusoaică. Pentru mine era un spectacol extraordinar, dar în același timp respingător. Nu puteai să nu-i admiri talentul și dedicarea, în ciuda scopului pe care-l serveau.

Shimizu Toru, regizorul filmului, era un alt nenorocit cu un trecut comunist. Era împrumutat de la un studio din Tokyo. Mi s-a părut dubios de cum l-am văzut. Așa că atunci când Amakasu m-a rugat să-i supraveghez și pe el, și pe Hotta, n-am ezitat deloc. Nu era vorba atât de spionat, cât de a o feri pe Ri de necazuri. Era prea credulă și putea să cadă ușor în mrejele unui bărbat inteligent cu o atitudine respectabilă.

Acțiunea din *Privighetoarea mea* are loc în anii '20, când comandanții japonezi și rușii bolșevici făceau ce voiau în Manciuria. Fetița japoneză își pierde ambii părinți într-un atac al bandiților chinezi și este salvată în Harbin de un cântăreț rus de operă. El refuză să mai cânte, după ce spectacolele lui sunt compromise de bolșevicii ruși, dar o învață pe fiica sa adoptivă. Când aceiași bandiți chinezi care o lăsaseră pe fată fără părinți amenință să preia controlul în Harbin, refugiații ruși sunt îngroziți. Dar totul se termină cu bine când armata japoneză restabilește ordinea în 1931 și le oferă protecție bieților refugiați ruși. Tatăl vitreg al fetei e de acord până la urmă să interpreteze rolul lui Mefisto din *Faust*, dar se îmbolnăvește grav și se prăbușește pe scenă. Acesta ar fi fost un posibil sfârșit al acestei mici melodrame. Dar se mai întâmplă ceva. Se află că tatăl adevărat al fetei supraviețuise, de fapt. Când află că fiica lui este în siguranță în Harbin, o lasă să-l îngrijească pe tatăl ei vitreg bolnav până când el moare, într-o scenă finală cutremurătoare, făcută să-i stoarcă publicului râuri de lacrimi.

Viața pe platouri a fost dificilă de la început și relațiile au degenerat foarte rapid într-o încleștare de orgolii. Precum Elena din vechiul mit grecesc, Ri a devenit subiectul unui război între bărbați. Shimizu nu suporta s-o scape din ochi, mai ales când Hotta se învârtea pe-acolo. Ri, pe de altă parte, nu putuse rezista atenției pe care i-o acorda un faimos actor japonez venit de la Tokyo să joace rolul tatălui ei. Iar baritonul rus al Operei din Harbin, Dimitri nu-știu-cum, care juca rolul tatălui vitreg, era atât de fermecat de ea, încât îl apucau furiile de fiecare dată când Ri ieșea la cină cu vreunul dintre admiratorii ei japonezi. Avea atât de multă încredere în oameni, era atât de dornică să învețe de la acești bărbați pe care îi admira prostește, încât era o țintă sigură pentru scopurile lor animalice.

Și mai era și Max, bietul, prostuțul de Max. N-ar fi trebuit să-i fac cunoștință cu Ri. A fost vina mea. Dar am crezut c-o să-i placă să vadă cum se face un film. Spusese că îl interesează. Îi plăceau foarte tare filmele, mi-a spus. Era o iubire de copilandru, fără îndoială, iar el era prea timid pentru o relație fizică, dar nu putea sta departe, o urma pe Ri peste tot pe platou, insista s-o scoată la cină și o suna la hotel, până când am pus eu punct acestei povești. Mă tem că m-am cam enervat și i-am spus cât se poate de clar să nu se mai apropie vreodată de Ri. S-a făcut alb ca varul la față și mi-a spus foarte încet:

– Erai prietenul meu.

Apoi s-a întors și a dispărut. N-am mai auzit nimic de el, ceea ce m-a făcut să mă simt foarte prost. Dar ce puteam să fac? Voiam să-l protejez, dar datoria mea era în primul rând s-o protejez pe Ri.

De-asta trebuia să stau cu ochii pe Hotta și pe Shimizu. Și asta a presupus multe nopți de beții la barul de la Moderne. Am auzit o grămadă de tânguiri și suspine înlăcrimate despre ce greu este să faci un film bun în asemenea vremuri dificile. Dar erau prea deștepți ca să-și mărturisească gândurile ascunse. O singură dată Hotta a lăsat garda jos, și asta s-a întâmplat după ce băuse îngrozitor de mult. Adormise cu capul pe masă. Tocmai când voiam să mă ridic și să mă duc în camera mea, și-a ridicat capul și și-a îndreptat ochii injectați spre mine, bălmăjind:

– Ştii, Sato... o să pierdem războiul ăsta. Cu siguranţă. O să pierdem pentru că noi suntem o ţară insulară mică şi săracă, iar America e prea mare şi prea puternică. Dar, deşi vom pierde, vreau să arăt lumii că putem face un muzical la fel de bine ca ei. Nu, va fi mai bun, mai bun decât cele de la Hollywood. Măcar asta am reuşit. Va fi cel mai bun muzical făcut vreodată...

19

Într-o zi, pe când stăteam singur în camera mea de hotel, în timp ce echipa filma în deplasare, am auzit pe cineva chemându-mă sau, mai bine zis, strigându-mi numele şi bătând în uşă. Era Ellinger, cu o privire sălbatică şi scoţând nişte sunete animalice. L-am aşezat pe un scaun şi i-am dat un pahar de apă. Până la urmă, a reuşit să bălmăjească ceva în japoneza lui stricată.

– L-au răpit!

A căzut în genunchi, plângând în hohote ca o femeie.

La început, n-am înțeles. Pe cine au răpit? De ce? Unde? Nu mă puteam abţine să nu simt dispreţ pentru starea lui Ellinger. Asta e cealaltă faţă a evreilor: dacă le înlături stratul protector al banilor, nu rămâne din ei decât o grămadă de smiorcăieli.

Dar am fost şi eu şocat când am realizat că era vorba despre Max. Ar fi trebuit să am grijă de băiatul ăla. Era prea credul. Poate că fusesem foarte dur cu el. Dar bineînţeles că era şi vina lui Ellinger. Se lăudase peste tot cu scumpul de Max, ce talentat era el, ce bine arăta, ce succes avea la Paris şi aşa mai departe. Încălcase regula de aur din Harbin. Nu atrage atenţia asupra ta.

L-am întrebat pe Ellinger dacă ceruse cineva vreo recompensă. Nu, nu primise nici o veste până atunci. Îl ameninţase cineva? A clătinat din cap. M-am hotărât să vorbesc cu grecul chior care se afla la locul lui obişnuit din hotel, mijindu-şi ochii la un ziar care nu-l interesa deloc. Un nenorocit, simțeai că te murdăreşti doar stând de vorbă cu el. A spus că nu ştia nimic, nu văzuse nimic, nu auzise nimic. Îşi vedea de treabă, bându-şi cafeaua de dimineaţă. Ne-a sugerat doar să căutăm în ziarele ruseşti.

– Dacă sunt ruşi, or să spună cât vor într-un anunţ, a spus el.

Ellinger nu suporta nici să atingă, darămite să citească „mizeriile alea antisemite". Oricum, nu apăruse nimic în ziarele din ziua aceea.

După-amiaza următoare, când Ellinger era în culmea disperării, am primit un mesaj care-mi cerea să mă văd cu căpitanul Nakamura la sediul general Kempeitai de pe Bolşoi Prospect. Clădirea, numită de localnici „Casa Diavolului", fusese o bancă rusească. Avea o uşă mare de oţel ascunsă în spatele unui şir de coloane masive. În zilele mai liniştite se spunea că se auzeau ţipete din celulele de la subsol, care erau ascunse vederii de nişte gratii groase de fier. Biroul lui Nakamura se afla la etajul întâi, la capătul unei scări de marmură. În afară de o hartă a Manchukuo, biroul era lipsit de orice fel de accesoriu. Un bărbat cu faţa rotundă şi mâini grăsuţe, rozalii, cu o mustaţă mică deasupra gurii ca o cicatrice, Nakamura nu s-a obosit să se ridice de la birou când am intrat. Spre surpriza mea, l-am văzut pe Muramatsu aşezat confortabil într-un scaun.

– Vă cunoaşteţi? a întrebat Nakamura.

I-am spus că ne-am mai întâlnit. Muramatsu şi-a întors spre mine faţa palidă, ciupită de vărsat de vânt, şi n-a spus nimic.

A vorbit doar Nakamura, cu accentul lui vulgar de Hiroshima. Lupta cu imperialiştii americani, a spus el, ne seca de resursele noastre economice şi asta se simţea şi în Manchukuo. Ca să ne finanţăm prezenţa aici, necesară de altfel, şi să susţinem eforturile unui război, avem nevoie de fiecare bănuţ. Evreii, ale căror vieţi le protejăm, deşi asta ne provoacă multe neplăceri, n-au fost, ca de obicei, prea dornici să ne ajute, aşa că s-a luat hotărârea de a stoarce ceva bănuţi de la ei. Mândru de el, a zâmbit, dezvelind un şir perfect de dinţi de aur, în care s-a reflectat lumina de la lampa lui de birou. Probabil că am aflat, a continuat el, de dispariţia nefericită a fiului lui Ellinger. Ascultându-l, am simţit un fior rece pe şira spinării. Transpiraţia a început să mi se prelingă pe gât. La vremea respectivă nu îi acordasem prea mare atenţie. Era unul dintre lucrurile acelea pe care le auzi fără să vrei, genul de vorbe grele cu care, până la urmă, te obişnuieşti în Manchukuo. Dar acum îmi aminteam cu claritate ce mă îngrozea: Clubul Fanilor lui Ri Koran. Colonelul Yoshioka şi Muramatsu,

o pereche de ciorapi de mătase transparenți, fiul artist al unui evreu din Harbin.

– Se află la prietenii noștri ruși, a continuat Nakamura. Ei știu cum să se poarte cu evreii bogați. Și-a trecut limba încărcată peste mustață și a aruncat o privire spre Muramatsu. Apoi spre mine. Tu ești prieten cu Ellinger și am observat că ai ieșit în oraș cu băiatul.

Am simțit că mi se face rău și nu puteam spera decât că nu era evident.

– În curând va fi cerută o răscumpărare. Ar fi în interesul tău, și al nostru, dacă l-ai convinge pe evreu s-o plătească. Și de data asta n-o da în bară.

Deși zâmbea, mi-am dat seama că era o amenințare serioasă. Faptul că nu reușisem să scap de Giuvaierul Orientului nu trecuse neobservat. Uram tonul arogant al acestui om oribil, dar n-aveam ce face. Era singura șansă de a-l salva pe Max. Chiar și cu susținerea lui Amakasu, aveam forțele Kempeitai și crima organizată împotriva mea. Mai târziu am aflat că omul care le spusese celor de la Poliția Militară ce făcea Max era nimeni altul decât grecul chior. L-aș fi strâns de gât bucuros, dar în situația dată nu era prea înțelept.

Așa că atunci când, peste vreo două zile, a apărut un anunț în *Nash Put*, ziarul rus fascist, cerând cincizeci de mii de dolari pentru eliberarea lui Max, i-am spus prietenului meu că trebuie să plătească imediat. Ellinger însă nici nu voia să audă de așa ceva.

– Cum îndrăznesc? a strigat el. De ce ar trebui eu, un om de afaceri umil, care n-am făcut niciodată vreun rău cuiva, să dau faliment din cauza acestor gangsteri? E revoltător! Revoltător!

Bineînțeles că eram de acord cu el, dar am încercat să-l conving că nu prea avea de ales. Nu i-am spus prea multe, dar i-am dat de înțeles că știu cu cine are de-a face. Dar Max era cetățean francez, a strigat Ellinger; o să se ducă la Consulatul francez.

I-am spus că asta ar putea înrăutăți lucrurile. Și totuși, n-a cedat. Două zile mai târziu, a sosit un pachet la Hotelul Moderne. Înăuntru, învelit într-o hârtie ruptă din *Nash Put*, era un deget roșu, ca un cârnăcior.

În mijlocul acestei agitații eu trebuia s-o supraveghez în continuare pe Ri, a cărei relație cu Hotta începuse să devină mult prea apropiată. Tot timpul vorbea despre Hotta-san care spusese și făcuse cutare și cutare, cât de inteligent este, cât de multe știe, ce bine o înțelegea. Repeta, în stilul ei copilăresc, părerile politice ale lui Hotta despre capitalismul american și proletariatul asiatic. Aceste conversații aveau de obicei loc în Cafeneaua Victoria de pe Bulevardul Kitaskaya, unde se îndopa cu prăjituri rusești, lingându-și crema de pe degete în timp ce îmi povestea despre planurile cincinale și despre istoriile ei cu bărbații. Shimizu era bun cu ea, îmi spunea. Nu trebuia decât să accepte invitațiile lui la cină. Pe de altă parte însă, Abe Shin, actorul care-l juca pe tatăl ei japonez, era așa de dulce și de atent și i-a promis că-i va oferi tot ce vrea dacă merge cu el la Tokyo. Clătina din cap, în timp ce-și aranja gulerul de blană, ca o pasăre frumoasă:

– Ah, bărbații, ofta ea, încerc să le dau ce vor, dar pe urmă devin așa de... așa de...

Am privit-o și n-am spus nimic în timp ce își ștergea o urmă de cremă de pe buza de sus.

În timp ce Ellinger se închisese în camera lui, nevrând să vorbească cu nimeni, echipa de filmare luase în stăpânire o parte din hotel. Apartamentul nupțial fusese transformat în apartamentul baritonului rus și al fiicei lui japoneze. Shimizu îi dădea indicații regizorale unei distinse actrițe rusoaice pe nume Anna Bronski, cu ajutorul unui translator, un tip cu o înfățișare dezgustătoare, care tot mâzgălea într-un carnețel când credea că nu se uită nimeni la el. Cine știe cui îi raporta. În spatele regizorului stătea Nakamura, care venea adesea în vizită pe platoul de filmare. Scena înfățișa un atac al banditilor chinezi.

– Oh, striga rusoaica, suntem niște bieți refugiați lipsiți de protecție. Unde sunt japonezii?

Baritonul, părând și el destul de agitat, o bătea pe umăr și îi spunea că totul va fi bine. Ri îl apucase strâns de braț pe tatăl ei vitreg și suspina. Talentul ei de a plânge la comandă mă uimea mereu. Acum era veselă și râdea cu ceilalți actori. Apoi, de îndată ce regizorul spunea „Acțiune!", fața ei căpăta o expresie de totală neajutorare și lacrimile începeau să-i curgă pe obraji.

– Papa, a strigat ea. Papa! atunci când baritonul a îmbrăţişat-o, poate un pic cam strâns.

Până şi ochii porcini ai lui Nakamura s-au umplut de lacrimi. Şi el era unul dintre cei mai înfocaţi fani ai lui Ri.

– Stop! a strigat regizorul cu faţa roşie de furie. Spune-i să n-o ţină aşa pe Ri, a strigat el la translator.

– Dar sunt tatăl ei, a tunat Dimitri, făcând pe nevinovatul.

– Puţin îmi pasă, a strigat Shimizu. În Japonia nu merge aşa.

Dimitri:

– Dar eu sunt rus.

Shimizu, urlând:

– Dar ea e japoneză!

Dimitri a ieşit ca o furtună de pe platou, cu translatorul urmându-l grăbit cu carneţelul lui negru. Dincolo de perete se auzeau două voci care vorbeau în ruseşte, una rugătoare, alta furioasă. Biata Ri plângea pe umărul lui Hotta, de parcă el ar fi putut interveni în disputele ruseşti. Ştiu că ar fi trebuit să fiu mai atent la toate aceste probleme, dar mintea mea era în altă parte, la Max şi la încăpăţânarea lui Ellinger, care refuza să facă ce trebuia pentru ca fiul lui să fie eliberat. Nu voiam nici să-mi imaginez ce i-ar fi putut face băiatului.

Chiar atunci, un chinez de la recepţie a încercat să intre în cameră, dar a fost oprit de gărzile noastre de corp japoneze. Se pare că voia să vorbească cu mine. Pentru asta a primit o palmă. Eu nu ştiam ce se întâmplă. Dar până la urmă mi s-a transmis un mesaj. Ellinger mă ruga să mă duc de îndată în camera lui. La început, nu l-am văzut în întuneric. Am auzit doar nişte gemete, ca ale unui animal rănit.

– Ce este? am întrebat, căutând întrerupătorul. Şi-a ridicat braţele, de parcă cerea îndurare de la Dumnezeul lui evreu.

M-am uitat prin cameră şi am văzut pe masă un bilet cu o bucată de hârtie pătată de roşu. Înăuntru, împachetată cu grijă, era o ureche mare, boţită ca petalele unui trandafir uscat.

– Spune-i evreului că, dacă plăteşte jumătate din răscumpărare, îşi poate vedea fiul iubit. Nakamura se uita în altă parte în timp ce vorbea, aşezat la biroul lui şi aranjându-şi unghiile cu o pilă mică de argint. Cealaltă jumătate, când îl eliberează.

Era clar nemulţumit de incapacitatea mea de a-l convinge pe Ellinger. Dar am simţit un licăr de speranţă. Cel puţin Max mai era în viaţă. Am spus că voi face tot ce pot. Nakamura m-a concediat cu un mârâit.

– O să vorbesc cu ruşii după ce scoate banii. Apoi te duci tu cu Ellinger. Şi să nici nu te gândeşti măcar să-mi pomeneşti numele.

Ellinger, după multe eforturi de convingere din partea mea, şi-a dat în sfârşit seama că nu-şi va mai vedea niciodată fiul dacă nu plăteşte. Am fost plimbaţi cu maşina mai bine de o oră. Era noapte, aşa că nu mi-am dat seama unde mergeam, dar era clar că destinaţia noastră era departe de centrul oraşului. Ellinger tremura într-o haină groasă de iarnă. Şoferul era chinez. Un rus înarmat, cu respiraţia mirosind a vodcă şi usturoi, stătea lângă el pe scaunul din faţă. Ne-am oprit în faţa unei case oarecare cu frontoane, genul de locuinţă rezervată birocraţilor japonezi din clasa medie, cu o grădină modestă în faţă şi acoperită cu un strat gros de zăpadă ce scârţâia. Un alt rus ne-a dat repede drumul înăuntru. Cinci bărbaţi erau aşezaţi la o masă, ascultând un disc cu nişte cântece ruseşti sentimentale. Trei dintre ei păreau ruşi şi doi erau japonezi, de cea mai joasă speţă, genul de haidamaci tatuaţi care te făceau să-ţi fie ruşine de propria ta ţară. Pe masă erau câteva sticle de vodcă goale. Una dintre ele era spartă şi marginea zimţată era îndreptată spre noi. Max nu se vedea nicăieri. Unul dintre japonezi îşi curăţa dinţii cu o scobitoare.

– Arată banii, a spus japonezul care avea un desen grosolan al Zeiţei Îndurării tatuat pe biceps.

I-am spus că întâi trebuia să-l vedem pe Max, cum ni se promisese.

– Tu cine eşti? a întrebat unul dintre ruşi în japoneză. Avocatul evreului?

Auzind asta, ceilalţi bărbaţi au pufnit în râs, de parcă ar fi fost vreo glumă colosală.

– Adu băiatul, a spus celălalt japonez, o brută ciudată cu sprâncene tatuate.

Rusul s-a ridicat leneş de pe scaun şi a ieşit din cameră. Ellinger de-abia se putea stăpâni. După câteva minute, uşa s-a deschis şi a

apărut rusul, trăgând un om legat cu o frânghie. Lampa care lumina masa nu era suficientă ca să putem vedea mai mult decât nişte umbre, pentru că bărbaţii stăteau toţi în întuneric. Ellinger a vrut să se repeadă la fiul său, dar rusul i-a ordonat să se aşeze.

Japonezul cu sprâncene false a luat lampa şi a îndreptat-o spre faţa prizonierului. Era imposibil să-ţi dai seama dacă era sau nu Max. Ochii îi erau ascunşi de umflături care pulsau, pielea îi era toată galbenă şi vânătă şi gura, o deschizătură cu cruste de sânge închegat. Pentru că nu putea să-şi ţină capul drept, îl ţineau de păr. I-am recunoscut buclele negre şi am văzut o crustă întunecată acolo unde ar fi trebuit să fie urechea lui dreaptă. Poate că încerca să ne spună ceva, dar nu auzeam decât un geamăt ascuţit. Din ceea ce părea o gură fără dinţi ieşeau nişte clăbuci.

– Mă tem că n-o să mai poată face triluri de-acum înainte, a spus japonezul cu Zeiţa Îndurării pe braţ.

Bărbaţii au chicotit. Unul dintre ruşi a arătat înspre un borcan frumos aflat pe o altă masă. Înăuntru plutea obscen o bucată roşiatică de carne.

M-am întors spre prietenul meu, care a deschis gura şi a început să urle şi a tot urlat, din ce în ce mai tare, până s-a oprit şi a căzut inconştient. A fost ultimul sunet pe care l-a scos bietul Ellinger. Nu şi-a mai revenit niciodată, ceea ce a fost mai bine, probabil, pentru că nici Max n-a mai dus-o mult. I-au găsit cadavrul la groapa de gunoi de lângă râu, mâncat de câinii vagabonzi. Nu s-a scris nici un necrolog. Consulul francez a protestat. Poliţia japoneză a deplâns creşterea numărului de crime violente şi a spus că făcuse tot ce putuse ca să-l salveze pe tânărul cântăreţ de la Paris. Şi când m-am văzut prima oară cu Nakamura, a dat din mână şi a spus:

– N-avem ce face. Ştii cum sunt ruşii ăştia barbari. Mereu merg prea departe. Noi, japonezii, nu vom înţelege niciodată ura lor faţă de evrei. Diferenţe culturale, ştii tu.

Nu mai suportam să stau pe platourile de filmare. Uram toată povestea asta cu înverşunare. Dar era de datoria mea să mă aflu acolo. Aşa că priveam fără să văd, de fapt, nimic. Nu aveam în faţa ochilor decât masa aceea însângerată care fusese cândva

Max. Dar ce aş fi putut face eu? Ellinger nu ar fi trebuit să fie atât de zgârcit.

Ultima scenă avea loc într-un salon de spital, recreat în bucătăria Hotelului Moderne, unde tatăl vitreg rus murea având-o alături pe fiica sa vitregă.

– E timpul să te întorci la tatăl tău adevărat, spunea el. Japonia este o ţară frumoasă, o ţară măreaţă, ţara zeilor. Trebuie să te întorci pe pământul tău.

Ri a izbucnit în lacrimi, strigând:

– Papa... Papa... Papa!

Shimizu, copleşit de emoție, îşi ştergea lacrimile cu mâneca hainei. Dimitri, când au terminat, a luat-o în braţe. Ri a făcut o piruetă de copilă şi a zâmbit, mândră de interpretarea ei.

Petrecerea de final s-a ţinut în sala de bal a hotelului. Eu nu eram într-o dispoziţie festivă. Hotelul avea acum miros de moarte. Dar Ri, regizorul, Hotta şi ruşii erau entuziasmaţi de viitorul muzicalului lor. Rivalitățile păreau să fi dispărut şi toți cântau cântece sentimentale ruseşti şi japoneze. Dimitri a cântat o arie din *Faust* şi Ri a interpretat *Privighetoarea mea* în ruseşte, apoi *Ah, Manciuria noastră!* S-au ţinut discursuri despre solidaritatea internaţională şi noua ordine mondială, iar Ri şi-a exprimat speranţa că vom putea trăi cu toţii în pace.

Filmul n-a fost proiectat niciodată. Cenzorii noştri guvernamentali au decis că un muzical rusesc, căruia îi lipsea cu totul spiritul războinic, nu era potrivit pentru o perioadă în care imperiul nostru lupta pentru supravieţuire. Sau, cum au scris în documentele oficiale: „Importanţa acordată fericirii personale este împotriva regulilor stabilite de Guvernul nostru imperial". Mi s-a părut o chestie absolut prostească, dar nu mi-a displăcut pe de-a-ntregul. Ri n-ar fi trebuit să-şi piardă vremea cu filmul ăla nenorocit. Cât despre ceilalţi implicaţi în dezastrul ăla, îi uram pe toţi.

20

Deja până în 1943 începuserăm să ne dăm seama că era posibil ca imperiul nostru să nu mai supraviețuiască mult timp, deși era periculos să-ți exprimi această părere în public. Shanghaiul era mai mizerabil ca niciodată, cu cerșetori la toate colțurile. Înainte, trupurile celor care mureau înghețați erau luate cu căruța în fiecare dimineață. Acum treceau și câteva zile până să dispară cadavrele, ceea ce în decembrie nu era o problemă atât de mare, dar din martie încolo duhoarea devenise insuportabilă. Chiar și fostele concesiuni franceze deveniseră o mahala, cu mii de șobolani ce se hrăneau din gunoaie. Magazinele începuseră să rămână fără marfă. Din ce în ce mai multe teatre dădeau faliment. O partidă de sex rapidă, în picioare, lângă un zid, pe bancheta din spate a unui taxi sau pe scaunul unui bărbier, fusese întotdeauna de găsit pentru numai câțiva dolari în Shanghai. Acum puteai obține așa ceva pentru o coajă de pâine, și nu doar de la chinezoaicele sărace. Puteai avea o femeie de orice rasă pe nimic. Și trebuie să recunosc că am avut multe. Trupul e slab și bietele fete trebuiau să trăiască și ele. Încă îmi mai puteam alege dintre starlete, așa că într-un fel escapadele mele de pe străzi erau o formă de binefacere.

Ri era din nou în oraș. Am mers cu mașina pe o alee îngustă din capătul străzii Weihawei. Știam acolo un bar unde mâncarea era acceptabilă și puteai sta de vorbă fără să atragi prea mult atenția. Proprietarul localului era un tip pe nume Bătrânul Zhou, care era protejat de Banda Verde. Ne știam de mult. La Bătrânul Zhou mă simțeam în siguranță și de multe ori îmi dădea informații folositoare. Eu mi-am luat, ca de obicei, un cocteil cu coniac.

Ri a băut un suc de fructe. Dintr-un separeu aflat în stânga barului se auzea sunetul pietrelor de mahjong și Ri a simțit mirosul dulce al macului liniștitor. A făcut o față lungă. Se întâmplaseră așa de multe în ultimii zece ani... Dar în loc s-o înveselească, amintirile noastre comune o făceau melancolică. Ceva o supăra. N-am insistat, am așteptat să-mi spună ea. Nu a trebuit să aștept mult, pentru că Ri nu era genul care să păstreze secrete.

– Unchiule Wang, a spus ea, poate a venit vremea să renunț.

Am întrebat-o ce voia să spună, cum adică să renunțe?

– Am obosit de atâtea minciuni, a spus ea.

– Minciuni despre ce?

O lacrimă i s-a scurs încet pe obraz. S-a uitat la mine de parcă eram singura persoană de pe lumea asta care putea s-o ajute. Am așteptat-o răbdător să continue. Pietrele de mahjong se auzeau în continuare în fundal.

– De ce trebuie să pretind că sunt chinezoaică? a spus ea. De ce trebuie să continui prefăcătoria asta, doar ca să-i fac plăcere lui Amakasu și armatei japoneze? Știu că sunt iubită în Japonia. Dar în China nimeni n-are încredere în mine. Să nu crezi că n-am observat cum colegii mei chinezi vorbesc mai încet de fiecare dată când apar. Cred că sunt o spioană sau ceva de genul ăsta. Nu mai suport, unchiule Wang. Vreau să fiu iarăși eu însămi.

I-am spus că era ea însăși. Ri Koran făcea parte din ea. Să fie o mare actriță însemna să fie ea însăși.

Printre suspine, cu mâna așezată delicat pe genunchiul meu, mi-a povestit despre îngrozitoarele petreceri private cu ofițeri ai Armatei din Kwantung, la care era obligată să meargă și unde era certată pentru legăturile ei cu chinezii sau, cum spuneau ei, pentru că „dansa cu chinezoii". Unul dintre ei o acuzase chiar că spiona pentru Chiang Kai-Shek.

– Imaginează-ți, mi-a spus, nici măcar ai mei n-au încredere în mine. Ce înseamnă prietenia între popoare dacă nu ne putem face prieteni?

O înțelegeam, firește. Sunt mult prea mulți proști pe lumea asta și o mare parte din ei părea să se găsească în China. I-am spus să aibă răbdare. Că va fi bine. Dar nici eu nu eram convins de asta.

– Nu mai suport, a țipat ea. Trebuie să spun adevărul, să spun publicului că sunt japoneză și să plec de la Compania Cinematografică Manciuriană. E singura cale, unchiule Wang, singura cale. O să organizez o conferință de presă și pe urmă voi putea fi din nou eu, Yoshiko Yamaguchi.

Am mângâiat-o ușor pe braț. Erau mult mai multe lucruri la mijloc decât sentimentele unei tinere inocente. Dacă Ri Koran n-ar mai exista, ar fi un dezastru pentru eforturile noastre din război. Așa că i-am spus să nu-și dezamăgească fanii, pe toți acei oameni care își dădeau banii munciți din greu ca s-o vadă și pe milioanele de asiatici care credeau în ea. Să-și imagineze ce s-ar întâmpla dacă ar afla că i-a păcălit. Acum era prea târziu să se răzgândească. Trebuia să meargă mai departe. Fără ea, ce speranță mai puteam avea că va ieși ceva bun din misiunea noastră în Asia? Nu, nu, nu, a spus ea, bătând cu piciorul în podeaua de lemn atât de tare, încât jocul de mahjong s-a oprit. Eram îngrijorat că atrăgeam atenția. Nu, a repetat ea, se săturase să fie o falsă vedetă manciuriană. O să meargă la Shinkyo să vorbească cu Amakasu și apoi își va da demisia. Hotta o va ajuta. El întotdeauna știa ce e bine pentru ea.

Parcă mi-a înfipt un pumnal în inimă. I-am spus că Hotta e periculos, e un element subversiv. Și-a luat mâna de pe genunchiul meu. Era prima dată când o vedeam așa de supărată, și tocmai pe mine, sfătuitorul ei de încredere.

– Și tu? a șuierat ea. Nu știi că ești pus la index, că nici în tine nu mai au încredere? Mereu îmi pun întrebări în legătură cu tine, de când cu Yoshiko...

Nu am vrut să mai discutăm despre asta, poate pentru că eram șocat că știa atât de multe sau poate pentru că avea dreptate și nu voiam să înfrunt adevărul. Așa că am schimbat subiectul și am trecut la cariera ei. Am o idee, i-am spus. Și trebuie să mărturisesc că era o idee bună. De ce nu rămânea aici, în Shanghai, adevăratul centru al cinematografiei chineze? De ce nu venea la un studio din Shanghai, ca să fie cu adevărat o vedetă chineză, nu una falsă? Aș putea vorbi cu prietenul meu Kawamura. El ar distribui-o în filmele lui. Chiar el spusese asta. Și nimeni nu-l acuzase că face filme de propagandă. Ar fi diferit

de ce făcea în Manchukuo sau chiar şi în Japonia. Ri Koran sau, mai bine spus, Li Xianglan ar deveni faimoasă în întreaga Chină. Shanghaiul ar fi la picioarele ei.

Hohotele lui Ri s-au potolit încet. Ochii ei mari s-au luminat şi au devenit aşa cum îi iubisem eu dintotdeauna, plini de speranţă şi de bunătate.

– Vreau să mă mai întâlnesc o dată cu domnul Kawamura, a spus ea, hotărâtă.

– Aşa vom face, am liniştit-o eu.

– Când, când?

– Se poate aranja foarte uşor, i-am răspuns eu.

Părea îngrijorată. Dar contractul ei cu Compania Cinematografică Manciuriană? Şi Amakasu? I-am spus că mă voi duce la Shinkyo şi voi rezolva eu problema.

– Mulţumesc, unchiule Wang, mulţumesc. Ştiam că pot conta pe tine. Eşti singurul care înţelege ce simt. Singurul.

În acel moment, în ciuda tuturor problemelor mele, am simţit ceva ce semăna cu fericirea absolută.

Ar fi prea puţin să spun că Amakasu a fost furios. S-a îmbătat mai rău ca niciodată. Chelneriţele de la Pavilionul de pe Lacul de Miazăzi au fugit îngrozite când a răsturnat masa, aruncând mâncarea şi băutura pe podeaua acoperită cu *tatami*. Împleticindu-se prin cameră, ca un animal înnebunit, a lovit cu pumnul în pereţi şi a spart tot ce-a întâlnit în cale.

– O să-l împuşc pe nenorocitul ăla de Kawamura, a urlat, şi o să am grijă şi de tine!

Dar, în ciuda ameninţărilor lui, Amakasu ştia că fusese învins. Guvernul de la Tokyo aprobase deja producţia unui film ce urma să comemoreze o sută de ani de la Războiul Opiului[1]. Compania de Filme Asiatice urma să-l producă şi distribuirea lui Ri Koran în el avea deja susţinerea generalului Tojo. Un film despre Războiul Opiului i-ar fi convins pe chinezi că duceam aceeaşi luptă împotriva rasei albe. Pe lângă asta, generalul Tojo era cel mai mare admirator al lui Ri Koran. Chiar spunea că vrea să înfiinţeze un Club al Fanilor lui Ri Koran în Tokyo care să

1. Primul război anglo-chinez.

rivalizeze cu cel din Shinkyo. Oricum, Tojo nu-l plăcuse niciodată pe Amakasu. Nici Amakasu şi armata din Kwantung nu au putut face nimic ca să-i schimbe hotărârea.

Criza de furie l-a extenuat pe Amakasu. Şi-a dezvăluit o latură pe care n-o mai văzusem. Cu lacrimi în ochi, a început să suspine, de parcă nici nu eram acolo:

– Cum a putut să facă aşa ceva? După tot ce-am făcut pentru ea! Tinerii ăştia nu mai ştiu ce înseamnă loialitatea?

I-am spus, cum m-am priceput mai bine, că nu era vorba de o trădare, ci de un mod în care puteam face ca visul nostru să supravieţuiască. Trebuia să meargă mai departe. Nu ştiu dacă spusele mele au avut vreun efect, dar s-a prăbuşit la podea, plângându-şi de milă.

– Dar aici e locul ei, în Manchukuo. Noi construim o Nouă Asie, chiar aici în Shinkyo.

L-am lăsat întins pe *tatami*. Nu mai era nimic de spus. Îmi răsunau încă în urechi gemetele lui când am ieşit în aerul rece al dimineţii. Mi-era milă de el. Inima lui era sinceră, dar nu-şi dădea seama că lumea e mare. Până la urmă, şi el era o broască într-o fântână. N-a fost niciodată în stare să-şi dea seama că Ri Koran era mai importantă decât noi doi laolaltă şi că lumea îşi va aminti de ea mult după ce Amakasu sau eu vom dispărea în lunga noapte întunecată.

21

Poate că ar fi trebuit să prevăd asta, dar cred că nimeni nu putea. Bătaia puternică în uşă când te aştepţi mai puţin, bărbaţi în civil care-ţi caută prin lucruri, îţi aruncă toate cărţile pe podea, îţi sfarmă mobila, îţi confiscă scrisorile în timp ce stai neputincios şi, după ce s-a terminat totul, te bagă într-o maşină fără număr de înmatriculare ce aştepta cu motorul pornit. Ar fi trebuit să fiu îngrozit. Şi eu, de fapt, mă gândeam la florile proaspete pe care tocmai le aranjasem în *living* şi la Mei Fan, o actriţă din Dairen cu un funduleţ tare. O să creadă că i-am tras clapa, eu, care nu lăsasem niciodată baltă o femeie frumoasă.

Celula mea, pe care o împărţeam cu alţi doi japonezi, era măcar mai curată decât cele pentru localnici sau pentru străini. Porţia noastră zilnică de terci apos era servită în nişte vase mici în loc să fie aruncată în celulă, spre amuzamentul paznicilor care veneau pe rând să privească spectacolul oferit de localnicii care lingeau urmele supei de pe podeaua mizerabilă. Deşi nu eram singuri, nu aveam voie să vorbim şi eram obligaţi să stăm toată ziua în genunchi. N-am aflat niciodată cine erau colegii mei de celulă. Traficanţi sau sabotori, probabil.

Interogatoriul ar fi aproape o uşurare dacă anchetatorii n-ar fi fost aşa de proşti. Nimic nu e mai rău ca durerea fizică atroce. Văzusem cu ochii mei ce puteau face cei de la Poliţia Specială. Dacă victimele lor supravieţuiau totuşi, vieţile lor nu mai aveau nici un rost oricum. Eu eram în mâinile Secţiunii Gândirii a Poliţiei Speciale. Anchetatorul era o brută arătoasă cu părul negru, dat pe spate, genul de bărbat care în alte condiţii ar fi condus un bordel de oarecare succes. Mă temeam de ce-i mai rău, dar în

afară de câteva palme, nu am fost rănit fizic, cel puțin nu la început. Mai mult decât orice, interogatoriile mele erau incredibil de plicticoase.

Imaginează-ți cum ar fi să rămâi închis într-un compartiment de tren cu unul care te plictisește de moarte, și nu o oră-două, ci zile întregi, un prostănac ce te plictisește neîncetat și care are putere absolută asupra ta, în fiecare clipă, zi și noapte. Trebuia să-l ascult pe idiotul ăsta, pe proxenetul ăsta ajuns mare, cum îmi ținea teorii despre patriotism și morală. Scopul lui era să mă facă să mărturisesc lucruri pe care nu le-aș fi putut face în nici un caz. Una era să fiu acuzat de „comportament decadent" ce „contravine eticii militare". N-aș fi avut nici o problemă să scriu o mărturisire pe subiectul ăsta. Dar nu puteam mărturisi că „am spionat pentru inamic" sau că „am conspirat pentru a submina politica noastră națională". De fiecare dată când îi ceream să-mi arate dovezi ale activității mele de spionaj, primeam o palmă și mi se spunea că eu ar trebui să știu amănuntele mai bine decât oricine altcineva. Jocul ăsta, căruia nu îi vedeam vreun sfârșit, dura ore întregi.

Din când în când, se ridica de la biroul lui, venea acolo unde eram legat de scaun și îmi urla în ureche:

– De ce parte ești? Ești japonez sau chinezoi? Cine dracu' te crezi? Spion chinezoi nenorocit! Agent nenorocit al împuțiților de chinezoi! Drogat degenerat și curvar ce ești! Ești o rușine pentru rasa japoneză. Cum putem duce un război cu perverși ca tine?

Eu spuneam:

– Sunt japonez și lupt pentru armonie în Asia.

Pumnul lui îmi lovea gura deja umflată. Sângele îmi curgea pe bărbie.

– Taci din gură! a urlat el. Taci dracului din gură!

Apoi mă lovea din nou și din nou. Urletele lui deveniseră la fel de insuportabile ca și bătaia.

– Armonie în Asia! Astea-s doar vorbe. Ești un mincinos, un mincinos nenorocit!

Încă mai aveam putere să-l contrazic.

– Nu sunt minciuni, este misiunea noastră imperială. Contrazici ordinele Maiestății noastre Imperiale.

O altă lovitură în cap.

– Mincinos nenorocit, spion chinezoi nenorocit! Ori eşti japonez, ori eşti cu ei! Mărturiseşte că eşti cu ei!

Când bruta obosea să mai încerce să obţină o mărturisire, era înlocuit de altul, care arăta ca un profesor cu ochelari şi care fuma ţigară de la ţigară. Avea picioare mari şi purta nişte pantofi maro cu talpă groasă de cauciuc ce scârţâia când se ridica în picioare. De data asta nu mai urla. Spunea foarte puţine şi aştepta să vorbesc eu, lovindu-mă doar când eram pe cale să-mi pierd cunoştinţa. Când eşti legat de un scaun zile întregi la rând, lipsit de somn, cu o lampă în ochi, până la urmă mintea ţi-o ia razna. La început îţi vine să plângi. Apoi vederea începe să-ţi joace feste; nu-ţi mai dai seama ce e real. Şi te simţi umilit pentru că nu-ţi mai poţi controla funcţiile fizice şi, ajuns o ruină, nu mai ştii unde sau cine eşti. Doar durerea e reală.

Tânjeam după somn ca un om însetat după o picătură de apă. Aş fi făcut orice, aş fi scris chiar şi o mărturisire, le-aş fi spus orice voiau, numai să pot adormi fără să fiu trezit de o palmă peste faţă. Nu voiam decât să mă odihnesc câteva minute. Profesorul mi-a adus o hârtie şi un stilou. Mâna îmi tremura aşa de tare, încât de-abia puteam scrie. Dar am reuşit să scriu că am fost decadent, că am fraternizat cu inamicii noştri şi am dezvăluit secrete. I-am dat hârtia înapoi, nerăbdător să pot închide ochii. Profesorul a studiat-o pe îndelete, netezind hârtia cu răbdarea unui angajat al căilor ferate, aranjându-şi ochelarii şi mişcând din buze în timp ce citea. A împins-o încet spre mine.

– Nu merge să te joci cu noi. Nu suntem proşti. Ne dăm şi noi seama când scrii orice numai ca să ne faci pe plac. Vrem mai multă convingere. Trebuie să crezi ce mărturiseşti. Până nu faci asta, mă tem că vom continua interogatoriul.

Voiam să urlu, dar nu mai aveam putere nici pentru asta.

Am fost trezit, după mai multe ore, sau mai puţin, nu ştiu, în celula mea, de o găleată de apă rece urât mirositoare şi mi s-a ordonat să mă scol şi să mă gândesc la ce făcusem. Apa a îngheţat instantaneu pe podeaua de lemn şi frigul îngrozitor a fost singurul lucru care m-a oprit să adorm imediat la loc, asta şi paznicii vigilenţi care mă loveau cu un baston de bambus de

fiecare dată când mă mişcam. Am încercat să meditez, ca şi cum aş fi fost un călugăr, nu un prizonier, dar în mintea mea era un vârtej de imagini fără sens, înfricoşătoare uneori. Nu puteam gândi limpede. Mi se părea că aud vocile unor oameni pe care îi cunoscusem, unii mă strigau pe nume şi-mi spuneau să mărturisesc. Auzeam strigăte, dar nu ştiam dacă nu cumva erau doar în imaginaţia mea.

Nu ştiu când s-a întâmplat sau de cât timp eram în închisoare, dar după ce am scris multe variante ale mărturisirii mele, toate refuzate pentru că erau „nesincere", mi s-a părut c-o aud pe Ri cântând în chineză, ceva despre bomboane, „dulci, atât de dulci". Poate că-mi pierdusem minţile şi mi se părea că aud voci, dar nu-mi mai păsa – era cel mai frumos lucru pe care-l auzisem vreodată, era vocea propriei mele Zeiţe a Îndurării. De-abia mai încolo mi-am dat seama că era cântecul ei care se auzise de la un radio de undeva din închisoare. Se numea *Fata cu bomboane* şi era din ultimul ei film, *Războiul opiului*. Cât timp fusesem închis, cântecul ăsta o făcuse cunoscută în toată China, aşa cum spusesem că se va întâmpla. Atunci nu ne-am dat seama, dar toţi îl ştiau, din Canton până în Harbin, în zonele aflate sub ocupaţia japoneză, dar şi în cele aflate sub comunişti sau controlate de naţionalişti. Chiang Kai-Shek probabil că-l auzise, la fel şi Mao Zedong. Trecuse şi prin zidurile celulelor de la subsolul sediului general al Poliţiei Speciale din Shinkyo. Cred că, foarte probabil, numai vocea dulce a lui Ri m-a ajutat să nu înnebunesc.

Dar ştiam că nu voi mai rezista mult. Într-o zi, sau noapte, habar n-aveam ce era, am fost târât afară din celula mea şi dus la ce credeam că va fi o altă întâlnire cu profesorul sau bruta. Am fost împins într-o cameră de interogatoriu. Încăperile arătau toate cam la fel, dar asta era diferită. Nu mai fusesem aici. Semăna mai mult cu un birou, pe pereţi erau tablouri cu Manchukuo şi steagul japonez. Şi mai surprinzătoare a fost ceaşca cu ceai de orez care mi-a fost ţinută la gură şi din care am băut aşa de repede, încât am început să sughit violent. Am încercat să mă concentrez asupra bărbatului care se afla de cealaltă parte a mesei. Avea o faţă cunoscută: ochii mici, buzele groase, gâtul scurt.

– Ți-am spus, prietene, că ne vom mai întâlni, a spus el cu un chicotit scurt, deşi speram că se va întâmpla în nişte condiţii mai bune.

A râs tare, de parcă mi-ar fi spus o glumă bună. Vocea aceea, râsul acela. Atunci mi-am dat seama: era Taneguchi! Încă zâmbind, mi-a spus:

– Nici o faptă bună nu rămâne nepedepsită. Nu ştiai asta?

Eram stupefiat. Ce dracu' făcea acolo? Sughiţurile mă făceau şi mai vulnerabil şi oarecum caraghios.

– Ar fi trebuit s-o omori pe micuţa ta Yoshiko atunci când puteai. Acum şi-a făcut nişte prieteni puternici în Tokyo.

Mintea mea nu funcţiona cum trebuie. O clipă am crezut că vorbea de Ri. De ce ar fi trebuit s-o omor? Cine erau prietenii aceştia puternici?

– Mi-e teamă că e pusă iar pe rele micuţa noastră Yoshiko. Te-a denunţat prietenilor ei că eşti spion chinez. Şi îmi pare rău s-o spun, dar atât aşteptau duşmanii tăi din Shinkyo.

Încet-încet, am început să înţeleg. Fusesem trădat de spiritul răzbunător al unei prinţese manciuriene. Dar cine erau duşmanii mei?

Taneguchi a strigat să ne mai aducă ceai.

– Vrei să mănânci ceva? m-a întrebat amabil, de parcă eram la restaurant.

Înainte să apuc să răspund, i-a spus paznicului să ne aducă o farfurie de găluşte umplute. Deşi îmi plac mai mult ca orice, eram uimit de cum eram tratat. Mă bucuram că nu mai eram pălmuit de data asta, dar nu mă simţeam liniştit nici de veselia lui Taneguchi.

M-a privit cum îmi înfulec găluşca. Pe a lui a lăsat-o neatinsă pe farfurie. Muream de poftă să o mănânc şi pe aceea. Cred că şi-a dat seama, dar a lăsat-o acolo.

– Acum să trecem la lucruri serioase, a spus el. Sunt sigur că eşti de acord cu mine că Poliţia Specială face o treabă minunată apărându-ne de spioni şi trădători. Dar n-ar fi o surpriză pentru mine dacă ai vrea să renunţi la ospitalitatea lor. Să mai schimbi meniul, să mai iei o gură de aer proaspăt. Greşesc? Ce este?

Părea că se distrează de minune. Cu ochii la găluşca de pe farfuria lui, o comoară abandonată neglijent, am aşteptat să treacă la subiect.

– Acum, ai noroc că mai ai prieteni la Shinkyo. M-au trimis să-ţi fac o propunere care ne-ar aduce beneficii tuturor. Prietenii noştri au început să fie din ce în ce mai deranjaţi de ce învârte domnul Kawamura prin Shanghai. Nu e nevoie să-ţi spun despre ce e vorba. E de ajuns să spun că misiunea noastră sacră ar merge mai bine fără el. Din păcate, e foarte atent şi e bine păzit. Aşa că avem nevoie de cineva în care are încredere, de preferat un prieten care să facă ce trebuie. Asta e şansa ta, ultima ta şansă, dacă-mi dai voie să spun aşa, să îţi răscumperi greşelile din trecut. Am încercat să spun ceva, dar a ridicat mâna. Nu e nevoie să-mi răspunzi pe loc. Mai gândeşte-te. Dar, indiferent de ce hotărăşti, de data asta nu mai poţi da înapoi.

Poate că nu e nimic mai rău ca durerea fizică, dar cuvintele lui Taneguchi m-au lovit mai tare ca un pumn în faţă. Era absolut diabolic. El, nu Kawamura, trădase misiunea noastră în Asia. Din cauza celor ca el ne urau chinezii. Aproape c-o puteam ierta pe Giuvaierul Orientului. Ea n-avea de unde să ştie că îi salvasem viaţa. Nici măcar eu nu ştiam cum fusese scoasă din Manchukuo. Taneguchi n-ar fi lăsat nici o urmă. Dar Giuvaierul Orientului nu era rea, doar că nu ştia adevărul. Răzbunarea unei prinţese manciuriene era teribilă, dar putea fi iertată. Taneguchi era un diavol.

Tratamentul de care aveam parte s-a îmbunătăţit în următoarele câteva zile. Mi s-a dat să mănânc sorg şi am primit o pătură ca să nu îngheţ. M-au mutat într-o celulă mai bună, unde mi s-a alăturat un alt prizonier, un japonez osos cu buze vineţii, în care era evident că nu puteam avea încredere. Se poate să-l fi trimis ca să mă prindă cu ceva. Deşi nu spunea prea multe, eram atent la el. Faţa lui era brăzdată de cicatrice roşii, dar poate că erau doar ca să mă păcălească pe mine. Şi reticenţa lui putea să facă parte din strategia lor de a-mi adormi suspiciunile. Acum îmi era imposibil să dorm. Mă trezeam scăldat în sudori reci. Singura cale de a-mi salva viaţa era să-mi omor un prieten, dar chiar şi dacă reuşeam, ce ar mai fi valorat viaţa mea după aceea?

Vocea dulce a lui Ri s-a auzit din nou, undeva în închisoare, la etajul de deasupra noastră, mult mai tare de data asta. Am ascultat cuvintele: „Eu sunt fata cu bomboane, fata cu bomboane... bomboanele mele sunt atât de dulci... Te rog, gustă o bomboană de la mine înainte să te cufunzi în somn..." Se oprea, apoi se repeta. Cineva asculta același disc mereu. Asta a durat vreo oră, până când și eu m-am săturat de vocea ei dulce care cânta același cântec la nesfârșit. Se auzeau și sunetele unor pași de parcă cineva dansa. Începusem să am halucinații? Era mintea mea încă instabilă? M-am uitat la colegul meu de celulă. A ridicat din umeri și a șoptit:

– Îl chinuiesc pe unul rău de tot. Săracul...

Nici în ziua de azi nu pot să ascult cântecul ăsta fără să mi se facă greață.

M-am hotărât să accept propunerea lui Taneguchi. Orice, numai să ies din iadul ăsta. O să văd eu ce-o să fac atunci când voi fi afară, respirând aer curat și cu mintea mai limpede. Aș putea să mă deghizez în chinez și să mă furișez în teritoriile neocupate. Chineza mea era destul de bună ca să supraviețuiesc, mă gândeam eu. Taneguchi a fost mulțumit de decizia mea. Știa el c-o să mă dau pe brazdă. Făcusem ce trebuia, mi-a spus el zâmbind, de parcă își dorea tot ce era mai bun pentru mine.

22

După eliberarea mea, Amakasu a dat o petrecere pentru Taneguchi la Pavilionul de pe Lacul de Miazăzi. Ca să spun adevărul, nu mai ştiam dacă îmi e prieten sau duşman. Urma să încerc să aflu. Toţi obişnuiţii Clubului Fanilor lui Ri Koran erau acolo, dar numele lui Ri n-a fost pronunţat niciodată. Ea nu mai exista pentru Amakasu, care bea din greu – whiskey, bere, sake. S-au făcut glume pe seama scăderii mele în greutate şi m-au îndemnat să mănânc mai mult. Amakasu s-a ridicat în picioare nesigur, ţinându-se strâns de masă ca să nu cadă, şi a propus un toast pentru victoria noastră finală. Avea ochii injectaţi şi privea în gol. Taneguchi şi-a înfăşurat un şervet în jurul capului şi a dansat un dans popular, în timp ce ceilalţi cântau şi băteau cu beţişoarele în cănile cu sake. M-am prefăcut şi eu că sunt beat şi am cântat alături de ei, rugându-mă ca seara să se sfârşească mai repede.

Kishi, a cărui ascensiune politică fusese chiar mai rapidă decât anticipase Amakasu, nu pierdea nici o întâlnire a Clubului Fanilor lui Ri Koran, deşi acum era ministru în capitala imperială şi nu mai putea să stea prea mult timp în Manchukuo. Clubul era singurul loc în care se putea relaxa alături de prieteni de încredere. Cu ochii ieşiţi din orbite de parcă avea febră, a ţinut un întreg discurs despre confruntarea finală cu rasa albă. E posibil chiar să trebuiască să ne luptăm şi cu nemţii, a spus el, pentru că glasul sângelui se va dovedi mai puternic decât orice alianţă temporară. Eram norocoşi să fim contemporani cu un asemenea eveniment istoric, pentru că soarta lumii era în mâinile noastre. Amakasu a dat aprobator din cap, vărsând whiskey pe masă în încercarea de a-şi ridica paharul.

– Va fi o luptă grea, a spus el, dar noi, japonezii, vom învinge datorită spiritului nostru războinic superior. Uitaţi-vă la curajoşii cetăţeni din Tokyo. Mare parte din oraş a fost distrus într-o noapte de bombardierele laşe ale americanilor. Dar au renunţat japonezii?

– Niciodată, a strigat Amakasu.

– Vom lupta până la sfârşit, a spus Kishi cu o privire de iepure nebun.

– Până la sfârşit! am fost cu toţii de acord şi ne-am ridicat cu greu în picioare să ovaţionăm de trei ori pentru Maiestatea sa Imperială.

Amakasu a început un cântec pe care nu-l mai auzisem de când eram în şcoala primară.

– Dacă vesel se trăieşte, bate-aşa...

Am bătut cu toţii din palme.

– Dacă vesel se trăieşte, bate-aşa...

Am închis ochii şi m-am prefăcut că dorm. Dar am simţit împunsătura ascuţită a unui beţişor şi m-am ridicat instantaneu. M-am trezit în faţa chipului înroşit al lui Taneguchi.

– De data asta, nu te mai eschiva de îndatoririle tale, Sato, prietene. Şi nu încerca să fugi, pentru că te vom găsi, şi când o vom face, vei regreta că mai eşti în viaţă. M-a bătut uşor pe umăr şi mi-a zâmbit. Fii mai vesel, prietene. Viaţa nu e chiar aşa de rea. La urma urmei, vei contribui şi tu la victoria noastră şi la gloria viitoare a Asiei.

Curând după aceasta, din fericire, petrecerea s-a terminat.

23

N-aş fi crezut că aşa ceva este posibil, dar Shanghaiul arăta şi mai rău decât ultima dată când fusesem acolo. Americanii bombardaseră Honkew, unde evreii europeni se refugiaseră, sub protecţia noastră. Acoperişul Cinematografului Broadway de pe strada Wayside fusese aruncat în aer. Afişe rupte erau împrăştiate pe stradă. Şi mai era o gaură imensă, plină cu gunoaie aduse de ploaie, în locul brutăriei Siegfried. Nişte saci cu nisip urâţi şi garduri de sârmă ghimpată înconjurau Hotelul Cathay şi alte clădiri de pe Bund. Până şi Broadway Mansions părea mai degrabă o fortăreaţă militară decât o clădire de apartamente. M-am simţit uşurat când am auzit despre Kawamura că era plecat cu afaceri la Pekin. Asta îmi dădea un moment de respiro. Dar m-am bucurat mai puţin aflând că Ri se mutase în apartamentul lui de pe Ferry Road. Nu că aş fi bănuit ceva nepotrivit. Kawamura era un gentleman. Dar ultimul lucru pe care îl doream era ca Poliţia Specială să o ia şi pe urmele ei.

Căldura era insuportabilă, chiar şi după standardele Shanghaiului. Cum am ieşit din blocul meu, am vrut să intru repede la loc să fac o baie şi să-mi schimb hainele. Dar şi ca să obţii un săpun cât de cât bun trebuia să ai relaţii acum. Nişte vapori urât mirositori pluteau deasupra pârâului Suzhou. Mirosul de moarte şi degradare era atât de puternic, încât îţi intra în haine. I-am sunat pe unii dintre prietenii mei chinezi, dar n-am reuşit să mă văd cu nici unul. Erau fie plecaţi din oraş, fie ocupaţi, fie au găsit tot felul de pretexte. Chiar şi vechiul meu prieten Zhang Songren, editorul *Noilor orizonturi*, care întotdeauna îmi dădea o masă de bun-venit la Hotelul Park, mi-a lăsat un

mesaj că e indispus şi că nu ne putem vedea de data aceasta. Barul Bătrânului Zhou, refugiul meu obişnuit din Concesiunile Franceze, era închis. Mi s-a spus că Bătrânul Zhou se întorsese în Shandong, oraşul lui natal.

The Good Friend de pe strada Yuyuen era deschis. Am fost acolo la o petrecere dată pentru amanta „contelui" Takami, o prinţesă indiană, sau cel puţin aşa pretindea ea. Oamenii spuneau tot felul de lucruri în Shanghai. Se zvonea că de fapt era o barmaniţă din Bombay, pe care o agăţase într-o seară un negustor englez beat; acesta fusese aşa de fermecat de ea, încât o luase de nevastă pe loc, apoi o dusese la Shanghai, unde, după şase luni de viaţă conjugală, se încurcase cu un aristocrat rus care avea o sală de jocuri de noroc pe strada Jessfield. „Contele" Takami, al cărui titlu era la fel de fals ca şi al prietenei lui, era un derbedeu venit din Hawaii care făcuse bani vânzându-le droguri de proastă calitate chinezilor.

Se dansa pe muzica negrilor americani, care era interzisă în Japonia, dar se dădea la radiourile noastre în limba engleză ca să-i facă pe americani să le fie dor de casă, una dintre ideile acelea absurde ale propagandei noastre. Takami, îmbrăcat într-un costum alb, se învârtea pe ringul de dans cu „prinţesa indiană". Poate era din cauza opiului, sau a vodcii de contrabandă, sau a nenumăratelor nopţi petrecute în cluburile de noapte din Badlands, dar arăta îngrozitor. Avea faţa umflată şi pătată. I-am făcut cu mâna. S-a uitat înspre mine, dând din mâini pe ritmul muzicii fără să dea semne că m-ar fi văzut.

Muzica era dată îngrozitor de tare. N-am înţeles niciodată atracţia americanilor pentru tobe. Negrii sunt trataţi ca nişte sălbatici, şi totuşi albii dansează pe muzica lor. Căpitanul Pick, expertul rus în problema evreiască, era mâzgălit de ruj pe gură şi bărbie şi era îmbrăcat într-o rochie de seară. Ochii îi străluceau de parcă era în transă. Am observat aceeaşi expresie şi pe faţa altora. Patru dintre cei cinci ofiţeri ai armatei japoneze îşi dăduseră jos jachetele şi stăteau la o masă cu nişte rusoaice. Unul dintre soldaţi avea un teanc de bancnote, ce păreau bani ruseşti, ieşindu-i de la brâu. Fata care stătea pe genunchii lui a ţipat şi şi-a dat capul pe spate când unul dintre însoţitorii lui i-a tras în

jos corsajul rochiei și i-a turnat băutură pe sânii goi de parcă ar fi udat un strat de flori. Am încercat să vorbesc cu Takami, dar n-am reușit să scot nimic de la el.

– Alune fierbinți! a strigat. Alune fierbinți!

Habar n-aveam despre ce vorbea, și cred că nici el.

Veștile erau pe zi ce trecea mai proaste. Deși nu aveau voie să asculte posturile inamice, toți o făceau și am observat o schimbare la chinezi, care nu se mai făceau covrig, ca niște câini ce urmau să fie bătuți, de fiecare dată când vedeau o uniformă japoneză. Știau că vremea noastră se cam dusese. Îi înțelegeam. Și cine îi putea învinovăți? Și eu aș fi simțit același lucru dacă aș fi fost chinez. Câteodată îmi doream să fi fost, dar eu eram japonez și nu puteam face nimic în privința asta. Sângele, ca și liniile din palmă, nu poate fi schimbat. Chinezii suferiseră prea mult timp. Era vremea să facem pace. N-ar fi trebuit niciodată să intrăm în război contra Chinei. Asta a fost marea noastră greșeală istorică. Dacă am fi reușit să-i convingem pe chinezi că suntem de partea lor, poate că am mai fi putut păstra unele dintre visele noastre; dar conducătorii noștri militari au crezut că știu ei mai bine. Au hotărât să lupte până la ultimul bărbat, femeie și copil. Iar noi, japonezii, n-am știut niciodată să ne explicăm acțiunile, presupun că așa e când ești ca o broască în fântână. Kawamura avea dreptate. Chinezii ne urau acum, și era vina noastră.

Ce pot să spun despre 6 august? Omorârea tuturor acelor locuitori inocenți ai Hiroshimei, care nu aveau nimic de-a face cu războiul, a fost acțiunea cea mai inumană făptuită vreodată de oameni. Asta nu a fost o bătălie, ci un masacru, de parcă japonezii ar fi fost niște șobolani. Piloții americani nici măcar nu și-au văzut victimele. Doar o națiune fără trecut și lipsită de orice urmă de umanitate ar putea comite o asemenea atrocitate. Soldații noștri au făcut multe lucruri urâte în timpul războiului, dar nimic așa de groaznic.

În seara aceea teribilă de 6 august, Ri a dat un concert la Grand Theater. Se numea *O fantezie muzicală*. Avea să fie ultima ei reprezentație, dar noi nu știam asta atunci. Sala era arhiplină, cei mai mulți dintre spectatori erau chinezi care veniseră s-o vadă pe vedeta din *Războiul opiului*. Chiar și cei mai patrioți dintre

chinezi o iertaseră pe Ri pentru trecutul ei în Manchukuo. Pentru ei era acum doar „fata cu bomboane".

Imaginea lui Ri, mică şi vulnerabilă în lumina argintie a reflectoarelor, îmbrăcată într-o minunată *qi pao* albă cu flori de lotus, era ca o licoare magică ce ne-a făcut pe toţi să uităm pentru o oră sau două de toate ororile care se întâmplau în ţară. Orchestra Simfonică din Shanghai, o adunătură pestriţă de ruşi, evrei, nemţi şi chinezi, n-a cântat nicicând mai bine. Ri a interpretat câteva cântece chinezeşti: *Orhideele sunt dulci*, *Grădina înmiresmată* şi *Luna pe Lacul de Apus*. Aplauzele erau ca nişte tunete. În a doua parte a concertului, Ri s-a schimbat într-o rochie de seară roşie şi a cântat jazz, mişcând din şolduri ca o negresă. Nu ştiu cum de au lăsat-o să facă aşa ceva. Era „muzica inamicilor" şi înainte nu ar fi trecut de cenzură. Cred că era şi acesta un semn că visele noastre se apropiau de sfârşit.

Ri s-a mai schimbat o dată pentru cea de-a treia şi ultima parte a concertului. Când s-a ridicat cortina de catifea roşie, a apărut într-o rochie chinezească de mătase albastră cu păsări argintii. A cântat un cântec din *Văduva veselă*. A urmat o pauză, în timpul căreia dirijorul a pregătit orchestra pentru cea de-a doua piesă. Era foarte cald în lumina reflectoarelor. Pe fruntea lui Ri se vedeau mici broboane de sudoare, în ciuda machiajului gros. A cântat doar câteva măsuri din cântecul următor şi s-au auzit sirenele antiaeriene. Cred că nu le auzea din cauza orchestrei, pentru că a continuat să cânte. Cred că bombardierele americane zburau chiar deasupra noastră, pentru că am auzit un zgomot ca de tunet. Publicul a ovaţionat, deşi puteam să murim cu toţii. Atunci Ri s-a oprit, speriată de zgomot. Plasatorii au intrat grăbiţi în sală şi ne-au spus să mergem în adăpostul antiaerian.

Ca să ne mai liniştim, după raid am băut ceva în cabina ei. Am vorbit încet în japoneză. Eu am insistat să plece imediat din oraş. Nu puteam şti ce vor face americanii când vor ajunge în Shanghai. Nici o japoneză nu va fi în siguranţă. I-am spus să se ducă în nord, la părinţii ei. Mai era timp să iasă prin Manchukuo. Puteam s-o însoţesc, dacă dorea. Dar de data asta a refuzat să mă asculte. Făcuse destule pentru părinţii ei, mi-a spus. Aproape fiecare bănuţ pe care-l câştigase ajunsese la tatăl ei. O să aştepte

în Shanghai să se întoarcă Kawamura. El o s-o protejeze. I-am spus să nu se bazeze pe asta. Americanii sigur o să-l aresteze. Dar nimic din ce-i spuneam eu nu o putea face să se răzgândească. Fața ei arăta o hotărâre de neclintit.

– Aici e locul meu. N-ai văzut astă-seară ce mult mă iubește publicul? Aici e casa mea.

Mi se umplu ochii de lacrimi când mă gândesc la ea, singură și neajutorată în cabina aceea neaerisită, mirosind a vopsea și transpirație. De câteva ori s-a întrerupt curentul și camera s-a cufundat în întuneric. Din cauza războiului, dar și a originii noastre, între noi se deschisese o prăpastie care nu mai putea fi trecută. Eu nu eram chinez, nici măcar nu mă născusem în China. Dar în Japonia nu mă mai aștepta nimic. Aș fi rămas și eu în China, dar nu în Shanghai sau la Pekin. M-aș fi întors în Manciuria, unde a început aventura mea. I-aș fi mărturisit lui Amakasu că misiunea mea a eșuat. Mă îndoiesc că aș fi pățit ceva. Ce puteau să-mi facă? Să mă omoare? Să mă arunce din nou în închisoare? Era prea târziu pentru așa ceva. Știam că se terminase totul pentru noi, japonezii, imediat ce agentul cam neîndemânatic trimis de Taneguchi să mă spioneze a dispărut într-o zi, probabil ca să nu pățească ceva când veneau americanii. Nu, mă voi lăsa pe mâinile prietenilor mei chinezi. Nu le făcusem niciodată nimic rău chinezilor. Întotdeauna fusesem de partea lor. Știam că mă vor înțelege.

Acum îmi dau seama că eram amândoi niște visători, și eu, și Ri. Ce ar fi putut să facă pentru mine prietenii mei chinezi? A durat ceva să acceptăm asta, deși o înțelesesem demult. Fuseserăm înfrânți. Iar cei care-mi fuseseră prieteni erau fie arestați de învingători, fie stăteau la locul lor, din prudență. Nici unul dintre ei n-ar fi vrut să aibă de-a face cu mine. Și lui Ri, dulcea, inocenta Ri, i se îndeplinise dorința. Devenise chinezoaică, așa că le împărtășea soarta. Imediat ce americanii au ocupat Shanghaiul, naționaliștii chinezi au acuzat-o de trădare. Ca și pe cealaltă Yoshiko, care, și mai nechibzuită decât noi, se întorsese în China în ultimele zile ale războiului, sperând să se alăture partizanilor, iar acum își aștepta într-o închisoare din Shanghai procesul și execuția inevitabilă.

Am ajuns la Shinkyo epuizat de oboseală după nu ştiu câte ore într-un tren care era mereu întârziat. „Mişcări de trupe" era explicaţia pe care o dădeau oficialii de la căile ferate. La Shinkyo am văzut ce erau mişcările acelea de trupe. Toate vagoanele Asia Express-ului erau pline de ofiţeri japonezi şi prăzile lor; un compartiment era plin de statuete chinezeşti, altul de picturi valoroase şi un altul cu aur şi saci de orez sau cutii pline de porţelanuri. Bărbaţi pe care îi recunoşteam ca fiind ofiţeri Kempeitai chefuiau în tren, cu sake şi mâncăruri fine, în timp ce un colonel din armata din Kwantung, părând foarte deranjat, a tras draperiile de la compartimentul său ca să nu mai vadă foiala de pe peron.

Civilii japonezi, cu boccele în spate, se luptau să se apropie de tren, sperând că totuşi se vor putea urca. Soldaţi de rang mai mic îi ţineau la distanţă folosindu-şi puştile pe post de bâte. Am văzut copii japonezi călcaţi în picioare în timp ce părinţii lor se rugau de soldaţi. La megafon s-a anunţat că nu va mai pleca nici un tren spre Dairen din cauza mişcărilor de trupe. Mesajul a fost repetat de mai multe ori până când Asia Express-ul a ieşit încet din gară într-un nor de aburi. Într-un acces de furie, câţiva civili i-au atacat pe soldaţi, dar au fost puşi la pământ cu bâtele şi lăsaţi sângerând pe peron. Restul se învârteau în jurul gării, încremeniţi în panică, neştiind încotro s-o apuce.

Am luat-o pe jos spre Hotelul Yamato, unde recepţionerul, bătrânul Chen, pe care îl ştiam de ani de zile, mi-a spus că nu mai au camere libere. Holul era plin cu valize ce urmau să fie trimise în Japonia. Ozaki, chirurgul, pe care îl detestasem dintotdeauna, încerca disperat să găsească transport pentru el şi familia lui. Ţipa la un alt japonez, un birocrat, că el, Ozaki, care fusese primul preşedinte al Asociaţiei Prieteniei Japonezo-Manciuriene, ar trebui să fie primul la rând. Însă au rămas muţi când un ofiţer al armatei din Kwantung i-a dat pe amândoi deoparte şi i-a ordonat unui soldat să-i pună bagajele în maşina pe care o voia Ozaki, care, cu faţa roşie de furie, a început să bolborosească nişte proteste. Colonelul s-a întors şi a urlat:

– Să nu îndrăzneşti să vorbeşti aşa cu un ofiţer al Armatei Imperiale Japoneze, obrăznicătură nenorocită ce eşti!

Am hotărât că era timpul să plec.

Speram că aveam să fiu în siguranţă la studiourile de film, unde sigur aveam să întâlnesc nişte feţe mai prietenoase. Bulevardul Marii Armonii era un furnicar de civili japonezi care îşi cărau lucrurile în roabe sau în spinare şi se îndreptau în valuri spre gară. N-avea nici un rost să le spun acestor oameni că nu mai pleacă trenuri, sau oricum nu cu ei. Cine m-ar fi crezut? Chiar şi să faci ceva fără speranţă e mai bine decât să nu faci nimic. Din direcţia Cartierului General al Armatei se auzeau claxoane furioase. Mulţimea se dădea cu greu la o parte ca să facă loc unei coloane de camioane militare şi maşini negre ce se grăbeau către gară. Unii era cât pe ce să fie călcaţi când a trecut convoiul, lăsându-ne într-un nor de praf. Un bărbat mai în vârstă a ridicat pumnul în aer în direcţia soldaţilor şi a strigat că erau o ruşine pentru ţară. Aş fi putut să-i spun asta cu mult înaintea sfârşitului prematur al prezenţei noastre în China.

Hainele de pe mine, pe care le purtasem de când plecasem din Shanghai, erau îmbibate de transpiraţie şi murdărie. Tânjeam după o baie. Altădată un loc animat, cu figuranţi costumaţi alergând de colo-colo, clădirile studiourilor păreau acum abandonate. Câţiva funcţionari agitaţi alergau pe un coridor cu nişte genţi în care cine ştie ce duceau. N-am văzut pe nimeni cunoscut şi tocmai voiam să caut un loc unde să mă întind ca să mă odihnesc puţin, când o voce cunoscută m-a strigat pe nume:

– Ia uite, e chiar Sato care s-a întors la cuib.

Amakasu, îmbrăcat îngrijit în uniforma lui verde, părea prietenos. Nu-l văzusem prea des zâmbind şi nu m-aş fi aşteptat s-o facă tocmai acum. Parcă nu se întâmplase nimic între noi doi.

– Ce zici să mergem la lac să pescuim?

Şi-a pus mâna pe spatele meu şi m-a condus afară. Eram aşa de uluit, încât l-am urmat, docil ca un copil. Lacul de Miazăzi părea liniştit în lumina după-amiezei, ca o pictură chinezească, cu bâtlani albi ce umblau prin crângurile de bambus în timp ce apa se lovea uşor de mal. Amakasu s-a uitat cu drag la acoperişurile în stil nou asiatic ce se ridicau deasupra copacilor din parc şi a spus:

– Privește, Sato, soarele care luminează frumosul nostru oraș, strălucitor ca destinul acestei mărețe patrii. Amândoi am iubit țara asta, nu-i așa, Sato? Uzine, mine, căi ferate, toate au fost făcute de către Kishi, și au fost niște proiecte mărețe, esențiale pentru supraviețuirea imperiului nostru, fără îndoială. Totuși, ce am făcut noi a fost altceva, nu-i așa, Sato? Dar cu nimic mai prejos. Nici vorbă. Îmi place să cred că noi i-am făcut să zâmbească pe oamenii din Manchukuo. Și știi ce, Sato? Chiar și după ce noi, japonezii, vom dispărea de pe acest pământ măreț, acele zâmbete vor rămâne ca mărturie a muncii mele.

A simțit că trage ceva de undița lui și a scos ușor un peștișor grăsuț din apă. Era un crap frumos, alb cu pete roșii, ce strălucea în lumina soarelui. Amakasu s-a întors spre mine cu expresia unui băiețel mândru – bucuroasă și inocentă.

L-am mai văzut o singură dată, foarte scurt, în după-amiaza zilei următoare. Nu știu de ce îmi mai pierdeam vremea pe la studiourile părăsite. Dar n-aveam unde altundeva să mă duc și mă liniștea să umblu prin locurile acelea din trecut. Plimbându-mă prin studiourile goale, am recunoscut bucăți din decorurile vechi din primele filme ale lui Ri: interiorul unui tren din *Honeymoon Express*, fațada unui templu budist din *Nopți în Suzhou*. Și m-am gândit la toate filmele mari și la cât au muncit ca să le facă – japonezi, chinezi, manciurieni. Nimic nu e mai minunat decât atunci când oamenii lucrează împreună ca să realizeze ceva frumos. Aici cel puțin, la Compania Cinematografică Manciuriană, nu făceam nici o deosebire de rasă sau de naționalitate, doar talentul conta. Am plâns când am ieșit pentru ultima dată pe ușa Studioului 3 și am intrat pe holul care ducea la biroul lui Amakasu. Cred că mi-a auzit pașii. A ieșit din încăpere, zâmbind, și mi-a întins mâna ca un occidental. Am fost surprins să-l văd îmbrăcat în uniforma de gală a Asociației Concordia, cu semnele pentru „armonie între cele cinci rase" cusute pe revere. Așa ceva ar fi purtat doar la un eveniment oficial. Mi se părea că arăta ca un clovn. A dat mâna cu mine și mi-a spus:

– Ne-am simțit bine în Manchukuo, nu-i așa, Sato?

După asta, s-a întors în biroul lui și a închis ușa încetișor. Câteva secunde mai târziu, am auzit un zgomot puternic care a

răsunând pe tot coridorul. Sunetul împuşcăturii îmi răsuna încă în urechi când am bătut la uşa lui Amakasu, strigându-l. Nu ştiu de ce am acţionat astfel. Acum, că mă gândesc la asta, mi se pare absurd. Oricum uşa era încuiată. Când am reuşit în sfârşit să intru, l-am văzut prăbuşit pe birou, cu sângele curgându-i pe covorul persan. Într-un fel, îmi doresc să fi avut atunci curajul de a-i urma exemplul.

Dar am alergat să caut ajutor. Dar unde? Secţiile de poliţie erau părăsite şi spitalele erau aglomerate de refugiaţii japonezi care dormeau în fiecare cameră, îngroziţi de ce i-ar putea aştepta. Oriunde mă duceam, auzeam poveşti înfricoşătoare despre bandiţii chinezi care violau japoneze şi luau copiii sclavi. Aşa că m-am întors să-l îngrop singur pe Amakasu, în grădina studioului pe care îl construise. Măcar atât puteam face pentru acest bărbat adesea neînţeles, cu care istoria va fi cu siguranţă mai binevoitoare decât fuseseră contemporanii lui.

Doar un noroc m-a scăpat să nu împart podeaua spitalului cu o masă de refugiaţi murdari şi isterici. Pe drumul meu înapoi de la studio m-am întâlnit cu Liu, un vechi prieten manciurian. Lucrase ca translator la Radiodifuziunea din Manchukuo, întâi la Mukden şi apoi la Shinkyo. Prietenia noastră începuse pe vremea primelor programe cu *Rapsodia manciuriană*. Spre deosebire de toţi ceilalţi, el încă ţinea la prietenia noastră şi s-a oferit să mă găzduiască pentru câteva zile. Nu am cum să aflu ce s-a mai întâmplat cu el de atunci, dar aş vrea să aduc un omagiu bunătăţii şi curajului său.

Liu era un bărbat educat, care studiase literatura la Pekin înainte de război. Cărțile erau unica lui pasiune. Casa lui mică din Shinkyo, aflată nu departe de Bulevardul Marii Armonii, era ca o librărie, cu cărţi pe toţi pereţii. Nu-i scăpase nimic din literatura japoneză sau chineză. Era cu siguranţă mult mai cult decât mine. Dar aveam aceeaşi pasiune pentru *Toți oamenii sunt frați*. Aşa că ne-am petrecut următoarele zile recitând poveştile noastre preferate, Liu în chineză şi eu în japoneză. Rolul lui favorit era Wu Song, eroul bețiv care răzbună moartea fratelui său. Eu îl preferam pe Soko, marele conducător cu ochi de phoenix.

– Dar la sfârşit şi-a trădat oamenii, a spus Liu, râzând uşor de mine. S-a alăturat forţelor guvernamentale, a continuat Liu cu indignare simulată.

Mi-am apărat eroul, spunând că asta făcea parte din strategia lui. Soko era întotdeauna de partea dreptăţii. Am ţinut-o tot aşa, argumentând când de-o parte, când de alta, în timp ce terminam proviziile de vin de orez ale lui Liu. Eram ca fraţii în apartamentul acela micuţ, plin de poveşti. Câteva zile, în toiul acelei nebunii, m-am simţit de parcă aş fi fost acasă.

Cred că era în a patra zi de când stăteam la Liu, sau poate chiar a cincea, dar oricare o fi fost, pe la prânz am auzit o gălăgie teribilă afară. Venea dinspre Bulevardul Marii Armonii, se auzeau strigăte şi muzica unei fanfare. Liu s-a albit la faţă şi mi-a spus să rămân în casă şi să mai beau ceva. Dar nu mi-am putut stăpâni curiozitatea. M-am alăturat mulţimii care mergea spre strada principală. Nişte camioane militare erau parcate aiurea în mijlocul drumului la intrarea în Mitsukoshi, magazinul universal care fusese abandonat când japonezii fugiseră. Mi-a fost imediat clar că nu erau ale noastre. Aveau stele roşii desenate pe ambele părţi. Străini masivi îmbrăcaţi în haine militare şifonate intrau şi ieşeau din magazine cărând cât puteau să ducă: rochii, lămpi, ceasuri, pantofi, materiale de perdele, alămuri, scaune, sticle de sake, orice le făcea cu ochiul. Am văzut un bărbat care avea patru ceasuri de buzunar atârnate de gât şi un altul care îşi pusese o pasăre împăiată pe cap de parcă era o pălărie de femeie. Soldaţii nu mărşăluiau, mai degrabă umblau de colo până colo, uitându-se la magazine, care păreau să fi fost lovite de uragan, şi la femei, întrebându-se pe care să le atace întâi. Majoritatea camioanelor veneau dinspre Lacul de Miazăzi. Soldaţii, evident beţi, păreau nebuni. Urlau ca nişte animale şi aveau pe ei cele mai ciudate combinaţii de haine. Am văzut bărbaţi care purtau haine tradiţionale chineze, chimonouri japoneze şi un melon. Doi soldaţi se duelau, unul cu o sabie chinezească şi celălalt cu o puşcă de jucărie. Altul, care de-abia se ţinea pe picioare, purta o pălărie imperială şi o rochie de mătase.

A durat ceva până am reuşit să înţeleg ce era cu acest spectacol grotesc. Dar am înţeles. Intraseră în studiourile de film şi

acum se dădeau în spectacol cu costumele şi recuzita noastră. Una dintre rochiile chinezeşti poate că era dintre cele purtate de Ri Koran. M-am gândit la biata Ri, care îşi aştepta cruda soartă într-o închisoare din Shanghai, şi la Amakasu, îngropat în pământul tare al Manciuriei, şi la Giuvaierul Orientului, prinsă între patria sa natală şi cea adoptivă. Trupele noastre laşe ne lăsaseră pradă acestor sălbatici. Şi barbarii ne furaseră visele.

PARTEA A DOUA

1

Toţi ştiam atunci, în vara anului 1946, care erau regulile: NFAL, Nu Fraternizaţi cu Angajaţii Locali. Pedepsele pentru încălcarea acestei reguli erau aspre. Dacă erai prins de mai multe ori într-un restaurant unde nu era voie, sau într-un cinematograf, eerai trimis acasă fără drept de apel şi fără întoarcere, şi „acasă" era ultimul loc unde îmi doream să mă duc. Fraternizarea continua, bineînțeles. Majoritatea ofiţerilor aveau pe undeva, pentru distracţie, o „fată în chimonou". Nu că m-ar fi interesat foarte tare genul acesta de distracţie, dar, de exemplu, puteai să agăţi o fată în Gara Yurakucho şi să te distrezi cu ea în Parcul Hibiya pentru un pachet de Camel. Cu toate acestea, acelaşi bărbat era pedepsit dacă se ducea la un spectacol la teatrul Kabuki, unde era interzis, şi numai Dumnezeu sau generalul MacArthur ştia de ce.

Partea bună era că Poliţia Militară a Statelor Unite era ca turiştii din ziua de azi – limitată şi lipsită de curiozitate. Supraveghea ca vulturii câteva locuri, mai ales în zona Ginza, dar nu se ducea în părţile mai puţin cunoscute din Tokyo, în cartierele plebee bombardate de lângă râul Sumida, unde pieţele, bâlciurile, localurile şi cinematografele reveniseră la viaţă de îndată ce se terminase războiul. Acestea erau zonele mele de cutreierat ilicit, unde aventura mă chema la tot pasul, în subteranele altarelor distruse, pe lângă canalele pline de gunoaie ce miroseau îngrozitor şi în cinematografe atunci când se stingeau luminile. Ueno era cunoscut încă din timpul lui Hokusai pentru bordelurile cu băieţi. Unii dintre ei erau clienţii actorilor de Kabuki. Pe alţii se spunea că îi vizitau tinerii călugări. Pentru

mine, parcul de lângă lacul acoperit de nuferi era decorul multor întâlniri neaşteptate.

Vara, când greierii cântă în căldura înăbuşitoare, este anotimpul meu preferat în Tokyo. Atunci japonezii par să fie ei înşişi. În perioada aceea, imediat de după război, mult mai lipsită de inhibiţii, muncitori vânjoşi ieşeau din băile publice, de cele mai multe ori doar cu un *fundoshi*[1] alb în jurul taliei, nelăsând prea mult loc imaginaţiei. Tokyo, Tokyo al meu, Tokyo al oamenilor obişnuiţi, în august era un festin al curbelor aurii şi al pielii netede, arătate nu din exhibiţionism, ci într-un mod inocent. Stăteam şi mă uitam cum trecea lumea, un observator invizibil în grădina raiului, fermecat de ce vedeam, chiar dacă grădina aceea era încă un şir de ruine ce se întindeau până la muntele Fuji, al cărui vârf palid nu se mai vedea acum, dar care atunci încă se ridica maiestuos deasupra pământurilor arse. Bineînţeles că nu eram cu adevărat invizibil, dar, fiind străin, eram ignorat. Japonezii nu văd niciodată ceea ce nu vor să vadă. Aşa că se prefăceau că nu mă văd. Şi mie aşa îmi plăcea.

Senzaţia era şi mai acută când intram într-unul dintre cinematografele acelea strict interzise, bineînţeles, dar nici cel mai vigilent membru al Poliţiei Militare n-ar fi avut atâta imaginaţie încât să vină să-şi bage nasul în Asakusa Rokko sau în Ueno Nikkatsu. Pe vremea aceea, Tokyo era plin de cinematografe, erau aproape la fel de multe ca băile publice. Unele dintre ele supravieţuiseră bombardamentelor şi îşi păstraseră ceva din strălucirea de dinainte de război, ca nişte prostituate bătrâne machiate cu un strat gros de fard care se duce pe la margini. Altele erau făcute de mântuială şi păreau la fel de fragile ca un decor de film. Existau cinematografe în subsolurile magazinelor dărâmate, înghesuite în jurul gărilor şi ascunse pe alei dosnice, unde era greu să ajungi chiar şi din greşeală. Oamenii erau înnebuniţi după filme. Zi şi noapte îi vedeai pe japonezi stând la coadă să mai intre la un film. Parcă ar fi turnat cineva nebunia filmelor în apa de băut. Întreaga ţară voia să evadeze în lumea viselor de celuloid.

---

1. Lenjerie de corp tradiţională purtată de bărbaţii japonezi, făcută dintr-o fâşie de pânză.

Aşa că, în acele nopţi fierbinţi în Tokyo, intram într-un cinematograf plin ochi şi stăteam în mijlocul publicului care emana un miros dulce de transpiraţie, de orez şi de parfum de camelii, cu trupul lipit de alt trup şi ochii ţintă la ecranul pe care se derulau una după alta scene de neînţeles pentru mine, dar care necesitau întreaga mea atenţie. Deşi de cele mai multe ori nu înțelegeam despre ce era vorba, emoţiile celor din sală mă afectau profund. Plângeam împreună cu bărbaţii şi femeile din jurul meu, care semănau cu cei de pe ecran. Japonezii nu voiau să vadă vedete de film care trăiau vieţi mult mai pline de farmec decât a lor; nu, ei veneau să vadă viețile unor oameni exact ca ei. În loc să se vaite de nenorocirea lor, plângeau pentru nefericirea unor personaje imaginare; nefericire izbăvită prin artă. Oricât de ciudat ar părea, în acele cinematografe, înconjurat de oameni a căror limbă era încă un mister pentru mine, mă simțeam acasă.

2

Nu că ideea de „acasă" ar fi însemnat prea multe pentru mine. Pentru că unde era acasă? În Bowling Green, Ohio, avusesem nenorocul să mă nasc, într-o casă mică, albă, dintr-o suburbie de lângă Route 6, la jumătatea drumului între Napoleon și Venice. Draga mea mamă, Florence, crescuse într-o suburbie a orașului Chicago și cred că se simțea sufocată în Bowling Green și chiar și mult în căsnicia ei cu tatăl meu, Richard Vanoven, care ura toate lucrurile ce-i plăceau ei, cum ar fi să asculte muzică la radio și să citească. M-au numit Sidney, după fratele mai mare al tatei, care murise în război în Franța. Dacă era un lucru pe care nu-l suportam, acela era să mi se spună „Sid", dar, vai, Sid mi-au spus până foarte târziu, când am fost destul de mare ca să pot cere să mi se spună pe numele meu, și chiar și atunci acel îngrozitor Sid tot mai apărea câteodată.

Și acum parcă aud tic-tacul ceasului nostru elvețian de perete (da, avea și un cuc ce anunța ora cu un sunet mecanic) și foșnetul ziarului tatălui meu, singurele zgomote care rupeau liniștea grea din camera noastră de zi. Mama murea să deschidă radioul ca să-și asculte una dintre trupele ei preferate, pe Ted Weems la Johnson's Wax Show, sau pe Paul Whiteman, sau pe favoritul ei absolut, Ben Bernie și vioara sa magică. (Muzica clasică nu ajunsese încă în Bowling Green, îmi pare rău s-o spun.) Dar știa că și cea mai mică tentativă de a se apropia de radio va fi întâmpinată de un ordin mârâit să lase „gălăgia aia".

De când mă știu, am fost sigur că se făcuse o greșeală îngrozitoare și că locul meu nu era acolo. Unde ar fi fost locul meu, asta nu-mi era clar. Dar de la primele mele vise, inspirate de cărțile

despre Aladin sau Peter Pan, zburam întotdeauna către un Neverland cât mai îndepărtat cu putinţă de Bowling Green, Ohio. Îmi imaginam adesea că aş putea fi un personaj din acele poveşti – însuşi Aladin, bineînţeles, dar aş fi fost foarte mulţumit şi să fiu unul dintre piraţii aflaţi sub comanda căpitanului Hook. Chiar aş fi preferat asta, pentru că în secret îl adoram pe căpitanul Hook. Pe Aladin îl invidiam pentru turbanul său cu pietre preţioase şi pentru lampa fermecată. Ideea că poţi porni într-o aventură miraculoasă doar frecând o lampă era absolut extraordinară. Şi lumea aceea de basm a lui Aladin, cu pieţele, duhurile şi minaretele ei, avea în ea ceva atrăgător şi misterios.

Când am mai crescut, călătoriile imaginare alături de Aladin sau de Peter Pan nu-mi mai ofereau evadarea necesară şi viaţa mi-a devenit din ce în ce mai insuportabilă. Pentru că aproape nu mai vorbeam cu tata, mi-era din ce în ce mai greu să înţeleg stoicismul mamei mele. Singura dată când am văzut-o cu adevărat fericită, aproape ca şi când ar fi întinerit zece ani frecând o lampă, a fost când am vizitat Expoziţia Mondială de la Chicago cu sora ei, mătuşa mea Betsy. Cred că aveam opt sau nouă ani atunci. Parcă Dumnezeu deschisese cufărul cu comori şi aruncase tot ce era în el pe malul Lacului Michigan, doar pentru noi: un oraş marocan, cu şeici cu turbane şi nomazi în veşminte colorate, un pavilion japonez, cu cele Şapte Gheişe şi ceremonii ale ceaiului; o Sală Italiană în forma unui avion elegant şi o Sală Germană cu bărbaţi în pantaloni scurţi de piele. Mama nu punea gura pe alcool acasă, pentru că tata nu era de acord. Şi cu toate acestea, acolo, mama şi mătuşa Betsy duceau la gură halbe uriaşe, chicotind ca nişte fetiţe. Am întrebat-o pe mama de ce nu puteam rămâne acolo, dacă nu la Expoziţie, măcar în Chicago, la mătuşa Betsy. A râs.

– Şi tata? a spus ea.

– Ce-i cu el? am răspuns eu.

Cred că n-aş fi supravieţuit copilăriei în Bowling Green dacă nu erau două lucruri: mătuşa mea Tess şi Cinematograful Luxor. Mătuşa Tess era sora mai mare a tatei. Şi acum parcă văd înaintea ochilor camera ei: pereţii vopsiţi maro, şi nu în obişnuitul alb murdar; o reproducere după Renoir ce atârna în hol şi în

care erau nişte oameni ce dansau într-o cafenea pariziană, covoarele vechi persane, peisajele chinezeşti desenate pe mătase şi toate celelalte suveniruri din călătoriile unchiului Frank. Camera ei era ca o peşteră plină de comori minunate, unde te puteai ascunde de urâţenia lumii. Pe unchiul Frank nu-l ştiam decât din poveşti. Aveam trei ani când murise într-un accident pe Route 7, în drum spre Lima. Dar mătuşa mea îmi arăta poze de-ale unchiului Frank în diverse locuri exotice unde se ducea ca să se întâlnească cu furnizori pentru afacerea lui cu ceai, care încetase să mai prospere în anii '20 şi apoi se prăbuşise de tot în timpul crahului de pe Wall Street. Am aflat mult mai târziu, într-un moment de indiscreţie al mamei mele, că era beat atunci când maşina lui s-a răsturnat în drum spre Lima.

Acele albume cu fotografii, legate în piele verde, erau o sursă nesecată de vise. De nenumărate ori studiasem cu mare atenţie fotografiile sepia ale unchiului Frank pozând în faţa unui templu chinezesc sau a unei ceainării din Assam, magia nu dispărea. O înnebuneam pe mătuşa Tess cu întrebări despre decorurile acelea încântătoare. Când nu ştia ceva, inventa, iar pe mine nu mă deranja deloc. Inventăm poveşti ca să trăim. Din când în când, acele amintiri pe jumătate inventate păreau s-o întristeze. Se oprea şi mă mângâia uşor pe păr, repetându-mi încet numele:

– Sid, Sid, vai, vai...

Dându-mi seama că ceva nu e în regulă, dar neştiind ce, o întrebam dacă îi este foame. Îmi găseam alinarea în parfumul ei franţuzesc ce îmi rămânea impregnat în haine, ceea ce îl umplea de dezgust pe tatăl meu, care se plângea că „trăsnesc ca un bordel" de fiecare dată când mă întorceam de la casa surorii lui mai mari. Habar n-aveam ce e un bordel, dar dezaprobarea tatălui meu îl făcea să mi se pară foarte interesant. Îl asociam cu Satul Marocan de la Expoziţia Mondială. Suna în mod plăcut ca un lucru străin, ca mâncarea de-acasă de la Frankie, cel mai bun prieten al meu de la şcoală. Părinţii lui erau italieni. Mâncau usturoi, care îl dezgusta pe tata aproape la fel de tare ca parfumul franţuzesc al mătuşii Tess.

Luxor era unul dintre cele două cinematografe din Bowling Green. Era la intersecţia lui Wooster şi Main. Când eram mic,

mama sau mătuşa Tess mă ducea la celălalt cinematograf, Rialto, care era ceva mai departe pe strada principală, şi acolo i-am văzut pe Harold Lloyd atârnat de ceasul acela uriaş şi pe Dolores del Rio dansând cu Gene Raymond în Brazilia. Dar Luxor era cel mai elegant dintre ele, cu bronzurile dansatoarelor egiptene în hol. Legătura dintre Egipt şi filme îmi scapă şi acum, dar atunci mi se părea potrivit. De îndată ce apărea titlul primului film (dacă rula unul era bine, dar dacă erau două, era minunat), intram în vieţile lui Clark Gable, Norma Shearer sau Lewis Stone. Şi acum am în faţa ochilor palma pe care i-a dat-o Norma lui Clark şi l-a făcut celebru. Şi *Grand Hotel*. Cuvintele acelea cu care începe: „Grand Hotel. Mereu la fel. Oamenii vin şi pleacă. Nimic nu se întâmplă". Da, cu excepţia furturilor de bijuterii şi a premierelor şi a iubirilor blestemate! Vieţile imaginare trăite de John Barrymore şi Greta Garbo erau mai importante pentru mine decât existenţa mea plicticoasă. Îmi petreceam ore în şir imaginându-mi că sunt baronul Felix von Gaigern sau Peter Standish. Puţinii bani de buzunar pe care îi primeam de la tata, care întotdeauna mi-i dădea supărat, de parcă erau ultimele economii, îi cheltuiam la cinema. Mama ştia, dar nu i-a spus niciodată tatălui meu. Când trebuia să-i cumpăr tatălui meu un cadou de ziua lui, îmi dădea câţiva dolari. Îi luam mereu câte o cravată. Nu l-am văzut niciodată purtându-le.

La Luxor am avut şi prima mea experienţă erotică. Nu am ştiut niciodată cine era bărbatul care mi-a deschis gustul pentru plăcerile adulte. Nici măcar nu-mi amintesc foarte bine cum arăta, dar îmi amintesc destul de bine momentul acela. Mă dusesem singur la cinema, un obicei pe care mi l-am păstrat toată viaţa. Era *Scarlet Pimpernel*, cu Leslie Howard şi Merle Oberon. Veneau cu vaporul din Franţa şi tocmai când au văzut stâncile albe din Dover, am simţit o mână pe coapsa mea dreaptă. Mâna era caldă. Am fost surprins, dar n-am făcut nimic pentru a opresc acea invazie neaşteptată, gândindu-mă că ar putea fi din întâmplare. Dar mi-am dat repede seama că nu era deloc din întâmplare. Mâna, mai încrezătoare acum, şi-a continuat drumul în sus, pipăindu-mi coapsa de parcă ar fi vrut să vadă cât e de fermă. Când şi-a atins ţinta, am avut o senzaţie complet nouă pentru

mine. Din instinct, mi-am depărtat picioarele. L-am auzit pe bărbatul de lângă mine respirând mai tare şi i-am aruncat o privire cu coada ochiului. Era un bărbat între două vârste, îmbrăcat într-un costum care mirosea un pic a ulei de păr. Se uita fix la ecran. Merle Oberon a spus faimoasele cuvinte „Anglia, în sfârşit!" Mâna s-a relaxat şi s-a retras la fel de repede pe cât venise cu câteva minute înainte. Nu l-am mai văzut niciodată pe bărbatul acela. Şi nici n-am mai avut vreo experienţă asemănătoare la Luxor. Deşi nu se poate spune că am fost dezvirginat, a fost începutul a ceea ce urma să devină o parte importantă a vieţii mele, căutarea plăcerii în experienţe cu necunoscuţi.

3

Întotdeauna mă gândesc la acea călătorie cu autobuzul la Los Angeles în vara anului 1944 ca la prima mea Mare Evadare. De-abia terminasem liceul, dar eram prea tânăr să fiu luat în armată; nu aveam nici cea mai vagă idee ce voiam să fac, dar un lucru era sigur, orice aş fi făcut până la urmă, nu aveam să fac în Bowling Green, Ohio. Tatăl meu era atât de dezgustat de mine, încât nici nu-mi mai spunea „poponar nenorocit". Mama era tot timpul îngrijorată de când mă găsise într-o zi strâmbându-mă în oglindă în timp ce spuneam faimoasa replică a lui Marlene: „A fost nevoie de mai mulţi bărbaţi ca să fiu supranumită Crinul din Shanghai". Să-mi petrec vara vânzând sucuri în prăvălia lui Lou nu era o opţiune din punctul meu de vedere. Viaţa mea sexuală se desfăşura doar în mintea mea şi mă simţeam obosit şi vinovat de fiecare dată când îmi găseam o eliberare temporară în baie. Mă gândeam că, dacă mai stăteam mult acasă, s-ar putea să înnebunesc.

O ghicitoare mi-a spus odată că sunt binecuvântat cu noroc. Era uşor să spună asta. Cu toţii avem nevoie să primim asigurări în privinţa viitorului. Dar cred că s-ar putea să fie adevărat. Cred că am un înger păzitor care intervine de fiecare dată când situaţia devine disperată. Marea mea Evadare din vara anului 1944 a fost posibilă datorită mătuşii mele Betsy din Chicago, care avea o prietenă căsătorită cu un afacerist care cunoştea pe cineva din industria cinematografică, pe nume Warren Z. Noakes. Noakes lucra la biroul de distribuţie din Chicago al Studiourilor Twentieth Century de la Hollywood. După multe discuţii, această creatură angelică, pe care n-am întâlnit-o niciodată, a

reuşit să-mi facă rost de o slujbă în departamentul de cercetare al unui film ce urma să fie făcut la Hollywood de marele Frank Capra. Mama a plâns când în sfârşit am plecat din Bowling Green. Tatăl meu a fost doar fericit să scape de mine.

Şeful meu direct era Walter West, un bărbat masiv care vorbea puţin şi care fusese binecuvântat cu un ochi extraordinar pentru imagine. Nu se uita la filme, ci le devora lacom, cu un apetit imposibil de satisfăcut. Walter îşi petrecea majoritatea timpului în întuneric, ca un liliac, cu ochii înroşiţi fixaţi pe proiecţia razei. Nimic nu-l entuziasma mai mult decât un maldăr de role de film. Şi când spun că Walter era masiv, vreau să spun că era enorm. Rar l-am văzut fără o gogoaşă sau ceva similar în mâna lui grăsuţă, împrăştiind zahărul pudră pe haine ca o mătreaţă. Dar lăcomia lui era mai mare când venea vorba de pelicula de celuloid. Walter termina vrafurile de filme în timp-record ca să găsească acea bucăţică de aur cinematografic pe care toţi ceilalţi o trecuseră cu vederea. Sarcina noastră dată de domnul Capra (Doamne fereşte să-i fi spus „Frank", ca să nu mai vorbim de „Frankie" sau „Şefu'", cum făceau alţii pe la studio) era să facem o compilaţie de imagini din Japonia – orice, de la buletine de ştiri japoneze la filme – care avea să fie folosită într-un film comandat de Guvernul Statelor Unite, *Cunoaşte-ţi inamicul.*

Lucram într-un birou care era departe de visele mele despre Hollywood. Mă aşteptam să ajung în mijlocul unei splendori, cu vedete ce coborau nişte scări de marmură purtând mănuşi albe, cu regizori severi încălţaţi cu cizme de călărie şi chelneri ce se învârteau de colo-colo cu tăvi de argint, oferindu-le pahare de şampanie. Nu-mi imaginasem cât de multă muncă presupune realizarea unui film, toată agitaţia din studiouri, toate strigătele şi ţipetele şi haosul de cabluri electrice, microfoane, camere, femei de la machiaj, ajutoare, primi-asistenţi, asistenţi secundari, responsabili de lumini, responsabili de sunet şi mai ştiu eu ce.

Dar chiar şi platourile de filmare, pe care le-am văzut doar din când în când, trecând prin studiouri când luminile roşii erau stinse, erau atrăgătoare în comparaţie cu birouaşul nostru sărăcăcios dintr-o clădire dărăpănată de pe Western Avenue în Studiourile Twentieth Century. Aveam două proiectoare, unul pentru

sunet şi celălalt pentru imagine. O masă veche, uzată, acoperită cu cutii de pelicule şi două-trei scaune strâmbe erau mobila noastră. Aici îşi făcea Walter numerele de magie, uitându-se la peliculă după peliculă şi alegând ce căuta domnul Capra. Din când în când, apărea chiar maestrul, într-un costum scump la două rânduri şi cu o pălărie cu boruri moi, lăsând în urmă miros de trabuc şi colonie.

– Walt, striga el, ce mi-a adus azi Moş Crăciun?

Pentru că slujba mea presupunea să fac comisioane pentru Walter sau oricine era mai mare în rang ca mine, adică toată lumea, rar aveam ocazia să văd filme împreună cu ei. Dar ce apucam să văd era ca o revelaţie. Imaginile selectate de Walter erau montate de Capra, împreună cu nişte desene făcute de studiourile Disney şi un comentariu citit de John Huston. Era propagandă, bineînţeles, ca să le arate băieţilor noştri din Pacific cu cine se luptă: un popor de samurai moderni, fanatici, ca nişte roboţi, programaţi să ucidă şi să moară pentru împăratul lor. Imagini ale japonezilor înclinându-se în masă în direcţia Palatului Imperial, sau aruncând în aer oraşe chineze, sau mărşăluind pe câmpiile manciuriene erau montate împreună cu scene din filme japoneze. Sunt sigur că era foarte eficient, dar mă interesa mai puţin efectul filmului odată terminat şi mai mult ce descopeream pe parcurs. A fost cea mai minunată introducere în lumea filmului japonez şi nu mi-a luat mult să-mi dau seama, chiar şi în cele mai dure pelicule cu lupte cu săbii, că aveam de-a face cu o sursă enormă de comori.

Un film în mod special ne-a atras atenţia. Era făcut în 1940 şi se numea *Nopţi chineze*. Walter a fost la fel de captivat, aşa că m-a trimis imediat să-l aduc pe domnul Capra. La început, domnul Capra n-a priceput despre ce era vorba, mai ales în privinţa actorului principal, care, mi-am dat seama mult mai târziu, era marele Hasegawa Kazuo.

– Ce putem face cu asta? a întrebat el, fluturându-şi nerăbdător trabucul. Tipul ăsta arată ca o fată.

Dar încet-încet, a fost prins de film. El şi cu Walter erau aşa de fermecaţi, că au şi uitat să mă mai trimită undeva, aşa că am

putut să văd tot filmul cu ei. Pentru că nu avea subtitrare, n-am înţeles mult din poveste. Dar curgerea naturală a imaginilor, montajul superb şi mişcările camerei care crea o atmosferă intimă, fără să fie intruzivă, făceau totul. Erau şi câteva prim-planuri, dar nu prea multă strălucire. Era însăşi viaţa observată discret, dar îndeaproape. N-am să uit niciodată imaginea domnului Capra când au început să defileze numele din distribuţie, după ultima scenă în care chinezoaica, pe cale să se înece într-un râu, este salvată de soţul ei japonez. Lacrimile îi curgeau pe costumul elegant, iar domnul Capra era copleşit de emoţie. Frecându-şi ochii cu ambele mâini, şi-a atins obrazul cu trabucul stins, lăsându-şi o urmă neagră pe obraz, ca o dâră de rimel topit.

– Japonezii sunt cu mult înaintea noastră, a spus el. Noi nu putem face asemenea filme în America. Publicul n-ar accepta aşa ceva. Şi fata aceea, Walt, cine e micuţa chinezoaică?

Walt nu ştia, dar a promis că va afla. Numele ei, a descoperit el, era Ri Koran.

M-am uitat şi la alte filme japoneze împreună cu Walt, unele dintre ele lungi şi neinteresante, dar majoritatea erau la fel de captivante ca *Nopţi chineze*. Nu ştiu la ce ne-am uitat. Poate la unele dintre capodoperele lui Mizoguchi[1] sau ale lui Naruse[2]? Oricum n-aveam de unde să ştim ce erau. Iar acum totul e ca în ceaţă. Dar chinezoaica mi-a rămas întipărită în minte. Walter şi cu mine obişnuiam să fredonăm cântecul lui Ri, cu melodia aceea săltăreaţă. Ca şi lampa lui Aladin, îmi evoca imagini ale unei lumi încântătoare mai presus de orice mi-aş fi imaginat eu, acel Never-never Land spre care tânjeam de când mă născusem.

Când am împlinit vârsta de înrolare, fuseseră deja aruncate cele două bombe asupra oraşelor Hiroshima şi Nagasaki. Îmi pare rău s-o spun, dar şi asta mi s-a părut că a fost o atingere de aripă a îngerului meu păzitor. Nici nu pot să mă gândesc la oroarea care a fost invadarea Japoniei. Pe lângă asta, nu eram făcut pentru armată. Ce m-a salvat de soarta aceea îngrozitoare şi a

1. Kenji Mizoguchi (1898 – 1956), regizor japonez.
2. Mikio Naruse (1905 – 1969), regizor şi producător japonez.

grăbit cea de-a doua Mare Evadare a fost o scrisoare a domnului Capra către un prieten de-al lui, mare și tare în Cartierul General al generalului MacArthur din Tokyo. Acest prieten era generalul-maior Charles Willoughby.

– Charles va avea grijă de tine, mi-a promis domnul Capra, strecurându-mi o havană din buzunarul lui de la haină.

Am încercat mai târziu să fumez chestia aia extraordinară și mi s-a făcut rău.

De fapt, lucrurile n-au fost așa de simple cum credea domnul Capra. Poate că Charles ar fi avut grijă de mine odată ajuns în Japonia, dar mai întâi trebuia să fac o cerere la Serviciile Externe din Cleveland. Și ei nu mă luau decât dacă știam ceva ce-i interesa pe ei. Cum nu știam nici o altă limbă în afară de engleză și nu aveam nici un fel de experiență în muncă, în afară de a fi băiatul bun la toate pentru Walter West, era evident că nu eram un candidat potrivit pentru un post în străinătate. N-am reușit să mă prezint decât cu două lucruri care ar fi putut fi de folos: scriam la mașină cu o viteză uluitoare (fusesem campion la competiția școlară din Ohio în 1941) și învățasem să stenografiez de la mama, care lucrase mai demult ca secretară pentru o firmă de asigurări din Chicago.

Am petrecut o lună agonizând în Bowling Green, în majoritatea timpului ducându-mă la Luxor, din pură plictiseală și cu speranța, cred, a unei noi aventuri pe întuneric, care din păcate n-a avut loc. Dar am văzut *Bring On the Girls* cu Veronica Lake de cel puțin șase ori. Singura alternativă atunci era *Christmas in Connecticut* cu Barbara Stanwyck, ce rula la celălalt cinematograf, dar după ce l-am văzut de două ori, m-am întors fericit la Veronica Lake. Deja descoperisem și plăcerea literaturii. Gustul meu era needucat și, prin urmare, nu făcea discriminări. Acasă nu aveam nici o carte, dar bibliotecarul din Bowling Green, un bărbat între două vârste cu ochelari cu lentile groase și un miros înăbușitor de pudră de talc, m-a ajutat cumva. Mi l-a dat pe Thornton Wilder. Când i-am spus că aș vrea să citesc ceva străin, european poate, mi-a sugerat să încerc Jane Austen. Când am terminat tot ce avea de ea, i-am cerut altceva. S-a uitat la mine cu

atenţie prin ochelarii lui ca de bufniţă, de parcă urma să-mi dezvăluie un secret periculos, şi mi-a spus că poate aş vrea să citesc cărțile scriitorului francez Marcel Proust.

Când în sfârşit a venit scrisoarea, spunându-mi să mă prezint în Philadelphia ca să mă îmbarc spre Japonia, am fost aşa de fericit, că aş fi fost în stare şi să-l îmbrăţişez pe tata. În schimb, am improvizat un tangou nebun prin sufragerie cu mama, ceea ce l-a făcut pe tata să plece dezgustat. Putea să-mi spună că sunt un poponar nenorocit tot restul vieții, că nu-mi păsa. Eu plecam la Tokyo!

4

Primele zile în Japonia n-au fost prea promițătoare. Am fost instalat împreună cu alți americani într-o clădire de birouri sumbră, care fusese sediul central al unei firme ce producea sos de soia și acum avea numele pompos de Hotel Continental. Majoritatea celor aflați în această instituție lucrau, într-un fel sau altul, pentru Comandantul Suprem al Forțelor Aliate în Pacific, cunoscut sub numele de CSFAP, sau „Bătrânul", sau „Susan", cum îi spunea prietenul meu Carl. Carl era și el un împătimit al filmelor, ale cărui cunoștințe în domeniu erau mai vaste decât ale mele (el crescuse în New York). „Susan" făcea referire la un film cu Joan Crawford, *Susan and God*. Carl susținea că generalul MacArthur semăna izbitor cu Joan Crawford în rolul principal din acel film. Eu n-aș putea spune că vedeam asemănarea, dar mă amuza numele, așa că a prins, cel puțin pentru noi doi.

În primele zile nu am avut parte de compania plăcută a lui Carl, așa că mă simțeam singur în camera mea, hrănindu-mă doar cu conserve de carne și terci de cartofi. Dar cum majoritatea japonezilor ar fi dat orice să aibă o asemenea viață, știam că n-ar trebui să mă plâng. Când nu băteam la mașină în Divizia de Transport a Aliaților, îmi petreceam timpul printre ruinele fumegânde ale Ginzei. Întotdeauna am considerat că timiditatea este un viciu vulgar. Așa încât intram în vorbă, cu puținele cuvinte pe care le știam în japoneză, cu tineri de pe șantiere sau uneori chiar și cu polițiști de circulație, dacă păreau abordabili, sau cu vânzătorii din piață. Mi-am petrecut foarte mult timp prin piețele de contrabandă, unde se vindea orice, de la

ţigări până la pături de spital pătate de sânge. Vânzătorii strigau răguşit:

– Pături americane clasa întâi! O să dormiţi neîntorşi! Carne de porc delicioasă! Ca la mama acasă!

Poate că era carne de porc. Nişte bătrâne învârteau cu nişte beţigaşe lungi de lemn în ceaunele mari de supă de porc. Oamenii se luau la bătaie din cauza preţului la ridichi sau a unei perechi de ciorapi uzaţi. Haidamaci tineri îmbrăcaţi în cămăşi havaiene şi bocanci militari păstrau o oarecare ordine în nebunia aceea şi luau tot ce voiau fără să plătească. Mi-ar fi plăcut să vorbesc cu ei, dar încercările mele nu au fost încurajate. Am încercat o dată să vorbesc cu un bărbat îmbrăcat precum Charlie Chaplin, care făcea reclamă unui film cu Deanna Durbin. A fost destul de prietenos, aşa fără dinţi cum era, dar conversaţia noastră s-a terminat repede.

Când oboseam de atâta umblat, mă odihneam pe diversele puncte de interes ce ieşeau din ruine ca stâncile în deşert. La clădirea Hattori, care era acum magazinul Wako, apoi la PX, am observat tranzacţiile triste dintre americani solizi, în uniforme apretate, ce le dădeau săpunuri sau biscuiţi sau orice putea fi cât de cât comestibil bărbaţilor în cămăşi havaiene, care urmau să facă un profit frumuşel din mărfurile acelea vitale pe piaţa neagră. O tânără femeie oloagă stătea în faţă la PX cu o cutie mică de lemn, pe care americanii îşi puneau cizmele pe care ea le lustruia perfect, în timp ce repeta una dintre puţinele fraze în engleză pe care reuşise să le prindă:

– Japonezii nu-s buni de nimic.

Majoritatea lucrurilor pe care le vedeam în plimbările mele mă făceau să-mi fie ruşine că sunt american: jeepurile care mergeau atât de repede încât îi obligau pe japonezi să sară ca să se dea la o parte; soldaţii care le aruncau râzând gumă de mestecat copiilor de pe stradă, morţi de foame, desculţi şi murdari, care urmăreau orice american rugându-se „mai dă-mi, mai dă-mi", şi fetele *pan-pan*[1], care troncăneau din tocurile lor de lemn în spatele Gării Yurakucho, ţuguindu-şi buzele roşii şi trimiţând

1. Prostituate.

bezele oricărui străin ce avea un ban de cheltuit sau un pachet de biscuiți ori o pereche de ciorapi. Din când în când, Poliția Militară le strângea pe toate și le ducea cu camioanele militare la controlul obligatoriu pentru boli venerice. Dar poate că lucrul cel mai greu de suportat era tăcerea mohorâtă cu care japonezii priveau semnele degradării țării lor. Mă mișcam atent, încercând să nu privesc în ochi nici un japonez. Și cu toate acestea, după ce m-am obișnuit cu spectacolul zilnic al umilinței colective, jena mea s-a transformat în altceva. Am început să admir acest popor stoic care, indiferent de cât era de sărăcit, își păstra demnitatea. Nimeni nu cerșea mâncare și nu ne cerea mila. Poate că nu mai aveau un acoperiș deasupra capului sau destui bani ca să-și hrănească familiile, sau haine cu care să se îmbrace, dar nu-și pierduseră respectabilitatea. Bărbații ieșeau din niște adăposturi improvizate în sandale de lemn și pantaloni militari uzați, dar aveau întotdeauna o cămașă albă și curată și o cravată. Chiar și cei rămași fără casă în urma bombardamentelor, care se adăposteau temporar în stațiile mizere de tren, ne zâmbeau de parcă eram oaspeți de seamă în țara lor, și nu o armată cuceritoare.

Îmi doream să mă apropii mai mult de ei. Îmi doream să văd filme japoneze și să vizitez Kabuki, dar asemenea lucruri erau încă strict interzise angajaților Armatei Aliate. În schimb, puteam vedea filme hollywoodiene la vechiul cinematograf Takarazuka, sau Ernie Pyle, cum îi spuneam noi. Sâmbăta seară era întotdeauna un spectacol de teatru special la Ernie Pyle, iar unele dintre ele erau tare ciudate. Îmi aduc aminte cu mare drag de *Lacul lebedelor*, cu dansatoare japoneze cu peruci blonde, care zâmbeau arătându-și gingiile ca dansatoarele de cabaret în timp ce ne interpretau o versiune a acelui balet ce m-a epuizat.

Japonezii nu aveau voie să intre la Ernie Pyle, dar câteodată se făcea o excepție pentru cei care lucrau cu noi. Așa că m-am hotărât să-l iau pe Nobu, cameristul de la Hotel Continental, să vadă un spectacolul cu *The Mikado*. Nobu era un tânăr palid, cu părul negru destul de lung și statura unui boxer de categoria muscă. Ne făcea curățenie în camere și ne lustruia pantofii,

asigurându-se întotdeauna că erau așezați în fața ușii dis-de-dimineață, dar puțini știau că era un tânăr extraordinar, care studiase literatură franceză la Universitatea Imperială din Tokyo înainte de a se alătura unei escadrile de piloți kamikaze în vara anului 1945. Doi dintre cei mai buni prieteni ai lui muriseră în atacuri sinucigașe asupra orașului Okinawa, așa că a simțit că nu avea de ales și că trebuia să le urmeze exemplul. Viața i-a fost salvată de capitularea Japoniei, un lucru pe care îl discutam foarte rar, pentru că îl făcea să se simtă prost. Nobu prefera să vorbim despre pasiunea noastră comună pentru Marcel Proust, pe care el îl citise în franceză.

Mai văzusem *The Mikado* o singură dată, în varianta cinematografică, cu Dennis Day în rolul lui Nanki-Poo. Asta era la Luxor, în Bowling Green, bineînțeles, care părea extrem de îndepărtat de lumea lui Gilbert și Sullivan. Dar nimic, nici măcar din visele mele cele mai nebunești, nu mă pregătise pentru *The Mikado* de la Ernie Pyle. Mikado însuși, un maior englez înalt și bine făcut, a apărut pe fundalul unor flori de cireș de un roz-aprins ce atârnau deasupra unui pod auriu, și era îmbrăcat în pantaloni lungi albastru cu auriu. Pooh-Bah, Ko-Ko și Pish-Tush, jucați de ofițeri englezi și canadieni, erau îmbrăcați în chimonouri închiriate de la curtea imperială. Evident croite pentru niște bărbați mai scunzi, chimonourile ajungeau doar până la gambele lor solide, scoțând la iveală niște ciorapi roz. Corul era format din bărbați și femei din Corul Bach japonez, care nu cântaseră niciodată în viața lor Gilbert și Sullivan și care au împrumutat în *The Mikado* ceva din solemnitatea pasiunilor creștine, ceea ce era interesant, deși nu tocmai potrivit. Actorii principali nu erau în stare aproape deloc să cânte, cu excepția lui Nanki-Poo, care țipa într-un *falsetto* îngrozitor, iar jocul lor cu siguranță nu se ridica la înălțimea costumelor lor. Dar publicul era pregătit să aplaude de când nobilii japonezi și-au aruncat evantaiele lor ciudate și au început *Dacă vrei să știi cine suntem*:

Suntem gentilomi japonezi,
Pe vaze și vase,

Paravane și evantaie
Pictăm cât mai viu cu putință
Atitudinile noastre bizare și pitorești.
De socotești altminteri, greșești.

Mi-am dat repede seama că bietul Nobu nu lua parte la veselia generală. Fața lui era împietrită de parcă nu-i venea să creadă, apoi s-a umplut de o uimire plină de groază când Marele Călău, un locotenent canadian destul de arătos, a cântat despre „marele nostru Mikado, bărbatul plin de virtute", decretând că toți cei care au flirtat, și-au făcut de cap sau au făcut cu ochiul vor fi, începând de acum, „decapitați, decapitați, decapitați..."

Ne-am întors la hotel într-o tăcere dureroasă. Eu eram pe de o parte supărat pe Nobu și pe de altă parte stânjenit că-l invitasem. Fusese, evident, o gafă socială. O dată ajunși înapoi la hotel, mi-a mulțumit foarte amabil pentru seara aceea minunată și a pornit spre camera sa. Nu-l puteam lăsa să plece așa și l-am întrebat ce s-a întâmplat (de parcă nu știam). S-a întors și mi-a spus:

– Tu crezi că noi suntem o glumă?

Nu știam ce să spun. Protestele mele cum că *The Mikado* nu avea nimic de-a face cu adevărata Japonie păreau slabe și, pentru el, fără îndoială, nesincere. Așa că am spus:

– Probabil că îți părem foarte ciudați.

Asta l-a înfuriat și mai tare.

Multă vreme după aceea, relația mea cu Nobu a rămas foarte rece. Era foarte politicos, bineînțeles, și își continua treaba zilnică, curățenia și lustruitul, dar nu mai aveam conversații prelungite în noapte despre baronul de Charlus și prințesa de Guermantes. I-am strecurat niște rații în plus de Ritz și Velveeta ca să le ducă familiei lui și le-a acceptat doar pentru că obligațiile familiale (și foamea) învingeau mândria. Dar toate încercările mele de a dezgheța relațiile dintre noi au fost întâmpinate cu o tăcere îmbufnată. Până într-o zi când, inexplicabil, am găsit un bilet strecurat pe sub ușa mea. Era o poezie tradusă în engleza lui Nobu. „Pentru Sidney-san" scria pe el.

Dacă numai o clipă, prieten drag,
Aş fi putut contempla împreună cu tine
Cireşii dând în floare
Pe munţi şi pe dealuri,
N-aş mai fi atât de singur.

Era semnată „Un domn din Japonia". Mult mai târziu am aflat că era un poem celebru din *Manyoshu*[1].

---

1. *Antologia celor zece mii de frunze*, cea mai veche antologie de poezie japoneză (cca 759 d.Cr.).

5

Biroul generalului Willoughby era neobişnuit de somptuos pentru un ofiţer de armată. Nu doar pentru că podeaua era acoperită de un covor persan gros, dar mai avea şi un dulăpior cu uşi de sticlă plin cu porţelanuri delicate de Meissen, reprezentând balerine şi păstoriţe. Un bust mic de bronz al împăratului Germaniei stătea pe biroul lustruit de mahon strălucitor. Mi s-a părut destul de ciudat, dar am pus-o pe seama excentricităţii tipice militarilor de carieră.

Willoughby vorbea încet, cu un uşor accent străin, ca un aristocrat european dintr-un film hollywoodian. Semăna un pic cu Ronald Coleman. După ce m-a întrebat ce mai făcea prietenul lui, domnul Capra, generalul a vrut să ştie dacă mă simţeam bine la Tokyo. I-am spus unde stăteam.

– Ah, Hotel Continental, a spus el. Un pic cam simplu, am auzit, dar foarte potrivit, nu? Şi serviciul cum e? Satisfăcător?

I-am spus adevărul. Dactilografiatul şi stenografia erau bune deocamdată, dar mi-ar fi plăcut foarte tare să mă implic în ceva mai interesant.

– Ah, şi ce anume ar fi, dacă nu sunt prea curios?

I-am spus că mi-ar plăcea să lucrez la serviciile culturale. Poate din cauza figurinelor de Meissen, dar am crezut că mă va înţelege. O uşoară arcuire a buzelor sale roşii mi-a arătat că nu era aşa.

– Stai departe de problemele culturale, domnule Vanoven. Toate discuţiile astea despre cum o să le oferim noi democraţie japonezilor. Prostii, asta spun eu, prostii! Au propria lor cultură, o cultură străveche. Este nevoie – şi nu doar aici, aş spune eu – de ordine şi disciplină. Trebuie să fim fermi cu ei, şi drepţi, fermi

și drepți! Spunând aceasta, mâna lui s-a așezat ferm pe birou. Dar ei au metodele lor, să știi. Mintea orientalilor nu e făcută pentru individualism și toate prostiile alea. Din păcate, sunt prea mulți tipi care nu vor decât să provoace necazuri. Evreii ăia deștepți din New York cred că pot să vină aici și să ne spună ce să facem. Ei bine, ascultă la mine, tinere, generalul n-o să înghită așa ceva, nici vorbă. Uneori e prea blând. Îi tratează pe orientali de parcă ar fi copiii lui. Dar chestiile astea revoluționare trebuie înăbușite din fașă, din fașă! Așa că stai departe de cultură, domnule Vanoven. Asta e numai pentru evrei și comuniști. Orientalii au propria lor cultură, o cultură războinică. Poate ar fi mai bine să învățăm noi de la ei, în loc să importăm mizeriile alea evreiești din America.

Am făcut ce fac întotdeauna când se deschide subiectul cu evreii. Îmi iau o față inexpresivă și încerc să schimb subiectul. Familia tatălui meu era de origine evreiască, deși tot ce-i rămăsese din spiritul evreiesc era o stare de proastă dispoziție în ziua de Crăciun. Pentru mine nu avea nici o importanță și nu aveam de gând să aduc vorba de familia tatălui meu în fața lui Willoughby. I-am spus că în nici un caz nu eram comunist și că mi-ar plăcea să învăț ceva de la japonezi. Și aș fi cel mai fericit dacă aș putea face ceva legat de cultură și educație, chiar dacă asta însemna să încep de jos.

Buza lui ridicată arăta acum dezgustul total, de parcă generalul tocmai descoperise un gândac ce se plimba pe suprafața lustruită a biroului său. N-am spus nimic, dar mă întrebam cum de putea acest om mărginit să fie prieten cu domnul Capra.

– Ei bine, a spus el după ce și-a dat ochii peste cap de parcă își făcea curaj să înceapă o misiune dificilă, dacă te-a trimis Frank, n-oi fi chiar așa de rău. Dar nu-ți promit nimic, înțelegi, nimic.

Două săptămâni mai târziu, lucram la Detașamentul de Cenzură pentru Civili. Scopul oficial al CSFAP în Japonia era să se asigure că japonezii aflau despre avantajele democrației și ale libertății de expresie, dar în anumite limite. Treaba noastră era să ne asigurăm că acele limite sunt respectate. Dar pentru că nu ne plăcea să ni se spună cenzori, departamentul nostru era foarte rar numit cu titulatura sa oficială. Pur și simplu, făceam parte

din Serviciile Civile. N-aş vrea să las impresia că eram cinici. Generalul Willoughby era o excepţie, cu neîncrederea lui făţişă în valori pe care voiam să le împărtăşim. Eram tineri pe-atunci şi plini de idealuri. Să scoatem poporul acesta înfrânt din trecutul lui feudal ni se părea cea mai nobilă sarcină din istoria omenirii. În loc să stăpânim un popor cucerit, noi urma să îl eliberăm. De-asta le-am dat femeilor drept de vot şi am eliberat prizonierii politici, majoritatea comunişti, din închisori şi i-am încurajat pe japonezi să-şi organizeze sindicate şi ne-am asigurat că manualele şcolare promovează democraţia, nu militarismul. Pentru japonezi a fost o uşurare să descopere că nu le violam nevestele şi fiicele, iar noi am fost la fel de uşuraţi că nu ne spintecau cu săbiile lor de samurai la fiecare colţ. Aşa că, dacă noi eram dornici să le fim profesori, şi ei erau la fel de dornici să ne fie învăţăcei.

6

Toţi mai-marii industriei cinematografice japoneze erau acolo, în biroul central al Serviciului de Informaţii de la Cartierul General al CSFAP. Nu ştiam pe nici unul, bineînţeles. Ar fi putut foarte bine să fie un grup de oameni de afaceri, cu excepţia câtorva care purtau pălării cu boruri moi, de parcă se pregăteau să plece la pescuit. Dar dacă ar fi căzut o bombă pe fosta clădire a companiei de asigurări de viaţă Daiichi în dimineaţa aceea întunecată de septembrie, toţi regizorii şi producătorii importanţi din Japonia ar fi fost măturaţi de pe faţa pământului dintr-o lovitură. După multe prezentări şi zâmbete formale, japonezii s-au aşezat pe nişte rânduri de scaune de lemn incomode, în faţa unui birou aşezat pe un fel de piedestal. Din locul acela mai ridicat, maiorul Richard („Dick") M. Murphy, un bărbat înalt, neatrăgător, cu părul roşu şi piele albă de irlandez, a trecut în revistă lista cu ce era permis şi ce nu în producţia de filme japoneze de după război. Traducătorul, George Ishikawa, mi-a devenit mai târziu bun prieten.

Trebuiau să arate „japonezi de toate categoriile sociale cooperând pentru construirea unei societăţi pacifiste". Filmele trebuiau, de asemenea, să reflecte noul spirit al „individualismului" şi „democraţiei" şi „respectul pentru drepturile bărbaţilor şi ale femeilor". Secretarii studiourilor luau conştiincios notiţe, în timp ce şefii lor îşi dregeau glasul, ceea ce ar fi putut însemna că erau de acord, dar nu puteam şti sigur.

Tot ce era legat de vechiul spirit „feudal" sau de „militarism" era, bineînţeles, interzis. Filmele cu războinici, emblematice pentru industria cinematografică japoneză, erau interzise, pentru că

promovau „loialitatea feudală". Când unul dintre regizori l-a rugat să mai dea şi alte exemple de „feudalism" considerat inacceptabil, Murphy s-a oprit o clipă, ca să se gândească, apoi a menţionat imagini a ceea ce el numea „Muntele Fujiyama". Aceasta a generat confuzie în rândul celor prezenţi.

– Dar Fuji-san, a mârâit un bărbat cu păr unsuros, este un simbol al culturii noastre.

Maiorul a zâmbit, apoi a spus foarte rar, ca să fie sigur că toţi înţeleg, indiferent că ştiau sau nu engleză:

– De aceea ne aflăm aici împreună, prieteni, ca să schimbăm cultura, să creăm un nou spirit al democraţiei.

Când un alt domn i-a atras atenţia că Fuji era emblema companiei lui, maiorul Murphy i-a spus, cu aceeaşi neclintită bunăvoinţă, că atunci poate că ar trebui schimbată.

Dacă japonezii erau iritaţi sau poate un pic nedumeriţi, nu au arătat-o. Dimpotrivă, majoritatea îi zâmbeau maiorului Murphy ca nişte elevi recunoscători.

– Poate că maiorul Murphy, a spus un tânăr subţirel îmbrăcat într-un costum gri, ar putea fi aşa de amabil încât să ne sugereze câteva subiecte care ar fi potrivite pentru noua eră a democraţiei.

Maiorul, care fusese un mic negustor în Black Foot, Idaho, înainte de a intra în armată, a fost bucuros să le răspundă.

– Ce ziceţi de baseball? a spus el, părând foarte mândru de sine. Uite, ăsta e un subiect minunat. Baseball-ul e un sport democratic. Noi îl jucăm, acum îl jucaţi şi voi.

De fapt, japonezii jucau baseball cu mult înaintea războiului, dar maiorul n-avea de unde să ştie asta.

– Ah, a spus tânărul subţirel, pe care urma imediat să-l cunosc (era tânărul Akira Kurosawa), „baseball".

– Ce-a spus? a întrebat producătorul cu un început de chelie.

– Baseball, i-a răspuns Kurosawa, filme despre baseball.

– Ah, da, a spus producătorul, baseball.

Şi toţi au zâmbit.

Una dintre cele mai plăcute îndatoriri ale mele ca secretar al maiorului Murphy era să vizitez studiourile de film, unde ne petreceam multe ore în camere de proiecţie pline de fum, analizând filme în căutarea unor elemente de „feudalism". Era foarte

obositor pentru maior să urmărească nesfârşitele pelicule japoneze, aşa că se folosea de aceste ocazii ca să mai tragă un pui de somn. Pentru mine era educativ. George Ishikawa îmi explica ce se întâmplă, ca un povestitor, în timp ce eu eram numai ochi. Încet-încet, am început să văd nişte tipare în filmele japoneze. Ceea ce la început mă uimea a început să capete sens sub îndrumarea lui George. Era un alt fel de a privi, o altă construcţie vizuală: discreţia aparatului de filmat japonez, de exemplu, ce se păstra la distanţă, chiar şi în scenele cu mare încărcătură emoţională, şi asta era mai emoţionant decât prim-planurile cu care eram obişnuiţi în Vest. Şi poveştile păreau să curgă sinuos, urmând o logică poetică, în loc să se grăbească de la o scenă la alta, încheind povestea cu un sfârşit fericit. Poveştile japoneze erau deschise, ca viaţa.

Mă tem că maiorul Murphy nu înţelegea nimic din toate acestea. Ca mulţi alţi americani, era plin de idealuri minunate, dar lipsit de imaginaţie. Misionar înnăscut, nu obosea niciodată să le ţină japonezilor predici despre toate marile abstracţiuni. Cred că şi visa „democraţia" şi „angajamentul civic". Din când în când, o nouă idee despre cum putea implementa aceste idealuri minunate punea stăpânire pe el şi devenea o obsesie.

Una dintre aceste obsesii l-a cuprins când ni s-a trimis un scenariu despre aventurile romantice ale unei tinere femei. Povestea era oarecare. Putea fi o nouă adaptare a multor alte filme. Tatăl fetei voia ca ea să se căsătorească cu fiul şefului lui. Ea insista să se mărite cu cel pe care îl dorea ea. Dragostea adevărată învinge. Murphy a fost de acord. Ce mai, era fericit.

– În sfârşit, a strigat el, expresia perfectă a noului spirit al egalităţii!

I-a plăcut atât de mult scenariul, încât i-a chemat pe realizatori la el la birou pentru o întâlnire specială. Regizorul, Ichiro Miyagawa, era un om cu state vechi în meserie. A ascultat răbdător în timp ce Murphy îi dădea sfaturi cum să facă scenariul şi mai bun. De ce, a spus Murphy, a cărui faţă era luminată de entuziasm, nu vedeai niciodată bărbaţii şi femeile japoneze sărutându-se în public? Nu era acesta un semn de feudalism? La urma urmei, a spus el, devenind din ce în ce mai agitat, „chiar şi japonezii se sărută, aşa că de ce trebuie să vă ascundeţi? De ce să ne tot învârtim

după deget? La urma urmei, democrația înseamnă iubire – iubire deschisă, iubirea pentru soț, pentru familie. De aceea este așa de important să includem o scenă în care cuplul se sărută!"

Miyagawa, ale cărui filme de până atunci nu erau faimoase pentru caracterul lor romantic, ci mai degrabă pentru scenele de luptă abil regizate, s-a întrebat dacă publicul japonez era pregătit pentru o asemenea inovație. Oamenii s-ar putea simți stânjeniți și ar râde. Murphy a respins aceste obiecții de parcă vorbea cu un copil încăpățânat.

– Nu, nu, nu, a spus el, voi trebuie să-i învățați pe oameni să se schimbe și să construiască o societate democratică.

Producătorul lui Miyagawa, un bărbat scund, cu pantofii foarte lustruiți, l-a bătut pe regizor pe genunchi și a spus ceva liniștitor în japoneză.

– Ce-a spus? a întrebat Murphy.

George a tradus că se vor strădui să facă un film democratic.

– Bine, a spus Murphy, bine, foarte bine. Domnilor, vom ajunge acolo împreună. Știu că vom reuși. A fost o plăcere să facem afaceri împreună.

Peste nici o lună, Murphy și cu mine am traversat suburbiile Tokyo-ului într-o mașină a armatei ca să vedem cum se făcea filmul la Compania de Divertisment Pacea Orientală. Suburbiile erau ceva mai puțin în ruine decât centrul orașului, dar, în cele mai multe cazuri, nu mai rămăseseră decât niște depozite de beton din ceea ce odată fuseseră niște reședințe splendide. Autobuzele ce mergeau cu cărbuni erau pline de oameni care atârnau pe-afară ca boabele de struguri pe un ciorchine. Bărbații și femeile își fluturau evantaiele încercând să se răcorească puțin în aerul umed și să îndepărteze insectele care roiau în jurul craterelor pline cu apă stătută. La un radio se auzea cântând Josephine Baker.

Studiourile Pacea Orientală, aflate lângă râul Tama, erau cele mai mari din Japonia. Bărbații cu batiste albe înfășurate în jurul capului intrau și ieșeau în fugă din clădirile gri, joase, din beton. Toți păreau să se grăbească foarte tare. Aveam senzația că mă uit la un film dat pe repede-înainte, de parcă japonezii nu puteau să facă filme destul de rapid pentru a potoli setea națională de cinematografie.

Ca să ajungem la Studioul A, unde se turna *Sunetele primăverii*, a trebuit să trecem pe lângă un decor remarcabil ce reconstituia o stradă distrusă din Tokyo, în mijlocul căreia se afla un crater umplut cu apă. Casele în ruină, făcute din lemn pictat, păreau ciudat de reale. O pompă manuală fusese montată ca să producă bule pe suprafaţa mâzgoasă a apei stătute. Un pantof vechi, o păpuşă pierdută, o umbrelă ruptă şi alte resturi fuseseră aşezate cu grijă în apă. Un bărbat stătea aplecat peste o chitară. Un furtun de incendiu arunca apă ca să simuleze o furtună de vară. O fată *pan-pan*, cu părul ridicat, buzele date cu roşu-aprins şi tocuri înalte, stătea în faţa unei discoteci luminate de neon, din spatele căreia un tânăr arătos, îmbrăcat într-o cămaşă havaiană şi o curea de plastic albă, ieşea de fiecare dată când regizorul striga: „Motor!“ În fundal se auzea un cântec la modă. Dacă n-ar fi fost aparatul mare de filmat de dinainte de război, microfonul ce atârna de un băţ de bambus, luminile şi regizorul cu pălăria lui albă cu boruri moi, scena asta ar fi putut să aibă loc pe orice străduţă lăturalnică din Tokyo.

Nerăbdător să ajungă la studio, Murphy a trecut pe lângă scena aceea fără să arunce nici măcar o privire. M-am înclinat pe jumătate către regizor, pe care l-am recunoscut ca fiind tânărul subţirel de la întâlnirea de la Cartierul General. A zâmbit şi a dat şi el din cap în direcţia mea. Dar Murphy mi-a spus să mă grăbesc, aşa că n-am putut vedea mai mult din scena aceea interesantă care se filma.

În Studioul A, aerul era şi mai încins decât afară. Când se aprindeau luminile, căldura era sufocantă. Miyagawa, regizorul, s-a ridicat când ne-a văzut şi i-a cerut unui asistent să aşeze două scaune lângă al lui. Decorul, scăldat într-o lumină puternică, era o mică grădină a unei case japoneze de lemn. Copacul din ghiveci şi bambuşii erau stropiţi cu apă ca să pară proaspeţi. În această grădină artificială stăteau un tânăr îmbrăcat într-un costum de vară alb, destul de machiat, şi o tânără micuţă într-o rochie înflorată şi şosete albe. Îmi părea cunoscută, dar nu ştiam de unde. Ca să nu le curgă machiajul din cauza căldurii, o fată le tampona frunţile cu o batistă. Miyagawa a bătut din palme, a cerut să se facă linişte şi le-a spus ceva actorilor. George mi-a şoptit că

era o repetiţie. Cineva ne-a dat scenariul în engleză. Replicile sunau cam aşa: Bărbatul: „Te iubesc. Te iubesc pentru totdeauna". Femeia: „Promite-mi să nu mă părăseşti niciodată". Bărbatul: „Vom fi mereu liberi".

Actriţa avea nişte ochi extraordinar de mari, pe care îi deschidea şi mai mult când îşi spunea replicile, în timp ce îşi ţuguia buzele ca să primească sărutul iubitului său. Miyagawa s-a aplecat în scaun, cu faţa strânsă de concentrare. A bătut din nou din palme. I-a spus un cuvânt aspru actriţei, care a aprobat din cap şi şi-a cerut scuze pentru neîndemânarea ei. George ne-a explicat că trebuia să închidă ochii când se sărutau. Au mai repetat scena de câteva ori, tânărul aplecându-se s-o ia în braţe, fata închizând ochii într-o aşteptare încântată, deşi întotdeauna se opreau înainte să se atingă. Încercam să-mi dau seama unde o mai văzusem. L-am întrebat pe George cine era. Mi-a spus că era foarte cunoscută şi că numele ei era Yoshiko Yamaguchi. Numele nu mi-a spus nimic.

– OK, să-i dăm drumul. *Honban!* a spus Miyagawa.

Asta ştiam ce înseamnă. Era ceva de genul „de-adevăratelea". Actorii au mai fost tamponaţi o ultimă dată cu batista. Domnişoara Yamaguchi s-a uitat la Miyagawa, deranjată evident de ceva. El a făcut un semn liniştitor, apoi a lătrat un ordin. Fata cu batista s-a repezit pe platou. În mâna ei dreaptă, pe care avea acum o mănuşă albă, ţinea două bucăţele de tifon, ce aveau un miros uşor chimic. Yamaguchi a închis ochii şi şi-a deschis gura către fată, de parcă ar fi fost anafură.

– Hai, start! a strigat Miyagawa.

Actorul şi-a spus cât a putut de bine replicile. S-au sărutat, buzele lui atingând pentru o clipă buzele ei acoperite cu tifon. Murphy zâmbea, ca un preot binevoitor. Atunci nu mi-am dat seama de asta, dar fusesem martorii unui moment deosebit: primul sărut din istoria cinematografiei japoneze.

Tensiunea descărcată era aproape palpabilă. Domnişoara Yamaguchi a făcut câţiva paşi de dans. Actorul, al cărui nume era Shiro Okuno, a rânjit şi s-a scărpinat în spatele capului lui perfect coafat. Chiar şi Miyagawa părea ceva mai relaxat când ne-a prezentat vedetele.

– Bună, a zis domnişoara Yamaguchi, dând mâna cu mine. Mă bucur să te cunosc. Îmi plac americanii.

– Ei bine, am răspuns eu, luat puţin prin surprindere, şi mie îmi plac japonezii.

Replica mea a dat naştere unui râs nervos.

– Nuuuuu, a protestat ea.

Poate credea c-o iau de sus. Murphy i-a luat mâna în palmele lui şi a spus:

– Mă bucur nespus să te cunosc, Yamaguchi-san. Băieţii noştri de la contrainformaţii ştiu totul despre tine. Toţi îţi ştiu cântecul *Nopţi chineze* de la orele de japoneză. Le place la nebunie, pur şi simplu la nebunie.

– Ri Koran! am spus eu. Eşti Ri Koran. Mi-a plăcut la nebunie filmul tău.

A urmat un moment de tăcere, de parcă aş fi făcut o gafă. Poate că o insultasem confundând-o cu altcineva. Dar eram sigur că era ea. Cum aş fi putut să uit chipul acela, ochii aceia? Bineînţeles, actorii par întotdeauna mai mari pe ecran. Ca un prost înnebunit după vedete, stăteam acolo, holbându-mă la ea.

– Ri Koran, a spus ea încet, a fost într-adevăr numele meu, odată, dar Ri Koran nu mai există. A murit în septembrie 1945. Acum sunt Yoshiko Yamaguchi şi sper să înțelegeți.

Deci „chinezoaica" pe care o admirase Frank Capra era de fapt o japoneză. De ce avusese atunci un nume chinezesc? Ca multe alte lucruri în Japonia, era şi acesta un mister. De fapt, pentru mine, înainte să ajung în Japonia, asiaticii erau asiatici. Nu puteam să-i deosebesc între ei pe chinezi, coreeni sau japonezi. Acum credeam că pot. Dar Yamaguchi nu arăta ca o japoneză tipică. Arăta, ei bine... arăta ca o asiatică.

7

Sunt întrebat adesea cum de au putut japonezii să se transforme deodată din duşmanii noştri cei mai înverşunaţi, gata să lupte cu noi până la moarte, în acel popor prietenos, docil şi iubitor de pace pe care l-am întâlnit la terminarea războiului. Parcă un întrerupător magic transformase o naţiune de domni Hyde într-una de doctori Jekyll. Ne aşteptaserăm să fim întâmpinaţi cu sute de milioane de suliţe de bambus otrăvite şi ceea ce am primit în schimb a fost Asociaţia pentru Divertisment şi Recreere, care le oferea femei japoneze soldaţilor americani – asta până când puritanii noştri au decis să interzică asemenea legături.

S-ar putea să existe o explicaţie practică pentru acest comportament. Conştienţi de ce le făcuseră trupele lor altora, japonezii voiau să se asigure că nu le vom plăti cu aceeaşi monedă. Pentru mulţi vestici, aceasta era confirmarea talentului tipic japonez de a-i păcăli pe ceilalţi; o naţiune de mincinoşi cu două feţe, una gândeau şi alta spuneau şi înfruntau lumea cu o mască pe faţă şi zâmbete false.

Dar eu nu cred asta. Cred că japonezii erau cinstiţi în felul lor. Crezuseră cu adevărat în Războiul Sfânt pe care îl duseseră pentru Împăratul lor şi acum credeau la fel de sincer în libertăţile promise după ce luptele se încheiaseră. Vesticii, care cred într-un singur Dumnezeu, preţuiesc logica. Noi urâm contradicţiile. Ca să fii autentic, trebuie să fii consecvent. Dar mintea orientalilor nu funcţionează aşa; ea poate foarte uşor să accepte două puncte de vedere diferite în acelaşi timp. În Orient există mai mulţi zei, iar mintea japoneză este infinit de flexibilă. Moralitatea înseamnă să ai un comportament adecvat în momentul

potrivit și la locul potrivit. Deoarece ideea de păcat nu există, mintea japoneză este, într-un sens profund, inocentă. Era în regulă să mori pentru Împărat înainte de 1945 și era la fel de în regulă să crezi în democrație după război. Nici una dintre aceste convingeri nu era mai sinceră decât cealaltă. În lumea aceasta a iluziilor, totul depinde de circumstanțe. S-ar putea să vi se pară o filozofie a amăgirii. Eu prefer să-i spun înțelepciune.

N-am înțeles asta de la început. M-am împiedicat de multe ori și am luat-o în direcția greșită până să încep măcar să pătrund hățișurile minții japoneze. Un lucru care m-a izbit de cum am ajuns în Japonia a fost absența nostalgiei sau măcar regretul pentru distrugerea trecutului. Ce urmează să vă povestesc ilustrează foarte bine asta.

Într-o zi mă plimbam pe treptele dealului Ueno, cel mai înalt punct din câmpiile de pe marginea râului Sumida. Priveliștea se întindea pe kilometri întregi, gunoi făcut grămezi și case ieftine de lemn, din când în când acoperișul unui templu și un felinar de piatră care arătau ce fusese acolo înainte de martie 1945, când mai tot orașul fusese distrus de bombardierele noastre B-29.

Unul dintre lucrurile care supraviețuise, aflat chiar acolo unde stăteam, era statuia din bronz a lui Takamori Saigo, samuraiul rebel cu ochii ieșiți din orbite și sprâncene groase. Înfruntase tunurile armatei occidentalizate Meiji într-un ultim asalt sinucigaș în 1877. Armata lui de samurai avea doar sulițe și săbii. Fusese o încercare lipsită de orice șansă, bineînțeles. Legenda spunea (și cine ar fi vrut s-o contrazică?) că Saigo și-a spintecat pântecele pentru a muri ca un războinic de onoare. Japonezii au în continuare multă afecțiune și respect pentru eroul lor. A rămas în istorie, printre altele, și pentru extraordinara mărime a testiculelor lui. Așa că iată-l în această zi rece și furtunoasă pe Saigo cu testiculele lui mari, stând de pază ca un țăran îndesat, într-un chimonou scurt și sandale de paie cum se purtau în satul lui natal. La picioarele lui se aflau niște neisprăviți ce trăiau pe străzi, trecând de la unul la altul mucuri de țigară și mâncând resturile pe care reușiseră să le șterpelească. Băieții erau îmbrăcați în pantaloni scurți și tricouri rupte, în ciuda frigului de afară. Câțiva mai norocoși aveau sandale de lemn. Și cei cu adevărat norocoși

își găsiseră niște locuri în care să doarmă în stația de metrou de la poalele dealului. Am văzut un băiețel care nu părea să aibă mai mult de cinci ani și care ținea un șobolan de coadă, legănându-l în fața altui copil ca să-l sperie sau poate ca să-i arate ce aveau la cină în seara aceea.

Dumnezeu știe cum supraviețuiseră băieții aceia în noaptea aceea cumplită a bombardamentelor. Cei care nu se topiseră sau nu arseseră în furtuna de foc s-au sufocat din lipsa oxigenului. Femeile au încercat să le protejeze fețele de „coșurile cu flori" înfășurându-le capetele în cârpe. Mulți au luat foc și alergau ca niște torțe umane, strigătele lor fiind înăbușite de flăcări. Alții au încercat să scape sărind în râu, dar fie au fost fierți de vii, fie au luat foc cum au ridicat capul deasupra apei clocotite. Tot ce rămăsese din Ueno, sau Asakusa, aflat la câțiva kilometri spre nord, erau ruinele de beton ale câtorva magazine într-un vast mormânt negru în care se aflau oasele carbonizate a cel puțin o sută de mii de oameni.

Eram însoțit în plimbarea mea prin parcul Ueno de un distins regizor mai în vârstă, care era momentan șomer, pentru că departamentul nostru nu era de acord cu caracterul „feudal" al filmelor lui. Era specializat în filme de epocă ce aveau loc în vechiul Edo, povești despre iubiri blestemate și loialități fatale. Se numea Kenkichi Hanazono. Vorbea un pic franceza, pentru că trăise o vreme în Franța pe când era tânăr student la Arte, și era îmbrăcat cu un chimonou albastru-închis, jerpelit, cu mânecile destrămate. În timp ce priveam ruinele orașului Ueno, mi-a arătat câteva dintre locurile lui preferate care dispăruseră în furtunile de foc: elegantele altare de lemn din Yamashita; templele budiste din spatele clădirii Kiyomizu; ceainăria Sakuraya, locul care, în vremuri mai fericite, fusese martorul multor povești de iubire clandestine și al unor lupte legendare cu samurai. Toate fuseseră distruse. Hanazono le privea ca o barză melancolică. Am simțit tristețe și rușine. Oare ar fi trebuit să-mi cer iertare pentru ce făcuse poporul meu? M-am hotărât să nu vorbesc. L-aș fi făcut să se simtă prost. Dar am încercat să-i împărtășesc durerea pentru ceea ce fusese distrus luându-mi o expresie solemnă când, deodată, am auzit un chicotit, apoi un hohot puternic urmat de un râs

nestăpânit. Agățat de brațul meu, Hanazono râdea isteric, cu lacrimile curgându-i pe față, de parcă distrugerea orașului era o glumă nemaipomenită. Nu știam ce să spun sau ce atitudine să adopt. Nu puteam să râd și eu cu el. Când s-a mai potolit, Hanazono s-a întors spre mine și a văzut consternarea mea.

– Sidney-san, a spus el, chicotind, *c'est pas grave*. Și-a lovit ușor capul. Nu-mi puteți distruge orașul. E aici tot.

L-am admirat pe bărbatul acesta mai mult decât admirasem pe cineva vreodată. Am înțeles deșertăciunea iluziilor noastre vestice, a dorinței noastre idioate de a construi orașe care să dăinuiască veșnic. Pentru că tot ce facem noi este efemer, tot ce construim va deveni la un moment dat țărână. Să crezi altceva nu este decât vanitate. Mintea orientală, mult mai sofisticată decât a noastră, înțelesese deja asta. Lumea asta nu e decât o iluzie. De-asta nu avea nici o importanță pentru Hanazono că din orașul Tokyo al tinereții lui nu mai rămăsese decât o amintire. Chiar dacă clădirile ar fi fost încă acolo, orașul n-ar mai fi fost la fel. Totul se mișcă, totul se schimbă. Dacă accepți asta, ești iluminat. Eu nu pot pretinde că am atins nivelul acesta de înțelepciune. Încă tânjesc după un soi de stabilitate.

Am decis să caut unele dintre filmele lui Hanazono de dinainte de război, mai ales *Povestirile unei femei a plăcerilor*, un film clasic admirat de toți japonezii iubitori de cinema. Ca multe filme clasice de dinainte de război, și ale lui Hanazono erau greu de găsit. Mai erau foarte puține copii. Toate filmele lui fuseseră făcute de aceeași companie, Orientul Îndepărtat, ale cărei studiouri se aflau în aceleași suburbii din vest ca și Pacea Orientală. Omul de acolo era Kashiwara-san, un tip cu părul cărunt, în costum albastru de tergal. Cei de la studiouri deveneau întotdeauna agitați când primeau un telefon de la Biroul de Informații, pentru că asta nu putea să însemne decât necazuri. Bineînțeles că nici nu mă gândeam să cenzurez vreunul dintre filmele lui Hanazono, dar Kashiwara nu putea fi sigur de asta, așa că, atunci când a ieșit din birou să mă întâmpine, își freca mâinile nervos.

Kashiwara mi-a studiat politicos cartea de vizită și, în ciuda vremii friguroase, a început să transpire. Cana de ceai i-a rămas neatinsă. În timp ce beam din a mea, l-am întrebat despre filmele

lui Hanazono: *Povestirile unei femei a plăcerii, Buruieni la vest de râu* şi *Poveste din Yoshiwara*. Kashiwara a şuierat printre dinţi.

– Aş putea să văd aceste filme? am întrebat eu. Aţi putea să-mi aranjaţi o vizionare?

Kashiwara a zâmbit şi m-a întrebat de ce mă interesau nişte filme vechi care nu erau bune de nimic.

Deşi vorbea engleza, mă întrebam dacă am înţeles bine.

– Nu sunt bune de nimic? Dar Hanazono este un mare regizor.

Kashiwara a clătinat din cap.

– E foarte demodat, a spus el.

– Demodat? În ce sens demodat?

Kashiwara a zâmbit, poate chiar un pic triumfător.

– Nu e democratic.

Trebuie să recunosc că în asemenea momente simţeam puterea mea ca reprezentant al Forţelor Aliate învingătoare. Sentimentul nu era chiar neplăcut. La urma urmei, era uimitor că eu, Sidney Vanoven, un nimeni din Bowling Green, Ohio, mă aflam într-un studio important de film din Tokyo, Japonia, cerând să văd filme oricând voiam. De data asta, mi-a dat posibilitatea să-mi arăt nemulţumirea.

– Nu e democratic? am strigat eu. Ei bine, lasă-mă pe mine să hotărăsc asta.

Când putea Kashiwara-san să-mi aranjeze o vizionare? Poate că am putea începe cu *Povestirile unei femei a plăcerii*.

A respins ideea cu o fluturare de mână.

– Vă rog să înţelegeţi că noi respectăm noile reguli. Acum suntem o ţară democratică, mulţumită vouă.

A închis ochii şi şi-a înclinat capul, ca semn de recunoştinţă.

Mă întrebam de ce era aşa de disperat să ascundă filmele acelea. De ce naiba nu voia să mi le arate? De ce îi era ruşine? Încerca să protejeze nişte capodopere japoneze de un cenzor american? M-am simţit ofensat şi nu mai voiam să tolerez asemenea prostii. Mă tem că mi-am pierdut răbdarea cu omuleţul acela unsuros. M-am purtat ca un american necioplit. Am ţipat la el:

– Arată-mi nenorocitul ăla de film!

Kashiwara m-a privit fix, deodată foarte calm, cu faţa inexpresivă.

S-a ridicat încet de la birou, a zâmbit şi a spus:

– Vă rog, să vă arăt ceva.

În sfârşit, am gândit eu, l-am convins. Acum o să pot vedea capodoperele lui Hanazono. Am trecut printr-un lung coridor alb, prin faţa uşilor unor birouri în care bărbaţi în costume lucrau de zor înconjuraţi de fum de ţigară. Am ajuns în partea din spate a clădirii, unde credeam că sunt sălile de proiecţie. Kashiwara m-a invitat să privesc pe geam. Am văzut un spaţiu larg, deschis, cu nişte clădiri gri, joase şi bucăţi de decoruri de film împrăştiate peste tot: jumătate dintr-o casă în stil japonez şi peretele unui castel făcut din carton presat. Un tânăr arătos în costum alb şi o pălărie panama fuma o ţigară în timp ce o tânără îl farda. Apoi au dispărut amândoi într-una dintre clădiri. În depărtare se vedea râul Tama ca o panglică argintie. Cercuri de fum se ridicau de la focurile aprinse lângă mal.

– Iată, a spus Kashiwara, *Poveste din Yoshiwara*, *Povestirile unei femei a plăcerii*, toate filmele feudale.

Pentru prima dată părea complet relaxat, chiar triumfător. Mi-a făcut semn cu degetul mare în sus. OK, a spus. OK.

8

Premiera filmului *Sunetele primăverii*, de la Cinematograful Buna din Ginza, a fost, după standardele hollywoodiene, modestă. Dar maiorul Murphy era aşa de încântat de primul film japonez cu o scenă în care doi actori se sărutau, încât a dorit, ca un gest de bunăvoinţă, să contribuie cu ceva la petrecerea de după de la Hotelul Imperial. În afară de cadoul din partea Biroului de Informaţii, care consta în mai multe lăzi de bere Pabst Blue Ribbon, Murphy plănuise să organizeze, după proiecţie, o demonstraţie de cadril. Murphy era entuziasmat. Mândru fiu al statului Idaho, îi plăcea să creadă că dansul oficial al statului său ar trebui să fie cunoscut şi benefic pretutindeni. Încercase să îl introducă în statul unde, pentru o scurtă perioadă, se bucurase de autoritatea deplină în calitate de administrator-şef militar. Dansul, din punctul lui de vedere, reprezenta perfect noul spirit al egalităţii între sexe din Japonia şi era o expresie foarte potrivită a democraţiei. Cei din industria cinematografică japoneză erau evident alarmaţi, dar cum bunele intenţii ale lui Murphy erau aşa de evidente, pe nici unul nu l-a lăsat inima să protesteze.

Mulţi dintre şefii noştri au venit în uniformă de gală. Nu şi „Susan", bineînţeles, pentru că CSFAP nu cobora niciodată din înălţimile olimpiene ale reşedinţei lui din vechea ambasadă a Statelor Unite, unde, aşa se zvonea, generalul îşi petrecea toate serile singur, uitându-se la filme hollywoodiene. Lui CSFAP îi plăceau westernurile. Mai ales cele cu Gary Cooper. Am auzit vorbindu-se că acel Mikado american văzuse de peste zece ori *Generalul a murit în zori*. Dar Willoughby, despre care se ştia că nu prea îi plăceau filmele, era acolo cu un tânăr ofiţer elegant după el.

Yoshiko Yamaguchi ieşea în evidenţă în mulţime ca o pasăre tropicală, absolut superbă într-un chimonou roşu cu auriu. Ne-am ridicat toţi în picioare când şi-a făcut intrarea, însoţită de Okuno, partenerul ei de pe ecran, şi de un bărbat mai în vârstă pe care nu l-am recunoscut. Ambii bărbaţi erau îmbrăcaţi elegant în fracuri. Bărbatul mai în vârstă a salutat diverşi oaspeţi cu o înclinare uşoară a capului. Am încercat să-i prind privirea lui Yamaguchi când a trecut pe lângă mine, dar nu m-a recunoscut. Ştiu că n-ar fi trebuit să fac asta. M-am simţit scârbit de mine însumi pentru că mă purtam ca un fan ce stă la coadă pentru un autograf. De ce m-ar fi recunoscut? Dar nu mă puteam abţine. Aşa sunt eu. Fascinat de vedete.

În afară de divina domnişoară Y., filmul nu avea nimic remarcabil. Îl văzusem deja, în cadrul unei proiecţii private pentru comisia de cenzură. Normal că filmul a trecut fără nici o problemă. Spre amuzamentul meu, s-a auzit cum toţi şi-au ţinut respiraţia în timpul faimoasei scene a sărutului, după care, ceea ce mi s-a părut curios, toţi au aplaudat de parcă ar fi urmărit doi acrobaţi sau nişte foci la circ. Să te săruţi, în fond, nu e chiar aşa de greu. Poate că publicul avusese un sentiment de uşurare după toată tensiunea aceea. Dar după Marele Sărut, filmul a cam trenat.

Cadrilul, pe de altă parte, a fost foarte amuzant. A avut loc în sala de bal a Hotelului Imperial, un spaţiu imens cu nişte imitaţii de calitate destul de proastă a unor scaune Ludovic al XVI-lea. Murphy antrenase câţiva dintre bărbaţii şi femeile din personalul nostru vreme de câteva săptămâni ca să fie sigur că nu ne facem de râs. De asemenea, se arătase foarte atent la ţinută. Câteva dintre japonezele care lucrau pentru noi ca secretare erau îmbrăcate în fuste lungi, ample şi bluze ţărăneşti. Bărbaţii purtau cămăşi occidentale roşii, cravate-şnur şi pălării albe de cowboy. Nu-mi dau seama unde găsise Murphy toate astea, care îi făceau pe japonezi să arate subnutriţi, pentru că mânecile erau prea lungi şi gulerele prea largi. Când toţi s-au aşezat la locurile lor, formaţia, compusă dintr-un violonist, un basist şi un grăsan ce zdrăngănea la un banjo, a început să cânte o melodie country. În timp ce dansatorii se intersectau şi se învârteau şi se roteau, Murphy, un profesor atent, anunţa publicului uimit numele diverselor dansuri.

– Aceasta este ceea ce noi numim o răsucire California! spunea el, cu o faţă radiind de fericire. Şi asta e o învârtire pe sub mână!

Nu ştiu ce părere au avut japonezii despre toate astea. Majoritatea bărbaţilor stăteau în grupuri, vorbind între ei şi bând bere. Miyagawa, regizorul, stătea întors cu spatele. Un bărbat care era un fel de şef pe la studio se făcuse roşu la faţă după ce dăduse pe gât mai multe beri şi încerca să intre în atmosferă strigând *Yeah!* la intervale regulate.

– Unde e domnişoara Yamaguchi? a strigat Murphy.

A zărit-o într-un colţ vorbind cu bărbatul mai în vârstă care o însoţise la teatru.

– Îmi permiteţi? a întrebat Murphy, făcând o reverenţă.

Ea a făcut ochii şi mai mari şi a refuzat politicos.

– Nu pot, a spus ea.

– Dar lucrezi în industria spectacolului! a tunat Murphy. Poţi învăţa.

– Sunt prea timidă, a protestat ea.

A luat-o de mâneca chimonoului şi i-a spus bărbatului mai în vârstă:

– Nu te superi dacă ţi-o răpesc puţin, nu?

Bărbatul n-a spus nimic, dar a zâmbit cu indulgenţă, de parcă încerca să liniştească un beţiv periculos. Formaţia a început să cânte, femeile şi-au ridicat fustele cu volane, japonezul a strigat *Yeah!* şi Murphy a condus-o pe Yamaguchi, nu chiar lipsit de îndemânare, pe ringul de dans.

– Yamaguchi-san, am spus, după ce în sfârşit a scăpat din ghearele lui Murphy.

S-a întors şi de data asta m-a recunoscut:

– Sid-san, nu-i aşa? *O-genki desu ka?*

I-am spus că făceam foarte bine, şi am adăugat că îmi plăcuse foarte mult filmul. Mi-a zâmbit radiind.

– Mă bucur că putem sărbători împreună. Ştii, Japonia e o ţară mică. Dar acesta este un eveniment internaţional. Mulţumesc că sunteţi aşa de drăguţi să ne ajutaţi.

Nu prea-mi dădeam seama ce voia să spună. Să vă ajutăm cu ce, mai exact, domnişoară Yamaguchi? Privirea mi-a fost atrasă

de Murphy, care îl bătea pe spate pe însoțitorul mai în vârstă al lui Yamaguchi.

– Să fim internaționali. Ne puteți învăța așa de multe lucruri... De unde sunteți, Sid-san?

I-am spus că eram din Ohio, dar lucrasem la Hollywood. Bineînțeles că asta m-a făcut să par mai important decât eram, dar voiam să fac impresie. Se pare că reușisem.

– Hollywood, a spus Yamaguchi, bătând veselă din palme. Iubesc Hollywoodul! Gary Cooper, Charlie Chaplin, Deanna Durbin! Ați văzut *Because of Him*?

I-am spus că nu, din păcate, dar ea văzuse *The Bride Wore Boots*?

– Bineînțeles, Barbara Stanwyck! Știu că vom fi prieteni, Sid-san.

Îmi venea să dansez tot drumul până la Continental, care de fapt era chiar după colț. Nu-mi venea să cred că am un asemenea noroc. Mă împrietenisem cu una dintre cele mai mari vedete de cinema, cunoscută în tot Orientul Îndepărtat. De îndată ce am ajuns la hotel, l-am chemat pe Nobu. Dormea și era cam supărat că fusese trezit.

– Ghici, am spus eu.

– Ce?

– Ghici cu cine m-am întâlnit în seara asta.

– Nu știu.

– N-o să ghicești niciodată.

– Ce să ghicesc?

– Cu Yoshiko Yamaguchi.

– Cine?

– Yoshiko Yamaguchi. Ri Koran, știi!

– Oh.

Nobu nu era deloc impresionat. Nu era prea interesat de filme, preferând literatura franceză și filozofii germani. Și pe lângă asta, Ri Koran aparținea trecutului, îi amintea de un entuziasm pe care prefera să-l uite. Și credea și că e vulgară, sau, cum a spus el, „de prost gust", ceva ce îl umplea de o groază pe care eu nu o împărtășeam. Întotdeauna am crezut că prea mult bun-gust distruge marea artă.

9

Nu e nimic vulgar sau de prost gust în Kamakura. La doar o oră distanță cu trenul, fosta capitală a samurailor este la secole distanță de urâțenia plină de neoane din Tokyo. Oamenii găsesc adesea că Tokyo este insuportabil de urât. Ei bine, treaba lor. Mie îmi plăcea la nebunie urâțenia sa lipsită de jenă. Nu este nimic prefăcut în Tokyo: orice este artificial e astfel într-un mod deschis, curajos. Dar de când prietenul meu Carl mi-a arătat templele și altarele din secolul al XIII-lea, marele Buddha din Kamakura și grădinile Zen din Kencho-ji și Engakuji, Kamakura a devenit refugiul meu din fața nebuniei secolului douăzeci. Kamakura a fost salvat de bombardamente datorită lipsei sale de importanță. Nu mai avusese nici un rol în politicile statului încă din secolul al XIV-lea, când centrul puterii s-a mutat la Kyoto, iar Kamakura a intrat într-o somnolență aristocratică. De aceea a supraviețuit, cu toate comorile sale rămase intacte. Nici chiar și generalul Curtis LeMay, care nu stătea pe gânduri când era vorba să atace, n-a văzut nici un rost în a distruge un oraș care n-avea nici o importanță pentru el.

Îmi plăcea să mă pierd în mirosul de tămâie și pini care semăna în mod curios cu cel al sărurilor pe care le folosea mama când îmi făcea baie. Și întotdeauna treceam pe la magazinul domnului Ohki, din spatele străzii Komachi, unde mirosea mereu a lemn de camfor și a cărți vechi. Deși puteai, cu puțin noroc, să găsești acolo o *netsuke*[1] frumos sculptată din secolul al XVII-lea sau un vas roșu lăcuit din perioada Edo târzie, Ohki-san era

1. Sculptură miniaturală din fildeș și lemn.

specializat în gravuri în lemn. Vorbea o engleză britanică demodată. Înainte de război, mulţi dintre clienţii lui fuseseră cunoscători de artă din Marea Britanie.

– E greu să te descurci în ziua de azi, mi-a spus ridicând obosit din umeri. Pe japonezi nu-i mai interesează lucrurile acestea vechi.

M-a servit cu o ceaşcă de ceai verde şi mi-a răspuns răbdător la toate întrebările. Voiam să ştiu tot, de la arta gravurilor în lemn monocrome de la început până la evantaiele pictate din perioada Muromachi. Scotea una după alta cutii cu gravuri: un set perfect de gravuri erotice de Koryusai, o primă ediţie a lui Eisho, din perioada de început, la fel de elegantă ca un Utamaro, dar mai delicată. Vorbeam despre artă, despre literatură, despre istorie. Odată, ca să ilustreze un punct de vedere asupra războiului sino-japonez din 1895, mi-a arătat nişte gravuri cu scene de război: soldaţi japonezi chipeşi atacând, în frumoasele lor uniforme negre în stil prusac, şi cadavre însângerate ale chinezilor la picioarele lor.

– Îngrozitor de vulgare, a spus el, înainte să le pună la loc cu grijă în cutia lor. Ai observat că nu mai foloseau vechile vopsele pe bază de plante.

De data aceasta, însă, nu aveam timp de pierdut, nici măcar ca să îl văd pe Ohki-san. Fusesem invitat să iau prânzul cu divina domnişoară Y., care stătea în casa unui producător pe nume Kawamura. Casa se afla în partea de nord a oraşului, într-un scuar elegant de case de lemn tradiţionale, cuibărite printre nişte pini pe un deal. Aerul era plin de trilurile primăverii – florile de prun *tocam* se deschiseseră. Părea că nici nu fusese vreun război.

Yoshiko (insistase să-i spun pe nume) era îmbrăcată într-o rochie purpurie şi încălţată cu papuci roz îmblăniţi. Ni s-a alăturat şi Kawamura într-o încăpere proaspăt pregătită şi decorată doar cu un aranjament simplu de camelii şi o pictură pe hârtie, în stil chinezesc, a unui *bush warbler*. L-am recunoscut imediat pe Kawamura ca fiind bărbatul mai în vârstă de la premiera filmului. Ceva din felul lui de a fi, eleganţa costumului său de tweed, strălucirea părului argintiu şi felul discret în care m-a măsurat prin lentilele ochelarilor lui cu ramă de baga mă făceau să mă simt cam sărăcăcios în prezenţa lui, de parcă purtam pantofii ne-

potriviţi. Yoshiko îi spunea „Papa", ceea ce m-a făcut să cred că era şi o „Mama" pe undeva prin casă. Chiar era. Ceva mai încolo, când luam prânzul în sufrageria decorată în stil occidental, a apărut o doamnă micuţă, zâmbitoare, îmbrăcată într-un chimonou azuriu cu flori de cireş. N-a vorbit prea mult, dar puţinul pe care l-a spus era într-o engleză impecabilă de Oxford, cam ca a lui Ohki-san.

Sufrageria era decorată cu câteva tablouri în stil impresionist. Nu mi-am dat seama de cine erau. O fată în casă cu mănuşi albe ne-a servit impecabil crevete delicioase de Kamakura, urmate de cotlete fragede de viţel. Kawamura era mândru de vinurile lui. Am băut un vin alb nemţesc, urmat de unul roşu franţuzesc.

– Trebuie să ne iertaţi, domnule Vanoven, pentru această masă ruşinos de nepotrivită, a spus doamna Kawamura, ştiţi, trăim în nişte condiţii cam strâmtorate. Japonia este o ţară atât de săracă acum...

Soţul ei, cu o expresie gravă pe faţă, a adăugat că totul era din cauza acelui război îngrozitor, o greşeală enormă, ce n-ar fi trebuit să aibă loc.

– Haideţi să nu vorbim despre asta, a spus Yoshiko. Acum e pace. Şi suntem cu toţii aici, fericiţi, şi asta numai datorită ţie, Papa.

Kawamura a murmurat ceva ce semăna cu un protest politicos. Doamna Kawamura a studiat tablourile de pe pereţi ca să verifice probabil că stăteau drept.

Pentru că sunt american, n-am învăţat să-mi ascund curiozitatea aşa cum fac japonezii, aşa că am întrebat-o pe Yoshiko despre sfârşitul războiului. Nu era în China? Cum a redevenit Ri Koran, vedeta din *Nopţi chineze*, Yoshiko Yamaguchi?

– Sunt sigur că mai doriţi nişte vin, domnule Vanoven, a spus Kawamura, luând sticla.

Pe faţa lui Yoshiko a apărut o expresie tragică.

– A fost cea mai grea perioadă din viaţa mea, a spus ea, cu ochii la Kawamura.

– Războiul este îngrozitor, a întrerupt-o Kawamura, felul în care îi transformă pe oameni în nişte animale.

– Aşa este, a spus Yoshiko. Lasă-mă să-ţi povestesc ce mi s-a întâmplat, Sid-san. Eu, care m-am născut în China şi care am iubit China ca pe propria mea ţară, am fost arestată ca trădătoare. Îţi poţi imagina ce dureros a fost pentru mine? Eu, trădătoare. Sunt japoneză, bineînţeles, dar China era pentru mine acasă. Şi urmau să mă execute ca trădătoare, pentru că am făcut propagandă pentru inamic. N-am vrut niciodată să fac vreun rău Chinei, Sid-san, trebuie să înţelegi asta. Data fusese stabilită. Urmau să mă împuşte în faţa unei mulţimi pe un stadion. A fost un coşmar, Sid-san, pur şi simplu un coşmar. Şi-a tamponat ochii cu un şerveţel.

– Dar cum puteai fi trădătoare dacă erai japoneză? am spus eu, părându-mi chiar şi mie că întrebarea suna prosteşte.

– Bineînţeles, a început ea, cu vocea sugrumată de emoţie.

Kawamura a bătut-o uşor pe genunchi ca s-o liniştească. Am văzut că doamna Kawamura îşi cam pierdea răbdarea şi brusc m-am simţit stânjenit. Fusese o gafă de neiertat să aduc vorba de aceste evenimente nefericite. Am simţit că încep să transpir.

– Bineînţeles că sunt japoneză, dar chinezii nu voiau să mă creadă. Credeau că sunt una de-a lor. La urma urmei, eram Ri Koran, Li Xinglan. S-a uitat la Kawamura cu ochii ei mari plini de adoraţie. Dar datorită ţie, Papa, am scăpat.

– Eu n-am făcut nimic, a spus el.

– Ba da, ba da, ai fost alături de mine în cea mai grea perioadă a vieţii mele. Tu ai rezolvat totul.

Am aşteptat să continue. N-a durat mult.

– Mama a plecat de îndată ce s-a terminat războiul acela îngrozitor, împreună cu micuţul Chieko, a explicat Yoshiko. Papa, binecuvântat fie sufletul lui bun, a fost de acord să stea cu mine, să se asigure că nu păţesc nimic. Oh, a fost îngrozitor, închisă în căsuţa aceea îngrozitoare din Shanghai şi mai târziu într-o închisoare, insultată de toţi bădăranii, am crezut că n-o să supravieţuiesc.

Când a ajuns în acest punct, doamna Kawamura s-a scuzat şi a spus că trebuie să se ocupe de ceva.

Pentru că tot auzeam Mama şi Papa, am devenit curios să ştiu ce era cu familia lui Yoshiko. Şi din nou, cu îndrăzneala tipic americană, am întrebat-o. Părinţii ei erau şi ei în China la sfârşitul războiului? Yoshiko a lăsat privirea în jos şi n-a spus nimic.

– Tatăl tău era... era... a început Kawamura, apoi a renunţat la idee. Yoshiko a oftat. Oricum, slavă cerului că a fost evreica aceea, a spus Kawamura.

Ca de fiecare dată când auzeam cuvântul acela, am simţit un imbold special care m-a determinat să fiu şi mai atent.

– Evreica?

– Da, Masha, a şoptit Yoshiko.

Masha crescuse împreună cu Yoshiko în Manciuria. Spre sfârşitul războiului, a apărut deodată în Shanghai, chiar când Yoshiko avea un concert. Fără ajutorul ei, Yoshiko ar fi fost probabil judecată de un tribunal pentru crime de război şi executată. Pentru a dovedi că e japoneză şi nu o chinezoaică trădătoare, Yoshiko avea nevoie de certificatul de naştere, dar părinţii ei, care deţineau toate documentele importante, erau în Pekin, de unde nu puteau pleca. Yoshiko era închisă, iar Kawamura n-avea voie să părăsească Shanghaiul. Aşa că Masha s-a oferit să se ducă la Pekin şi să găsească documentele care o puteau salva pe Yoshiko de la moarte. Cumva Masha i-a găsit pe părinţii lui Yoshiko, a luat actele necesare şi le-a introdus în Shanghai ascunse într-o păpuşă japoneză. Câteva zile mai târziu, Yoshiko şi Kawamura erau pe drum spre casă. N-a mai primit nici o veste de la Masha. Kawamura a liniştit-o.

– O să fie bine, a spus el. Evreii au întotdeauna grijă de ai lor.

Am reţinut asta, dar n-am spus nimic.

– M-am simţit atât de singură, a spus Yoshiko, cu chipul exprimând o vie suferinţă, când stăteam pe punte şi vedeam luminile Shanghaiului dispărând încet. Îţi aminteşti, Papa. Era întuneric şi se auzea doar sunetul valurilor. Am crezut că n-am să mai văd niciodată ţara în care m-am născut. Atunci am ştiut că Ri Koran a murit.

– Dar Ri Koran mai trăieşte în filme, m-am aventurat eu.

Voisem s-o flatez, dar eram sincer.

În loc să arate că i-a făcut plăcere, Yoshiko a plecat capul şi a izbucnit:

– Proastă, proastă, proastă! A spus asta cu tonul pasionat al unei tinere fete. De ce m-am lăsat păcălită de militarişti? Spre deosebire de tine, Papa, eu am fost o unealtă în mâinile lor. Militariştii

și războiul lor îngrozitor m-au transformat într-o complice, obligându-mă să apar în filmele acelea îngrozitoare de propagandă. Știi cât de umilitor a fost pentru mine, Sid-san? Să fiu complice la acel crud război. Înțelegi cât de îngrozitor a fost?

– Gata, gata, a spus Kawamura. Și, întorcându-se spre mine: Încă un pahar de vin?

– Poate că, a continuat Yoshiko, n-ar mai trebui să joc în filme. A spus asta cu o expresie hotărâtă pe față. Apoi, zâmbind: De acum înainte sunt doar Yoshiko Yamaguchi și îmi voi dedica viața păcii. Da, asta voi face.

– Gata, gata, a repetat Kawamura. Am auzit că ați lucrat la Hollywood, domnule Vanoven. E mult de când n-am mai fost acolo. Spuneți-mi, pe cine cunoașteți la Hollywood?

Am menționat numele singurei personalități pe care o cunoșteam. Kawamura m-a privit cu interes:

– Ah, da, Frank Capra, un regizor minunat.

Yoshiko a zâmbit, bucuroasă probabil că îi făcusem o bună impresie lui Kawamura, și a spus:

– E cineva pe care merită să-l cunosc?

Nu eram sigur dacă întrebarea îmi era adresată mie sau protectorului ei. În orice caz, nici unul dintre noi nu i-a răspuns atunci.

10

Munca mea de cenzor avea şi micile ei beneficii. Aveam ocazia extraordinară de a vedea multe filme în varianta originală, înainte ca politica sau morala să ne forţeze să operăm acele tăieturi de care se temeau toţi. Nu spun că toate filmele pe care le vedeam meritau să fie văzute, dar câteodată aveam norocul să fim martori la naşterea unei capodopere. Una dintre ele era filmul care se turna atunci când maiorul Murphy şi cu mine vizitaserăm studiourile Pacea Orientală. Filmul lui Kurosawa – *Yoidore tenshi* – a fost o revelaţie: patosul tânărului huligan, umanizat de frica lui de moarte, şi cel al doctorului alcoolic, salvat de compasiunea pe care a arătat-o. Şi pe deasupra atmosfera pe care ajunsesem s-o cunosc aşa de bine: sălile de dans, piaţa neagră; viaţa săracă, murdară şi violentă dintr-un oraş ruinat ce emana umanitate. Ceea ce iniţial păruse un amestec haotic de lumini şi sunete bubuitoare şi faţade de carton se trezise la viaţă pe ecran. Nu puteam decât să mă minunez de magia filmului, aşa cum o persoană religioasă se minunează de vitraliile şi sfinţii luminaţi de lumânări dintr-un locaş de cult. Asta era cinematograful pentru mine, un fel de capelă unde îmi veneram în întuneric sfinţii, doar că sfinţii mei nu erau sfinţi cu adevărat; erau cât se poate de umani. Felul în care se întrupa lumina ce trecea prin celuloid şi ne arăta însăşi viaţa, acesta era miracolul cinematografului.

Mifune[1], în rolul gangsterului, era o brută la suprafaţă, dar atât de vulnerabil, aproape ca un copil, în esenţă.

Aceasta este calitatea pe care o admir la bărbaţii japonezi, în filme şi în viaţă. Îmi place să mă abandonez lor, să mă închin

1. Toshirō Mifune (1920 – 1997), celebru actor japonez.

pielii lor moi, lipsite de păr, ca de adolescenţi, să-mi plimb mâna pe coapsele lor suple, să-mi afund faţa în ciuful negru de deasupra sexului lor – aceasta este pentru mine o cale de a mă lepăda de adultul din mine şi de a-mi găsi drumul înapoi spre starea de inocenţă, starea naturală a japonezilor, una care trebuie recâştigată de noi, vesticii, corupţi de ideea păcatului.

Cu toate acestea, *Yoidore tenshi* nu a fost un film care să-l încânte pe Murphy. Nu vedea care e rostul lui. Toshirō Mifune, pentru mine, este bărbatul japonez perfect. Dar Murphy n-a fost în stare să spună decât:

– Pe cine interesează un gangster prost?

Cel mai rău a fost că, din punctul lui de vedere, filmul nu avea un mesaj sau, oricum, nu unul pe care el să-l priceapă. Nici nu avea genul de concluzie înălţătoare care îi plăcea lui Murphy, acel final fericit care încălzea inimile. Lui îi stârnea entuziasmul un cu totul alt gen de film. Unul în mod special a devenit una dintre cauzele lui şi până la urmă şi-a lăsat amprenta în istorie. Filmul se numea *Vremea întunericului* şi era produs de o figură publică pe vremea aceea, Nobuo Hotta. Am ajuns să-l admir pe acest intelectual curajos, cu faţa trasă, ca a unui sfânt. Nu îi prea păsa de aparenţe; costumele lui erau şifonate, părul nepieptănat. Dar Hotta era unul dintre acei indivizi rari care nu fac compromisuri cu Puterea. Îşi apăra convingerile; pe multe dintre ele nu le împărtăşeam, dar, indiferent de asta, ştiam că era un om cu principii. Înainte de război fusese un marxist notoriu şi toată lumea ştia cât suferise din cauza asta atunci când militariştii preluaseră puterea în Japonia.

De la bun început Murphy fusese interesat de film, în aşa măsură încât se ducea să vadă probele şi sugera diverse îmbunătăţiri. Nu sunt sigur că sugestiile lui erau mereu binevenite, dar măcar japonezii se prefăceau că îi sunt recunoscători pentru intervenţiile sale. Hotta era un gânditor, Murphy deloc. Dar cumva cei doi reuşeau să se înţeleagă. Amândoi erau idealişti. Poate că noţiunile lor despre societatea ideală nu erau aceleaşi, însă devotamentul lor pentru democraţie era de ajuns ca să anuleze diferenţele. De fiecare dată când îl vedeam pe Murphy bătându-l pe spate pe fragilul său prieten japonez tresăream, dar pe Hotta nu

părea să-l deranjeze câtuşi de puţin. Lui îi plăceau americanii pentru „francheţea lor", un cuvânt despre care bănuisem întotdeauna că ar putea însemna şi lipsă de subtilitate sau de bune maniere. Să fii direct însemna să fii nesofisticat.

Murphy era, evident, mai mult decât direct. Un subiect de dispute mi-a rămas în minte. Murphy credea că titlul filmului e prea sumbru.

– Sigur, a spus el, au existat capitole negre în toate cărţile noastre de istorie, dar n-ar trebui să includem şi ceva legat de prezent, să oferim o speranţă legată de viitor? Faţa lui a căpătat strălucirea fericită a unui misionar. Ce ziceţi de *Lumină după întuneric*, sau *După întuneric, eliberare*, sau – s-a gândit serios la asta – *O lecţie dură învăţată*?

Dar Hotta a refuzat aceste sugestii, foarte politicos, mulţumindu-i de fiecare dată lui Murphy pentru excelentele sale sfaturi. Nu rezistase militariştilor japonezi ca să devină fraierul americanilor.

– Ştiţi cum am căpătat cicatricea asta? ne-a întrebat într-o după-amiază, întorcându-şi spre noi partea stângă ca s-o vedem mai bine. Nu o observasem până atunci, dar acum o vedeam clar, o dungă rozalie ce pornea din colţul ochiului său stâng şi ajungea până la maxilar. Un mic cadou de la Poliţia noastră Specială, pentru că nu am vrut să renunţ la cele mai profunde convingeri ale mele.

Aşa că a rămas *Vremea întunericului*.

Vremea întunericului era, de fapt, un film documentar realizat în stilul lui *Cunoaşte-ţi duşmanul* al lui Capra, numai că acesta era şi mai dur. Folosindu-se de unele dintre imaginile pe care şi noi le selectaserăm pentru filmul nostru – *Masacrul de la Nanking*, bombardarea Shanghaiului, atacurile kamikaze –, *Vremea întunericului* mergea mult mai departe decât merseserăm noi, învinovăţindu-l de război chiar pe Împăratul japonez. Într-o secvenţă extraordinară, o fotografie a Împăratului în uniformă militară se transformă încet într-un portret al lui de după război, în care apare îmbrăcat în costum şi cravată şi se uită un pic prostit către aparat, în timp ce naratorul ne spune că poporul japonez vrea să îşi judece criminalii.

I-am spus lui Yoshiko de Hotta într-o seară, la Tokyo. Era după concertul pe care îl dăduse pentru trupele aliate la Teatrul Hibiya. Sala era arhiplină, bineînțeles. Yoshiko era îmbrăcată într-un chimonou roșu cu alb și albastru și a cântat niște piese japoneze, cum ar fi *Cântecul mărului*, apoi o melodie foarte cunoscută, *Tokyo Boogie-Woogie*. Dar a ridicat sala în picioare când a apărut după pauză într-o rochie de mătase cu flori de cireș mulată și a cântat *I Get a Kick Out of You*. Băieților le-a plăcut la nebunie și au strigat „Și noi ne dăm în vânt după tine, iubito!" Nu eram prea sigur că fusese o alegere inspirată și nici nu mă simțeam prea confortabil într-o sală plină de soldați care țipau; dezlănțuirile în masă mă fac întotdeauna să mă simt prost. Dar seara a fost în mod evident un triumf pentru Yoshiko și eu eram mândru că îi eram prieten.

Am fost invitat, singurul străin, de altfel, să merg cu ea la cină după spectacol, la Hotelul Imperial. Kawamura era și el acolo, ca de obicei, dar n-am văzut-o pe doamna Kawamura. Alți câțiva, toți japonezi, stăteau în jurul unei mese, inclusiv un actor foarte cunoscut și foarte arătos pe nume Ryo Ikebe. Înainte să ne așezăm la masă – eu și cu Ikebe, vreau să spun –, ne-am trezit stând unul lângă altul în toaleta bărbaților și nu m-am putut abține să nu trag cu ochiul. Nu sunt foarte sigur, dar cred că și-a dat seama, pentru că a petrecut cam mult timp scuturându-și membrul extraordinar cu un zâmbet pe buze. După această revelație, mi-a fost cam greu să mă concentrez la conversația de la masă. Dar asta e altceva.

– Ah, da, Hotta-san, a exclamat Yoshiko când i-am pomenit numele. Știi că în timpul războiului am făcut un film în rusește, un film muzical. N-a fost difuzat niciodată. Cenzorii noștri militari nu au fost de acord.

– Teribil de vulgari, a mormăit Kawamura.

– Ne-am distrat de minune făcând filmul ăla, și-a amintit Yoshiko chicotind. Toți bărbații care lucrau la film erau îndrăgostiți de mine, știi, Sid-san, și rușii, și japonezii, și actorii, și regizorul. Ooo, în fiecare zi aveam parte de o dramă. Dar eu îi spun filmul nostru fantomă. Știi că nici măcar eu nu l-am văzut. Bietul Hotta-san a fost distrus. Investise atâta timp și efort în el... Știi

că a fost bătut de Poliția Specială? S-a încruntat. Militariștii s-au purtat absolut îngrozitor cu el, absolut îngrozitor!

Nu e un sentiment prea demn, știu, dar câteodată îmi doream ca oamenii din Bowling Green, Ohio, să mă fi putut vedea la Hotelul Imperial, în compania prietenilor mei japonezi. Ați putea să mă întrebați de ce îmi doream să îi impresionez pe cei de care de-abia așteptasem să scap. Poate că era felul meu de-a mă răzbuna cumva pentru că mă făcuseră să mă simt ca un ciudat. Acum eram cu prieteni adevărați, într-un mediu mult mai plin de strălucire.

Nu că toți prietenii mei ar fi fost strălucitori. Unele dintre cele mai intime momente ale mele erau petrecute cu oameni care nici nu știau cum mă cheamă. În întunericul unui cinematograf din Tokyo eram ca oricare altul. Dacă mâncam destul orez, mă gândeam eu, poate că o să și miros ca toți ceilalți. Mirosul acela al japonezilor, acea combinație dulce de transpirație mirosind a orez și pomadă, era cel care mă înnebunea mai mult ca orice altceva. Era așa de plăcut, încât aproape că puteam să-i simt gustul. De fiecare când cădeam în genunchi în adorație, indiferent de cât de sordid ar fi fost altarul, fie o toaletă publică, fie un parc sau camera rece a unui hotel, o făceam în speranța că aș putea poseda ceva ce era al lor, al japonezilor; actul iubirii ca o cale de transfigurare. Dar iarăși divaghez.

Ca să sărbătorim lansarea *Vremii întunericului*, Murphy și cu mine am organizat o mică petrecere pentru Hotta și echipa de filmare. A avut loc la Tony's, cea mai bună pizzerie din Tokyo. Proprietarul era un american solid, pe nume Tony Lucca, ce renunțase la slujba lui de la Forțele Aliate și dăduse lovitura pe piața neagră. Legenda spunea că avusese nevoie de un elevator ca să-și transporte banii. Lui Tony îi plăcea să fie plimbat prin Tokyo în Cadillacul lui decapotabil de culoarea untului, împreună cu prietenul său Kohei Ando, șeful bandei Ando, în timp ce erau distrați de mai multe tinere în același timp. Se zvonea că Tony își păstrase relațiile bune cu familia Luchese din New York, un zvon pe care Tony nu încerca deloc să-l dezmintă. Era un personaj cam dubios, dar pizza din localul lui era delicioasă (și chiar dacă n-ar fi fost, alta nu găseai în Tokyo), iar

Tony, în ciuda vocii lui bubuitoare și a glumelor cam de neam prost, știa cum să-i ia pe japonezi; știa cum să-i facă să se simtă în largul lor. Vedetele de film mâncau pizza la Tony's, la fel și politicienii, oamenii de afaceri și, evident, prietenii lui gangsteri care primeau pizza pe gratis.

Așa că iată-ne acolo, cu niște bucăți enorme de brânză topită și ardei gras: în față: Hotta, Murphy, regizorul filmului, Shimada, cameramanul, montorul, diverși alții ale căror nume le-am uitat, și cu mine. Murphy, care nu bea alcool, a ridicat paharul cu suc de portocale și a toastat „pentru succesul acestui mare film democratic" și „pentru bunul meu prieten, Nobuo-san, dacă îmi pot permite să te numesc așa". Hotta s-a ridicat să-i mulțumească pentru cuvintele amabile. I-a fost imposibil să-i spună lui Murphy „Dick" indiferent de câte ori l-a rugat Murphy s-o facă, nici măcar „Dick-san", așa că a făcut un compromis și i-a spus „domnul Richard". Dar nu părea într-o dispoziție de sărbătoare în seara aceea. De fapt, fața lui arăta ca un pumn încleștat. Hotta era un tip pretențios, așa că la început am crezut că nu-i plăcea atmosfera cam dubioasă de la Tony's. Dar proasta lui dispoziție avea un alt motiv, mai serios. Deși *Vremea întunericului* fusese lansat într-un mic cinematograf de artă din Shinjuku, principalii distribuitori japonezi de film refuzaseră să se atingă de el. „Prea complicat" suna explicația dată nouă; sau „poate crea confuzie în rândul spectatorilor". Și mai rău, Hotta primise amenințări cu moartea în caz că nu retrăgea filmul.

Murphy a considerat totul o glumă proastă:

– De ce ar vrea cineva să te omoare? Este un film mare.

Hotta i-a mulțumit lui Murphy pentru susținere și a spus:

– Japonia este fără speranță, domnule Richard, fără speranță.

– Ce vrei să spui, fără speranță? Suntem la începutul unei noi ere, Nobuo. Japonezii vor să fie liberi, ca oricine altcineva, să fie liberi să spună ce gândesc, liberi să voteze ca să scape de escroci, liberi să se ducă oriunde vor. Pentru asta am luptat în nenorocitul ăsta de război, nu? Și tu ai luptat pentru asta, nu? De-asta te-au bătut în închisoare. Dar zilele acelea negre au trecut, prietene. Acum construim o democrație și va funcționa, Nobuo, o să vezi, va funcționa chiar bine.

Hotta a luat o înghițitură din vinul lui roșu și a spus că Japonia era „prea complicată".

– Nu e ceva ce nu putem rezolva, a spus Murphy și atunci Tony, care se credea artist, ne-a oferit o interpretare napolitană a cântecului *Slow Boat to China.*

Murphy a fost primul care a aplaudat. Starea de spirit a lui Hotta nu s-a îmbunătățit vizibil.

11

Yoshiko nu s-a ținut de cuvânt. A mai făcut filme. N-aş putea spune că am fost surprins. Motivul invocat de ea a fost că trebuia să-şi întreţină familia. Sunt sigur că aşa era, dar cred că se molipsise prea tare de microbul cinematografului ca să poată sta prea mult departe de camerele de filmat. Era foarte bine când cânta în fața unei săli pline de soldați americani surescitați, dar nemurirea nu se putea obține decât pe ecran. Sigur că visele noastre sunt făcute dintr-un material inflamabil. Îmi amintesc ce spunea Kurosawa: „Castele de nisip, Sidney-san, asta facem noi, construim castele de nisip. E de-ajuns un singur val ca totul să dispară". Şi totuşi...

M-am dus s-o văd pe Yoshiko pe platourile ultimului ei film, de data asta fără Murphy, ceea ce a fost o uşurare.

– Este foarte antirăzboi, m-a asigurat ea, şi foarte romantic. Cu multe scene de dragoste, Sidney-san. Noi în Japonia le spunem „scene umede".

Am râs amândoi. *Evadare la răsărit* era titlul filmului. Yoshiko juca rolul unei prostituate sau, cum le spuneau în Japonia în timpul războiului, „fete alinătoare". Acest lucru crease ceva agitaţie în cadrul Biroului de Informaţii. Noi încurajam poveştile de dragoste, desigur, dar un portret admirativ al unei prostituate i-a şocat pe creştinii din biroul nostru. De asemenea, spectrul „feudalismului" plutea asupra proiectului. Se întrebau dacă o poveste de dragoste între un soldat şi o prostituată încuraja relaţiile sănătoase între femei şi bărbaţi. Argumentul japonezilor, cum că poveştile cu prostituate făceau parte din cultura japoneză, n-a avut prea mult succes la Murphy, al cărui respect pentru

tradiția culturală se termina când tradițiile contraveneau politicilor departamentului său ori, mai bine spus, convingerilor pe care le căpătase crescând la țară în Idaho. Dar s-a ajuns la un compromis. Scenariul a fost refăcut. Fata nu mai era prezentată ca fiind o prostituată, ci o „cântăreață" trimisă să-i aline pe soldații de pe front. În felul acesta, toată lumea era mulțumită.

Cântăreața era de fapt obligată să-l „aline" pe un ofițer sadic, dar se îndrăgostește de un soldat, interpretat de superbul Ryo Ikebe. Soldatul se face de râs când este capturat viu de către chinezi. Nu avea nici o importanță că reușise să evadeze. Datoria lui era să moară. Faptul că era îndrăgostit de iubita superiorului său nu făcea decât să înrăutățească lucrurile. Așa că devine sluga ofițerului sadic și fiecare zi e o tortură. Până într-o zi când nu mai suportă și atunci soldatul și cântăreața se hotărăsc să aleagă dragostea în locul războiului – o decizie care contribuise la înduplecarea ostilității inițiale a lui Murphy – și își plănuiesc evadarea. Scena ce urma să se filmeze în ziua vizitei mele, cea în care fugarii cad răpuși de mitraliera ofițerului sadic, era scena finală a filmului.

– Rolul a fost scris special pentru mine, mi-a spus Yoshiko, în timp ce camera era așezată într-o groapă cu nisip ce urma să reprezinte peisajul plat al câmpiilor centrale ale Chinei.

Regizorul le-a spus soldaților să se alinieze.

– Toată lumea e pe poziții? a strigat. Fiți gata! Start!

Sadicul, jucat de un actor de o frumusețe aproape brutală, care a avut o carieră lungă în filmele cu *Yakuza*[1], le-a ordonat oamenilor lui să-l omoare pe bietul Ikebe. Dar ei nu puteau să-l ucidă pe unul de-al lor. Așa că bruta, tremurând de furie, îl omoară chiar el pe erou cu mitraliera. Yoshiko, înnebunită de durere, îi strigă numele și se aruncă pe trupul lui muribund. Atunci, sadicul o omoară și pe ea. În ultimul cadru, care, din cine știe ce motiv, a durat o veșnicie să fie pregătit, mâinile tremurânde ale celor doi îndrăgostiți se întâlnesc în nisip.

Nu a fost cel mai bun film făcut vreodată. Dar a fost un succes, nu atât datorită mesajului antirăzboi, cât „scenelor umede",

---

1. Membrii organizațiilor mafiote japoneze.

care erau ceva mai îndrăznețe decât cele cu care era obișnuit publicul. Cuplul se săruta și se tăvălea prin barăci ale armatei în scene care, apropo, n-ar fi trecut niciodată acasă, dar, în ciuda tuturor absurdităților emise de biroul nostru, măcar eram scutiți de prezbiterienii din Tokyo. Am văzut *Evadare la răsărit* de mai multe ori, în cinematografe obișnuite, și am fost încântat să văd că săruturile fierbinți ale lui Yoshiko erau întâmpinate cu urale puternice și multe aplauze. Se spunea că pasiunea lui Ikebe pentru Yoshiko mergea dincolo de ecran. Dacă era așa, ea nu mi-a spus niciodată ceva legat de asta.

Ceea ce mă făcea să mă îndoiesc de asemenea zvonuri. Pentru că îmi făcea confidențe despre mai tot ce i se întâmpla în viața ei privată. La scurt timp după vizita mea pe platourile de la *Evadare la răsărit*, m-a invitat să luăm cina la Iceland, un restaurant franțuzesc elegant, aflat în apropierea Palatului Imperial, unul dintre acele localuri întunecate cu lambriuri de stejar, chelneri cu mănuși albe și violoniști enervanți ce se învârteau în jurul meselor. N-am aflat niciodată de ce i se spunea Iceland, dar asemenea mistere lingvistice se găsesc din abundență în Japonia. Cred că nu se întâmpla prea des ca o japoneză să-i plătească masa unui tânăr american, dar la urma urmei Yoshiko era o vedetă și eu eram fericit să fiu acolitul ei plin de adorație.

Conversația a lâncezit la început. Ea s-a jucat cu mâncarea, a refuzat să bea vin, dar a insistat ca eu să încerc un Bordeaux roșu. Poate că era prea conștientă de privirile pe care le atrăgeam. Majoritatea oamenilor o recunoșteau imediat. Fiind japonezi, erau prea politicoși ca să arate cu degetul sau să șoptească sau să vină să ceară un autograf, dar privirile scurte, ce doreau să nu fie remarcate, ne făceau să ne simțim prost.

– Mama și Papa sunt bine, a răspuns ea când am întrebat ce mai fac domnul și doamna Kawamura, dar a venit vremea să mă mut.

Găsise un apartament în Asagaya.

– Și Ikebe-san? am întrebat eu, încercând să nu par băgăcios și nu prea reușind, pesemne.

Mi-a aruncat o privire ciudată și a spus cu o urmă de zâmbet:

– Ikebe-san, minunat actor.

N-am mai insistat. Am vorbit despre vreme, care fusese cam rece pentru perioada aceea a anului, și despre filmele pe care le văzusem sau, mai degrabă, pe care eu le văzusem, pentru că ea n-avea niciodată timp să vadă filme.

– Mi-ar plăcea să pot, dar așa... numai muncă, muncă, muncă.

Cred că de-abia când am ajuns la desert, o cremă franțuzească, s-a uitat intens la mine cu ochii aceia mari, luminoși și irezistibili și mi-a spus:

– Sid-san, vreau să te întreb ceva.

– Sigur, orice.

– Simt că pot avea încredere în tine.

– Mulțumesc, am spus eu, încercând să nu par prea nerăbdător.

– Promite-mi să nu spui.

– Bineînțeles că n-o să spun.

– Sid-san, vreau să merg în America. Crezi că e o nebunie?

– Nu, nu, dar de ce? Nu poți pleca în vacanță undeva în Japonia?

– Nu pot să plec în vacanță. Trebuie să muncesc.

– Cu atât mai mult nu văd de ce vrei să mergi în America.

A dat din cap nerăbdătoare.

– Nu înțelegi. Vreau să lucrez în Statele Unite ale Americii. Vezi tu, pot face mult bine în lumea asta nebună. Am fost păcălită o dată de militariști, așa că atunci când Ri Koran a murit mi-am promis că nu voi mai permite să mi se întâmple așa ceva vreodată. Niciodată nu voi mai face propagandă pentru război. Este datoria mea să muncesc pentru pace și pentru prietenia dintre popoarele noastre.

Părea foarte serioasă când spunea asta, ca un copil care se concentrează ca să deseneze ceva.

– Dar, draga mea, am spus eu, publicul tău e aici.

– Da, a spus ea, dar Japonia este foarte mică. Știi vorba noastră, a japonezilor: „Dacă nu îți cunoști decât lumea ta măruntă, ești ca o broască într-o fântână".

Am încuviințat. Auzisem expresia asta și altă dată. De când îmi spusese Nobu despre ea, o tot auzeam.

– Poate te ajut cu niște contacte la Hollywood.

– Oh, a tors ea ca o pisică, speram să spui asta. Ştiam că pot conta pe tine. Şi-a înclinat capul până aproape de faţa de masă albă de in, de era cât pe ce să răstoarne paharul gol de vin din cristal. *Yorokishiku o-negai shimasu*, a spus ea, cu ochii lipiţi de farfurie, însemnând ceva de genul „îţi cer umilă ajutorul".

În urmă cu doi ani, pierdeam vremea în Ohio, sperând să am parte de vreo aventură la Luxor, şi acum eram aici, în cel mai bun restaurant franţuzesc din Tokyo, lăudându-mă cu legăturile mele la Hollywood unei vedete de film cunoscute în toată lumea. Mergeam la cacealma, bineînţeles, fără să-mi pese de consecinţe. Dar eram tânăr, ceea ce este, bănuiesc, o scuză jalnică.

– Mă gândeam, a continuat Yoshiko, că poate ai vrea să te întorci şi tu în America, să studiezi japoneza, nu asta voiai? Şi atunci ai putea să mă îndrumi.

Am fost aşa de uimit, că n-am ştiut ce să spun, aşa că n-am spus nimic şi m-am uitat la ea cu gura căscată, cu siguranţă părând foarte stupid.

– Gândeşte-te la asta, Sidney-san. Nu trebuie să spui da acum.

I-am promis că, desigur, mă voi gândi la asta.

– Ce aventură ar fi pentru amândoi, a spus ea, cu faţa luminată de un zâmbet fericit. Ştii de ce vreau, de fapt, să merg în America? a întrebat ea, făcându-mi semn cu mâna să mă apropii.

– Nu, de ce?

Vorbind mai încet, ca un conspirator, a spus:

– Ca să învăţ să sărut.

Şi-a dezvelit dinţii ei albi şi frumoşi şi a chicotit. Am observat că nu-şi acoperea niciodată gura când râdea, cum făceau majoritatea japonezelor.

12

Bineînţeles că întoarcerea în Statele Unite era ultimul lucru la care m-aş fi gândit. E adevărat că mă gândisem să studiez japoneza cum trebuie, la universitate. Aş fi putut obţine o bursă. Unchiul Sam era generos. Dar nu eram încă pregătit să plec. Mă simţeam prea bine în Tokyo. Regulile împotriva fraternizării cu populaţia indigenă nu mai erau aşa de aspre. Nu mai aveam pedanţi în uniformă care să se ducă în Clubul Mimatsu cu o ruletă să vadă dacă erau douăzeci de centimetri între partenerii de dans japonezi şi americani. Cinematografele japoneze nu mai erau interzise. Puteam primi japonezi la noi în camere, dacă voiam. Şi, oh, ce mai voiam. Fraternizam, fraternizam şi fraternizam. Îi adoram pe băieţii japonezi şi era nemaipomenit faptul că îi găseam peste tot: pe şantiere, în metrouri, în parcurile publice sau în cafenele, gări şi cinematografe, peste tot pe unde oamenii se adunau să muncească sau să se distreze. Toţi tinerii erau înnebuniţi după sex şi nu le prea păsa de la cine aveau parte de el. Şi pe vremea aceea le plăceau americanii. Până la momentul acela inevitabil pentru orice japonez, momentul căsătoriei şi al vieţii convenţionale, mă ocupam de nevoile lor cu cea mai mare plăcere. Pe vremea aceea ţineam un jurnal şi marcam fiecare cucerire cu un steguleţ. Cu fiecare nou steag, simţeam că intru mai adânc în sufletul Japoniei.

Deci nu era momentul să mă mut. Împărţeam o căsuţă de lemn adorabilă, aflată lângă staţia de metrou Ebisu, cu Carl, al cărui apetit pentru băieţi era la fel de vorace ca al meu. Cu toate acestea, nu poţi face asta tot timpul. Când nu fraternizam, ne duceam la Kabuki şi la Noh. Mie îmi plăcea opera, aşa că preferam

Kabuki, în timp ce lui Carl îi plăcea austeritatea din Noh. Și mai petreceam și multe ore explorând cartierele vechi ale orașului. Absența oricăror elemente istorice le făcea și mai interesante pe cele câteva pe care reușisem să le găsim: un altar Tokugawa înnegrit de fum, un cimitir în paragină al curtezanelor Yoshiwara, poarta ruginită a unei reședințe aristocratice sau ruinele unei vechi grădini, căreia buruienile nu reușeau pe deplin să-i ascundă desenul din vremurile mai elegante. Starea tristă în care se aflau lăsa mult loc imaginației. În timp, orașul a fost, bineînțeles, reconstruit. Și asta era bine. Am admirat veselia cu care japonezii s-au înhămat la reconstrucția țării lor. Și cu toate acestea – poate n-ar trebui să spun asta –, câteodată mi-e dor de acel Tokyo distrus, așa cum era el când am sosit prima dată. Îmi lipsește romantismul lui, cred. Acum trăiesc într-unul din cele mai interesante, mai pline de viață și mai moderne orașe din lume. Cine n-a trăit la Tokyo n-a trăit în lumea modernă. Și cu toate acestea... și cu toate acestea... orașul din imaginația mea nu mai există.

Carl și cu mine vorbeam, în plimbările noastre lungi prin orașul de jos, spre est, despre istorie, despre japonezi, despre americani, artă, teatru, băieți și cărți, dar și despre norocul nostru de a trăi într-un oraș unde eram tratați cu deferență, dar cel mai adesea cu indiferență. Indiferența este o calitate subestimată. Măcar dacă evreii din Europa ar fi fost tratați cu indiferență. Pentru că nimeni nu ne judeca, puteam fi ce voiam noi să fim și asta înseamnă, paradoxal, să fii tu însuți. Dar ce voiam să fiu, ca să mai adaug un paradox, era să fiu și mai mult japonez. Mă simțeam în largul meu cu japonezii într-un fel în care nu mă simțisem niciodată cu americanii. Începeam să înțeleg modul în care trebuia să mă port ca să aibă încredere în mine și să mă accepte și asta mă făcea, în mod straniu, să mă simt acasă.

Să pretind că și generalul MacArthur se simțea la fel ar fi o absurditate. N-a întâlnit niciodată vreun alt japonez în afară de Împărat și de primul-ministru, așa că nu avea o viață socială prea variată. Cu toată exaltarea sa privind mintea orientală, sunt sigur că n-a știut niciodată prea multe despre Japonia, sau orice altceva legat de Asia, dar le simțea instinctiv. Nu avea

nevoie să cunoască intelectual locul; cărţile nu-i erau de nici un folos. Dar ştia.

Era de ajuns să-l văd intrând şi ieşind din biroul lui aflat în clădirea Companiei de Asigurări Daiichi, o operaţiune pusă în scenă cu ceremonialul stilizat al unei piese Noh. Când eram prin zonă şi n-aveam ce face, Carl şi cu mine ne duceam şi ne uitam ca să ne amuzăm. Era ca la teatru. Mulţimea era ţinută la distanţă de Poliţia Militară, în timp ce limuzina trăgea în faţa clădirii la exact aceeaşi oră în fiecare dimineaţă.

Se auzea un fluierat, apoi gărzile prezentau armele, portiera limuzinei era deschisă, întotdeauna de acelaşi soldat, întotdeauna în acelaşi fel, cu faţa spre spatele automobilului, şi CSFAP ieşea din maşina lui neagră purtând faimoasa şapcă turtită. Îşi întorcea profilul lui vulturesc la dreapta, apoi la stânga, fără să dea vreun semn că ar fi remarcat mulţimea redusă la tăcere, nici măcar un salut scurt, se întorcea repede şi mergea repede, deşi niciodată prea repede, către uşa de la intrare. Acest spectacol fascinant se repeta în fiecare zi, în afară de duminică. „Susan" căpătase gravitatea solemnă a unui shogun, cu fiecare mişcare a trupului său ilustrând distanţarea lui faţă de poporul pe care îl guverna cu aerul acela poruncitor al unui tată sever, dar binevoitor.

Eu eram doar o rotiţă neînsemnată în mecanismul uriaş al Departamentului de Informaţii Civile. Şi aş fi fost foarte mulţumit să-mi păstrez postul. Cu toate acestea, cele mai bune planuri în viaţă tind să fie stricate de evenimente neprevăzute. Ar fi trebuit să simt că ceva e în neregulă când Murphy şi cu mine am fost convocaţi în biroul lui Willoughby, pentru că nu era ceva obişnuit. Nici Murphy nu se vedea cu Willoughby decât cu treburi oficiale. Fără recomandarea domnului Capra, nici eu nu m-aş fi întâlnit cu el. De-abia după ce am început să lucrez mi-am dat seama ce privilegiu extraordinar fusese.

Nici Murphy n-a mirosit nimic, deşi el, un adevărat susţinător al New Deal-ului[1], detesta reputaţia lui Willoughby de republican aflat la dreapta – aşa cum spunea însuşi Willoughby – lui

---

1. Pachet de programe economice iniţiate de preşedintele Roosevelt între anii 1933 şi 1936.

Ginghis Han. Optimist ca întotdeauna, Murphy susţinea că poate am fost chemaţi să fim lăudaţi sau – cine ştie? – chiar promovaţi. Părea ciudat de vesel când urca pe scări cu cizmele lui negre şi părul proaspăt tuns, arătând ca un bun soldat. L-am urmat, mai mult amuzat decât îngrijorat. Eram curios să aflu ce voia să ne spună bătrânul maestru. Ni s-a spus să aşteptăm într-o încăpere separată. Aşteptam de o jumătate de oră când un ofiţer tânăr ne-a spus să intrăm.

Încă bine dispus, mă uitam la obiectele din biroul lui Willoughby pe care le ştiam şi care mă uimiseră prima dată când fusesem acolo: bustul Kaizerului, figurinele de porţelan ce dansau în dulăpiorul de sticlă. Am observat ceva nou între tablourile de pe pereţi; sau poate că pur şi simplu n-o observasem înainte: o fotografie în ramă de argint a generalului Franco al Spaniei, semnată şi cu un mesaj scris cu litere mici, îngrijite. Nu vedeam ce scrie, dar numele se vedea clar „Willoughby".

– Domnilor, a spus el cu politeţea sa exagerată, de modă veche, vă rog să luaţi loc.

Murphy părea foarte încântat să se afle în acel loc extraordinar, în anticamera CSFAP.

Willoughby a desfăcut cu grijă foiţa aurită de pe un trabuc ce părea scump şi i-a tăiat vârful pe îndelete cu un instrument ce semăna cu o ghilotină în miniatură.

– Din Havana, a comentat el, cele mai bune din lume. Aţi observat, domnilor, cum a scăzut calitatea ţigărilor de foi? Aceasta nu este o problemă minoră. Întotdeauna am spus că declinul civilizaţiei noastre se vede în scăderea calităţii trabucurilor.

Şi-a trecut ţigara pe sub nas, atingându-şi uşor mustaţa *à la* Ronald Coleman. Mă întrebam ce va urma. Stilul lui de a vorbi îmbina moliciunea şi rigiditatea în egală măsură, un amestec derutant.

– Cu toate acestea, a continuat el, după ce şi-a aprins trabucul, nu acesta e motivul pentru care am dorit să vă văd. Domnilor, ceea ce doresc să discut cu voi astăzi este situaţia misiunii noastre în Japonia, o misiune foarte delicată, cu siguranţă. Câştigarea războiului a fost doar un pas, de altfel necesar, în direcţia unui ţel mai înalt. Aşa cum a spus şi generalul pe puntea vasului

Missouri, sub drapelul oferit Japoniei în 1853 de către comandantul Matthew Perry, aşa cum spunea generalul în acea zi măreaţă a istoriei noastre, suntem aici pentru a crea „o lume mai bună, clădită pe credinţă şi înţelegere". Noi vom „elibera Japonia din sclavie" şi vom aduce pacea pentru totdeauna. Vă amintiţi aceste cuvinte sfinte, domnilor?

Murphy, care n-ar fi putut găsi nici el nişte cuvinte mai potrivite şi care era surprins că un veteran scorţos ca Willoughby împărtăşea asemenea nobile sentimente, a confirmat cu mare entuziasm:

– Da, domnule, sigur că da!

– Bine, a spus Willoughby, bine. Şi suntem cu toţii de acord că măreaţa noastră misiune de a aduce eliberarea şi pacea nu poate avea succes decât dacă îi tratăm pe foştii noştri inamici cât mai civilizat cu putinţă. Vom trata cu cea mai mare consideraţie tot ce e mai bun în tradiţiile acestei rase insulare, pline de curaj şi onoare, nu-i aşa, domnilor?

– Da, domnule, bineînţeles, domnule! a spus Murphy aproape strigând.

– Nu ne vom impune orbeşte obiceiurile, unele dintre ele nu chiar admirabile, unei rase diferite. În timp ce creăm o lume a libertăţii, vom respecta diferenţele de cultură şi istorie, nu-i aşa, domnilor? Nu ne putem purta de parcă lumea e un stat al Americii, nu? La urma urmei, Japonia nu este Kansas sau Nebraska.

– Nu, domnule, cu siguranţă nu este.

Ajuns aici, Willoughby s-a oprit şi s-a uitat la noi mijindu-şi ochii prin fumul ce se răsucea în lumina lăptoasă a soarelui dimineţii.

– Ei bine atunci, dacă suntem cu toţii de acord cu aceste principii, prezentate nouă cu atâta forţă nobilă de către general, sunteţi aşa de amabili să-mi explicaţi cum dracului aţi lăsat să treacă o asemenea subversivă, arogantă, plină de prejudecăţi şi dezgustătoare propagandă comunistă – ajuns aici, a scuipat nişte tutun şi a tras aer adânc în piept, încercând să-şi controleze furia crescândă –, un afront, un afront nu numai la adresa oamenilor minunaţi din Japonia, ci şi la adresa sarcinii pe care ne-am asumat-o cu preţul vărsării de sânge? Aţi înţeles, domnilor?

Nici eu, nici Murphy n-aveam nici cea mai vagă idee despre ce vorbea. Sigur era o greşeală. Murphy tocmai se pregătea să protesteze, dar Willoughby l-a oprit înainte să apuce să deschidă gura. Willoughby luase avânt de parcă era la o conferinţă sau într-o biserică:

– Am trăit momente neplăcute de când sunt în Japonia. Cum altfel? E o ţară ciudată. Au propriul lor fel de a gândi şi de a face lucrurile. Dar n-am trăit niciodată ceva, orice, care să se compare cu umilinţa pe care am simţit-o după ce am văzut mizeria aia de propagandă comunistă la reşedinţa primului-ministru japonez, care este un gentleman extraordinar. Când primul-ministru Yoshida a obiectat faţă de acest atac la adresa politicilor noastre şi această lipsă crasă de respect faţă de Împăratul Japoniei, care este venerat ca o zeitate de toţi japonezii, ce aş fi putut să-i spun primului-ministru? Spuneţi-mi voi, domnilor. Ce naiba aş fi putut să-i spun?

– Dar... a început Murphy.

– Nici un dar, a spus Willoughby, cu tonul unui director de şcoală care vede că disciplina s-a dus naibii. Nu ştiţi cu ce ne confruntăm? Nu vă daţi seama cât de tare şi-ar dori gaşca aia de comunişti de la New York să ne saboteze misiunea?

Poate mă înşelam, dar mi s-a părut că se uită drept la mine. Aveam o idee destul de clară cine era „gaşca de comunişti". Dar în loc să deschid cutia Pandorei, l-am întrebat totuşi foarte politicos pe Willoughby ce film văzuse la reşedinţa primului-ministru Yoshida.

Asta n-a făcut decât să înrăutăţească lucrurile. Willoughby era oricum intrat în agitaţie, acoperind biroul lui imaculat cu stropi de salivă.

– Idioţilor! Tâmpiţilor! Nu vă faceţi că nu ştiţi! Nu numai că aţi lăsat să treacă filmul ăsta execrabil, cum se cheamă, *Vremea întunericului* sau cam aşa ceva, dar din câte înţeleg, aţi şi fost implicaţi în el. Ce vreţi? O revoluţie în Japonia? Un război civil? O insurecţie? Asta e ideea voastră despre pace şi progres? Ei bine, n-o să treacă! N-o să treacă! Filmul va fi retras din toate cinematografele şi interzis de-acum înainte! Murphy, vei fi mutat imediat în alt departament unde să nu mai poţi face probleme. Cred că mai au nevoie de oameni la poştă. Şi în ceea te priveşte, tinere,

sunt profund dezamăgit. Mai mult chiar, am impresia că ai abuzat de bunăvoința mea, venind la mine cu o recomandare din partea domnului Capra și apoi ți-ai dezamăgit țara în halul ăsta. Capra este un bun patriot. Stai să vezi când o să-i spun. Nu mai ai ce căuta în administrația noastră. Asta e tot, domnilor.

– Dar, domnule, a spus Murphy, care era pe punctul de a începe să plângă.

– Liber! a strigat Willoughby.

Și cu asta basta, din păcate.

13

Prima mea reacţie a fost panica. Aveam impresia că urma să fiu alungat din Rai. Fără o slujbă, mi-ar fi fost imposibil să rămân în Japonia. Cum aş fi putut duce o viaţă de exilat în ţara mea natală, aşa de rece?

Prietenii mei, Carl, Nobu şi ceilalţi, simpatizau cu mine. Nobu, dragul de el, chiar a plâns când a aflat că era posibil să plec. Dar nu mă puteau ajuta cu nimic. Yoshiko n-a fost surprinsă când i-am spus ce se întâmplase. Auzise deja pe la studiouri. Se întreba dacă generalul MacArthur ştia de toată povestea. Ea avea prieteni sus-puşi. Chiar i-a venit o idee: colonelul Wesley F. Gunn, el sigur o să mă ajute. Un bărbat fermecător. O să ne invite pe amândoi la o petrecere în casa ei nouă din Asagaya.

Nu-l cunoşteam personal pe colonelul Gunn, desigur, dar ştiam de reputaţia lui cumva înfricoşătoare ca şef al Secţiunii Operaţiuni Speciale şi, într-un sens mai puţin sinistru, de afemeiat celebru, care avea un şir nesfârşit de „fetiţe". Se spunea că o sedusese şi pe Hara Setsuko, una dintre cele mai cunoscute vedete de film din Japonia, supranumită şi Eterna Fecioară, pentru că, deşi mulţi încercaseră, inclusiv directori de studiouri şi miniştri, nici un bărbat nu reuşise să se atingă de ea. Hara, o frumuseţe japoneză clasică, îşi cultiva o imagine neprihănită care nu făcea decât s-o facă şi mai dorită. Dar rămăsese inaccesibilă tuturor bărbaţilor care-i cerşiseră favorurile până când – aşa se spunea – colonelul Gunn venise, văzuse şi cucerise.

Casa lui Yoshiko era mică, dar frumos decorată într-un stil de fetiţă: perne mari, covoare pluşate, o colecţie impresionantă de păpuşi, pergamente chinezeşti şi fotografii ale lui Yoshiko cu

diverşi oameni. L-am recunoscut pe Kawamura în mai multe poze, pe Ikebe, Hotta şi alţii pe care nu-i cunoşteam. În livingul mobilat în stil occidental atârna un portret din tinereţe al lui Yoshiko, îmbrăcată într-o rochie chinezească închisă la gât. Artistul îi scosese în evidenţă ochii mari şi buzele roşii, astfel că arătau ca doi cărbuni aşezaţi deasupra unor cireşe mari.

Colonelul Gunn, care venise împreună cu secundul său, pe nume Dietrick, nu era vreun Valentino. Era scund, îndesat şi avea părul blond şi ţepos. Dietrick era de departe cel arătos. Dar Gunn emana genul acela de energie ce putea uşor deveni agresivă. A luat-o pe Yoshiko în braţe şi a învârtit-o, în timp ce ea ţipa, protestând în glumă şi dând din picioarele ei scurte. Dietrick, mai rezervat, a lăsat din braţe nişte cutii de la PX cu sticle de whiskey, cârnaţi, brânză, parfumuri, discuri şi diverse articole de lenjerie.

Nici Gunn şi nici Dietrick n-au fost prea încântaţi să mă vadă şi m-au ignorat tot restul serii, care, după primul rând de whiskey, a devenit cam sălbatică. Yoshiko încercase să-i stârnească lui Gunn interesul pentru situaţia mea, dar fără vreun rezultat vizibil. El a pus un alt disc de jazz la pick-up. Bărbaţii au dansat cu ea pe rând, iar eu eram, fără să vreau, martorul unei întreceri din care era clar cine va ieşi învingător. Indiferent cât încerca Dietrick s-o impresioneze pe Yoshiko cu stilul lui oarecum linguşitor, abordarea mai frustă, mai energică a lui Gunn s-a dovedit a fi mai seducătoare. Yoshiko a închis ochii când el a aplecat-o pe spate, într-un tangou ce a răsturnat una dintre sticlele deschise, vărsând băutura pe podea. S-a aşezat pe canapea, ridicând-o în braţe de parcă era o păpuşă şi aşezând-o la el pe genunchi. Se făcuse târziu. Am considerat că văzusem destul şi am spus că trebuia să plec. Dar Gunn, care aproape nu-mi adresase nici un cuvânt până atunci, mi-a spus să mă relaxez; Yoshiko urma să ne cânte ceva. Yoshiko a spus că nu vrea. Băuse prea mult.

– Te rog, l-a implorat ea, te rog, nu. Fără cântece în noaptea asta.

– Ba da! a tunat Gunn, în timp ce Dietrick, mai însufleţit decât fusese până atunci şi cu un aer uşor ameninţător, a strigat:

– *Nopţi chineze*! *Nopţi chineze*!

Yoshiko, aflată tot pe genunchii lui Gunn, a clătinat din cap şi a chicotit, în ciuda supărării ei evidente. Gunn a aşezat-o în picioare şi i-a spus să se urce pe nenorocita aia de masă.

– Te rog, nu, l-a implorat ea, încă râzând, dar cu teamă în priviri.

Gunn a măturat cu o mişcare sticlele goale şi bolurile cu mâncare de pe masă, a înşfăcat-o de mână şi a urcat-o pe masă:

– Acum cântă! a spus el. *Nopţi chineze*!

Ambii bărbaţi aplaudau de parcă ar fi făcut galerie unui spectacol de cabaret. Şi ea a început să cânte, ceva mai ezitant la început, apoi mai tare, în timp ce bărbaţii s-au lăsat pe spate, savurându-şi triumful. La sfârşitul cântecului, Yoshiko şi-a acoperit faţa cu mâinile şi a început să plângă. Îmi doream cu disperare s-o protejez, s-o salvez de animalele astea. Gunn a luat-o în braţele lui groase, păroase. Am crezut c-o să-l lovească, avea toate motivele s-o facă. El i-a şoptit ceva la ureche. Am văzut cum braţele ei se strâng şi mai mult în jurul spatelui lui ca de căpcăun.

14

Ar fi puţin spus că eram nefericit. Mă simţeam dezamăgit, stânjenit, neputincios şi lipsit de speranţă. Cum puteam noi să-i ajutăm pe japonezi când aveam şefi ca Willoughby şi Gunn? Militariştii japonezi nu mai reprezentau o ameninţare. În schimb, acum, japonezii aveau nevoie de protecţie contra propriilor noştri oameni. Dar ce puteam face eu, un nimeni care urma să fie trimis înapoi în ţara mea de care îmi era groază?

Plângându-mi de milă, am decis să mă răsfăţ cu o pizza de la Tony's. Asta mă înveselea întotdeauna. N-am mâncat niciodată o pizza care să nu-mi placă, iar cele de la Tony's erau întotdeauna reuşite. Era într-o după-amiază ploioasă de joi, după ora prânzului. Nu mai era decât un client, un american cu o faţă posacă şi părul negru, rar. Probabil că-i era dor de casă şi de mâncarea lui obişnuită. Tony a ieşit din bucătărie, mare şi dur ca un fost boxer, încorsetat într-un costum la două rânduri.

– Hei, amice, a spus, aşezându-se la masa mea şi dând din cap către celălalt client. Cum merge treaba?

Nu ştiu de ce, pentru că nu prea ne cunoşteam şi problemele mele nu-l priveau pe el, dar pentru că deja le spusesem tuturor, i-am spus şi lui povestea mea. M-a ascultat cu atenţie până am terminat şi a spus apoi cu vocea lui hârşâită, de Brooklyn:

– Dă-mi voie să-ţi spun ceva despre ţara asta, puştiule. Toată prostia asta cu „democraţie“ şi „drepturi civile“ şi „egalitate socială“ şi „feudalism“ e un mare rahat, ca să se simtă americanii bine. Tipi ca Willoughby profită de poziţia lor aici în Japonia pentru că se cred mari şi tari. Şi tipul ăsta, Gunn? De fapt, nu face nici cât două cepe degerate. Japonezii au felul lor de-a fi şi

cu cât crezi că îi ştii mai bine, cu atât mai puţin i-ai înţeles. Numai când îţi dai seama că nu-i cunoşti, atunci abia începi să pricepi ceva, înţelegi ce spun?

Deşi nu l-am considerat niciodată pe Tony Lucca o autoritate în materie de cultură japoneză, eram prea trist ca să mă cert cu el. Pe de altă parte, nu eram prea sigur ce voia să spună. Mirosea a loţiune de după ras, destul de tare, dar nu neplăcut.

– Nu sunt unul dintre fraierii voştri, a continuat Tony, de parcă nu mi-aş fi dat şi eu seama de asta. Dar am avut de-a face cu destui japonezi ca să nu fi aflat nişte lucruri pe care nu le poţi învăța din cărți. Aici totul ține de legături, puştiule. Locul ăsta este ca o rețea uriaşă de obligaţii, sarcini, datorii, favoruri mici, favoruri mari, toate având consecințe. Orice favoare făcută cuiva înseamnă o datorie. N-ai observat că un japonez nu ridică un deget dacă vede un străin călcat de o maşină sau îngenuncheat de un atac de inimă sau bătut de nişte golani? Nu e din cauză că nu-i pasă. Din contră: este vorba de grija față de celălalt. Dacă te ajut, îmi eşti îndatorat pe vecie, înțelegi? Şi în felul acesta toţi japonezii sunt prinşi în această pânză uriaşă care este Japonia. Şi păianjenul din mijloc, ei bine, să-i spunem Împăratul. Şi dacă un comunist este aşa de prost să arunce cu piatra în el, nu contează, pentru că păianjenul stă nemişcat, poate chiar e mort sau e doar o poveste, dar el este dumnezeul căruia toţi supuşii simt că-i datorează lucrul cel mai important, acela de a se fi născut japonezi.

Mă gândeam la Hotta. Nu era şi el japonez? El clar nu-l venera pe Împărat. Dar începea să mă intereseze. Tony era un diamant neşlefuit, dar avea o anume viclenie, poate chiar un fel de înțelepciune.

– Şi noi? Cum stă treaba cu americanii, cu CSFAP? Ne vor fi japonezii îndatoraţi şi nouă?

Tony s-a uitat la mine cu milă.

– Nu, a spus el, noi azi suntem, mâine nu, doar o vălureală pe lacul care este istoria Japoniei. N-are nici o importanță ce facem noi.

– Şi atunci ce facem noi aici?

– Facem bani, ne-o tragem, supravieţuim, asta-i tot.

– Dar nu învățăm de la japonezi?

– Să învățăm? Dă-mi voie să-ţi spun ceva, puştiule. Sunt două feluri în care poţi învăța ceva în viață. Este felul meu, faci afaceri şi îţi bagi mâinile până la coate în rahat. Lasă-mă să mă uit la mâinile tale, puştiule.

Mi-a luat mâna dreaptă, a întors-o cu palma în sus şi mi-a mângâiat-o.

– Mi se pare că nu prea vrei să le murdăreşti, aşa că alege calea cealaltă, pe care eu n-am putut s-o urmez. Du-te înapoi la şcoală şi învață – limba, istoria, arta, politica, totul. Studiază până vei şti suficient ca să te poţi întoarce aici şi să nu fii doar un alt american fraier. Ştii care e problema tipilor ăstora care cred că ei conduc aici? Problema este că nu ştiu nimic, dar sunt prea ignoranţi să-şi dea seama că nu ştiu nimic.

15

Mi-a luat ceva timp să mă obişnuiesc cu viaţa de „acasă". În ciuda faptului că fusesem dat afară de Willoughby, am reuşit totuşi să obţin o bursă guvernamentală, aşa că m-am înscris la cursurile de japoneză de la Universitatea Columbia din New York, cu profesorul Bennet D. Wilson, un fost misionar care se specializase în gramatica Ainu. Profesorul de Ainu era unul dintre puţinii oameni din lume care mai vorbeau această limbă. În anii '20, tradusese Noul Testament, un proiect donquijotesc, dacă e să mă întrebaţi pe mine, deoarece mai rămăseseră doar o mână de Ainu care vorbeau propria lor limbă, şi Biblia profesorului Wilson este, din câte ştiu eu, singurul document scris vreodată în Ainu. Japoneza lui vorbită nu era fluentă şi era destul de demodată. Auzisem că Wilson se întâlnise o dată cu Împăratul şi îl impresionase vorbindu-i în dialectul tradiţional al Curţii din perioada Heiana. Dacă era real, atunci era cu adevărat impresionant, dar nu ne folosea cu nimic nouă, studenţilor.

Prin noi, studenţii, înţeleg, în afară de mine, doi bărbaţi mai în vârstă care lucrau pentru guvern şi nu vorbeau cu nimeni; un singuratic cu o acnee teribilă pe care nu-l interesau decât stampele japoneze; un tip constipat care studia confucianismul din secolul al XVIII-lea şi o fată de treabă cu o coadă de cal şi aparat dentar care studia japoneza pentru că se îndrăgostise de traducerea lui Arthur Waley a *Poveştii lui Genji*. Cel mai bine mă înţelegeam cu fata.

Dar îmi lipsea Tokyo aşa de tare, încât era aproape dureros: prietenii mei, cinematograful, filmele, sunetul greierilor vara, strigătele vânzătorilor de cartofi dulci, băile publice, mirosul de

tămâie şi pinii din Kamakura şi băieţii, băieţii. New Yorkul nu era Bowling Green, dar mie mi se părea un oraş rece şi lipsit de veselie, plin cu oameni încruntaţi care se grăbeau spre locurile lor de muncă şi înapoi. Cât despre dragoste, numai când mă gândeam la asta mă îngrozeam. În timpul primului meu semestru la Columbia, un tânăr fusese înjunghiat pentru că se dăduse la un alt student. Criminalul scăpase cu o sentinţă minimă. Actul lui de „autoapărare" le păruse majorităţii oamenilor perfect rezonabil. În orice caz, chiar dacă mi-aş fi adunat curajul să-i abordez, bărbaţii americani mi se păreau atât de neatrăgători, cu pielea lor aspră şi vocile bubuitoare. Şi homosexualii erau şi mai rău. Am intrat odată într-unul din acele baruri deprimante aflate undeva pe strada West Fourth, unde homosexualii în colanţi, cu sprâncenele pictate, se adunau sporovăind în jargonul lor ciudat. Am rezistat vreo cinci minute şi am fugit singur în noapte.

Aşa că m-am retras singur în carapacea mea, mâncându-mi prânzul cu beţişoare din cutii la cantina universităţii, încercând să citesc cărţi japoneze, poate un pic cam ostentativ, dar când cineva, aruncând o privire peste umărul meu, făcea greşeala să mă întrebe ceva, îl expediam rapid şi mă târam la loc în carapacea mea. Pe scurt, eram un tânăr nefericit şi, fără îndoială, absolut dezagreabil, un nesuferit plin de aere care se simţea nelalocul lui şi, pe deasupra, era foarte încrezut. Îmi displăcea ceea ce eram în propria mea ţară.

Carapacea tare pe care mi-o construisem a fost străpunsă doar un pic de o nouă cunoştinţă. Numele lui era Bradley Martin, distinsul critic de artă şi iubitor de cultură japoneză. Era prieten cu profesorul Wilson şi mai vizita Columbia din când în când ca să vadă, cred eu, cum mai erau studenţii. Îi plăceau „cei tineri". Ei bine, s-a uitat şi la mine şi evident i-a plăcut ce-a văzut, aşa că m-a invitat să iau masa cu el.

În public, Martin era un tip respectabil şi înţepat, cu trupul masiv îmbrăcat perfect în costume discrete, făcute la comandă, şi purtând papioane cu buline. În particular, era cu totul altfel. Costumele erau adesea abandonate în favoarea unor chimonouri ţipătoare, de genul celor purtate de personalul de la saloanele de masaj, sau a unei ţinute cu rochie de seară şi bijuterii. Martin

era chiar convingător în rolul de *grande dame*[1], cu excepția mustății sale epilate, care arăta ciudat chiar și sub stratul de pudră. Nu am fost invitat imediat la seratele lui exclusiviste, unde își primea doar câțiva prieteni de încredere, majoritatea esteți ca și el, care îi împărtășeau interesul pentru tot ce era japonez.

La început, întâlnirile noastre într-un restaurant franțuzesc liniștit pe nume Biarritz sau în apartamentul lui de la intersecția străzii 67 cu Park Avenue erau dedicate discuțiilor despre arta japoneză. Martin era în mod special interesat de arta școlii Kano. Am învățat foarte multe de la el, nu numai examinându-i comorile împrăștiate prin tot apartamentul și ascultând comentariile lui despre fiecare piesă. Avea niște prime ediții foarte frumoase ale unor gravuri de Eisen și trei picturi extraordinare cu bujori și cocori de Hoitsu. Apartamentul era ca un altar al frumuseții orientale: un paravan din perioada Edo, un minunat bufet coreean maro-închis, pereții acoperiți cu mătase japoneză cu motive florale și un minunat penis sculptat în piatră (tibetan, secolul al XVIII-lea).

Relația noastră a trecut de la aceea de profesor și elev la una mai intimă într-o sâmbătă după-amiază. Vorbeam despre o revistă lunară, *Connoisseur*, pe care o admiram, dar care era prea scumpă ca să mă abonez la ea. După ce a făcut niște ceai chinezesc, Martin s-a apropiat de mine pe la spate, mi-a pus mâinile pe spinare și și-a plimbat un deget, ușor, în sus și în jos.

– Mi-ar face plăcere să-ți fac acest cadou, a tors el în timp ce-mi explora spatele. Nu eram sigur ce voia să-mi dea cadou.

– *Connoisseur*? am întrebat eu.

– Mmmm, a spus el, în timp ce-mi desfăcea cămașa ușor.

Martin nu era chiar genul meu, dar trebuie să recunosc că faptul de a fi dorit, în loc să doresc eu, îmi provoca o oarecare plăcere narcisistă. Oricum, trecuse mult timp de când nu mai avusesem parte de sex. Am primit primul meu exemplar din *Connoisseur* prin poștă, două săptămâni mai târziu.

În orice caz, în apartamentul lui Martin l-am întâlnit pentru prima dată pe Isamu Noguchi, sculptorul japonezo-american.

---

1. Mare doamnă (fr.).

Martin nu se travestise de data asta; nu era genul acela de petrecere. Ceilalți oaspeți erau Parker Tyler, criticul de film, Jimmy Merrill, un tânăr poet destul de încordat, cu ochelari ca de bufniță, şi o doamnă pe nume Brook Harrison, care avea o colecție faimoasă de *netsuke* din perioada Edo. Pe lângă multe alte calități, Martin era un bucătar excelent, renumit pentru curry-ul lui cu peşte. În seara aceea am avut o masă chinezească pe care am mâncat-o cu bețişoare de lac (din perioada Edo târzie).

Noguchi era, fără îndoială, cel mai frumos bărbat pe care îl văzusem vreodată; delicat, fără să fie feminin, cu ochi orientali pătrunzători, degete lungi, subțiri şi o frunte de culoarea fildeşului. Tocmai se întorsese de la Tokyo şi era nerăbdător să ne arate nişte reviste japoneze de artă în care apăreau lucrările lui. Se pare că Isamu făcuse chiar vâlvă în zona aceea exclusivistă a artei japoneze. Tocmai când artiştii japonezi renunțau la tradiția clasică, mânjită în ochii lor de „feudalism", Isamu a prezentat o nouă serie de sculpturi, surprinzătoare, ce arătau nu numai influența grădinilor Zen de piatră, ci şi a ornamentelor funerare Haniwa. Ne-a spus că japonezii fuseseră în acelaşi timp şocați şi fascinați. Era o zonă pe care ei nu îndrăzneau să o abordeze, deşi ar fi vrut.

Isamu vorbea repede, cu un entuziasm febril, de parcă nu ar fi avut destul timp să spună tot ce voia.

– E atâta bogăție acolo, ne-a explicat el, şi japonezii nu vor decât să imite acel tip de modernism care nu mai e la modă de ani de zile. Refuză să înțeleagă că propria lor tradiție este mult mai modernă decât orice se face în Vest. Zen este avangarda...

– Ah, Zen, a spus Jimmy Merrill, sunetul unei singure mâini care aplaudă...

– Buddha aceia din Kamakura nu sunt cele mai adorabile lucruri pe care le-ați văzut vreodată? a spus doamna Harrison. Cred cu adevărat că Unkei este un geniu, sper că l-am pronunțat corect. Îi cunoaşteți lucrările, domnule Noguchi?

– Bineînțeles, a spus Isamu un pic cam abrupt.

– Spațiul liber plin de sens, a spus Parker Tyler, care începuse să se simtă pe dinafară. Asta se vede în filmele japoneze, la Mizo Guchi ş.a.m.d.

– Şi la Naruse, am spus şi eu, dorind să fiu la înălţime, mai ales în *Trezirea primăverii.*

– Dar, a spus Tyler, un pic enervat, chiar şi mai mult în *Bărbatul cu coafura unei neveste.*

Eram înfrânt. Nu auzisem niciodată de filmul acesta. Aşa că am încuviinţat din cap şi m-am făcut că nu observ zâmbetul îngâmfat al lui Tyler. Cu toate acestea, Isamu nu era un *connoisseur*, ci un tânăr artist grăbit, care de abia aştepta să se întoarcă în Japonia. Erau atâtea de făcut acolo. Simţea nevoia să reinventeze tradiția japoneză pentru că, aşa cum spunea el, „o avea în sânge". Fusese şcolit, spunea el, la New York, Paris şi Roma, dar instinctele lui erau japoneze. Acolo îşi petrecuse copilăria, în anii '30, împreună cu mama lui americană. Tatăl lui japonez era un poet a cărui faimoasă odă pentru spiritul marțial japonez fusese interzisă după război. Mai târziu am aflat că Isamu şi mama lui fuseseră daţi afară din casă de către tatăl lui şi obligaţi să se întoarcă în Statele Unite aproape faliţi. În timpul războiului, Isamu se oferise voluntar în Arizona împreună cu alţi japonezo-americani, deşi, fiindcă mama lui era albă, nu era nevoie. A plecat repede, după ce, se pare, a sedus jumătate dintre femeile din tabără. Isamu nu prea vorbea despre perioada aceasta din viaţa lui. Foarte rar discuta despre altceva în afară de arta sa, despre care vorbea foarte mult.

– Poţi descoperi spiritul unui popor în pământ, în pietre, dacă ştii cum să îl scoţi la iveală. Asta e misiunea mea, să redescopăr acel spirit înainte ca japonezii să uite cine sunt.

Am fost impresionat de entuziasmul lui Isamu, puţin enervat de comportamentul lui şi, trebuie să mărturisesc, m-am simţit oarecum invidios. Ce minunat trebuie să fie, mă gândeam, să fii şi occidental, şi japonez în acelaşi timp, să combini inteligenţa ascuţită cu bunul-simţ natural al Orientului. El avea ce era mai bun din ambele lumi. Căpătase prin naştere tot ceea ce eu trebuia să obţin învăţând, dureros şi frustrant, câte puţin în fiecare zi. Japonezii au o expresie pentru arta de a stăpâni ceva dificil în aşa fel încât devine o a două natură, asemenea arcaşului Zen care loveşte ţinta şi legat la ochi: să înveţi cu trupul. Mi-aş dori să fi învăţat japoneza cu trupul.

16

Nu mai auzisem nimic de Yoshiko de când plecasem din Tokyo. Tipic pentru ea. Mă tem că ochii care nu se văd se uită. Nu-i dădusem prea multe șanse să ajungă în America. O singură actriță reușise asta de la sfârșitul războiului: Tanaka Kinuyo. Era o doamnă și se spunea că însuși generalul MacArthur intervenise pentru ea.

Așa că am fost mirat, ca să nu spun mai mult, când am citit într-o dimineață în *New York Times* despre sosirea la Los Angeles a nimeni alteia decât prietena mea Yoshiko. *Madame Butterfly sosește în oraș* era titlul. *Madame Butterfly* își schimbase de fapt numele un pic; acum era domnișoara Shirley Yamaguchi. Le spusese reporterilor că o admirase întotdeauna pe Shirley Temple. De asemenea, le spusese că venise în America „să învețe să sărute", moment în care fotograful de la *San Diego Union* i-a întins obrazul și a strigat:

– De ce nu începi de aici, iubire?

Fotografia lui Shirley sărutându-l pe fotograful care rânjea încântat a apărut în toată țara, chiar și în paginile auguste ale lui *New York Times.*

Cu toate acestea, nu am văzut-o pe Yoshiko (nu puteam să-i spun Shirley) vreme de câteva luni. Era plecată în turneu prin California și Hawaii dând concerte pentru fanii ei japonezi. Apoi am primit un bilețel în engleză pe care scria:

Dragă Sidney-san, nu ne-am văzut de mult. Vremea în California foarte însorită. Ajung la New York pe 5 iunie. Vino la Delmonico's la prânz pe 6.

Mulțumesc. Pe curând.

XX Shirley Y.

Din nou, ea mă invita pe mine. Oricum eu nu mi-aş fi permis să merg la Delmonico's. Am ajuns acolo primul. Când i-am spus chelnerului că masa era rezervată pe numele Yamaguchi, s-a uitat curios la mine, de parcă eram un impostor. Pe vremea aceea, numele japoneze nu erau aşa de des întâlnite la New York. Slavă Domnului că imediat şi-a făcut apariţia şi ea, ca o adevărată divă, într-o rochie chinezească roşie cu crizanteme argintii.

– Yoshiko! am strigat eu, bucuros să o văd în sfârşit după atâta vreme.

– Sid-san, acum mă cheamă Shirley, suntem în State, nu?

Era mai mult decât entuziasmată. Avea atât de multe să-mi spună. Oh, oamenii pe care îi întâlnise! Charlie şi Yul şi King! Habar n-aveam despre cine vorbea, aşa că i-am cerut să-mi povestească mai multe, evitând cu grijă să-i spun pe nume. Când am ajuns la friptură, aveam deja tabloul complet. Îi cunoscuse pe Charlie Chaplin, Yul Brynner, un actor, şi pe King Vidor, regizor, care era, se pare, o veche cunoştinţă de-a lui Kawamura. Se pare că Charlie adora cultura japoneză şi se arătase foarte interesat de părerile ei cu privire la pacea mondială.

– Şi Yul este aşa o dulceaţă, Sidney-san. Ştii că s-ar putea să jucăm împreună în *Eu şi regele*, pe Broadway! Voi fi o prinţesă din Siam şi Yul, regele Siamului. Lui Yul îi place la nebunie cum cânt. Îţi poţi imagina, Shirley Yamaguchi într-un muzical la Broadway! Şi după Broadway vreau să joc într-un film la Hollywood.

Oh, cât de mult îi plăcea în „State". Cu deschiderea şi stilul lor direct.

– Sid, a scâncit ea, cred că mă simt ca acasă în ţara asta. Ştii, îmi aduce aminte de China.

Mă bucuram pentru ea, desigur, dar eram şi curios să ştiu cum reuşise să ajungă în America, având în vedere restricţiile ei de a călători. La urma urmei, Japonia era încă o ţară ocupată.

– Îl mai ţii minte pe colonelul Gunn?

Da, într-un mod foarte neplăcut.

– Ei bine, el a aranjat totul pentru mine. E un tip de treabă, pe bune. Are grijă ca familia mea să primească mâncare de la PX.

Nu voiam să ştiu ce preţ pusese el pe asta şi nici Yoshiko nu s-a oferit să-mi spună, lucru de înţeles, de altfel.

În schimb, mi i-a tot lăudat pe Charlie şi pe Yul. Charlie iubea Japonia. Se întâlniseră acasă la Richard Neutra, arhitectul, şi Charlie îi distrase pe oaspeţi cu interpretarea unui dans popular japonez. Ea cântase cântece populare japoneze. Era bucuroasă că nimeni nu-i mai ceruse să cânte acel nenorocit de *Nopţi chineze*. Refuzase să îl cânte chiar şi pentru fanii ei japonezi din L.A. şi Honolulu, indiferent de câte ori i-o ceruseră. De aceea ar fi fost extraordinar să joace *Eu şi regele*. Ar fi fost un nou început, ar fi renăscut, ar fi fost lansarea lui Shirley Yamaguchi pe o scenă mondială.

– Yul este pe jumătate asiatic, ştii, a spus ea, în timp ce farfuria ei cu friptura doar pe jumătate mâncată era luată cu eficienţă de către chelner. Prima dată când ne-am întâlnit am avut senzaţia că ne ştim dintotdeauna. Ca şi mine, este un cetăţean al lumii, un vestic cu suflet asiatic. Ştii că numele lui real este Khan şi a fost crescut în Harbin. Tatăl lui era mongol şi mama lui o ţigancă romancă. M-a invitat la masă la restaurantul rusesc Charocha's. Mi-a stârnit atât de multe amintiri despre acasă, despre Masha, care mi-a salvat viaţa, despre filmul *Fantoma*, pe care l-am făcut la Harbin, despre Dimitri şi Opera din Harbin.

Aici s-a oprit ştergându-şi o lacrimă cu degetul mic, nu a durat însă decât o clipă şi cuvintele au început să-i vină din nou.

– Apoi Yul m-a dus în casa lui din Santa Monica şi mi-a cântat la chitară cântece ruseşti. Mă înţelege ca nimeni altcineva...

Şi apoi ce s-a întâmplat? Ea a chicotit şi m-a lovit peste braţ.

– Sid-san, eşti un neobrăzat.

– Oh, dragă, am spus eu.

– Dar, s-a grăbit ea, mă tem că nu poţi să te întâlneşti cu el. E foarte gelos, să ştii.

– Dar... am început eu.

N-a aşteptat să termin.

– Ştiu, a spus ea, chiar dacă tu nu eşti genul acela de bărbat, ştiu că nu te interesez ca femeie, dar...

Nu era ce voiam eu să spun, dar am decis să o las aşa.

17

Am vorbit de câteva ori la telefon, dar următoarea dată când am văzut-o pe Yoshiko a fost la televizor. Primise o invitație la *The Ed Sullivan Show*. Venise la momentul potrivit, pentru că audițiile pentru *Eu și regele* nu fuseseră un succes. Poate că Yul se plictisise de ea, dar rolul acela de prințesă din Siam pe care și-l dorise atât de mult nu se materializase. Se hotărâse să-și îmbunătățească engleza și angajase un profesor care să-i corecteze pronunția, *l*-urile și *r*-urile și toate celelalte. *The Ed Sullivan Show*, în schimb, îi putea lansa cariera în America. Era extrem de entuziasmată.

– Știi, mi-a spus ea, că o să mă vadă toată America?

Am văzut emisiunea în apartamentul din Upper East Side al domnului și doamnei Owada, prieteni de-ai lui Brad Martin. Judecând după colecția sa de artă (ce includea o pictură Hokusai pe pergament și niște sculpturi în piatră de *kenibuki*), Owada-san era un bărbat foarte bogat. Scria eseuri despre literatură și politică într-o revistă japoneză prestigioasă și se mândrea că este, așa cum spunea el, „foarte progresist". Și soții Owada ținuseră legătura cu Yoshiko prin Kawamura, care părea să cunoască pe toată lumea.

Isamu era la petrecere, la fel de pasionat ca întotdeauna. Era și Brad, care era în relații reci cu mine de când nu am mai vrut să continui legătura noastră fizică. Am observat că abonamentul meu la *Connoisseur* încetase brusc. Brad fusese prost dispus de la început și făcea comentarii sarcastice de când începuse programul. Primul invitat era un bărbat cu un ferăstrău cântător. Apoi a apărut Joe di Maggio într-un costum în pătrățele, țipător.

– Dumnezeule! a exclamat Brad, uitați-vă la nasul lui!

A continuat să vorbească pe toată durata interviului cu di Maggio, ceea ce nu ne-a deranjat prea mult, pentru că nici unul dintre noi nu era interesat de baseball, cu excepția domnului Owada, dar el era prea politicos ca să se plângă.

Am știut de îndată ce orchestra din studio a început să cânte uvertura din *Madame Butterfly* că venise momentul lui Yoshiko. Sullivan a anunțat:

– Venită tocmai din Tokyo, Japonia, țara muntelui Fujiyama și a gheișelor, doamnelor și domnilor, descendenta unui lung șir de Cho Cho San, buna mea prietenă, frumoasa, talentata, misterioasa Shirley Yamaguchi!

Și iat-o, buna *mea* prietenă, într-un chimonou galben, de culoarea lămâii, strâns cu un *obi* cărămiziu, zâmbind către cameră și înclinându-se în fața lui Sullivan, care s-a închinat și el foarte elaborat, după care Yoshiko s-a mai înclinat o dată, mai adânc de data asta, la care Sullivan a răspuns căzând în genunchi, ceea ce a stârnit râsete puternice din partea publicului din studio.

– Oh, Doamne! a spus Brad. Uitați-vă la chimonoul acela, n-am mai văzut așa ceva de când am fost în Atami, arată ca o femeie ușoară.

– Se bea mult ceai în Japonia, a spus Sullivan.

Yoshiko a râs și a spus că într-adevăr așa e.

– Dar nu beau ceaiul cum îl bem noi, nu-i așa?

– Nu, Ed-san.

– Japonezii sunt oameni foarte, foarte politicoși, a spus Sullivan stâlcind cuvintele.

Yoshiko a râs. Brad a scos un geamăt. Soții Owada au privit inexpresiv.

– Domnișoara Yamaguchi-san ne va arăta cum bea poporul ei ceaiul ritual.

– Da, așa voi face, Ed-san, a spus Yoshiko și au apărut diversele ustensile necesare unei ceremonii tradiționale a ceaiului.

S-a așezat în genunchi și a amestecat fiertura verde amară cu un băț de bambus, explicându-le lui Sullivan și lui Joe di Maggio, care rânjea, ce făcea exact. Când ceaiul a fost gata, i-a oferit bolul lui di Maggio, care l-a adulmecat suspicios, continuând să

rânjească, şi i l-a dat mai departe lui Sullivan, care a întors vasul, s-a înclinat spre Yoshiko, a luat o înghiţitură, apoi şi-a dres glasul ca şi cum ar fi înghiţit otravă, s-a mai înclinat o dată în faţa lui Yoshiko şi i-a mulţumit pentru ceaşca delicioasă de ceai.

– Isuse, a spus Brad.

– Ei bine, la ce te poţi aştepta? a spus doamna Owada.

Singurul care nu a spus nimic a fost Isamu. Se uita ţintă la ecranul televizorului cu intensitatea unui artist care contempla o pânză goală sau o bucată de piatră neatinsă.

Orchestra a început un alt cântec, mai vesel, cu înflorituri chinezeşti ciudate. Am auzit un gong. Shirley s-a dus la microfon şi Sullivan a anunţat că urma să ne cânte un cântec intitulat *Cha Cha Cho Cho San*. Mişcându-se uşor în ritm, zâmbind, zâmbind încontinuu, Shirley a cântat cântecul care spunea cam aşa:

Sunt Cho Cho San, Cho Cho San,
Un fluturaş din Japonia,
O să cânt şi o să dansez şi o să cha cha cha cha,
O să vă fac pe plac cum pot eu.

Când s-a terminat, nu ştiam nici unul ce să spunem. Brad şi-a dat ochii peste cap. Soţii Owada s-au abţinut să comenteze. Eu eram pe punctul de a-l acuza pe Ed Sullivan că fusese mitocan. Până la urmă, Isamu a fost cel care a spart liniştea aceea stânjenitoare.

– Este extraordinară, a spus el, absolut remarcabilă, trebuie să o cunosc, este esenţial să o întâlnesc...

– Bineînţeles, a strigat doamna Owada în timp ce chema servitoarea să ne aducă nişte gustări japoneze. Privitul la televizor ne făcuse tuturor foame.

18

Trecuse un an la Columbia. Acum puteam purta o conversație în japoneză aproape fără greșeală, deși cititul era la nivel de începător. Problema era parțial manualul nostru, care era oarecum specializat pentru că fusese făcut pentru ofițerii de la contrainformații în timpul războiului. Și acum știu cum se spune mortieră în japoneză sau care e echivalentul unui sergent-major în armata din Kwantung. Propozițiile tipice din manual, cum ar fi „Tata a fost trimis la Manchukuo să se înroleze locotenent în armata din Kwantung", nu mai aveau mistere pentru mine, dar nu prea îmi erau de folos. Totuși, era un început. Problema care mă deranja mai tare era că nu aveam cu cine să vorbesc până la întoarcerea în Japonia, lucru pe care intenționam să-l fac cât de curând posibil.

Cititul cărților pe care îmi doream să le citesc era încă o provocare, ca să nu spun că era un demers frustrant. Am încercat să descifrez niște povestiri de Kawabata și am înțeles destul ca să-mi dau seama ce se întâmplă. Dar era ca atunci când te uiți la un film într-o limbă necunoscută, lucru cu care eram obișnuit, desigur, și faptul că urmărești povestea deducând din context are micile ei satisfacții. Chiar și cele mai banale propoziții (nu că ar exista așa ceva la Kawabata) conțineau un mare grad de mister pentru mine.

Mi-am încercat noile cunoștințe lingvistice cu soții Owada, care erau destul de drăguți încât să laude orice efort de parcă aș fi vorbit cu o elocvență extraordinară, dar jargonul meu militar, combinat cu vorbirea arhaică a profesorului meu, îi făcea pe acești buni socialiști să nu se poată abține să râdă. Mă simțeam

ca o focă antrenată doar pe jumătate, care făcea giumbuşlucuri pentru a primi câte un peşte de la publicul recunoscător. Adeseori mă transformam într-un cabotin, ridicând botul ca să mai prind un peşte, apoi altul.

Soţii Owada erau într-adevăr foarte bogaţi (bunicul lui inventase un fel de război de ţesut pentru mătase; ea era dintr-o familie de producători de sos de soia) şi îşi foloseau banii cu generozitate. Oaspeţii de la petrecerile lor intrau în nişte categorii foarte clare: esteţii îndrăgostiţi de cultura japoneză, activiştii pentru cauze „progresiste" şi artiştii, unii dintre ei „progresişti", dar toţi la modă. Eu aveam categoria mea proprie: eram un nimeni amuzant. Doamna Owada găsea că sunt distractiv şi avea destulă încredere în mine ca să mă trateze pe de-o parte ca pe un fiu, pe de alta ca pe un preot, rol pe care îl îndeplineam adesea pentru prietenele mele. Multe dintre problemele mărunte ale vieţii conjugale ajungeau la urechile mele înţelegătoare: infidelităţile lui, dorinţele ei neîndeplinite, dezinteresul lui pentru „ideile" ei şi dispreţul ei pentru ipocriziile lui politice. Simţeam că îl cunosc pe domnul Owada mai intim decât îşi dădea el seama. Îmi dădea un sentiment de putere, puterea minoră a unui spion, de care, trebuie să mărturisesc cu ruşine, mă bucuram. Pentru că nu aveam nici bani, nici faimă, informaţiile erau singurul meu capital.

Eram acolo, la soţii Owada, în acea seară memorabilă în care Yoshiko l-a întâlnit pe Isamu pentru prima dată. Eram deja strânşi mai mulţi acolo, discutând despre cât de îngrozitor era senatorul McCarthy, pentru că acesta era un subiect obişnuit de discuţie la întâlnirile progresiste din acea vreme.

– Modul în care îl hăituieşte pe bietul Charlie Chaplin, spune doamna Owada. Nu ştiu cum mai putem trăi în ţara asta.

Isamu a spus că el nu se mai simţea american şi că de-abia aştepta să se întoarcă în Japonia.

– În noua Japonie, a spus el, chiar şi comuniştii sunt liberi să se exprime aşa cum vor. N-am crezut că voi spune asta vreodată, dar sunt mândru că sunt japonez. Este atâta speranţă acolo, şi oamenii sunt dornici să înveţe.

– Aşa este, a spus Brad şi a ridicat paharul de şampanie să toasteze pentru „noua Japonie".

– Şi pentru dragul de Charlie Chaplin, a exclamat doamna Owada.

– Pentru Charlie, am spus cu toţii.

În acel moment, Yoshiko a intrat în cameră, mai frumoasă ca niciodată, într-un chimonou lila cu un cordon albastru-închis.

– Charlie Chaplin? a spus ea. Oh, îl iubesc pe Charlie. Nu există persoană mai dedicată păcii decât Charlie. Iubeşte Japonia. Ştiţi, mereu vorbeşte despre vizita lui în Japonia înainte de război. Spune că Hotelul Nara are cele mai bune băi din lume. Charlie este foarte exigent în privinţa băilor. Unul dintre oamenii lui verifică întotdeauna băile, chiar şi în casele particulare, înainte ca el să pună piciorul în vreuna.

Isamu o privea pe Yoshiko cu intensitate, sorbindu-i prezenţa cu ochii lui căprui, mari şi flămânzi. Când doamna Owada le-a făcut cunoştinţă, era evident că Yoshiko habar n-avea cine era Isamu. Informată că era artist, l-a întrebat în felul ei inocent:

– Deci eşti foarte faimos?

Prin urmare, Madame Owada i-a arătat revistele japoneze cu poze ale lucrărilor lui. Aceasta a părut s-o impresioneze pe Yoshiko, aşa că l-a întrebat ce vârstă are.

– Ce importanţă are? a întrebat Isamu, care ştia mult mai multe despre ea. I-a luat mâna mică şi albă într-ale lui. Eşti de-a noastră, nu? a spus el. Copiii oropsiţi ai istoriei, eu aici şi tu în China. Venim din locuri diferite, dar aparţinem unui singur loc, singurul care contează, patria noastră adevărată, ţara artei.

Am privit fascinat cum se aprindea o scânteie ce promitea să ardă mai puternic decât o banală seducţie. Vedeam cum natura îşi urmează cursul: ochii ei s-au mărit, gura lui s-a lăsat în jos.

– Ai fost exploatată, nu-i aşa, a spus el, de către militarişti.

Ea a oftat.

– Da, am fost.

– Cred c-a fost foarte greu pentru tine.

– Da, da, a fost, a şoptit ea, în timp ce lacrimile îi lăsau dâre pe obrajii pudraţi.

19

Isamu și Yoshiko s-au căsătorit la Tokyo într-o zi rece de decembrie în 1951, la trei luni după ce Japonia și Statele Unite au semnat tratatul de pace la San Francisco și ocupația s-a terminat oficial. Eu reușisem să mă întorc la Tokyo în primăvara acelui an, ca să fac cronică de film pentru *Japan Evening Post*. Nu eram prea bine plătit, dar îmi convenea. Totul fusese aranjat de bunul meu prieten Carl, care îl cunoștea pe editor, un fumător de pipă bâlbâit, pe nume Cecil Shiratori. Copilăria britanică a lui Cecil, de care era obositor de mândru, se vedea încă în predilecția lui pentru tweed și în izvorul nesecat de glume fumate despre figuri literare demult apuse, ale căror aventuri prin cluburile londoneze îl fascinau teribil. Spuneai ceva de Max Beerbohm și imediat îi apărea o expresie jucăușă pe fața îngustă:

– Știi ce spunea B-B-B-Beerbohm despre c-c-cheful de mișcare?

– Nu.

– S-s-spunea: te întinzi și îți trece c-c-cheful. Ha, ha, hmmm.

Dar să ascult povești despre Max Beerbohm era un preț mic de plătit pentru posibilitatea de a mă întoarce în iubita mea Japonie.

Chiar și după o absență de un an și ceva, de-abia mai puteam recunoaște anumite părți din Tokyo. Ginza, mai ales. Ruinele fuseseră înlocuite de clădiri noi-nouțe. Oamenii erau mai bine îmbrăcați și mergeau prin oraș mai puțin resemnați, mai vioi. Piața neagră nu mai era singurul loc unde puteai găsi de mâncare și alte lucruri necesare. Acum, magazinele aveau lucruri pe care puteai să le cumperi la prețuri rezonabile. Bătăușii tineri încă se mai plimbau prin Shibuya și Shinjuku, dar costumele din piele

de şarpe fuseseră înlocuite de cămăşile havaiene la modă în anii '40. Şi mai ales simţeam o schimbare în felul în care se purtau japonezii cu străinii, mai ales cu americanii. Fiind prea politicoşi şi fără îndoială prea speriaţi încă pentru a fi ostili în mod deschis, îşi pierduseră vechea deferenţă. Nu mai auzeai „Japonia nu-i bună de nimic", dar auzeai „SUA nu-i bună de nimic". Mai puţin *Tokyo Boogie-Woogie* şi mai mult *Lacrimi pentru Nagasaki* (marele hit din 1951).

Faptul că eram în stare să citesc reclamele mă încânta şi mă dezamăgea în acelaşi timp – mă încânta pentru că nu mai erau un mister pentru mine şi mă dezamăgea din acelaşi motiv. Acele frumoase caligrafii din neon şi vopsea îşi pierduseră tot aerul exotic când mi-am dat seama că nu erau altceva decât o marcă de bere sau de tonic de păr.

Îmi exersam japoneza cu oricine voia să mă asculte, câteodată în stilul acela de focă pe jumătate antrenată, cerşind complimente sau râsete, dar mai ales pentru că nu puteam comunica altfel. Unii japonezi se făceau că nu înţeleg, prejudecata că nici un străin nu putea vorbi japoneza făcându-i surzi şi muţi. Aşa că şi cea mai clară şi mai simplă propoziţie – „Şofer, du-mă la Ginza, te rog" – primea drept răspuns o privire inexpresivă de parcă aş fi vorbit în swahili. Cea mai des întâlnită reacţie era o uimire teatrală. Adesea mă simţeam ca un magician care tocmai îşi zăpăcise publicul cu un truc extraordinar de bun, ceea ce presupun că era doar o variaţiune a focii dresate.

Acum înţelegeam filmele japoneze mult mai bine ca înainte, deşi în nici un caz perfect. Încă îmi petreceam multe ore în cinematografe, deducând ce se întâmpla pe ecran, în timp ce mă bucuram de mirosul meu favorit de transpiraţie cu miros de orez şi pomadă. După aceea mă plimbam prin Parcul Ueno, unde muncitorii care pierdeau vremea pe lângă lac erau o continuă tentaţie. Câteodată, conversaţiile mele cu posibilii clienţi se terminau acolo, erau numai nişte conversaţii plăcute, ceea ce era foarte bine, pentru că vocabularul meu se îmbogăţea mereu în urma unor astfel de întâlniri, înlocuindu-mi repertoriul de termeni militari şi limbajul de Curte cu un grai diferit şi mai lumesc. Şi uneori se terminau cu nişte întâlniri mai intime, unde

plăteam tribut în tăcere. Anonim, în genunchi, în extaz; nu există un sentiment al extazului mai mare sau chiar al libertății.

Nunta a fost, cum spuneam, în decembrie, pe 28, ca să fiu mai exact. L-am însoțit pe Isamu la Aeroportul Internațional Haneda pentru sosirea miresei. Isamu n-o mai văzuse pe Yoshiko de câteva luni și era agitat ca un mânz. Yoshiko fusese ocupată cu primul ei film american, jucând rolul soției unui soldat american care se întoarce acasă în California din Orientul Îndepărtat. Filmările aveau loc la Los Angeles. Știrea despre rolul ei într-un film de la Hollywood fusese pe prima pagină în Japonia. Așa că primirea ei la Haneda a fost la fel de spectaculoasă ca și cea a lui Charlie Chaplin: reporteri de la principalele ziare și reviste erau acolo și creaseră o asemenea agitație, încât Isamu și cu mine nu ne-am putut apropia de locul unde urma să iasă după vamă. Prin megafoanele aeroportului se anunța cât mai are până la aeroport: treizeci de minute, cincisprezece minute, zece minute: „A aterizat! Shirley Yamaguchi a revenit pe pământul ei natal tocmai din Hollywood, SUA!"

Faptul că Haneda era de fapt foarte departe de pământul ei natal era un detaliu minor care n-a deranjat pe nimeni, cu atât mai puțin pe Yoshiko, care a apărut în sfârșit într-o explozie de blițuri. Era așa o nebunie, că nici n-o vedeam. Ziariștii se călcau în picioare ca s-o poată vedea, strigându-și întrebările în direcția ei. O platformă de lemn decorată cu flori fusese pregătită pentru conferința de presă. Yoshiko, arătând ca o adevărată divă hollywoodiană cu ochelarii mari de soare, mănuși albe și o rochie înflorată, s-a dus la microfon, a făcut cu mâna mulțimii și a spus în engleză:

– Bună, băieți, nu ne-am mai văzut demult!

Altă nebunie. Și mai multe întrebări: Ce-a mâncat în State? S-a obișnuit cu băile americane? Casele erau foarte mari? Pe cine a întâlnit la Hollywood? Ce părere aveau americanii despre Japonia?

Isamu a încercat să treacă prin mulțime. Reporterii s-au opus violent, crezând că este un ziarist tupeist ce vrea să se bage în față. Cu toate acestea, un critic de la *Mainichi*, lungindu-și gâtul să vadă ce se întâmplă, l-a recunoscut pe Isamu și l-a strigat

pe nume. Isamu a fost deodată împins în față de o mulțime de brațe, în timp ce oamenii strigau că vor o fotografie. Văzându-l pe Isamu, Yoshiko a strigat:

– Hei, Isamu-san! Vino-ncoace!

– Sărutați-vă! Sărutați-vă! au strigat reporterii în timp ce Yoshiko își ajuta mirele, imagine întruchipată a nefericirii, să se urce pe podium.

– Sărutați-vă, sărutați-vă! striga mulțimea.

Cu tot disconfortul evident al lui Isamu, s-au sărutat. Când el a încercat să se desprindă de ea, Yoshiko l-a tras înapoi spre obrazul ei, oferindu-le reporterilor încă o șansă de a le imortaliza fericirea pentru ediția de dimineață a ziarelor.

După asta n-am mai văzut fericitul cuplu până în ziua nunții. Au fost instalați în apartamentul nupțial de la Hotelul Imperial, sau poate ar trebui să spun că au fost asediați de fotografi ce așteptau afară zi și noapte. Draperiile de la camera lor au rămas trase trei zile.

Mi-am amintit de perioada aceasta mulți ani mai târziu, când am întâlnit un artizan care cunoscuse tânărul cuplu pe vremea când Isamu desena lampioane în stil japonez pentru prefectura din Gifu. Artizanul îl lua pe Isamu dimineața de la un templu budist unde fusese cazat împreună cu Yoshiko.

– Am învățat ce înseamnă puterea dragostei, mi-a spus artizanul, destul de solemn.

L-am întrebat ce voia să spună cu asta.

– În Japonia, mi-a explicat, bărbații și femeile nu-și manifestă deschis atracția sexuală. Dar Noguchi-sei și Yamaguchi-san nu se mai săturau unul de altul. Dispăreau cu orele în templu. Chiar și în public se atingeau și se sărutau și se mângâiau ca niște pisoi. Americanii sunt mai cinstiți și mai deschiși, știi. Asta e bine. Noi, japonezii, ar trebui să învățăm de la ei.

Isamu și Yoshiko au întârziat și la recepția dată după nuntă. S-a ținut la Manyoen, o veche reședință aristocrată care reușise să scape întreagă după război. Grădina, datând din 1700, este una dintre cele mai cunoscute din Japonia. Creată cu intenția de a reproduce în miniatură peisajul imaginar dintr-un poem din

Cartea cântecelor[1], avea munți în miniatură și lacuri în miniatură și copaci în miniatură, temple și altare miniaturale, o casă mică de ceai pentru a contempla priveliștea poetică, înfrumusețată, când era sezonul, de flori de cireș și azalee. Pentru că era iarnă, copacii erau protejați de umbrele de bambus. Nu mai văzusem până atunci copaci cu umbrele.

Înainte de banchet, mirele și mireasa s-au așezat în fața unui paravan aurit, Isamu îmbrăcat cu un chimonou gri și niște pantaloni negri cam ciudați, și Yoshiko într-un chimonou alb cu un cordon gros auriu. Erau ca două sculpturi frumoase, stând absolut nemișcați, îmbinând pragmatismul occidental cu frumusețea orientală, la modul propriu, pentru că Isamu desenase el însuși hainele și chiar o fardase pe mireasă. *Hakama* lui Isamu erau un fel de versiune occidentală a fustelor purtate de curtenii din teatrul Kabuki. Chimonoul lui Yoshiko era ca o rochie de seară occidentală, cu nasturi și butoniere. Și machiajul ei era foarte neobișnuit; Isamu a spus că se inspirase din *Povestea lui Genji*. Arăta ca o splendidă păpușă japoneză, cu fața pictată în alb, buze roșii strălucitoare ca niște petale de trandafiri și sprâncenele pictate în sus pe frunte ca doi fluturi gemeni, în stilul doamnelor de la Curte din secolul X.

În afară de mine nu mai erau alți străini la nuntă, în nici un caz Murphy sau colonelul Gunn. Dar am văzut mai mulți admiratori japonezi ai lui Yoshiko. Ikebe era acolo, și Hotta, care arăta emaciat ca un sfânt martir, și Mifune, splendid în chimonoul lui închis la culoare cu însemnele albe ale familiei. Kurosawa, care nu se omora după pălăvrăgeală, se înclina politicos de fiecare dată când cineva i se adresa. Tatăl lui Yoshiko lipsea. Așa încât Kawamura, suav în *hakama* lui, a dat mireasa *in loco parentis*[2], ținând un discurs elaborat despre iubirea lor pentru China și devotamentul de-o viață al lui Yoshiko pentru pace. Hotta a vorbit și el despre China în discursul lui și și-a exprimat bucuria că pacea și dreptatea au ajuns în sfârșit în „noua China, sub conducerea președintelui Mao, cel mai mare asiatic al secolului XX".

1. *Shi Jing*, prima antologie de poezie chineză, cca 1000 î.Cr.
2. În locul unui părinte (lat.).

După discursuri, Isamu a trecut de la o masă la alta, ca o pasăre mare, cu mânecile lungi şi pantalonii negri fluturând în spatele lui, mi-a vorbit în ceea ce părea o japoneză oficială cu un puternic accent american şi eu i-am răspuns cum m-am priceput mai bine. Kawamura, care ne-a auzit, a chicotit şi a spus:

– Amândoi vorbiţi o japoneză perfectă.

– Mai bine decât noi, japonezii, a spus un venerabil pictor, Umehara Ryuzaburo.

Atunci, Mifune, cu obişnuitul lui râs lătrat care exprimă mai degrabă bunăvoinţă decât veselie, a adăugat:

– Suntem internaţionali acum, asta e bine. Asta e foarte bine.

A fost un singur moment care a ameninţat să strice atmosfera festivă, când am ieşit din sala mare, numită Pavilionul căprioarei care plânge, şi am fost întâmpinaţi de un grup de fotografi ce-i rugau pe Yoshiko, care zâmbea, şi pe Isamu, care era supărat, să se uite ba încoace, ba încolo, când un bărbat într-un costum bine croit, dar uzat s-a repezit brusc către Yoshiko. S-a întâmplat foarte repede, aşa că nu am reuşit să-i văd prea bine faţa. Dar îmi amintesc privirea lui sălbatică precum a unui animal hăituit. Faţa lui Yoshiko nu mi-o amintesc mai clar – era imaginea întruchipată a uluirii.

– Sato-san! a strigat ea înainte să se întoarcă.

El n-a mai putut decât să strige:

– Yoshiko-Chan, trebuie să vorbesc cu tine!

A fost repede luat de acolo de cineva din personalul de la Manyoen care l-a certat de parcă era un câine rău.

Am întrebat-o după aceea pe Yoshiko cine era domnul acela. O clipă am crezut că era tatăl ei. Mi-a spus că asta fusese demult. Ce fusese? Nu mi-a răspuns mult timp, apoi mi-a spus că-l cunoscuse în Manciuria în timpul războiului, dar asta fusese demult. Nu voia să vorbească despre asta acum, poate altă dată. Pentru că era evident supărată, nu am insistat. Nu s-a scos o vorbă despre incident în ziarele de a doua zi, care nu scăpaseră nici un detaliu, inclusiv lista completă a invitaţilor. M-am minunat încă o dată de felul în care japonezii ignoră ceea ce nu vor să vadă. Mi-a rămas multă vreme în minte expresia disperată de pe faţa bărbatului. Parcă era persecutat de cineva sau de ceva. Extraordinar a

fost că, data următoare când am întrebat-o pe Yoshiko despre el, a pretins că nu-şi aminteşte nimic. Chiar a glumit:

– Poate că ai văzut o stafie, Sid-san!

Părerea japonezilor despre nuntă a fost foarte bine rezumată de titlul din paginile de cancan ale *Asahi Shimbun*: *Artist avangardist american se căsătoreşte cu o vedetă de film japoneză într-o frumoasă ceremonie abstractă*. Nu eram prea sigur ce voiau să spună cu „abstractă“. Am vrut să o întreb pe Yoshiko mai târziu.

20

Casa din Kamakura era aproape perfectă – întruchiparea frumuseţii rustice tradiţionale, ca o scenă dintr-un pergament din perioada Edo, o pictură modernă în stil japonez a „vechii Japonii" sau un decor dintr-un film istoric. Clădirea principală, cuibărită între lanuri de orez verzi ca smaraldul şi dealurile purpurii din Kamakura, îi aparţinea unui distins pictor în stil japonez (spre deosebire de cei în stil occidental, care, de obicei, alegeau acel subimpresionism îngrozitor combinat cu o deschidere academică) pe nume Nambetsu Ogata. Era atât de cunoscut, încât oamenii nu-i mai foloseau numele de familie şi îi spuneau doar Nambetsu. Tablourile lui cu păsări şi peşti în cerneală neagră sau culori minerale, pe hârtie japoneză, erau foarte preţuite de colecţionarii bogaţi. Mic de statură, cu păr lung cărunt şi o barbă subţire, Nambetsu avea o înfăţişare inofensivă, ca un bătrân înţelept chinez, dar avea reputaţia de a fi destul de dificil. Banii în sine nu-l impresionau. Odată dăduse afară din casă un ministru pentru că spusese despre un tablou că este „drăguţ". Un tablou pe care politicianul intenţiona să-l cumpere pentru o sumă foarte mare. Bărbatul era, după cum spusese Nambetsu, „prea vulgar ca să aibă un tablou de-al meu".

Dar chiar mai mult decât pentru tablourile lui, Nambetsu era cunoscut în Japonia pentru ceea ce astăzi oamenii numesc „stil de viaţă", care era pe de-a-ntregul tradiţional. Ferma din secolul al XVIII-lea, cu acoperişul de ţiglă, era adesea prezentată în reviste. Desfăcută înainte de război, într-un sat izolat din Honshu, casa fusese reconstruită cu grijă de către dulgheri, în Kamakura. Nu folosiseră nici măcar un cui; fiecare bucată de

lemn, uşă glisantă, perete sau gard de bambus, fiecare grindă, ancoraj, traversă şi pană fuseseră unite într-un puzzle gigant de cedru, chiparos, mortar şi tek. Cada, făcută din fier masiv, era încălzită pe dedesubt de un foc de lemne. Chiar şi toaleta, făcută din lemn de camfor îmbinat cu bucăţi de cedru parfumat, era o poezie. Statul pe vine în semiîntuneric, în sunetul insectelor şi al ploii ce cădea uşor de pe streşini, merita drumul. Nambetsu nu numai că folosea doar vase tradiţionale – unele dintre ele antichităţi valoroase, altele făcute în propriul lui cuptor pe care i-l construiseră olarii Bizen din Kyushu –, dar îşi făcea singur şi hârtia în stil Tosa. Hârtia lui Tosa Tengujoshi, „aripi de muscă", era deosebit de fină. Era şi un bucătar excelent. În bucătăria lui tradiţională de ţară, două vane mari de lemn, una cu apă de mare şi cealaltă cu apă dulce, erau umplute cu peşti vii pe care îi pescuia cu o plasă ca să îi pregătească la cină împreună cu legume proaspăt culese şi murături făcute în casă. Când Nambetsu curăţa un peşte, era ca un artist, tăindu-l şi scoţând solzii cu cuţitul lui preferat, făcut de un producător vestit din Kyoto, a cărui familie făcea cuţite încă de la începutul secolului al XVI-lea.

Bineînţeles că Nambetsu nu purta niciodată haine occidentale. Când muncea, purta salopeta indigo de bumbac tradiţională a artizanilor. În rarele ocazii în care ieşea din casă, purta doar chimonouri din cel mai fin bumbac sau mătase, toate ţesute la Kyoto. Singurele concesii pe care era dispus să le facă vieţii moderne erau electricitatea – deşi spunea adesea că frumuseţea lacului şi a ceramicii japoneze nu putea fi apreciată decât la lumina lumânării – şi o plăcere excentrică pentru Pepsi-Cola – nu Coca-Cola, Doamne fereşte, ci întotdeauna Pepsi, care trebuia să-i fie servit la temperatura potrivită de îndată ce ieşea din cada lui de fier încinsă. Dacă era cu câteva grade mai caldă sau mai rece, se înfuria cumplit. Urla la biata Tomoko, menajera, şi arunca paharul nedorit pe podeaua de lemn. Odată chiar a lovit-o peste faţă atât de puternic, încât femeia a avut nevoie de copci pe care, plin de remuşcări, i le-a pus chiar el, fără anestezic, evident („o invenţie stupidă"). Trebuie să o fi durut înfiorător. N-a scos un sunet.

Vă spun toate acestea pentru că vechiul depozit de orez, aflat vizavi de clădirea principală, a fost locul în care Isamu şi

Yoshiko şi-au început viaţa conjugală (şi şi-au şi sfârşit-o, dar o să ajungem la asta mai încolo). Mult mai mică decât clădirea principală, deşi la fel de veche, era şi ea un loc rustic de o extraordinară frumuseţe tradiţională. Ei îi spuneau „cuibuşorul de nebunii". Ca să ajungi la ea, treceai printr-o poartă din perioada Edo cu o placă pe care scria cu caligrafia lui Nambetsu: *Ţara viselor*. Puteai să mergi cu maşina doar până la poartă. De acolo trebuia să mergi pe jos pe o potecă îngustă prin lanuri de orez, să urci nişte trepte abrupte câteva sute de metri, trecând pe lângă un altar vechi, nefolosit, păzit de nişte vulpi de piatră acoperite de muşchi gros, catifelat, apoi să urci un deal, încă vreo câteva sute de metri, şi în sfârşit, de-abia respirând, mai ales într-o zi de vară umedă, ajungeai la cuibuşorul de nebunii. În spate se vedea ferma lui Nambetsu şi în spatele casei acestuia era un deal mic, cu un vârf care semăna cu muntele Fuji. Era Taishan, sau mai degrabă o copie a muntelui sacru chinez, construit de Nambetsu în grădina sa.

Nambetsu îl plăcea pe Isamu într-un fel care nu-i era caracteristic bătrânului mizantrop. Isamu era, cred, singura persoană care nu avusese parte de vreuna dintre crizele lui de furie. Se întâlniseră prima dată când Isamu îşi prezentase ultimele sculpturi, inspirate de figurinele din secolul al VI-lea. Prezenţa lui Nambetsu la o galerie din Tokyo era un eveniment atât de însemnat, că se scrisese despre asta în presa naţională. Nambetsu nu se deranja niciodată să vadă expoziţia cuiva, indiferent de cât de faimos era acesta, dar fusese prieten cu tatăl lui Isamu înainte de război sau poate că pur şi simplu fusese curios să vadă cum interpretează acest american stilul Haniwa. Oricare ar fi fost motivul, era acolo, în chimonoul său albastru-închis, studiind cu atenţie sculpturile prin ochelarii lui *à la* Harold Lloyd în timp ce ceilalţi îl priveau cu un deosebit respect ca să vadă ce o să spună. Singurul lui comentariu a fost *kekko*, bine. A fost de-ajuns. Isamu s-a lansat. Şi i-a oferit un loc în care să stea cât voia Isamu.

Isamu şi Yoshiko se instalaseră în noua lor viaţă când m-am dus să-i văd. Vremea era minunată, o zi de primăvară, când păsările cântă cu toată inima şi florile de cireş plutesc din copaci ca nişte fulgi de zăpadă roz. Uriaşul Buick decapotabil, lila, al lui

Isamu – singura concesie făcută de el vieţii americane, o versiune mai grandioasă a slăbiciunii lui Nambetsu pentru Pepsi – se afla la poartă de parcă ar fi fost abandonat de proprietarul său. Când am ajuns, Isamu lucra în studioul din spatele casei. Yoshiko, arătând întocmai ca o femeie de la ţară în chimonoul ei albastru-deschis, imprimat cu x-uri, m-a salutat făcându-mi cu mâna, apoi s-a înclinat şi pe urmă, gândindu-se mai bine, pentru că eram, la urma urmei, un străin, mi-a întins mâna. Am complimentat-o pentru chimonoul ei.

– Săruturi, a râs ea, arătând către x-uri. Isamu mi-a desenat materialul, l-am făcut la Kyoto. În timp ce-mi turna apă fierbinte pe frunzele de ceai dintr-un ceainic vechi de fier, a adăugat: Ştii cât de mult iubeşte Isamu cultura japoneză.

Am întrebat-o cum îi plăcea noua ei viaţă.

– Oh, este foarte interesantă. N-am mai avut *tatami* înainte. În China am stat întotdeauna în case în stil occidental şi de când am plecat de acasă, practic nu am locuit decât în hoteluri, aşa că acum trebuie să învăţ să trăiesc ca o japoneză. Dar Isamu ştie atât de multe despre Japonia. El este *sensei*-ul meu, profesorul meu.

Dar mi-am dat imediat seama că deja îi lipsea Hollywoodul. Totul este mult mai eficient acolo, a spus ea. Lucrurile mergeau în State şi entuziasmul americanilor o inspira.

– Aici, în Japonia, spunea ea adesea, cu un adânc oftat teatral, mereu auzi că nu poţi face asta, nu poţi să faci ailaltă, noi nu facem aşa. Parcă am fi mândri de asta. Pe lângă asta, rolul unei mirese japoneze era mult mai interesant. Aici era întotdeauna distribuită în roluri „exotice", i se cerea să joace roluri de prostituate coreene, surori medicale chineze şi, o dată, chiar pe cel al unei taiwaneze. În America simţea că începuse să fie luată în serios.

– Dar sunt săracă, aşa că nu am de ales, Sid-san. O să accept tot ce mi se oferă. Acum juca într-un nou film, intitulat *Doamna din Shanghai*, în care avea rolul unei cântăreţe chinezoaice. E bine, dar mă simt puţin ca o maimuţă de la circ, o maimuţă care poate să cânte în chineză.

Am întrebat-o cum ajungea la studio din locul acela izolat.

– Oh, a spus ea, în fiecare dimineaţă soseşte o limuzină care mă ia de la poartă. E ceva de mers până acolo, dar este aşa de

frumos şi Isamu este atât de fericit aici. Ai văzut ce scrie la poartă, a chicotit. Ştii, chiar este ţara viselor.

Îşi tot masa picioarele. I-am spus că trebuie să-i fi fost greu să urce dealul în sandalele ei strâmte din lemn.

– E în regulă, a spus ea. Lui Isamu îi place să mă vadă în haine tradiţionale.

Isamu părea gânditor când a ieşit din studio, ştergându-şi mâinile pe o cârpă de bumbac indigo. Studioul era mai degrabă o peşteră săpată în dealul stâncos din spatele casei.

– Ceai? a spus el fără să se uite la soţia lui. Ceai verde japonez. Din acela de la Shizuoka.

– *Hai, hai*, a răspuns ea şi s-a îndreptat cu picioarele ei rănite spre bucătărie să aducă ceainicul de fier.

Problema cu Isamu, ca de altfel cu majoritatea artiştilor pe care i-am cunoscut, era că niciodată nu ştiai dacă te ascultă. Tu vorbeai şi vorbeai şi el încuviinţa din cap, dar privirea lui era îndreptată către o lume îndepărtată, undeva înlăuntrul lui. Cu cât era mai tăcut, cu atât aveai impresia că trăncăneşti ca o nevastă cicălitoare.

Aşa a fost şi atunci. Eu tot vorbeam despre lucruri care credeam că l-ar interesa, cum ar fi sculpturile budiste pe care le văzusem la templul Engakauji, un film nou pe care îl văzusem la Tokyo sau arta japoneză modernă. El încuviinţa din cap, ca întotdeauna, şi spunea „Aşa e" sau „Sunt perfect de acord". Câteodată în engleză, alteori în japoneza lui cu accent puternic, dar îmi dădeam seama că nu era prezent. Totuşi, nu era cu totul absent. Când Yoshiko a spus „Oh, voi doi întotdeauna vorbiţi despre lucruri dificile", s-a întors către ea cu un zâmbet plin de tandreţe:

– Ai dreptate, ar trebui să vorbim despre ce se află chiar în faţa noastră. Păsările, soarele, florile de cireş, pietrele, toate răspunsurile sunt aici, trebuie numai să ştii să le găseşti.

– Ce ziceţi să mâncăm ceva? a spus Yoshiko, plină de veselie.

Şi aşa a trecut după-amiaza, stând pe podeaua cu *tatami* lângă peretele deschis, privind la paradis. Nimic din peisajul cu crânguri de bambus, flori de cireş, lanuri de orez şi lacuri cu peşti nu sugera că trăiam în secolul XX. Nambetsu interzisese telefoanele, aşa că priveliştea aceea minunată nu era stricată de

fire urâte de telefon. Dacă nu se vedea nimic din lumea modernă, nici nu se auzea: nu erau aparate de radio, nici boxe, nimic din zgomotul acela mecanic de care era plină viaţa japoneză chiar şi atunci. Camera în care stăteam era goală, cu excepţia unui pergament pe care era desenat un călugăr care râdea.

– Ah, a spus Isamu, acesta este locul căruia îi aparţin. Nu mai vreau să plec de aici cât trăiesc.

– Dar, dragul meu, a spus Yoshiko, şi New Yorkul, şi Parisul, şi toate celelalte locuri? Nu vrei să fii conectat la lumea artistică?

– N-am la ce să stau conectat, a pufnit Isamu. Lumea artistică din New York este neinteresantă. Sunt ca nişte câini fără minte şi se aleargă unii pe alţii pe culoare. Se învârt în cerc, din ce în ce mai repede, fără să ştie de ce aleargă. Nu, aceasta este realitatea. A adulmecat aerul, exagerat, ca un cunoscător de vinuri. Parfumul copilăriei mele. A tras-o pe Yoshiko către el, îmbrăţişând-o de la spate. Şi parfumul unei femei frumoase.

– Ah, voi, americanii! a scâncit ea, cuprinsă de plăcere.

M-am simţit uşurat când am auzit gongul din casa mare chemându-ne la cină. Îi adoram pe amândoi, bineînţeles, dar fericirea prietenilor nu este suportabilă decât în doze mici.

Ne-am aşezat pe podea la o masă frumoasă, sculptată, având deasupra un peşte mare de lemn atârnat de tavan. Peştele servea drept contragreutate unei oale suspendate în care clocotea o tocăniţă din legume şi carne de mistreţ sălbatic, deasupra unui foc de cărbuni. Nambetsu pregătise şi *sashimi*, care arăta absolut delicios, şi crevete mari, translucide, care erau atât de proaspete încât au tremurat când le-am atins cu beţişoarele.

– Deci cu ce se ocupă prietenul tău? l-a întrebat Nambetsu pe Isamu, fără să se uite la mine.

Acesta era unul dintre acele gesturi de curtoazie japoneze cu care n-am reuşit niciodată să mă obişnuiesc. De ce nu putea să mă întrebe direct?

– Este... Isamu a făcut o pauză.

– Este critic de film, a intervenit Yoshiko, un foarte distins critic de film de la *Japan Evening Post*.

– Ah, un critic de film, a răspuns Nambetsu, care nu a părut prea impresionat. De la *Japan Evening Post*? Deci ce regizori îi plac?

Dorind să-i arăt că-i înțeleg perfect japoneza, m-am băgat repede în conversație:

– Cred că regizorul acesta tânăr, Akira Kurosawa, e foarte bun. Dar îmi plac și filmele lui Keysuke Kionoshita, mai ales *Carmen sosește acasă* – e atât de amuzant și totuși atât de pătrunzător...

Nambetsu a întors încet capul spre mine. Mi-a studiat fața, nu cu dezgust, nici măcar dezaprobator, dar puțin surprins.

– Vorbește japoneza prietenul tău.

Yoshiko a luat o sticlă de lut și a turnat sake rece în cănile noastre din lemn de chiparos. Nambetsu a mârâit din nou, i-a luat sticla din mână și a turnat el.

– De la Aomori, a spus el. Cel mai bun.

Apoi, și-a turnat un pahar de Pepsi, nu înainte de a verifica temperatura și de a constata că era satisfăcătoare.

– Deci poți să mănânci *sashimi*, da?

Era prima dată când Nambetsu mi se adresa direct.

– Delicios, am spus eu, înmuind o bucată de *bonito* de culoarea pielii într-un vas mic cu sos de usturoi și soia.

– Proaspăt, de la piață, a spus Nambetsu. Tomoko s-a dus să-l ia dis-de-dimineață. Cum ți se pare, Isamu?

Isamu a dat din cap, aprobator.

– Este într-adevăr foarte bun, *sensei*.

– Lui Isamu îi place mâncarea noastră, a spus Nambetsu, dar el are un spirit japonez. Cred că pentru străini e altfel. Știu că eu, unul, n-aș putea mânca hamburgeri tot timpul.

– Noi nu mâncăm doar hamburgeri, am zis simțind nevoia să mă apăr.

Nambetsu m-a ignorat.

– Ce părere ai despre filmele lui Ozu? Cred că este cel mai bun regizor al nostru. Dar, ca și la *sashimi*, trebuie să fii japonez ca să-l poți aprecia.

Știam că risc să fiu nepoliticos, dar nu m-am putut abține:

– Oh, dar mie îmi place Ozu foarte mult. Poate că filmele lui sunt despre japonezi, dar exprimă sentimente pe care le putem avea cu toții.

Am simţit că Isamu se enervase. Nambetsu nu era obişnuit să fie contrazis, mai ales de către un tânăr străin ca mine. Poate ca să-l îmbuneze pe bătrân, Isamu a spus:

– Sunt de acord cu *sensei*. Poate că unele sentimente sunt la fel, dar nuanţele sunt imposibil de prins de către un străin.

A folosit cuvântul „străin" *(gaijin)* de parcă el însuşi era japonez sută la sută. Acum era rândul meu să mă simt iritat. Nu prea-mi păsa dacă eram nepoliticos.

– Dar eu sunt un străin şi înţeleg perfect filmele lui Ozu.

Nambetsu m-a studiat din nou pe îndelete, dar de data asta cu un amuzament un pic răutăcios:

– Ah, ce avem noi aici este un străin nebun care ne cunoaşte.

Yoshiko, draga de Yoshiko, gândindu-se că astfel mă va ajuta să nu mă fac de râs, a spus:

– Ei bine, eu sunt japoneză şi cred că filmele lui Ozu sunt îngrozitor de plicticoase.

Isamu a privit fix la farfuria frumoasă din mijlocul mesei pe care erau aranjate frumos felii argintii de *sashimi*, farfurie ieşită din mâinile îndemânatice ale lui Nambetsu. Era dată cu un strat strălucitor de lac ciocolatiu şi verde-închis. Nambetsu s-a uitat la Yoshiko aproape cu milă şi a spus:

– Da, da. Ei bine, presupun că Ozu e greu de înţeles în China.

A luat o înghiţitură din paharul lui cu Pepsi rece. Stârnit probabil de remarca lui Yoshiko, a început să peroreze:

– Cultura chineză este ca un sos gros, picant; bogat şi dens, un amestec de mai multe gusturi, dulce şi acru, picant şi uşor. Gândiţi-vă la rochiile lor tradiţionale, elaborate, multe straturi de bumbac şi mătase, broderii complicate, culori violente. Chimonoul nostru japonez este mai simplu, dar mult mai rafinat. Noi dezbrăcăm lucrurile până la esenţă. Uitaţi-vă la bucata aceasta de *bonito* crud. Să-l dai prin sos, cum fac chinezii, înseamnă să-i distrugi esenţa. Prietenul nostru străin şi nebun, aici de faţă, vorbeşte despre sentimente împărtăşite de toţi oamenii. Are dreptate. Există lucruri pe care le simţim cu toţii. Dar ca să poţi exprima ceva universal trebuie să te foloseşti de simplitatea absolută. Cum spunea Basho: „Întreaga lume se află într-un

fir de iarbă". Când savurezi gustul pur al *bonito*, înțelegi caracterul de pește din lucruri.

Cel puțin asta cred că a spus. Nu sunt sigur că am înțeles ce era cu „caracterul de pește din lucruri". Isamu s-a uitat la gazda sa cu o privire în care se citea adorația.

– Tofu! a strigat el, de parcă tocmai făcuse o descoperire extraordinară.

– Ce-i cu asta? a întrebat Nambetsu, întrerupt din șirul gândurilor.

– Tofu, a strigat Isamu. Cultura japoneză este ca tofu, alb și rece, într-un pic de sos de soia și lămâie.

– Exact! a spus bătrânul. Foarte bine spus. Isamu-kun ne înțelege perfect, în timp ce majoritatea japonezilor s-au scufundat într-un ocean de vulgaritate americană. Uitați-vă la artiștii noștri care umblă după orice prostie străină ca niște câini ce adulmecă un rahat. De cum s-a terminat războiul, am încercat să ne înăbușim propria cultură. Suntem un popor de maniaci sinucigași, asta suntem, ne înjunghiem în inimă, ne strangulăm propriul spirit.

– Nu văd de ce ar trebui să alegem, a spus Yoshiko. De ce nu putem avea ce-i mai bun din cultura chineză, din cultura americană și din cea japoneză? Mie îmi plac toate. De ce să nu le amestecăm?

Isamu, uitându-se la Nambetsu, a spus:

– Dar, întâi, trebuie să știi cine ești.

Până și eu am sesizat greșelile gramaticale din japoneza lui. Ieșise ceva de genul „Dar prima dată trebuie să vezi cine sunt eu".

Nambetsu a declarat că Isamu avea perfectă dreptate, că nu avea rost să discuți cultura cu femeile și că Tomoko ar trebui să se grăbească și să aducă vase noi (frumos decorate cu un lac maroniu și modele simple de bambus) pentru tocănița de pește.

21

Fiecare locuitor din Tokyo are cartierul său preferat pentru escapadele nocturne. Unora le place gălăgia din Shibuya sau afundăturile din Ueno. Alții preferă atmosfera la fel de destrăbălată, dar ceva mai internațională, din Roppongi, unde domnește Tony Lucca în pizzeria lui. Cum mie îmi place zona plebee de pe malul râului Sumida, teritoriul meu obișnuit de vânătoare se afla în Shinjuku, fosta intrare în orașul Edo, unde erau hrăniți caii în timp ce stăpânii lor obosiți vizitau bordelurile. Bordelurile sunt tot acolo, deși nu întotdeauna în aceleași locuri. După război, zonele la est de gară au fost împărțite în așa-numitele linii albastre și linii roșii. Unele cu autorizație, celelalte fără. Conduse de diferite bande *Yakuza*, care tot timpul se certau, aleile acestui labirint, ce mirosea a vomă și canale înfundate, erau așa de înguste, încât aproape puteai atinge ambele părți ale străzii în același timp. De fapt, nu prea puteai să faci asemenea experimente, pentru că fetele, aliniate pe ambele părți, făceau tot ce puteau ca să te atragă în vizuinile lor, prinzându-ți cravata sau alte părți mai intime și strigând:

– Șefu', șefu'! Vino, vino. O să te simți bine.

Când vedeau un străin, cele care nu se retrăgeau imediat îngrozite strigau:

– Hei, Joe, America numărul 1.

Unele dintre atracțiile oferite de liniile albastre erau așa-numitele ore în „academiile de artă". Pentru o sumă modică, fetele pozau dezbrăcate. Locurile acelea ofereau creioane de desen și aparate foto fără film. La urma urmei, erau niște stabilimente respectabile și trebuiau urmate niște reguli. Ce făceau după

aceea iubitorii de artă cu modelele lor îi privea numai pe ei și era rezultatul unor complicate negocieri financiare.

Nu aveam nici o intenție să le desenez pe târfele alea vopsite, în nici un caz să fac altceva cu ele, îmi plăcea totuși să mă așez într-unul dintre baruri și să urmăresc acțiunea cu o bere într-o mână și o frigăruie de porc în cealaltă. Privirea mi-era mai puțin atrasă de fete, bineînțeles, cât mai degrabă de peștii lor, băieți cu o înfățișare dură, îmbrăcați în pantaloni albi, cu ochelari de soare, pe care îi purtau chiar și noaptea. Din când în când, aveam noroc și unul dintre ei îmi dădea voie să fiu folosit pentru plăcerea lui într-o cameră de hotel din apropiere sau, dacă într-adevăr dădea norocul peste mine, într-una dintre camerele bordelului care trăsnea a transpirație, sex și colonie ieftină. Chiar și atunci când eu îngenuncheam la picioarele lor, refuzau să-și scoată ochelarii de soare.

Erau câteva stabilimente în apropierea liniilor albastre și pentru domni cu preferințele mele, dar de obicei erau pline de tineri fandosiți, genul pe care îl uram cu înverșunare. Cine avea nevoie de niște ucenici de frizeri care își puneau labele pe părul meu de pe brațe ca niște târfe ieftine? Mie îmi plac bărbații, nu fetițele. Bărbații fojgăiau pe lângă altarul Hanazono, o tradiție începută acum trei sute de ani și care, mă bucur să o spun, încă durează. Camionagii, muncitori în construcții și alții asemenea se duceau acolo ca să se elibereze rapid cu vreun travestit care compensa în tehnică ceea ce poate că-i lipsea la capitolul frumusețe. Erau și mult mai ieftini decât curvele din liniile roșii. Dacă erau beți sau suficient de excitați, bărbații mă lăsau să le ofer plăcere gratis.

Trebuia să fiu totuși atent, pentru că travestiții puteau fi periculoși. Nu eram îngrijorat că aș fi putut fi bătut de unul dintre bărbați. Eram în Japonia, la urma urmei. Dar a trebuit să mă feresc de mai multe ori de tocurile lor ascuțite. Una dintre reginele nopții chiar a scos o dată cuțitul la mine. S-a întâmplat foarte repede. Și-a ridicat fusta, a băgat mâna în jartieră și a scos un șiș, ratându-mi fața la milimetru. Cu toate acestea, de cele mai multe ori ne înțelegeam bine. Atâta timp cât nu le stricam afacerile, travestiții mă priveau cu o toleranță amuzată. Cu câțiva dintre ei, Fellatio Yoko și Shinjuku Mari, chiar am devenit

prieten. Fellatio Yoko fusese soldat pe frontul din Birmania. Dumnezeu ştie ce făcuse în junglă. Mi-a spus odată despre cum a rămas plutonul lui blocat în delta din Irrawaddy în timpul ploilor musonice. Când apa creştea, bărbaţii trebuiau să se urce în copaci ca să scape de crocodili. Slăbiţi de foame şi de oboseală, mulţi nu se mai puteau ţine şi îi auzeai ţipând când crocodilii se înfruptau. Asemenea rememorări erau totuşi rare. De obicei, discutam trucuri. Fellatio ştia o sută de feluri în care putea să facă un bărbat să ejaculeze fără ca măcar să se dezbrace. Dar, când făcea ce ştia el mai bine, întotdeauna îşi scotea dantura.

– Mult mai bine, mă asigura el.

Îmi plăceau străzile acelea din Shinjuku, mai ales noaptea, când neoanele aruncau o lumină roşiatică asupra oraşului şi aventura plutea în aer ca parfumul magnoliilor vara. Cele mai depravate plăceri erau oferite cu inocenţă, ca nişte lucruri naturale, cum ar fi mâncatul şi băutul. Shinjuku era teritoriul meu, la fel ca şi altarele şi templele din Kamakura sau cinematografele din Asakusa. Unele erau pentru trup, celelalte pentru suflet. Evident că mă aventuram şi în zonele mai respectabile ale societăţii japoneze. Ştiam să fiu şi băiat bun. Dar nimic nu mă încânta mai mult ca, înainte de a participa la un eveniment social important, să mă scald un pic în noroiul din Shinjuku. Aşa că iată-mă, proaspăt venit de la o întâlnire fierbinte cu un golan tânăr în spatele altarului Hanzono, făcând plecăciuni în faţa preşedintelui Companiei Cinematografice Japoneze sau discutând despre ceremonia ceaiului cu soţia ambasadorului olandez.

Au fost şi ocazii când obligaţiile sociale sau profesionale m-au forţat să mă distrez şi altfel. Aceste ocazii deveneau suportabile dacă le priveam cu un interes antropologic. Una dintre cele mai memorabile seri de genul acesta a fost petrecută chiar în compania lui Nambetsu Sensei. După alte câteva seri în Ţara Viselor, se hotărâse că eram de treabă, la urma urmei, un străin nebun care chiar înţelegea ceva din Japonia. M-am simţit onorat să am aprobarea lui şi m-am apropiat şi eu de el. Pentru că nu venea prea des la Tokyo, m-am simţit deosebit de onorat să fiu invitat la petrecerea lui de la un bar din Ginza exclusivist şi fără îndoială incredibil de scump, numit Kiku no Shiro sau

„Castelul lui Kiku". O-Kiku era mama-san care conducea locul cu disciplina unui comandant militar de primă mână. Dacă vreuna dintre fetele ei făcea o greşeală, cum ar fi să scape o tavă sau chiar un şerveţel sau nu reuşea să îi flateze suficient pe clienţii ei răsfăţaţi, mama-san le făcea să plătească preţul furiei ei. Mi s-a spus că o palmă era minimul la care se puteau aştepta. Îmbrăcată întotdeauna într-un chimonou imaculat, O-Kiku, o femeie elegantă, de vreo patruzeci de ani, îşi trata clienţii fideli cu manierele elaborate ale unei curtezane regale. Confidenta nenumăratelor intimităţi, ştia mai multe secrete din spatele faţadei lumii politice şi de afaceri japoneze decât însuşi primul-ministru. Deşi în public nu se vedea nimic din asta, în afară de o relaţie familiară între ei, Yoshiko mi-a spus că Nambetsu era de fapt patronul lui O-Kiku. Mi se părea la fel de înspăimântătoare cum mi se părea şi el adesea.

Ne-am aşezat în jurul unei mese lăcuite, negre, într-o cameră luminată un pic cam puternic, în fundal auzindu-se nişte jazz. Nu erau prea multe decoraţiuni în afara unor aranjamente hidoase de camelii, în vase roz, strălucitoare. Erau prezenţi Nambetsu, bineînţeles, şi agentul lui, un bărbat subţire, cu un *pince-nez*, pe nume Tanaka, care m-a întrebat din când în când câte ceva despre Paris, unde el fusese de mai multe ori şi eu niciodată. Apoi mai era un tânăr proprietar de galerie pe care l-am suspectat a fi un domn de aceeaşi orientare ca şi mine. Nambetsu era flancat de fete în chimonouri, care sporovăiau enervant în timp ce-i dădeau gustări cu beţişoarele lor şi aveau grijă ca paharul lui să fie tot timpul plin cu Pepsi-Cola amestecat cu un coniac franţuzesc scump. Aşezat pe o canapea cu perne moi şi zâmbind în timp ce îşi deschidea buzele umede ca să mai primească o bucată de peşte uscat sau ton crud, acest bărbat, adesea feroce, părea de data asta, în mod ciudat, un bebeluş complet inofensiv. Ceilalţi doi bărbaţi, agentul şi galeristul, vorbeau foarte puţin, dar, ca şi fetele, râdeau la glumele lui *sensei* şi-i spuneau câtă dreptate avea de fiecare dată când emitea vreo părere pe orice subiect avea el chef.

Rolul meu în toată povestea asta nu mi-a fost clar decât după multe ore în care băusem cu toţii prea mult. Eram încă destul de străin ca să cred că tăcerea înseamnă să nu fii manierat, aşa

încât îmi dădeam cu părerea despre una sau despre alta, fiind tratat cu indulgență de bătrân. Din când în când, se uita la mine cu o severitate prefăcută și spunea:

– Ține minte că eu sunt *sensei* aici.

De parcă aș fi putut uita. Cu cât trecea timpul, devenea clar că una dintre îndatoririle profesionale ale lui Tanaka era să fie calul de bătaie al glumelor crude ale lui Nambetsu, care nu erau chiar toate amuzante.

– Tanaka știe mai puține despre cultură decât străinul nostru nebun.

Fetițele au ciripit. Tanaka a zâmbit strâmb. Nedorind să rămân pe dinafară, am râs și eu împreună cu ceilalți.

– Tanaka este ca broasca din fântână, orăcăind de plăcere la umbrele întunericului. *Oac oac oac*, face ea...

Lui Tanaka i-a înghețat zâmbetul pe față.

– Fă *oac oac oac*, broască! i-a ordonat Nambetsu.

Tanaka a început să transpire și s-a întins după un șervețel. Una dintre fete i-a spus ceva lui Nambetsu și i-a mai dat ceva de mâncare. Galeristul, simțind pericolul, a încercat să-i facă pe plac lui Nambetsu.

– Oh, *sensei*, a spus el, ești prea sever, nu toți putem fi așa umblați prin lume ca tine.

– Umblați prin lume? a urlat Nambetsu. Ce știi tu despre lume? Străinul acesta nebun știe. El a umblat prin lume. El este internațional. De asta are ceva de spus, spre deosebire de voi, nătărăilor.

Din acel moment, cei doi bărbați, Tanaka și proprietarul de galerie, au fost ignorați cu totul, iar Nambetsu mi s-a adresat doar mie. Pepsi și coniacul își făcuseră efectul. A început să vorbească mai împleticit și mi-a făcut semn să mă apropii, ceea ce însemna că Tanaka, cu un sentiment de ușurare, fără îndoială, a trebuit să schimbe locul cu mine.

– Sid-san, mi-a spus Nambetsu, pe un ton confidențial, suflându-mi vapori de coniac în față. A venit vremea să mă extind, să evadez din țărișoara asta insulară și îngustă, pe scurt, să devin internațional. Știu că străinilor le place arta mea. După război, americanii mi-au cumpărat tablourile. I-am vândut câteva

chiar și generalului MacArthur, dar americanii s-au dus acasă acum. A venit vremea ca arta mea să traverseze oceanul. Tu cunoști oameni la New York. Te numesc reprezentantul meu. Vreau să-mi prezinți arta în străinătate.

Deși mă simțeam flatat de încrederea lui în legăturile mele în străinătate, această cerere mă făcea să mă simt extrem de stânjenit. Știam că nu puteam să-l refuz. Ar fi luat-o ca pe un afront. Mă întrebam dacă îl rugase întâi pe Isamu. El era mult mai bine plasat și putea să-l ajute pe Nambetsu să devină cunoscut la Paris sau la New York. Sau îl respecta prea mult pe Isamu ca artist ca să-l roage așa ceva? Eu eram doar un critic, un critic de film pentru ziarul local de limbă engleză, așa că putea să-mi ceară asemenea favoruri fără riscul de a mă ofensa. Mai mult chiar, ar fi trebuit să mă simt onorat. Și așa mă și simțeam, cu siguranță. Dar cum aș fi putut să mă țin de promisiunea pe care i-aș fi făcut-o? Când Yoshiko mi-a cerut o favoare similară, m-a salvat de la rușine descurcându-se singură. Ea era pregătită să se promoveze singură la Hollywood, la Chicago sau la New York. Eu scăpasem. Dar în privința lui Nambetsu simțeam că pot să dau de necaz.

Când în sfârșit am ajuns în pat în seara aceea – singur, aș adăuga –, m-am hotărât să-i scriu o scrisoare lui Brad Martin sau poate chiar lui Parker Tyler. Ei ar fi putut să-mi dea câteva idei despre cum aș putea să mă descurc cu această povară nedorită. Am adormit și am visat că mergeam pe Yasukuni Dori, bulevardul care trecea prin zona cea mai aglomerată din Shinjuku, doar în chiloți. A fost o experiență ce m-a nedumerit. Nu-mi amintesc cum sau dacă am rezolvat cumva problema asta.

22

Ar fi extrem de puţin spus că Yoshiko a fost fericită când i s-a oferit rolul lui Mariko din *House of Bamboo*, era în extaz. Acesta i-ar fi lansat în sfârşit cariera la Hollywood şi ar fi devenit o vedetă internaţională:

– Oh, Doamne, Sid-san, Twentieth Century Fox! În Japonia! O să arăt lumii întregi ţara mea, o să le arăt cum ne-am schimbat, cum am devenit o ţară frumoasă, pacifistă.

Când am auzit că *House of Bamboo* era un *remake* după un film cu gangsteri plasat în Tokyo în loc de New York, şi regizat de Sam Fuller, maestrul filmului *noir*, n-am fost prea sigur că viziunea despre pace şi frumuseţe a lui Yoshiko va ieşi cum îşi imagina ea. Dar cine eram eu să-i stric plăcerea?

Isamu nu a împărtăşit bucuria soţiei lui. Problema era că el o voia aproape tot timpul. Nu-i plăcea nici când Yoshiko pleca cu limuzina ei la studiourile Pacea Orientală. Din fericire însă, şi Isamu avusese parte de un noroc care i-a mai distras gândurile de la problemele lui domestice, cel puţin pentru o vreme. Kenzo Tange, arhitectul, îl rugase să deseneze Memorialul Păcii de la Hiroshima. Tange spunea că Isamu era artistul perfect pentru a „vindeca rănile războiului", opinie împărtăşită din toată inima şi de Isamu. La întoarcerea sa în Japonia, după război, le spusese reporterilor că venise nu doar pentru artă, ci şi pentru a „remodela Japonia". Aceasta era şansa lui de a face tocmai asta, în Hiroshima, în mijlocul Parcului Păcii, deasupra căruia explodase bomba aceea fatală. O dată îndeplinită sarcina aceasta, ar fi devenit mai mult decât un artist în patria tatălui său; urma să contribuie la moştenirea ei. Creaţia lui urma să fie

acolo vreme de secole, expresie a unor emoții care nu erau doar japoneze sau americane, ci și universale. Cam așa, aproximativ, a prezentat Isamu situația.

Și eu beneficiasem de subita generozitate a sorții, pentru că producătorii filmului *House of Bamboo* mă rugaseră să fiu omul de legătură între Hollywood și Tokyo, să netezesc asperitățile culturale, să fiu sigur că japonezii nu erau ofensați, că Sam Fuller era fericit, să mă asigur că toți cei care trebuia erau plătiți ca să ne lase să lucrăm unde voiam – prin cei care trebuia înțelegându-se, de obicei, bandele locale *Yakuza*. Prietenia mea cu Tony Lucca s-a dovedit a fi de neprețuit când era vorba de asemenea chestiuni practice.

Prima persoană care a sosit la Tokyo, într-un fel de misiune de recunoaștere, a fost producătorul principal, pe nume Maurice „Buddy" Adler. Mă pregătisem pentru un comportament grosolan din partea lui: să uite să-și scoată pantofii în casele japonezilor, să folosească săpun în căzile japoneze, să strige la chelneri, genul acesta de lucruri. Ne-am întâlnit la hotelul lui, la Imperial. Gândindu-mă că o să încep cu dreptul dacă adopt familiaritatea americană, i-am spus „Buddy", ceea ce nu a fost primit prea bine. A ridicat încet dintr-o sprânceană:

– „Domnul Adler" e foarte bine.

Ar fi trebuit să știu. Cu părul lui argintiu și îmbrăcat frumos, în costume englezești de comandă, Adler arăta ca un bancher. În prima lui seară la Tokyo ne-a invitat, pe mine și pe Yoshiko, la cină. Trebuia neapărat să fie mâncare japoneză, a insistat el. Ne-am dus la Hanada-En, unde erau obișnuiți să primească străini distinși.

– Sunteți evreu? a întrebat Yoshiko.

Probabil că nu era cea mai fericită frază de introducere la cina cu un străin care îi producea următorul film. Eu am înghețat. Sprânceana lui dreaptă s-a ridicat din nou. Și-a strâns buzele și și-a trecut mâna peste cravata de mătase, de parcă ar fi vrut să îndrepte orice posibilă cută.

– Doamnă, pot întreba de ce doriți să știți?

Eu începeam să mă răzgândesc în privința rolului meu de mediator cultural.

– Oh, a spus Yoshiko, precum un copil, bucuroasă că lua cina cu un asemenea bărbat extraordinar. Am crezut că toţi producătorii de la Hollywood sunt evrei. Ştiţi, am cunoscut mulţi evrei în China. Erau nişte oameni atât de cultivaţi şi atât de inteligenţi... Iubesc cultura evreilor: Mozart, Einstein, preşedintele Roosevelt, George Cukor...

– Este un grup formidabil, a spus Adler, dar cred că unii dintre ei ar fi surprinşi să fie incluşi în el. În ceea ce mă priveşte, pentru că aţi fost aşa de drăguţă să mă întrebaţi, tatăl meu a devenit luteran la Viena pe la începutul secolului.

– Viena! a strigat Yoshiko. Ştiam eu. Cultura evreiască în muzică, în teatru, minunată.

– Doamnă, a spus Adler, care părea nerăbdător să treacă la alt subiect, am avut norocul de a întâlni mulţi oameni cultivaţi, unii din Viena, unii evrei. Dar cultura evreiască nu este ceva cunoscut pentru mine, cu excepţia, bineînţeles, a unei sinagogi.

– Pe vremuri era o sinagogă foarte frumoasă în Harbin, a spus Yoshiko.

Şi cu asta, spre marea mea uşurare, subiectul s-a epuizat.

Adler, cu manierele sale perfecte, a tratat remarcile inocente ale lui Yoshiko cu umor. Am fost recunoscător că aproape tot restul conversaţiei de la cină s-a învârtit în jurul rolului ei în film. Trebuia, i-a spus Adler, să se simtă liberă să facă orice comentariu dacă replicile nu-i sunau bine. Era extrem de important ca detaliile culturale să fie absolut corecte. Rolul ei era esenţial, pentru că ea avea singurul rol japonez din film. Mai era un japonez, poliţistul bun din Tokyo, ce urma să fie jucat de Sessue Hayakawa. Dar Mariko era rolul cel mai important, pentru că ea se afla chiar în centrul poveştii.

Povestea trădărilor avea un scenariu tipic pentru un film de mâna a doua. Începe cu o bătaie în Tokyo, provocată de un grup de soldaţi lăsaţi la vatră. Un tip pe nume Webber e împuşcat de unul de-ai lui. Chiar înainte să moară, îi spune poliţistului japonez (Hayakawa) că are o soţie japoneză, Mariko. Îi mai spune şi că cel mai bun prieten al lui, un deţinut pe nume Eddie Spanier, urmează să vină în Japonia de îndată ce îl eliberează din închisoare. În locul adevăratului Spanier, un poliţist militar (Robert

Stack) ce se dă drept Spanier se alătură bandei şi o ia pe Mariko drept „fata lui în chimonou" ca acoperire. Sandy, şeful bandei (Robert Ryan), îl place pe nou-venit. Din păcate, asta îl face pe cel care era mâna lui dreaptă, un puşti pe nume Griff, să fie gelos. Mariko se îndrăgosteşte de Eddie. Eddie îi spune că nu este cine crede ea şi că de fapt vrea să-i prindă pe cei care i-au împuşcat soţul. Sandy aude totul. Încearcă să-l omoare pe Eddie. Până la urmă, Eddie îl omoară pe Sandy într-un parc de distracţii. Eddie şi Mariko pleacă împreună, la braţ, prin Ginza.

Destul de simplu. Dar au fost probleme încă dinainte de a începe filmările. Hayakawa, care sosise de la Hollywood îmbrăcat într-un chimonou exagerat de luxos, ca un actor de Kabuki de acum o sută de ani, era furios că presa nu venise să-l întâmpine, în timp ce Robert Ryan susţinuse o conferinţă de presă. Starea de spirit a vedetei nu s-a îmbunătăţit nici când a aflat că trebuie să împartă cabina de la studio cu alţi trei actori, în loc să aibă una doar pentru sine.

– Sunt o vedetă hollywoodiană, a protestat el, şi merit respect!

Sam Fuller i-a spus să vorbească cu cei de la studio, care s-au dus înapoi la Sam Fuller, care le-a spus că Hayakawa era într-adevăr o mare vedetă şi că va vorbi cu cei de la studio etc. Până la urmă, Hayakawa a primit o cameră doar pentru el.

Decorul în prima zi de filmare trebuia să fie casa lui Mariko din Tokyo. Stuart Weiss, scenograful, realizase ceva care nu semăna aproape deloc cu o cameră japoneză. Părea mai degrabă un restaurant luxos din Chinatown, cu lampioane roşii ciudate şi alte zorzoane orientale. Japonezii care construiseră decorul fuseseră prea politicoşi să spună ceva. Dacă asta voiau străinii, atunci ei asta făceau. Yoshiko i-a spus lui Fuller că decorul era foarte ciudat. Fuller i-a spus că lui i se părea că arăta foarte bine.

– Shirley, a spus el, nu-ţi bate căpşorul tău drăgălaş cu asemenea detalii. Filmul ăsta va rula în Peoria, nu în Yokohama.

– Dar domnul Adler a spus...

– Puţin îmi pasă ce-a spus domnul Adler. Nu el face filmul. Eu îl fac. Şi eu spun că e bine.

Dacă aş spune că Yoshiko şi Bob Stack nu s-au înţeles prea bine ar fi prea puţin. Ea nu putea să-l suporte. N-am reuşit să-mi

dau seama de ce. Sigur că el era cam plicticos, vorbind la nesfârşit despre mama sa, rămasă în L.A. Deşi făcuse vâlvă la începutul carierei, fiind primul bărbat care o sărutase pe Deanna Durbin pe ecran, nu era genul romantic. Lui Yoshiko îi plăcea ca bărbații să se învârtă în jurul ei. Bob Ryan o făcea. Mi s-a plâns că Bob se îndrăgostise de ea, ceea ce nu părea s-o deranjeze prea tare. Dimpotrivă, aş putea spune. De fapt, Bob, catolic fervent şi bărbat însurat, nu era cunoscut ca un seducător. Dar umbla după Yoshiko asemenea unui câine în călduri. L-am surprins o dată bătând în uşa cabinei ei şi strigând:

– Dar Shirley, te iubesc!

Era aproape incredibil.

Dar Yoshiko era o profesionistă. Am privit-o când filma scena cu Stack în restaurantul chinezesc ce se presupunea că e apartamentul ei. El era întins pe burtă, îmbrăcat într-un fel de chimonou funerar, negru, cu umerii goi, în timp ce ea, într-un chimonou roşu aprins, mai potrivit pentru o barmaniță decât pentru o tânără modestă, îi masa spatele.

– Unde ai învățat să faci asta? torcea el.

Yoshiko: În Japonia, toate fetele învață de mici cum să-i facă plăcere unui bărbat.

Stack: Şi ce le atrage pe japoneze la un bărbat? Umerii lați? Muşchii?

Yoshiko: Nuuuu...

Stack: Deci ce-o face pe o japoneză să vrea să... (Yoshiko îi şopteşte ceva la ureche.) Ce?

Yoshiko: Sprâncenele. În Japonia, femeile găsesc că sprâncenele sunt foarte romantice.

Stack: Şi asta e ceva tradițional, nu?

Nu e de mirare că pentru Yoshiko debutul ei la Hollywood a fost mai degrabă dezamăgitor.

23

Într-una din rarele pauze dintre filmări, într-o sâmbătă-dimineață, a sunat telefonul în apartamentul meu din Azabu.

– Alo, a spus o voce subțire, clar americană, din sud probabil, aproape sigur de femeie.

– Ce mai faci, Sid? Sunt eeeeu.

Cine?

– Eeeeu, Truman.

Ciudat nume pentru o fată, m-am gândit eu. Habar n-aveam cu cine vorbeam. Cine?

– Oh, Sid, a venit răspunsul. Truman, Truman Capote. Parker mi-a dat numărul tău. M-am gândit că tu ai putea fi Cicero pentru mine în grădina aceasta a viciilor, sau mai bine să spun Mefisto?

Bineînțeles că auzisem de Truman Capote. Chiar citisem *Alte glasuri, alte încăperi.* Îi admiram scrisul, dar nu-l întâlnisem niciodată și în mod evident nu mă așteptam să mă sune. Trebuie să recunosc că vocea m-a păcălit. Cu toate acestea, m-am obișnuit curând cu ea, pentru că în următoarele opt zile m-a sunat la toate orele posibile să mă întrebe de unde să își cumpere medicamente pentru migrenă, unde să ia masa, unde să bea cocteiluri sau să-și cumpere reviste americane sau o pereche de șosete. Dar cel mai adesea mă suna să-mi spună că e plictisit.

– Plictisit, plictisit, plictisit, dragă. Chiar nu există nici un loc în orașul ăsta urât unde un băiat să poată să se distreze?

I-am spus despre atracțiile din Asakusa și Ueno. Dar nu s-a arătat interesat.

Truman venise la Tokyo trimis de *The New Yorker*, ca să scrie un articol despre Marlon Brando, care făcea un film cu Josh Logan în Kyoto. Din păcate, Logan interzisese accesul ziariştilor pe platouri şi îi spusese lui Brando să refuze orice interviu. Ştia ce ar fi putut scoate Truman din aventura lui japoneză. Aşa că Truman a ales să se închidă în camera sa de la Imperial („Un azil de bătrâni din Akron, Ohio, dragul meu"). Dacă nu putea face interviul cu Brando, atunci stătea îmbufnat: „Iadul nu e destul de fierbinte pentru evreul ăla poponar şi bătrân de Logan".

Am ajuns la concluzia că singurul fel în care îl puteam scoate din starea lui, care nu folosea nimănui, era să mă asigur că avea parte de o aventură. Aşa că l-am luat cu mine într-un mic tur. A fost uşor amuzat de travestiţii de la altarul Hanazono, dar i-a respins pe băieţii din barurile de pe liniile albastre, deşi unii dintre băieţi se arătaseră clar interesaţi de el. Nu se mai săturau de părul lui blond-deschis pe care îl mângâiau de parcă era o pisică siameză. Am continuat, din bar în bar, până am ajuns într-un loc numit Bokushin no Gogo, ceea ce în japoneză însemna *După-amiaza unui faun*. O fotografie a lui Clark Gable ne privea de pe un perete. Mobila era un fel de stil franţuzesc Empire, făcută din lemn ieftin pictat în auriu. Truman a început să turuie despre crimele din America de Sud. De fiecare dată când îi arătam vreun tânăr japonez interesant, se întorcea cu o privire indiferentă şi spunea:

– Prea mic.

Cum adică prea mic?

– Prea mic acolo jos.

De unde ştia? Şi-a ridicat degetul mare, de parcă făcea autostopul:

– Uită-te la degetul lor, iubire. Nu te poţi înşela.

La două dimineaţa, ameţit de nenumăratele whiskey-uri date pe gât şi nemaiamuzându-mă de poveştile cu crime, obosit să tot fac pe peştele pentru marele romancier american, i-am spus:

– Chiar nu-ţi place nimeni?

– Ba da, a mieunat el.

– Slavă Domnului. Cine?

M-a privit pe furiş, cu coada ochiului.

– Tu.

E timpul să mergem acasă, m-am gândit eu, deși am reușit să ies din situație un pic mai politicos.

Am crezut că n-o să mai am vreo veste de la el după ce încercarea mea de a-i găsi pe cineva s-a sfârșit cu o dezamăgire și cu o îmbufnare și mai mare din partea lui. Dar două zile mai târziu, a sunat telefonul tocmai când încercam să-mi scriu cronica săptămânală de film. Era ora două după-amiaza. Ciorile făceau o gălăgie îngrozitoare la fereastra mea. Nu numai că nu mai rămăsese nimic din țâfna de până atunci, dar era de-a dreptul în delir:

– Iubire, sunt în al nouălea cer!

L-am întrebat unde era.

– În al nouălea cer. De ce nu mi-ai spus de locul acesta, Asakusa? Toate chestiile alea drăguțe pe care poți să le cumperi în jurul templului...

Dar îi spusesem de Asakusa.

– Nu, nu mi-ai spus. A trebuit să-l găsesc singur.

Ca multe altele pe care le spunea Truman, și asta s-a dovedit a fi fals. Sam Fuller îl invitase să vadă ultima scenă, cea în care Bob Stack îl împușcă pe Bob Ryan în parcul de distracții, pe acoperișul unui magazin din Asakusa – împușcături și un carusel, muzică de carnaval și crimă, genul de chestii pe care Orson Welles le-a făcut așa de bine în *Doamna din Shanghai*. Plictisit să tot aștepte să înceapă acțiunea, Truman plecase să se plimbe prin piața de lângă templul Kannon, cu tarabele ei pline de nimicuri pentru turiști.

– Oh, acele minunate flori artificiale, acei splendizi Buddha de aur, acei copaci pitici adorabili... Și mi-am cumpărat un chimonou de mătase, verde-jad, cu niște crizanteme minunate cusute cu fir auriu. Era exact ca și cel de la mătușa Marie din Alabama. Știi, când eram copil, îmi petreceam ore întregi în menajeria ei orientală, imaginându-mi că sunt în Japonia. Acum știi că e adevărat. Oh, Sid, mi-aș dori să fi fost și tu acolo.

24

Totul părea să meargă foarte bine cu proiectul lui Isamu la Hiroshima. Cât timp Yoshiko era plecată la filmări, Isamu lucra la desenele lui de dimineaţa până seara, singur în peştera sa, ca un călugăr posedat de o viziune ce trebuia realizată cu orice preţ. Când ieşea din peşteră, seara, nu voia decât să vorbească cu Nambetsu despre ispăşire, memoria istorică, estetica războiului şi alte subiecte elevate. Yoshiko, extenuată după zilele lungi petrecute la studio, era un martor tăcut al acestor conversaţii. Odată chiar a adormit pe masa lui Nambetsu şi capul i-a căzut într-unul din splendidele lui boluri plin cu arici de mare. Nambetsu s-a înfuriat peste măsură. Isamu, ca să-şi împace mentorul, a zgâlţâit-o imediat pe soţia lui şi a trezit-o, apoi i-a spus să-şi ceară scuze pentru manierele ei îngrozitoare. Ea a izbucnit în hohote de plâns, a ieşit afară în noapte, şi-a pierdut încălţările în întuneric şi a căzut într-o orezărie, ţipând de durere când şi-a scrântit glezna. (Dacă vă uitaţi cu atenţie la scena din *House of Bamboo* în care îl întâlneşte pe Bob Stack pentru prima dată, o să vedeţi un bandaj de culoarea pielii pe piciorul ei drept.) Bărbaţii au continuat să bea sake şi să discute despre artă până mult după miezul nopţii.

Proiectul lui Isamu pentru Memorialul Păcii, ce urma să se cheme Arcul Păcii, consta într-un dom turtit, ca un ornament funerar Haiwa imens, cu o galerie subterană. Acest spaţiu sumbru, mi-a explicat Isamu, urma să fie un fel de cameră pentru ceremoniile ceaiului tradiţionale, unde oamenii puteau să reflecteze asupra vieţii şi a morţii. Înăuntru urma să fie o lespede neagră de granit pe care să fie gravate numele victimelor japoneze ale

bombei atomice. Erau şi victime care nu erau japoneze, bineînţeles, dar s-a decis de către Comitetul Municipal pentru Construirea Memorialului Păcii de la Hiroshima că, de dragul „coerenţei publice" (cred că am tradus corect), aceştia nu vor fi incluşi. Asta nu era vina lui Isamu. Mii de coreeni, majoritatea lor sclavi, muriseră din cauza bombei, pe loc, dacă fuseseră norocoşi, sau încet, cu dureri îngrozitoare, dacă nu. Când reprezentanţii comunităţii japonezo-coreene au protestat, câţiva ani mai târziu, faţă de excluderea victimelor coreene, a fost o agitaţie tipic municipală, cu demonstraţii şi cuvinte dure în presă. Până la urmă, coreenilor li s-a permis să-şi construiască propriul memorial chiar la marginea Parcului Păcii.

Dar asta nu devenise încă o problemă atunci când Isamu, după multe luni de muncă, pentru care nu primea nici un ban, şi-a prezentat planurile Comitetului Municipal pentru Construirea Memorialului Păcii de la Hiroshima, format din iluştri membri ai Guvernului şi ai breslei arhitecţilor. Tange i-a lăudat proiectul lui Isamu pentru îndrăzneală şi claritate. Cei doi bărbaţi erau nerăbdători să înceapă construcţia. Sigur că acum nimic nu mai putea să meargă rău. Dar ceva, bineînţeles, a mers rău. Comitetul i-a transmis o scrisoare oficială lui Tange, care a trebuit să-i dea vestea lui Isamu. Proiectul lui fusese refuzat, pentru că propunerea, aşa cum s-au exprimat domnii din comitete, „deşi, fără îndoială, extrem de potrivită unor ţări străine, cum ar fi Statele Unite, nu era potrivită pentru Japonia". Aşa cum se explica în scrisoare, un asemenea proiect sensibil nu putea fi încredinţat decât unui artist care „înţelege sentimentele japoneze".

Isamu era devastat, dar mult prea mândru ca să spună ceva în public. În particular, am văzut cum zelul său iniţial de a schimba Japonia începe să se domolească. Aceasta ar putea explica faimosul episod cu pantoful de plastic, faimos pentru aceia dintre noi care făceam parte din viaţa lui Yoshiko. S-a întâmplat să fiu acolo, în Ţara Viselor, când a avut loc incidentul. Era una dintre acele seri de vară încărcate, când transpirai şi stând nemişcat. Isamu şi cu mine beam sake rece din ceşti de lemn. Yoshiko era plecată undeva la filmare. Plecase pe la cinci

şi jumătate dimineaţa în Packardul studioului. Rar se întorcea înainte de nouă sau zece seara.

Isamu era într-una din stările lui, plângându-se de lipsa de înțelegere din Japonia pentru arta lui. La început, fusese venerat ca un salvator, cunoscutul artist american care venise tocmai de la New York pentru a-i învăţa pe japonezi să fie moderni. Acum nu le plăcea când el încerca să-i convingă că propria lor tradiţie era mai aproape de spiritul modern decât orice imitaţie de mâna a doua a tendinţelor occidentale.

– Nu sunt câtuşi de puţin interesat de exotism, a spus el, cu ochii întunecaţi aprinşi de pasiunea convingerilor sale. Le spun doar să privească în sufletele lor. Ştii, problema cu japonezii este că ei sunt singurii care nu vor să înveţe nimic de la Japonia.

Ultimele raze de soare îmbrăcau peisajul într-o lumină roz, de parcă orezăriile erau acoperite cu flori de cireş. Un punct mic, alb, aflat la distanţă, se mişca în direcţia noastră. Punctul acela s-a dovedit a fi Packardul lui Yoshiko. A oftat uşurată când a păşit pe verandă după ce şi-a scos o pereche de sandale de plastic albastru-deschis.

– În sfârşit, acasă. A fost aşa o zi lungă... Sunt extenuată. Mă dor picioarele de mor. Mai este ceai rece?

Isamu se uita fix la picioarele ei şi nu i-a răspuns. Nu-i răspunsese nici la salut. Am presupus că era tot cufundat în gândurile lui despre arta japoneză.

Yoshiko a aranjat cu grijă sandalele de plastic la intrarea în casă şi se pregătea să se ducă la bucătărie să-şi ia nişte ceai. M-am oferit s-o ajut. „Nu e nevoie", mi-a spus ea. Apoi ceva s-a rupt în mintea lui Isamu, ca un beţişor ce a fost îndoit prea tare.

– *Oi!* a strigat el la Yoshiko. Vino aici înapoi!

– Întâi să-mi iau nişte ceai, a spus ea.

– Întoarce-te acum! a ţipat el.

Nu-l mai văzusem niciodată pe Isamu atât de furios. Parcă imita, într-un mod exagerat, crizele de furie ale lui Nambetsu.

Yoshiko, palidă şi agitată, a păşit pe verandă.

– Ce e?

El i-a răspuns în engleză:

– Ce dracului porţi?

– Ce vrei să spui? Chimonoul meu obişnuit de vară. Cel care-ţi place. Ce nu e în regulă la el?

În ciuda oboselii ei evidente, a zâmbit, dornică totuşi să-i facă pe plac.

– Vorbesc de mizeriile astea! Isamu s-a aplecat să ia sandalele de plastic şi le-a aruncat departe în orezărie, unde s-au scufundat încet în noroi. Cum îndrăzneşti să vii în casa asta purtând gunoaiele astea vulgare de plastic? N-ai pic de bun-gust? Este o oroare, un sacrilegiu! Un atac la tot ce încerc eu să realizez în ţara asta nenorocită a ta.

La început, a părut surprinsă, apoi a rămas fără cuvinte, iar la sfârşit a fost rândul lui Yoshiko să fie furioasă.

– Oh, deci acum e numai ţara mea, nu? Dar când te lăudai că eşti aşa de japonez? Dacă eşti un străin, ce-ţi pasă de sandalele mele? Plasticul e american, nu? Ei bine, dă-mi voie să-ţi arăt ceva.

A luat din geantă o pereche de sandale tradiţionale japoneze de pai; erau pline de pete roşii.

– Le-am purtat pe astea ca să-ţi fac ţie pe plac, domnul Tradiţia Japoneză. Ei bine, uite ce mi-au făcut la picioare! Şi-a dat jos plasturele de pe piciorul stâng şi ne-a arătat o rană oribilă, din care ieşea puroi pe la margini.

– Spre deosebire de tine, eu sunt japoneză. De ce ar trebui să-mi distrug picioarele ca s-o dovedesc? Să-ţi spun ceva, eşti un american tipic, n-o să ne înţelegi niciodată.

Mi-aş fi dorit să pot dispărea, dar n-aveam nici o şansă.

– Stai, a spus Yoshiko ferm, când eu am mormăit cum că era timpul să mă întorc în Tokyo.

Nu voiam să-i rănesc sentimentele, aşa că am rămas, un martor mut şi stânjenit al problemelor lor conjugale.

– Crezi că ţi-ai pierdut proiectul tău preţios de la Hiroshima din cauza discriminării, a spus Yoshiko, a cărei furie era departe de a se fi stins. N-a fost nici o discriminare. Au fost proastele tale maniere. Ţi-am spus să iei daruri cu tine când te duci să te întâlneşti cu membrii comitetului. S-au simţit jigniţi. Ştiu. Eram acolo, mai ţii minte?

Isamu, cu respirația tăiată de la criza lui de isterie, a pufnit disprețuitor.

– Ce vrei să spui cu daruri? Asta e o treabă profesională. Nu le cer o favoare. Ce vrei să fac? Să-i mituiesc? E o prostie.

Mai calmă, dar vorbind în același fel oțelit, pe care l-am văzut foarte rar la Yoshiko, ea i-a răspuns:

– N-o să înțelegi niciodată, nu-i așa? Nu vorbim de mită. Vorbim de bunăvoință, de obicei, de tradiție. Tu întotdeauna ai diverse teorii despre tradițiile noastre. Dar în inima ta nu le înțelegi. Gândești doar cu mintea, ca un străin tipic.

Dacă totul ar fi fost bine în Țara Viselor, presupun că furtuna asta s-ar fi stins în patul conjugal, urmată a doua zi dimineață de zâmbete și scuze. Dar nu s-a întâmplat așa. Yoshiko s-a retras în dormitor, Isamu s-a dus înapoi în studio să lucreze, iar eu mi-am petrecut noaptea având tot felul de vise, dintre care unul mi-a rămas în minte, pentru că a fost extrem de ciudat: intram într-un bar gol pușcă. Semăna cu *După-amiaza unui faun* din Kanda; sau cel puțin imitațiile de mese franțuzești semănau. Locul era plin de bărbați care purtau chimonouri. Unul dintre ei era Nambetsu, care îi conducea la o ceremonie a ceaiului. Am vrut să particip și eu. Dar nimeni nu mă asculta. M-au ignorat complet, de parcă nici nu eram acolo.

25

Petrecerea pentru *House of Bamboo* de la Tokyo a fost mai mult ca un priveghi. Toată lumea importantă din Tokyo venise, desigur, îmbrăcată cu ce avea mai bun, deşi toţi ştiau că era un dezastru. Fiind în Japonia, nimeni n-a spus asta în mod deschis, dar ştirea se împrăştiase cu viteza luminii. Remarcile de după premieră au fost alese cu grijă.

– Remarcabil, a murmurat domnul Kawamura.

– Într-adevăr, a adăugat doamna Kawamura.

– Foarte interesant, a fost verdictul lui Hotta.

– Japonia văzută de americani.

– Costumele au fost foarte frumoase, au fost cuvintele dragului şi loialului de Mifune.

Şi Kurosawa avea o expresie plăcută şi n-a spus nimic.

Pentru că nici unul dintre actorii americani nu se deranjase să vină la Tokyo pentru premieră, săraca Yoshiko a fost lăsată să înfrunte primirea dezastruoasă a filmului ei hollywoodian singură. Ei bine, nu chiar singură. Mai era şi reprezentantul Twentieth Century Fox la Tokyo, un tip îngrozitor pe nume „Mike" Yamashita, care avea nişte butoni enormi gravaţi cu iniţialele lui, purta nişte costume în dungi ca ale mafioţilor din Chicago şi bătea pe toată lumea pe spate. Mike n-a prea fost de ajutor.

Aşa că iat-o pe Yoshiko, la conferinţa de presă oficială de la Hotelul Hilltop din Kanda, îmbrăcată în chimonoul ei, încasând întrebările unei prese în majoritate ostile, cu privire la gafele filmului pentru care cu greu putea fi considerată responsabilă. Nenumăratele erori – numai *Yomiuri Shimbun* a fost destul de drăguţ încât să le numească „neînţelegeri" – nu erau privite de

cronicarii japonezi ca nişte greşeli regretabile şi ca nişte insulte la adresa onoarei japoneze. Faptul că roluri nesemnificative de japonezi erau jucate de imigranţi japonezo-americani ce îşi ştiau doar rudimentar limba strămoşească, faptul că încăperile japoneze arătau ca restaurantele chinezeşti, faptul că un bărbat care alerga prin Ginza dădea un colţ şi aproape că ajungea să urce pe muntele Fuji. Toate acestea erau privite ca nişte palme date de către americani, puternic şi intenţionat, peste faţa naţiunii.

Domnul Shimoda, de la *Kinema Junpō*:

– Ce părere aveţi despre faptul că jucaţi într-un film care va face întreaga lume să râdă de noi?

Domnul Horikiri, de la *Asahi Shimbun*:

– Sunteţi de acord că *House of Bamboo* este un exemplu tipic al aroganţei imperialiste a Statelor Unite?

Domnul Shindo, de la *Tokyo Shimbun*:

– Vă mai consideraţi japoneză?

Ce să mai spun de faţa naţiunii; fiecare întrebare era o palmă dureroasă peste obrazul lui Yoshiko. Deşi nimeni n-a folosit acest cuvânt, sugestia era evidentă: Yoshiko Yamaguchi era o trădătoare.

A reuşit să se abţină în timpul conferinţei de presă, dar a clacat de îndată ce am rămas singuri. Lacrimile îi şiroiau pe obraz, stricându-i machiajul. Nişte dâre negre curgeau ca nişte râuri pe văile roz ale feţei ei. Cum puteau să-i facă una ca asta? De ce îi spuseseră lucrurile acelea îngrozitoare? Nu ştiau cât de tare se străduise să îmbunătăţească imaginea Japoniei în afară? Se străduise cât putuse să-i spună lui Sam Fuller despre greşelile din film. De ce oamenii nu o apreciau mai mult? Am încercat s-o consolez cât am putut, în timp ce stăteam pe bancheta din spate a maşinii de la Twentieth Century Fox, un Cadillac Eldorado galben-lămâie, ridicol de mare, ce trecea pe lângă Palatul Imperial, unde, cu doar câţiva ani în urmă, un soldat american fusese linşat de mulţimea japoneză când se aflase că Statele Unite urmau să îşi păstreze bazele militare din Japonia. Acum nu mai era nici o mulţime, doar oamenii care se duceau sau plecau de la muncă prin burniţa gri şi provinciali care stăteau aliniaţi în faţa palatului ca să-şi facă o poză drept amintire.

Propria mea cronică din *Japan Evening Post* nu a fost ușor de scris. Am găsit totuși o cale de a ocoli zonele periculoase, rămânând însă cinstit. M-am hotărât să tratez filmul ca pe un basm, un basm american plasat în Japonia. Dacă îl consideram o încercare de a prezenta adevărata Japonie, ar fi fost o gravă neînțelegere. Shirley Yamaguchi, am scris eu, „interpretează strălucitor fantezia occidentală cu privire la femeia orientală. De la *Madama Butterfly* n-au mai fost prezentate cu atâta măiestrie inocența iubitoare și supușenia blândă a acestei figuri iconice".

Când m-am revăzut cu Yoshiko, la un restaurant *tempura* din clădirea Nishino, n-a spus nimic despre cronica mea, lucru pe care l-am luat ca pe o recunoaștere tăcută a intențiilor mele prietenești. Purta un chimonou mov și o pereche de ochelari mari de soare, un posibil scut împotriva ochilor iscoditori. Când i-a scos, am observat că avea ochii injectați și umflați. M-am gândit că era din cauza primirii extrem de proaste a filmului ei și eram pe punctul de a o compătimi, spunându-i ce idioți erau ziariștii, dar s-a dovedit că supărarea ei avea o altă cauză. Yoshiko fusese chemată să joace într-un muzical pe Broadway, *Shangri-La*, o versiune muzicală a filmului lui James Hilton *Ultimul orizont*. Era o versiune a poveștii lui Rip van Winkle. Un avion care aducea un grup de occidentali de la războiul din China se prăbușește în munții Himalaya. Supraviețuitorii se trezesc într-un loc misterios, unde timpul nu există și pacea este eternă. Unul dintre ei, un romancier englez, se îndrăgostește de o frumoasă orientală (Yoshiko). Se hotărăsc să fugă împreună. Dar în momentul în care părăsesc zona păcii eterne, tânăra aceea frumoasă se transformă într-o hoașcă bătrână ridată.

Văzusem filmul domnului Capra, *Ultimul orizont*, înainte de război, cu Ronald Colman în rolul romancierului și Sam Jaffe în rolul Marelui Lama. Luni la rând am visat la temple tibetane, înțelepți orientali și munți acoperiți de zăpadă. Îmi hrăneau disprețul pentru lumea în care trăiam și dependența sa de lumea materială și de violență. Aș fi acceptat un bilet numai dus spre Shangri-La într-o clipă.

– Draga mea, am spus eu, pare perfect pentru tine. Bineînțeles că trebuie să-l faci.

A aprobat dând din cap. Să joace într-un muzical pe Broadway fusese dintotdeauna visul ei. N-ar fi putut să vrea ceva mai bun. Dar nu părea deloc fericită. Își tot aranja gulerul, în timp ce adevărul ieșea la iveală, puțin câte puțin. Se pare că Isamu nu voise s-o lase să plece. Voia ca ea să stea în Kamakura și, oricum, muzicalul era doar „un gunoi american mediocru". Dar până la urmă negociaseră și asta, nu fără ca niște uși de hârtie să fie sfâșiate și niște vase sparte. Isamu cedase. Trebuia. Cum a spus Yoshiko:

– Este cariera mea în joc. Suntem amândoi artiști, dar el nu înțelege că eu muncesc pentru public. Am nevoie de public. Pentru Isamu-san este altfel. El lucrează doar pentru sine.

Apoi a mai apărut un obstacol, mai serios: i s-a refuzat viza. Fără să i se dea vreun motiv. S-au tras sfori. Kawamura i-a scris unui prieten de la ambasadă. S-au tot trimis scrisori între Washington și Tokyo. A durat luni de zile până a venit un răspuns de la consulul american din Tokyo: Yoshiko era „o amenințare la adresa securității Statelor Unite". Părea o nebunie. Dar tot nu i s-a explicat de ce. S-au mai trimis scrisori și diverși cunoscuți au fost rugați să intervină. S-a descoperit că Yoshiko era suspectată de activități comuniste. Dar de ce? A mai durat ceva, s-au mai trimis niște scrisori, au mai avut loc interviuri. În dosare s-a găsit numele colonelului Wesley F. Gunn. El o menționase pe Yoshiko ca posibilă agentă comunistă în Manciuria în timpul războiului. Prietena ei din copilărie, „evreica Masha", lucra pentru Guvernul sovietic. Și, pe deasupra, nu devenise Yoshiko prietenă cu Charlie Chaplin chiar când activitățile lui „neamericane" ieșiseră la iveală?

Așa cum necazurile din viața unui om îl iau prin surprindere, și ajutorul vine de unde nu te aștepți. Există un fel de dreptate în asta, cred. Cu un an înainte de problemele cu viza ale lui Yoshiko, jucase în rolul amantei unui negustor britanic din Yokohama, într-un film complet neinteresant, numit – cine știe de ce_ – *Vânt de toamnă*. Ikebe jucase și el în film, având rolul arătosului servitor japonez al negustorului. Străinul era crud. Străinul era cât pe ce să-l omoare pe servitor. Ea îl amenință că se omoară. Străinul ezită. Îndrăgostiții fug împreună prin ceață.

Un film total neinteresant, cum spuneam, dar unul fast. Pentru că negustorul englez era jucat de un tip pe nume Stan Lutz. Îl ştiam foarte puţin. Lucra la secţia de contrainformaţii a lui Willoughby. Un tip dubios, cu păr galben ca paiul şi buze subţiri, Lutz rămăsese în Japonia după război. L-am văzut o dată sau de două ori în restaurantul lui Tony Lucca, mâncând pizza cu japonezi cu ceafa groasă şi cravate ţipătoare, genul cu care n-aş vrea să mă cert. Nu mă prea interesa Lutz. Dar Yoshiko se pare că se înţelesese foarte bine cu el. El mai jucase în câteva filme japoneze, multe dintre ele cam dubioase, genul pe care astăzi l-am numi „sexy". Toate destul de proaste. Mai făcuse şi alte afaceri.

Lutz nu era un caz neobişnuit. Japonia le oferea posibilitatea unor câştiguri frumuşele celor cărora nu le păsa cum fac banii. Aşa cum spunea Lucca, totul ţinea de cunoştinţele pe care le aveai, iar Lutz avea unele mai puternice decât majoritatea oamenilor. Unul dintre aceştia era un bărbat pe nume Yoshio Taneguchi, un criminal de război care, aşteptând să fie judecat, scrisese un binecunoscut volum de memorii. Aliaţii îl arestaseră pentru crimele comise în China în timpul războiului: tortură, crimă, genul ăsta de lucruri. Se zvonea că e foarte bogat. În timpul războiului, Guvernul imperial japonez îi fusese îndeajuns de recunoscător pentru serviciile aduse ca să-i acorde titlul de viceamiral. Traducătorul şi editorul memoriilor lui Taneguchi era Stan Lutz.

Până la urmă, Taneguchi n-a mai fost judecat. Willoughby l-a eliberat datorită reputaţiei de vânător de comunişti japonezi căpătate în timpul războiului, genul de oameni de care americanii credeau că au nevoie la sfârşitul anilor '40, când China căzuse şi sindicatele japoneze începuseră să le facă probleme. S-a dovedit că Taneguchi avea o slăbiciune pentru Yoshiko, pe care o ştia de pe vremea când se numea Ri Koran şi trăia în China. Când Lutz i-a povestit despre problema ei cu viza, el a spus cum că ar fi fost membrul unui „fan club" Ri Koran în Manciuria. A promis să discute cu prietenii lui din Guvernul Statelor Unite. Viza i-a venit într-o săptămână. Ce a obţinut Lutz din afacerea asta, nu ştiu. Poate că a acţionat din prietenie sinceră. Dar nici

„prietenie“ şi nici „sinceră“ nu sunt cuvinte pe care să le asociez cu unul ca Lutz.

Ca să-i mulţumească pentru ajutor, în felul ei propriu, Yoshiko a fost gazda unei cine date în onoarea lui Taneguchi la un restaurant japonez discret de lângă clădirea Hattori din Ginza. Am avut un separeu cu *tatami*. Lutz a venit şi el. Şi Kawamura fusese invitat, dar, când a auzit numele lui Taneguchi, şi-a amintit, brusc, că avea altceva de făcut. Isamu era prezent, cam fără chef, aveam eu impresia. Petrecerea nu avea cum să fie veselă. Era una dintre acele ocazii oficiale fără de care societatea japoneză n-ar putea funcţiona. Yoshiko s-a asigurat că se vor servi doar cele mai scumpe mâncăruri. Servirea a fost impecabilă şi mâncarea avea un gust, ei bine, scump. Ca semn al recunoştinţei sale, Yoshiko i-a dat un cadou frumos împachetat lui Taneguchi, un bărbat mic cu aer porcin, gura strâmbă şi ochi mici, vicleni. Am observat că îi lipsea un deget de la mâna stângă.

– Din partea soţului meu şi a mea, a spus Yoshiko.

– Nu, nu este, a spus Isamu, de parcă era un copil încăpăţânat, este doar de la Yoshiko.

Yoshiko a râs, i-a aruncat o privire furioasă ce doar aparent era în glumă şi a spus ceva de genul „Nu-l băgaţi în seamă“. Taneguchi a mormăit ceva şi a pus pachetul deoparte fără să-l deschidă. Mormăitul era, de fapt, principala sa contribuţie la conversaţie. Lutz traducea, din când în când, mormăielile, ceea ce-l enerva şi mai mult pe Isamu.

– Ştiu, spunea el, vorbesc japoneză.

26

Unor cupluri le prieşte când cei doi stau adesea unul departe de celălalt; absenţa le hrăneşte pasiunea. În alte cupluri, cei doi nu suportă să stea nici măcar o noapte despărţiţi. Eu, unul, n-am de unde să ştiu. Eu sunt doar un observator. Nu pot să spun că am iubit vreodată. Am dorit de multe ori, bineînţeles. În Japonia, asta e starea mea naturală. Dar iubirea, să trăiesc cu o persoană excluzându-i pe toţi ceilalţi, să am un suflet-pereche cu care să-mi împart patul, să fac dragoste cu cel mai bun prieten, asta e ceva ce n-am trăit şi nici nu mi-am dorit vreodată. În iubire, sinele devine un altul, unul colectiv, al cuplului. Şi eu mă pierd în dorinţă, dar, satisfăcut după posedarea celuilalt, îmi place să mă regăsesc după aceea. Aşa că am amanţi şi am prieteni. Mă mulţumesc să observ cum alţii încearcă să fie un cuplu şi eşuează, apoi încearcă din nou cu alţi parteneri. Le admir strădania sau, mai bine spus, încăpăţânarea prostească. Eu, personal, am învăţat să trăiesc fără iluzii, dar le admir la alţii.

O complicaţie în plus este ciudăţenia dorinţelor mele. În Ohio aş fi fost arestat pentru ce-mi place să fac. În Tokyo pot să fac ce vreau eu. Nu că n-aş fi venit aici cu tot trecutul meu american puritan. Din acea primă zi glorioasă petrecută printre ruinele din Yokohama, am reuşit să mai scap de balast, dar nu de tot. Câteodată îmi doresc să fiu ca unul dintre acele cupluri căsătorite, fericite ca nişte vaci care pasc pe câmp. Şi câteodată îmi doresc să fi fost japonez, să iau asta de bună, să mă scufund în apa călduţă a eului meu colectiv, împreună cu alte milioane care arătau, vorbeau şi gândeau exact ca mine. Şi acesta este un mod de a te pierde pe tine.

Dar nu sunt japonez şi nici nu sunt bun de prăsilă. Una dintre marile binecuvântări ale vieţii în Japonia este că devianţii sexual nu sunt puşi la cutiuţă. Există anumite obligaţii, desigur. Dar atâta vreme cât un japonez îşi ia o nevastă şi îşi întemeiază o familie, modul în care îşi procură plăcerile este problema lui. Pentru un străin nu există nici o cutiuţă, cu excepţia uneia foarte mari, pe care scrie clar: *gaijin*.

În cazul lui Yoshiko şi al lui Isamu, am văzut apropiindu-se sfârşitul fericirii lor cu ceva vreme înainte să se întâmple propriu-zis. Incidentul cu sandalele de plastic arătase nişte fisuri care foarte curând au devenit adevărate prăpăstii. Noţiunea lui Isamu despre viaţa japoneză perfectă era o fantezie pe care Yoshiko n-avea cum s-o împărtăşească pentru prea mult timp. Ea era o vedetă de cinema. Avea nevoie de mai multe roluri. Cel pe care îl scrisese Isamu pentru ea n-avea cum s-o ţină prea mult. Broadwayul şi Hollywoodul o chemau. Venise vremea să plece din Ţara Viselor. Unele cupluri se îndepărtează, ca două râuri care curg în direcţii diferite. În cazul lui Yoshiko şi al lui Isamu, separarea a fost mai degrabă punctul culminant al unei serii de furtuni care a transformat edificiul căsniciei lor într-o ruină. Noaptea furtunii celei mai mari a fost şi ultima oară când am vizitat casa din Kamakura.

Un producător de la Hollywood pe nume Norman Waterman venise la Tokyo. Se gândea s-o distribuie pe Yoshiko într-un rol dintr-un film cu neveste de soldaţi. Yoshiko îl invitase la cină în Kamakura fără să-l întrebe înainte pe Isamu. Eu urma să-l însoţesc.

Waterman nu era chiar genul meu. Un bărbat scund, îndesat, căruia îi plăceau pantofii scumpi, se aştepta să-l cuplez cu o „drăguţă". Pe el îl interesau foarte tare fetele. N-a zis chiar „fetele în chimonou" (a spus o „drăguţă"), dar asta voia. L-am pus într-un taxi şi i-am dat pe o hârtiuţă adresa unui cunoscut salon de masaj. Şoferii de taxi din Tokyo au nevoie de instrucţiuni precise ca să ajungă în majoritatea locurilor. Nu şi aici. Toată lumea îl ştia. Waterman s-a întors cu un zâmbet larg pe faţa lui cuminte, ca un căţel încântat ce dă din coadă după ce a ros un os gustos.

Dar de fapt Waterman nu era chiar aşa de rău. Ne plăceau amândurora filmele lui Preston Sturges, mai ales *Frumoasa blondă*, la care Waterman contribuise în calitate de asistent al unui asistent de producător. Cât timp evitam subiectul „drăguțe" şi vorbeam despre filme, ne înţelegeam foarte bine.

A fost o seară posomorâtă. Ultimii greieri cântau leneş sub cerul înstelat. Isamu, pe care nu-l interesau nici Preston Sturges, nici filmele, nici şansele unei cariere la Hollywood pentru Yoshiko, l-a detestat pe Waterman de cum l-a văzut. Aproape că nu l-a băgat în seamă, în timp ce Yoshiko povestea despre bunii ei prieteni Charlie Chaplin, Yul Brynner, King Vidor, Ed Sullivan şi aşa mai departe. Waterman era fermecat.

– O să-ţi placă să lucrezi în L.A., a spus el, vocea răsunându-i peste orezărie până la casa lui Nambetsu, unde sensei ne pregătea nişte *sashimi*.

– Sper că îţi place mâncarea noastră japoneză, a spus Yoshiko.

– Să-mi placă? a spus Waterman. O ador. *Sukiyaki, tempura!*

Isamu s-a holbat la el de parcă era o maimuţă sălbatică.

Nambetsu, spre uşurarea mea şi, trebuie să spun, chiar surpriza, s-a purtat frumos de data asta, chiar şi când Waterman i-a pronunţat greşit numele. Nambetsu a zâmbit doar, tot numai bunăvoinţă, aşa cum face un adult la o petrecere de copii. Waterman era genul de american pe care japonezii ştiau cum să-l ia, nu ca străinii aceia nebuni care voiau să fie ca ei. N-au fost surprize. Lui Nambetsu, ca tuturor japonezilor, îi plăcea previzibilul. A turnat sake în cana lui Waterman. Waterman a protestat uşor:

– Eu nu prea beau, domnule Nambis. Dacă-mi tot turnaţi aşa, o să mă fac praf cât aţi clipi.

– Praf?

I-am explicat ce însemna. Nambetsu a dat din mână.

– Oh, nu, a spus el, toţi străinii sunt puternici. Mai luaţi.

Curând, faţa lui Waterman a devenit alarmant de roşie, de parcă se congestionase de la căldură. Şi vocea i-a devenit mai sonoră. Ca majoritatea oamenilor neobişnuiţi cu băutura, bea prea repede, rugându-l pe Nambetsu să-i mai toarne sake în cană. Isamu, ca să fie nesuferit, a refuzat să vorbească în engleză,

așa că Yoshiko și cu mine trebuia să traducem puținul pe care îl spunea în japoneza lui stricată. Nefiind chiar așa de insensibil cum ai fi zis după vocea lui puternică, Waterman era conștient de ostilitatea lui Isamu și a încercat, în felul lui american, să mai reducă din tensiune:

– Hei, Isamu, fii mai relaxat! Am auzit că ești un artist celebru. Ai avut vreo expoziție în State în ultima vreme?

Isamu s-a întunecat la față. A urmat o tăcere stânjenitoare, spartă doar de greierii obosiți.

– Asta îi spun și eu, Norman, a spus Yoshiko, încercând să pară veselă. Se afundă aici în Japonia.

Nambetsu era la bucătărie, pregătindu-ne felul următor. Mirosul de macrou prăjit umpluse camera.

– Mă duc până la noi, a spus Yoshiko veselă, să iau un catalog cu ultima expoziție a lui Isamu-san de la Tokyo.

Isamu i-a spus să stea acolo unde era. Waterman a spus că i-ar plăcea să-l vadă. Simțind că se apropie o furtună, eu n-am spus nimic. Știam când e cazul să țin capul plecat. Yoshiko a ieșit din cameră și s-a împiedicat cu sandalele ei prin întuneric.

– Deci când te întorci în State, Isamu? a insistat Waterman. E frumos aici, dar nu te poți îngropa în sălbăticie pentru totdeauna. Trebuie să ai o expoziție la New York, la L.A. Acolo se întâmplă lucrurile. Uită-te la Yoshiko. Ea știe cum merg lucrurile.

Isamu s-a uitat la el scârbit.

– Ce știi tu despre artă? Nu ești decât un idiot vulgar, ahtiat după bani. Din cauza celor ca tine, tot ce e valoros în America este înghițit de mizerii. Cultură de doi bani, asta faci tu. Nu faci decât să umbli prin gunoaie, să vinzi mizerii, ești un inamic al culturii.

– Ia-o mai ușor, amice! a strigat Waterman, roșu ca sfecla la față. Poate că nu ți-or plăcea filmele mele...

– N-am văzut nici unul dintre filmele tale nenorocite și mă îndoiesc c-o s-o fac vreodată!

– Eu fac produse de calitate...

– Produse?

– Ascultă aici, snob nenorocit ce ești, eu muncesc din greu ca să produc artă pentru oameni, în timp ce tu... tu stai aici în

micuța ta peșteră din Japonia, gândindu-te că ești prea bun ca să faci ceva în singurul loc care contează, unde publicul decide ce e bun și ce e prost. Vorbești despre artă. Eu știu ce-i aia artă. Așa a fost dintotdeauna, din timpul Renașterii italiene și până azi la Hollywood, în Statele Unite. Michelangelo nu stătea și și-o freca la Roma. El făcea...

S-a întâmplat într-o clipită. Waterman urla, în timp ce ceaiul fierbinte din cana lui Isamu i se scurgea pe față. Acesta a fost momentul în care Yoshiko s-a întors, aducând catalogul cu expoziția lui Isamu de la Tokyo. Waterman era chircit pe podea, acoperindu-și fața cu un șervet.

– Gheață! striga el. Pentru Dumnezeu, dați-mi niște gheață!

Eu stăteam înlemnit din cauza șocului. Yoshiko a trântit cartea pe podea și a țipat la soțul ei în japoneză.

– Ce se întâmplă? Ce-ai făcut?

S-a uitat la mine, dar eu nu știam ce să spun. Furioasă cum n-o mai văzusem niciodată, Yoshiko a urlat:

– Nu-mi vine să cred ce se întâmplă aici. Mi-ai atacat oaspetele!

Isamu i-a spus să tacă din gură. Bărbatul îi insultase inteligența. Nambetsu, servind peștele în tăcere, a dat aprobator din cap.

– Ți-a insultat inteligența? Cine te crezi? Este oaspetele nostru!

– Taci din gură, femeie, i-a spus Isamu, răspunzându-i în engleză. Nu știi ce vorbești. Deja m-ai insultat aducându-l pe șarlatanul ăsta vulgar de la Hollywood la mine în casă!

– Șarlatan? Cum adică șarlatan? Eu...

Isamu a luat o scrumieră pe care a aruncat-o spre soția lui, ratându-i milimetric fața. A trecut prin ușa glisantă făcută din cea mai fină hârtie Shikoku și s-a lovit de peretele din lemn de chiparos cu un sunet neplăcut. Nu prea îmi dădeam seama ce făceam. Eram tot un observator năucit, dar de data asta un impuls m-a scos din starea mea pasivă. Am făcut ce nu trebuie să faci niciodată, să intervii într-o dispută conjugală. În mod cu totul absurd, m-am ridicat în picioare, ca un cavaler în armură strălucitoare, protectorul sexului slab, și am țipat ce mi-a trecut mai întâi prin cap:

– Să nu îndrăznești să arunci cu ceva într-o doamnă!

Privirea lui Isamu, plină de furie, s-a îndreptat către mine. Chiar şi Yoshiko, sursa cavalerismului meu, părea şocată. O scăpasem de furtună atrăgând-o spre mine. Waterman găsise un robinet şi îşi dădea cu apă pe faţă, disperat, de parcă luase foc. Nambetsu se uita la mine cu dispreţ, poate chiar cu ură. N-o să uit niciodată cuvintele lui:

– Până la urmă, nu eşti decât un străin ca toţi ceilalţi.

27

Am mai văzut-o o singură dată pe Yoshiko înainte să plece în America. Am băut o cafea la masa noastră obişnuită de la Hotelul Imperial. N-am amintit nici unul de incidentul cu Waterman. Dar mi-a spus că mariajul ei cu Isamu se terminase. Făcuse prostia să creadă că ar putea trăi cu un străin. Diferenţele culturale făcuseră asta imposibil.

– Isamu crede că ştie Japonia, dar este un american tipic. Nici măcar n-a învăţat să vorbească japoneza cum trebuie. Tu eşti altfel, Sid-san. Dar Isamu trăieşte într-o lume imaginară. Îi admir puritatea ca artist. Dar nu mă pot sacrifica pentru arta lui.

Despărţirea trebuie să fi fost grea pentru ea. Când şi-a scos ochelarii de soare să se frece la ochi, am văzut că plânsese.

– Divorţul este un lucru îngrozitor, i-am spus eu, remarcă ce-mi suna şi mie prosteşte. Dar o să treci repede peste asta. Timpul le vindecă pe toate. Gândeşte-te la toate filmele pe care o să le faci în America, la spectacolul de pe Broadway.

– Nu e vorba de asta, a spus ea, părând uşor iritată. Crede-mă, divorţul e o uşurare. Am primit nişte veşti proaste azi, dar e în regulă. Nu-i nimic de făcut.

Când am insistat, ca prieten şi confident, să-mi spună veştile proaste, a clătinat din cap. Chelnerul cu faţa bolnăvicioasă a venit să ne întrebe dacă mai dorim ceva. Eu am mai cerut o cafea şi m-am aşezat şi mai bine în scaun. O tânără în rochie de seară cânta uşor la un pian alb. Yoshiko a început să vorbească despre tatăl ei. Întotdeauna fusese genul inutil, a spus ea, un cartofor, incapabil să aibă grijă de familia lui. Dar în China fusese un om

bun, un idealist. Îi iubise cu adevărat pe chinezi. China era lumea lui, rațiunea lui de a exista. Dar, întors în Japonia după război, nu făcuse față. De-abia era în stare să aibă grijă de el însuși, ce să mai vorbim de familia lui. Parcă nu mai avea pentru ce să trăiască. Așa că devenise un trântor care îi fura banii fiicei lui ca să-i toace la jocuri de noroc. La început, lui Yoshiko îi fusese milă de el. I se părea că și el fusese o victimă a războiului. Dar se săturase. Deși continua să-i poarte numele, nu mai voia să aibă nimic de-a face cu el.

Din nou am compătimit-o. „Trebuie să fie foarte greu să pierzi un tată așa." „Nu", a spus ea, nu era vorba nici despre asta. Atunci ce era? Părea complet neajutorată când m-a privit cu ochii aceia mari, întunecați. O lacrimă i s-a scurs pe obraz.

– Sid-san, a spus ea încet, îl mai ții minte pe bărbatul care a venit la mine la nuntă?

Am stat un moment să-mi amintesc și am spus „Da, desigur". Ei bine, numele lui era Sato, Sato Daisuke. Fusese mai mult decât un tată pentru ea, când era în China, având întotdeauna grijă de ea și ajutând-o când avea necazuri. Sato iubise China cu aceeași intensitate ca și tatăl ei. Sigur că avea o slăbiciune pentru chinezoaice și mereu dădea de bucluc, dar avea un suflet bun. Aici s-a oprit, tamponându-și ochii cu o batistă de mătase.

– Merita mai mult, a suspinat ea.

Ce i se întâmplase? Cine era Sato?

Am parcurs câteva informații: lucrase pentru armata japoneză și avusese noroc să nu fie arestat de ruși după război. Dar, spunea Yoshiko, poate că există un destin și mai crud decât să mori într-un lagăr de prizonieri din Siberia. Întors în țara lui, Sato nu mai avea pentru ce să trăiască. Lumea lui, ca și cea a tatălui ei, dispăruse. Așa că plutea în derivă, ca o fantomă, apărând din când în când fără vreun avertisment. Îi dăduse bani. El promisese s-o lase în pace. Dar n-a mai putut s-o țină tot așa și s-a sinucis. Cadavrul lui fără cap fusese descoperit de un fermier în prefectura Yamanashi. Se spânzurase de un copac, după ce luase o supradoză de somnifere. Era în mijlocul verii. Probabil că îl găsise un câine roșu de munte și plecase cu capul lui. Câinele

fusese văzut de o localnică tocmai când își înfuleca trofeul într-un șopron abandonat.

În timp ce ascultam povestea aceasta îngrozitoare, mintea îmi zbura la primele mele experiențe cu Japonia, în cinematografele acelea din estul orașului. Îmi aminteam vag de povești despre siluete amărâte care ajungeau la niște case dărăpănate pe care nu le mai recunoșteau și își găseau soțiile trăind cu alți bărbați. Pianista în rochie de seară interpreta un cântec de Cole Porter, cu mare virtuozitate și lipsită de orice sentiment uman.

– Ei bine, a spus Yoshiko zâmbind printre lacrimi, n-are rost să rămânem agățați de trecut, nu? Oricum nu mai putem face nimic. Îți amintești cântecul acela pe care îl cântau toți acum un an?

A început să cânte: *Que sera, sera, whatever will be, will be...*[1]

Încă zâmbind, mi-a spus:

– Cred asta. Lumea va deveni cu siguranță mai bună într-o zi. Vreau să-mi dedic viața acestui lucru. Știi asta, nu-i așa, Sid?

Nu eram sigur ce voia să spună.

– Cărui lucru, dragă?

M-a strâns ușor de braț.

– Păcii, bineînțeles, a spus.

Așa că Yoshiko a plecat în Statele Unite, unde o aștepta un viitor strălucitor, sau așa spera ea. Isamu a plecat într-un turneu mondial, plătit de o fundație americană, ca să studieze arta și religia, sau poate era vorba de cultură și spiritualitate. Nambetsu a reușit, fără ajutorul meu, să aibă un mare succes comercial la New York. Societatea Japoneză i-a organizat o expoziție și unul dintre Rockefelleri i-a cumpărat toate tablourile.

Shangri-La a debutat binișor. Cronicile din Boston și Baltimore au fost respectuoase, chiar dacă nu erau chiar extaziate. Costumele au fost foarte lăudate și Sam Jaffe, mai bătrân și părând chiar mai mult un bătrân înțelept decât în film, a fost considerat extraordinar în rolul Marelui Lama. Din ce am auzit, Yoshiko chiar se potrivea rolului. „Frumoasă ca o floare tropicală“,

---

1. Ce va fi, va fi (it.; engl.).

declarase *Baltimore Sun*. Yoshiko a dat un interviu în *Time*, vorbind cu modestie despre rolul ei de ambasadoare a Orientului. Fotografia ei, înfăţişând-o într-un costum în stil tibetan, a fost publicată pe o pagină întreagă în *Life*. A fost întrebată la *Ed Sullivan Show* despre înţelepciunea spirituală a budismului. Bob Ryan a venit s-o vadă în culise la Philadelphia. A asigurat-o că va triumfa pe Broadway. Pentru seara premierei s-au rezervat mese la Sardi's. S-au comandat flori, au fost invitate vedete şi s-au adus stive de lăzi de şampanie. Tot New Yorkul urma să fie acolo.

Şi a fost un eşec. Nu doar un eşec, un dezastru. Costumele au fost lăudate şi de data asta şi Sam Jaffe elogiat pentru interpretarea superbă a Marelui Lama. Yoshiko fusese „frumoasă ca un bujor", a declarat criticul de la *New York Times*. Dar muzica fusese îngrozitoare, iar povestea era „ternă ca o bucată de carton uitată în ploaie". *Shangri-La* s-a târât vreo trei săptămâni. Invitaţiile la petreceri au fost retrase, prânzurile anulate. Yoshiko s-a trezit deodată singură în marele oraş.

N-a mai primit nici o veste de la Waterman. Dar uşile Hollywoodului nu i s-au închis de tot în faţă. Yoshiko a fost distribuită într-o comedie intitulată *Soţia marinarului*, regizată de un tip pe nume Ed Bernds, care începuse ca sunetist pentru domnul Capra şi avusese ceva succes cu *The Three Stooges*. N-am văzut niciodată *Shangri-La*, dar trebuie să fi fost o capodoperă în comparaţie cu prostioara asta. Joan Bennett este soţia unui comandant în marina americană, staţionat în Japonia (şi soţia producătorului, Walter Wagner, ceea ce explică apariţia ei; nu văd nici un alt motiv pentru care s-ar fi deranjat). Numele ei este Judy, sau ceva de genul acesta, iar pe ofiţer îl cheamă Bud, sau Bob, sau Jack – nu-mi aduc aminte. Ideea este, dacă o fi existat vreuna, că o casnică japoneză, jucată de Yoshiko, vede cum Judy sau Debbie sau cum o chema face pe şefa cu Bud sau Jack, şi nu numai acasă. Aşa că Yoshiko vrea şi ea „drepturi egale", ca soţia americană. Totul culminează cu o petrecere de Crăciun a armatei, scenă care se vrea umoristică, dar care este, de fapt, extrem de deprimantă.

Pentru că se presupunea că filmul îi va interesa pe expaţii din Tokyo, m-am simţit obligat să scriu cronica. Am notat: „Prea talentată pentru ghiveciul acesta, frumuseţea lui Yoshiko Yamaguchi merită banii de bilet. Având în vedere scenariul limitat, scoate ce e mai bun dintr-un rol care este aşa de penibil, că nici măcar nu e amuzant". Nu e cea mai elegantă exprimare, ştiu, dar şi eu a trebuit să mă chinuiesc cu un material neofertant. Minunatul meu redactor, Cecil Shiratori, adorase filmul şi m-a întrebat de ce trebuia să fiu aşa de „al naibii de n-n-n-negativist". Nu cred că filmul a rulat mai mult de o săptămână în Japonia. Criticii japonezi l-au ignorat politicos.

La scurt timp după apariţia ei în *Soţia marinarului*, Yoshiko a anunţat că se retrage ca actriţă şi că urmează să se căsătorească cu un tânăr diplomat japonez promiţător. Am fost uluit. Un eşec pe Broadway şi două filme proaste nu puteau s-o dărâme, ca să nu mai vorbesc să-i întrerupă cariera internaţională ce abia începea. Era încă cea mai mare speranţă a Japoniei. Poate că „dragostea adevărată" fusese cea care o determinase să facă gestul acesta nebun şi impulsiv. Dacă aşa e, atunci asta îmi confirmă toate îndoielile mele cu privire la dragostea adevărată. Mi-e teamă că tânărul diplomat promiţător a abordat-o când se simţea cel mai vulnerabil. Din păcate, căsătorindu-se cu o actriţă mai în vârstă, cu un trecut cam pestriţ, s-a asigurat că visele lui nu se vor împlini. N-a fost chiar dat afară din Ministerul de Externe, dar a fost trimis la Rangoon. Ce naiba putea să facă Yoshiko la Rangoon? M-am simţit cuprins de un amestec de senzaţii: abandon, pierdere, chiar şi un anumit sentiment de trădare. O mare legendă murise înainte de vreme. O stea strălucitoare se stinsese neaşteptat. Mă simţeam de parcă fusesem trezit brusc dintr-un vis minunat.

Tot o adoram pe Yoshiko, bineînţeles, şi speram să-mi reiau rolul de confesor de îndată ce se întorcea la Tokyo. Cu siguranţă pe soţul ei n-o să-l deranjeze. Probabil c-a aflat că nu eram o ameninţare. Mueream să aflu despre aventurile ei la New York şi la Hollywood. M-a sunat o dată, din apartamentul soţului ei. Am bârfit şi am râs ca pe vremuri şi pe urmă am făcut greşeala fatală.

A venit în discuţie *Soţia marinarului* şi am fost amândoi de acord că era un film groaznic. A spus:

– Şi să fim serioşi, nici eu n-am fost prea bună, nu?

– Sincer, dragă, n-ai fost.

Am auzit sunetul ascuţit când a pus receptorul în furcă. De atunci n-am mai avut vreo veste de la ea.

28

Sezonul ploios din 1958 părea că nu se mai sfârşeşte. Toate lucrurile din apartamentul meu, de la *tatami* la hainele din dulap, miroseau urât a ciuperci vechi. Pantofii mei din hol căpătaseră o culoare verde ca de cangrenă. Copertele cărţilor mele se îndoiseră, de parcă ar fi fost ţinute în mâini de un halterofil. Şi totuşi, nu aveam nici un chef să mă aventurez prin burniţa cenuşie sau perdelele de apă sau picurarea neîntreruptă a ploii de primăvară. Nu-i de mirare că japonezii au aşa de multe cuvinte pentru ploaie. Mi-aş dori să aibă la fel de multe cuvinte pentru principiu sau spontaneitate. Eram plictisit de slujba mea de critic de film, obosit să mă tot aud pe mine, în fiecare săptămână, dând verdicte cu privire la munca altora. Încercam să scriu un roman a cărui acţiune avea loc în anii de ocupaţie, dar am realizat, cu inima din ce în ce mai grea, că nu ducea nicăieri. Cuvintele rămâneau abstracte, fără viaţă. Tot interveneau opinii. Sincer, începeam să mă plictisesc de Japonia.

Exact lucrurile care mă încântaseră când sosisem aici prima dată, ciudăţenia, inocenţa copilărească, amabilitatea, ataşamentul faţă de formă şi ceremonial, toate aceste lucruri începuseră să mă irite. Acum, în loc de exotism şi formalism, vedeam un caracter insular, conformism şi îngustime a minții. Politeţea obsesivă era, de fapt, o formă de hemofilie socială, groaza de a nu face atingere onoarei cuiva şi acela să sângereze de moarte.

Aceste stări îmi treceau, ştiam, şi întâlnirea stranie, neaşteptată cu un tânăr frumos, cu zâmbet ştirb şi coapse zdravene m-ar fi înveselit, dar nu pentru mult timp. Ar fi trebuit să mă bucur de renaşterea oraşului dintr-un deşert pârjolit într-un

oraş prosper. Era plăcut să vezi cum dispar de pe străzi copii care se băteau pe mucurile de ţigări şi mâncau din lăzile de gunoi. Era o binecuvântare că milioane de japonezi obişnuiţi duceau din nou o viață civilizată. Fiecare firmă luminoasă şi fiecare clădire de beton erau un semn al progresului. Şi cu toate acestea, nu puteam să nu am sentimentul că speranţa de a avea altceva decât confort material fusese distrusă. Gândindu-mă la spiritul neîmblânzit al acelor oameni înfrânţi ce se adunau în cinematografe în 1946, deschiderea lor către ideile noi, stoicismul lor cinstit, aveam sentimentul unei pierderi, al unei promisiuni neîndeplinite şi al unei speranţe abandonate. Ar fi putut ieşi ceva măreţ din catastrofă. Ce îşi însuşiseră în schimb japonezii era cel mai rău mod de viaţă american, importat angro cu multă lăcomie şi nici un pic de înţelegere. Noi le-am dat democraţie şi ei ce-au făcut cu ea? Au ales un prim-ministru care fusese arestat pentru crime de război cu doar câțiva ani înainte.

Mă plâng de japonezi, dar şi ţara mea este în mare măsură vinovată. I-am învăţat să ne imite în toate, iar ei au fost nişte elevi prea dornici de învăţătură. Le-am inoculat ideea superiorităţii noastre şi ei, bieţi mieluşei, ne-au crezut. L-am eliberat pe Kishi Nobusuke, stăpân de sclavi în Manciuria şi ministru în timpul războiului în Cabinetul generalului Tojo, doar pentru că era anticomunist. A protestat cineva? Nici vorbă. Japonezii erau dornici să uite trecutul şi să fie corupţi de promisiunea bogăţiei. Ca o prostituată docilă, Japonia şi-a desfăcut picioarele şi ne-a lăsat s-o impregnăm cu sămânţa propriei noastre mediocrităţi. Şi-a primit guma de mestecat, ciocolata Hershey, parfumul şi ciorapii de mătase, dar şi-a pierdut sufletul. Şi acum ne ura pentru asta.

Ura celui sedus pentru cel care seduce, a curvei pentru client am văzut-o în filme. Şirul nesfârşit de poveşti pline de acreală despre bazele militare americane sau filmele despre Hiroshima, unul dintre ele arătând un grup de turişti americani încântaţi care cumpărau drept suveniruri oasele carbonizate ale victimelor lor.

Eram adesea tentat să văd alegerea ca prim-ministru a lui Kishi, un birocrat manipulator, cu o bărbie moale şi prognatism, drept începutul a tot ce a mers prost în Japonia, dar ar fi trebuit

să văd semnele mai devreme, pe vremea când eram orbit de inocența idealurilor mele. Poate că transformarea Japoniei fusese sortită eșecului de la început, din cauza aroganței și a falselor așteptări. Cum au crezut americanii că pot lua o cultură străveche și s-o remodeleze după chipul și asemănarea lor printr-o mișcare de baghetă a generalului MacArthur? Doar un popor lipsit de simțul istoriei și al tragediei ar putea face o asemenea greșeală. Poate că Tony Lucca avea dreptate: prezența noastră în Japonia nu valorase nici cât o ceapă degerată. Ocupația nu era decât o încrețitură a apei în oceanul istoriei japoneze.

Și totuși, spre surprinderea mea, vechiul meu prieten Nobuo Hotta, pe a cărui față se puteau citi toate tristețile istoriei de două mii de ani a țării sale, era ciudat de optimist în anii aceia de început al ascensiunii lui Kishi. Altfel cel mai taciturn om de pe pământ, Nobuo era destul de animat când ne-am întâlnit într-o seară să bem ceva la Paloma, bărulețul lui preferat din Shinjuku, lângă altarul Hanazono. Era una dintre acele nopți magice din Shinjuku. Aerul era cețos după ploile căzute și neoanele tremurau pe aleile acelea pline de baruri. Un muzicant ambulant cânta la chitară în spatele unei toalete publice. Era încă devreme și doar vreo doi stăteau la bar, de vorbă cu Noriko, Mama-san și păstrătoarea multor secrete.

– Kishi? a spus Hotta. Îl știu pe Kishi de pe vremea când eram în Manciuria. Era și el membru al Fan Clubului Ri Koran, știi? Un bărbat foarte drăguț, foarte manierat, zâmbea întotdeauna și avea mâini fine, aproape ca ale unei femei. N-ai fi bănuit niciodată că el era responsabil pentru miile de sclavi chinezi munciți până la moarte în fabricile de oțel și minele din Manchukuo. Dar nu-ți face griji. De data asta s-a supraapreciat. Poporul japonez nu va mai fi păcălit. O să vezi, oamenii se vor ridica împotriva lui. Voi, americanii, credeți că vă merge să ne băgați pe gât un tratat de securitate. Credeți c-o să vă lăsăm să vă țineți bombardierele pe pământul nostru și portavioanele în porturile noastre. Ei bine, mai gândiți-vă. Pe Kishi nu pare să-l intereseze că ne vinde ce-i al nostru pe un pumn de galbeni. Nu-i pasă dacă Japonia devine o imensă bază militară pentru imperialismul yankeu. Dar poporul japonez n-o să înghită asta.

Nu şi acum. Dacă Kishi semnează tratatul, va fi revoluţie. Acesta este cel mai important moment din istoria noastră, momentul pe care l-am aşteptat toată viaţa mea. Să ştii că putem fi şi rebeli. Fii atent, va veni, în sfârşit, revoluţia.

Nu mi-a plăcut cum a spus „voi, americanii" şi i-am spus-o. Şi eu eram împotriva tratatului de securitate. Uram aroganţa americanilor. La început, le ţinusem predici despre pace şi democraţie şi transformasem Japonia într-o ţară de pacifişti, iar acum le spuneam că totul a fost o greşeală şi că trebuie să fim aliaţi într-un alt război, contra comuniştilor. Eram la fel de scandalizat ca şi Hotta. Şi-a cerut imediat scuze.

– Îmi pare rău, Sidney. Ştiu că tu eşti, de fapt, de-al nostru.

Am mai băut un whiskey în cinstea acestui fapt, şi încă unul, şi încă unul, până când am ieşit afară, în lumina catifelată a dimineţii, la braţ, ca doi vechi camarazi, cântând *Internaţionala* în japoneză.

Ca să mă mai înveselesc, am făcut ce fac mereu când sunt deprimat: îmi petrec din ce în ce mai mult timp la cinema. Descoperisem farmecul filmelor japoneze cu gangsteri. Decât să mai fac o noapte albă în apartamentul meu, stăteam toată noaptea la cinema, împreună cu ceilalţi împătimiţi de filme şi vagabonzi beţi, şi mă uitam cum eroii mei *Yakuza* cucereau lumea. Într-o noapte l-am văzut pe Kensuke Fujii în *Sabia dreptăţii*. Fujii era frumos în genul întunecat (mult mai târziu am aflat că avea aceleaşi înclinaţii ca şi mine şi că îi plăceau americanii solizi care îl cam tăvăleau în timpul vacanţelor lui în Honolulu; bine că fanii lui n-au aflat asta).

Povestea era aceeaşi mereu: tipii răi purtau costume, ca bancherii sau mafioţii din Chicago, şi îşi omorau duşmanii cu pistoale. Fujii şi banda lui erau tradiţionalişti îmbrăcaţi în chimonouri şi se luptau cu săbii japoneze. Tipii răi făceau bani din afaceri imobiliare dubioase, înşelăciuni şi din construcţii. Bunul *Yakuza* deplângea asemenea practici. În scena finală, inevitabilă, Fujii, provocat, dincolo de limita suportabilităţii, de către tipii răi, pleca înarmat cu sabia în misiunea întotdeauna sinucigaşă de restabilire a dreptăţii în lume. Acesta era momentul în care fanii, care până atunci moţăiseră în aerul îmbâcsit cu miros de fum de

țigară și toalete înfundate, se agitau în scaune și strigau încurajări către ecran: „Du-te după ei, Ken-san!“ sau „Ce tip!“ sau „Mori pentru Japonia!“ Dar din ce în ce mai des, în vara anului 1960, am auzit variațiuni pe tema asta, care n-avea nici o legătură cu poveștile *Yakuza* ale lui Fujii, poate doar ca spirit: „La naiba cu tratatul!“, „Jos cu imperialismul american!“, „Pune mâna pe Kishi!“

Poate că bătrânul și înțeleptul Hotta avusese dreptate. Poate că până la urmă avea să fie o revoluție, pusă în scenă, de data asta, chiar de japonezi. O primeam cu brațele deschise. Dumnezeule, ce o mai așteptam! În entuziasmul acelor câteva săptămâni magice din mai, am notat în jurnal următoarele:

1 mai: Muncitori și studenți demonstrează în stil de carnaval, ducând pancarte cu imaginea lui Kishi în chip de căpcăun cu ochi de dragon și colți monstruoși.

19 mai: Membrii socialiști ai Dietei[1] baricadează intrarea la sesiunea în plen, pentru a-i împiedica pe Kishi și pe colegii săi conservatori să voteze noul tratat de securitate. Kishi ordonă Poliției să folosească forța pentru a-i îndepărta pe oponenții săi. Președintele camerelor este împins la tribună. Tratatul este votat în absența socialiștilor.

10 iunie: Secretarul de presă al lui Eisenhower, James C. Hagerty, și ambasadorul Statelor Unite Douglas MacArthur II sunt atacați de mulțime în timp ce vin cu mașina de la Aeroportul Haneda. Sunt evacuați cu un elicopter militar.

15 iunie: Studenți cu pari de lemn, ca niște lănci medievale, au încercat să pătrundă prin poarta sudică a clădirii Dietei, în timp ce alți zeci de mii, poate sute de mii de studenți, muncitori și cetățeni obișnuiți se îndreaptă spre Parlament din toate direcțiile. Unii au venit în stil festivalier, ducând pancarte și păpuși grotești reprezentându-i pe Kishi și pe Ike și scandând „*Washoi! Washoi!* La naiba cu tratatul! Afară cu Kishi! Afară cu Kishi! Jos invazia străină!“ Alții semănau cu o armată, mărșăluind în ordinea strictă a ierarhiei, studenții din ultimul an înaintea celor din anul

1. Legislativul Japoniei, compus din două Camere: Camera Reprezentanților și Camera Consilierilor.

doi, iar cei din anul doi înaintea bobocilor, însoţiţi de ofiţeri sumbri ai federaţiei studenţeşti Zengakuren ce strigau sloganuri la megafoane. Alţii stăteau nemişcaţi, ţinându-se de braţ, formând un lanţ uman ce şerpuia pe străzile care duceau la Dietă, unde poliţiştii îi aşteptau cu caschetele puse, ca războinicii samurai, înarmaţi cu bastoane şi scuturi.

Era mult mai interesant decât orice festival Shino pe care îl văzusem vreodată, chiar mai excitant decât festivalurile în pielea goală din satele din nord. Aici era vorba de un popor întreg în mişcare, entuziasmul fiind reţinut doar de talentul cultural pentru ceremonie. Câteva sute de mii de tineri îşi simţeau puterea când se apropiau de conducătorii naţiunii. Ar fi putut foarte uşor să devină violenţi. Dar în pragul unei nebunii generale, mulţimea insurgentă era ţinută în frâu de un simţ al disciplinei ce făcea demonstraţia de putere şi mai uimitoare.

Muream să particip şi eu, să mă amestec cu demonstranţii, să mă pierd în delirul lor colectiv, transpiraţia mea amestecată cu a lor, trupul meu scufundat în dansul revoltei lor. Aici, în momentul acesta, în mulţime, mă simţeam cu adevărat viu. Nu mă puteam în nici un caz alătura lanţului uman, erau prea strâns lipiţi. Dacă te aşezai în calea lor, erai măturat ca de o maree. Am încercat să mă alătur celor care mărşăluiau, dar unde? Lângă boboci, sau lângă cei din ultimul an? Cu cei de la Universitatea din Tokyo, sau cu cei de la Waseda, fiecare având pancartele lor? Mergeau mai departe, mărşăluind pe lângă mine, strigând: „Invadatori străini, duceţi-vă acasă!“ Feţele individuale, contorsionate nu de ură, ci de extaz, se pierdeau în vârtejul de feţe şi trupuri, dar am întâlnit, o clipă, privirea unui student frumos, tocmai când îmi denunţa ţara. Brusc a părut că-şi cere scuze, parcă ruşinat şi, când a trecut pe lângă mine, mi-a strigat peste umăr „Îmi pare rău!“

Ar fi trebuit să mă iau după el. Îmi doream cu disperare să-i spun să nu-i mai pară rău. Cauza lui era dreaptă. Eram de partea lui. Dar fusese luat deja de val şi lăsase să treacă următorul grup ce cânta, dansa şi mărşăluia. Am încercat să ţin pasul, urmând marea de oameni până la Dietă, făcându-le galerie în tot

acest timp. Eram încântat de forța rebeliunii, ce părea să aducă speranța unei schimbări, să readucă la viață acea senzație a posibilităților nelimitate pe care o avusesem când sosisem pentru prima dată în Japonia. Dar aveam și un sentiment de impotență și de frustrare, ca un spectator singuratic al unei orgii.

Lângă poarta sudică, lucrurile erau mai confuze. În confruntarea cu baricadele Poliției, disciplina părea să fi dispărut. În timp ce unii dintre studenți distrugeau poarta cu berbecii lor, alții se aruncau asupra polițiștilor cu o nepăsare ce nu putea decât să se sfârșească rău. A fost prima dată când am văzut sânge, spălând fețele tinere ale celor care se apropiaseră prea mult de bastoanele polițiștilor. Un polițist, prins în mijlocul unui grup de studenți ce purtau bentițe pe care scria „Victorie sau moarte", era în pericol de a fi linșat. O tânără a fost călcată în picioare și țipa după ajutor. Un grup nou, pe care nu-l mai văzusem, s-a alăturat grămezii. Tineri cu fețe de țărani, îmbrăcați în uniforme militare zdrențuite, și-au croit drum printre rândurile de studenți cu săbii *kendo* de lemn. Au făcut-o cu furia băieților de la țară care de-abia așteaptă să-i învețe minte pe studenții mai răsfățați. Atunci nu știam asta, dar erau golanii „patrioți" ce lucrau pentru Yoshio Taneguchi, același care o ajutase pe Yoshiko în problema cu viza.

Dacă a fost unul dintre bătăușii lui Taneguchi sau un student, n-o să aflu niciodată. În memoria mea, imaginile sunt amestecate. Îmi amintesc că fata trântită pe jos țipa și eu am încercat să ajung la ea. Îmi amintesc că cineva a strigat „Jos cu diavolii anglo-americani!" Îmi amintesc pentru că mi s-a părut ciudat. De ce diavoli anglo-americani? Ce legătură aveau englezii cu toate astea? Și îmi amintesc de o mașină neagră care a trecut pe lângă demonstranți, îndreptându-se dinspre Dietă înspre Parcul Hibiya. O femeie, cu capul scos afară pe geam, striga la studenți: „Țineți-o tot așa, studenți ai Japoniei, țineți-o tot așa! Suntem mândri de voi!" Se întâmplau așa de multe lucruri și așa de repede, că nu pot fi sigur, dar aș putea să jur că femeia aceea era Yoshiko.

Următorul lucru pe care mi-l amintesc este că m-am trezit cu o durere înfiorătoare de cap la spitalul internațional St. Luke's din Tsukiji. N-am simțit când am fost lovit în moalele capului.

Probabil că mi-am pierdut cunoştinţa pe loc. Doctorul Ivanov, un rus înalt, mi-a zâmbit de parcă eram un copil rătăcit.

– Asta o să te înveţe minte să nu te mai bagi în problemele japoneze. O să sfârşeşti omorât.

Nu prea aveam chef de asemenea predici şi eram mai degrabă dispus să nu-l plac pe acest doctor Ivanov. Dar în timp ce îmi reveneam încet-încet, mi-a povestit viaţa lui şi am început să-l plac. Se născuse în Harbin, cu zece ani înainte ca japonezii să preia controlul asupra Manciuriei, şi venise la Tokyo în 1940 să studieze medicina.

– M-am descurcat bine în Japonia, a spus el, dar asta pentru că am stat mereu la locul meu. Probabil că voi muri aici, dar ştiu că voi fi întotdeauna un oaspete, un interlop, mereu pe dinafară. Aşa stau lucrurile şi mie îmi place aşa. Nu vreau să aparţin nici unui loc. Nu-i deranjez pe alţii şi nici pe mine nu mă deranjează nimeni. Dacă vrei să stai aici, ai face bine să ţii minte asta, prietene.

I-am mulţumit pentru sfat.

– Eşti american, nu?

I-am spus că într-adevăr eram. A început să chicotească.

– Şi eu am fost un fel de american odată. Râdea aşa de tare, că am crezut c-o să se sufoce. Am aflat că îşi câştigase banii de taxe la universitate în timpul războiului jucând roluri de americani în filmele japoneze.

– Eram foarte bun în rolul răului.

L-am întrebat în ce filme.

– Oh, a zâmbit, n-ai cum să le ştii. Până şi japonezii le-au uitat.

Am vrut să ştiu dacă a jucat în vreunul cu Ri Koran.

– Ri Koran, a strigat el, era idolul meu încă de pe când locuiam în Harbin. A avut un iubit rus, ştii?

Nu ştiam şi i-am cerut detalii. Voiam să aflu toate lucrurile despre care refuzase să vorbească cu mine. De fiecare dată când vorbeam despre război sau despre China sau despre statul-jucărie al japonezilor, Manciuria, spunea ceva legat de nevoia de pace şi schimba subiectul. După câteva încercări, am renunţat să mai întreb. Dar nici doctorul Ivanov nu a fost mai deschis. În loc să-mi răspundă la întrebări, a început să cânte, foarte încet,

cu privirea pierdută la acoperişurile înclinate ale pieței de peşte ce se vedeau pe fereastra spitalului. O reclamă albastră de neon clipea pe o clădire înaltă în depărtare.

– „*Shina no yoru*, cânta el cu vocea de bariton rus, nopți chineze, ah, nopți chineze... mizeria care pluteşte..."

Am recunoscut cuvintele. Era cântecul meu japonez preferat, deşi Yoshiko ura să-l cânte. Aşa că am început şi eu să cânt:

– „Corabia viselor, nopți chineze, nopţile visurilor noastre, ah, nopţi chineze, visez la patria mea, aşa de departe, aşa de dragă, visez la tine..."

PARTEA A TREIA

1

Dacă nu suport ceva, atunci asta e cafeaua, cafeaua aceea arăbească groasă ce ți se lipește de cerul gurii ca un nor lichid. Nu că altfel mâncarea din închisoare ar fi bună, aceeași supă apoasă de linte și pâine arăbească veche, o dată pe săptămână primim un chebap din carnea cine știe cărui animal; prizonierii arabi îi spun șobolan de Roumieh, după numele locului în care ne aflăm, în dealurile împădurite cu pini frumos mirositori din estul Beirutului. De unde suntem noi nu se vede orașul. De fapt, nu se vede nimic din celula noastră. Fereastra e prea înaltă și lasă să intre doar o rază argintie care după-amiaza aruncă o lumină roșiatică pe tavan înainte să ne lase în întuneric. Dacă cineva s-ar putea urca să se uite pe fereastră, ar vedea curtea unde îi împușcă pe amărâții ăia condamnați la moarte. Știi ce urmează să se întâmple când se aud strigătele în închisoare: *Allahu akhbar! Allahu akhbar!*[1] Câteodată se aude strigând bărbatul care urmează să fie executat, implorând să i se cruțe viața. Apoi, o rafală de focuri de armă, urmată de liniște, liniște absolută, unul dintre rarele momente în care nu se aude nici un sunet în iadul ăsta. O savurezi, ca pe o țigară după o masă îmbelșugată.

Mâncarea, cum spuneam, e mizerabilă. Dar, mai mult ca orice, mi-e dor de o ceașcă de cafea, din aceea slabă, căreia noi la Tokyo îi spunem „americană", nu noroiul ăsta dulce care le place arabilor. Sunt convins că gustul este o reflecție a caracterului național. Și caracterul național este modelat de vreme. Clima noastră rece le-a dezvoltat japonezilor gustul pentru claritate și

1. Allah este mare! (ar.).

subtilitate pe care adesea străinii le confundă cu lipsa de savoare. De aceea japonezilor le place gustul simplu de tofu, moale şi alb, ca sânul unei femei. Se potriveşte cu blândeţea anotimpurilor noastre. Arabii sunt oameni ai deşertului, obişnuiţi cu soarele nemilos. Nu au fost binecuvântaţi cu claritatea anotimpurilor noastre, aşa că îşi găsesc alinarea în lucruri opace, săţioase şi ascunse, cum e şi cafeaua lor.

Totuşi, nu trebuie să mă plâng. După primele opt luni, condiţiile s-au îmbunătăţit mult. Roumieh a fost construit în 1971 – cu un an înaintea triumfului nostru –, pentru o mie cinci sute de bărbaţi, inclusiv băieţii de la corecţională. Acum împărţim acelaşi adăpost temporar cu cinci mii de bărbaţi. Este destul de neplăcut să stai înghesuit într-o celulă aşa de plină, că nu avem cu toţii loc noaptea să ne întindem pe podeaua de ciment, mai ales dacă eşti nou-venit, sau *pissoir*, cum li se spune aici celor abia sosiţi. Li se spune aşa pentru că trebuie să doarmă în şezut, cu genunchii ridicaţi, lângă closet. Acesta este, de fapt, o gaură în podea, urât mirositoare, care trebuie vărsată de două ori pe săptămână, de către *pissoir*, bineînţeles. Dacă dă pe dinafară, ceea ce se întâmplă mereu, *pissoir* este considerat responsabil de către şeful celulei şi mănâncă bătaie. Ca să evite pedeapsa, *pissoir*-ul trebuie să şteargă mizeria cu propria cămaşă. Poate de aici vine alergia mea la cafeaua arăbească, îmi aduce aminte de primele luni la Roumieh. Şi şeful celulei mele nu era aşa de rău ca alţii. Khalil al-Beiruti omorâse o familie de opt persoane în Saida – o chestie legată de onoarea familiei. Nu era soi rău, mai degrabă genul de frate mai mare care are grijă de tine dacă nu-l superi şi faci ce vrea el, cum ar fi să-l speli pe picioare sau să-i masezi noaptea spatele păros. Alţi şefi de celulă erau mai răi. Şeful lui Morioka îi folosea pe deţinuţi pe post de taburet. Alt vieţaş celebru insista să-l speli la fund.

Erau o amestecătură ciudată cei o sută şi ceva de tipi din celula mea: asasini plătiţi, traficanţi de droguri, violatori, falsificatori, jefuitori de bănci, apoi mai erau „politicii", revoluţionari de diverse feluri, unii religioşi, alţii nu, câţiva palestinieni, de care se luau de obicei ceilalţi arabi, un australian de origine libaneză care deturnase un autobuz şi tot aşa. Drogaţii erau cei mai răi,

pentru că urlau noaptea. Din punctul ăsta de vedere eram norocos. Japonezii erau exotici, şi ca membri ai Armatei Roşii Unite Japoneze, învingătorii din bătălia de la Aeroportul Lydda, eram trataţi cu un oarecare respect. Dar regulile erau reguli şi trebuia să ne dăm şi noi obolul ca *pissoirs*.

Acum e mai bine. Împart celula cu alţi trei japonezi: Morioka Akio, Nishiyama Masaki şi Kamei Ichiro. Încercăm să fim cât de curaţi putem, despăduchindu-ne unii pe alţii şi frecându-ne cu o cârpă udă. Scorpionii te pot omorî, aşa că avem grijă să nu ne întindem pe jos înainte de a cerceta cu atenţie podeaua. Puricii sunt cei mai răi. Nu poţi să scapi de ei, oricât de mulţi ai omorî. Şi e nevoie de fineţe: iei lighioana între degete şi îi rupi spinarea tare din care iese un firicel de sânge uman. E satisfăcător, evident, dar nu e suficient. Puricii sunt rezistenţi. Picioarele mele sunt roşii şi umflate din cauza puricilor, care mă înnebunesc. În mod ciudat, Kamei şi Nishiyama sunt plini de păduchi, dar puricii nu-i atacă. Nu ştiu ce e mai rău. Dar e mai uşor să prinzi păduchi.

Încercăm să nu vorbim despre femei. De fapt, orice ar crede cineva din afară, foamea învinge dorinţa sexuală. Închidem ochii şi fiecare îşi imaginează meniul perfect pentru prânz sau cină: *sashimi* sau arici de mare suculenţi împachetaţi în alge, ori icre, urmate de o *tempura* uşoară, rece de crab Ise cu cartofi dulci şi o supă rece *miso* cu raci de apă dulce. Asta era de obicei alegerea lui Morioka. El este tradiţionalist. Nishiyama a studiat la Universitatea din Tokyo şi are gusturi mai occidentalizate. Îl tachinăm mereu că miroase a unt. Poate să-ţi povestească ore în şir despre cel mai bun pateu de *foie gras* sau despre o friptură cu trufe proaspete, spălată cu un Château nu mai ştiu cum din 1970. Kamei este înnebunit după mâncarea coreeană, aşa că visează la limbă de bou la grătar şi tocăniţă de porc cu tofu. Eu sunt un băiat de la ţară, aşa că masa mea ideală nu e aşa de rafinată. Eu visez la un bol de orez cu o felie de somon, înecate în ceai japonez sau tăiţei în sos gros de soia. Este extraordinar ce poate face imaginaţia omului. Dacă te concentrezi suficient, poţi face ca o coajă uscată de pâine arăbească să aibă gustul unui delicios *sashimi* de ton alb, dar numai pentru câteva clipe, după

care pâinea veche şi tare are gust de pâine veche şi tare. Dar acele câteva clipe sunt de nepreţuit.

Când nu ne imaginăm mese fastuoase, ne amintim de vremurile bune, când eram acasă, sau la Beirut, sărbătorind bătălia de la Aeroportul Lydda, când am doborât douăzeci şi şase de inamici şi n-am pierdut decât doi dintre soldaţii noştri. Unul a fost împuşcat de sionişti, iar celălalt, Okudaira, s-a aruncat singur în aer cu o grenadă de mână. Ne-a părut rău că ne-am pierdut camarazii. Dar în mai 1972, noi eram regii Orientului Mijlociu. Oamenii veneau la noi pe stradă să ne sărute şi ne ofereau daruri. Femeile ne considerau eroi de război şi îşi numeau copiii după noi. Acum, Okudaira este un nume des întâlnit în lagărele din Palestina.

Când ne amintim de vremurile bune, cântăm cântece de pe vremea studenţiei noastre. Morioka are o voce frumoasă de bariton şi este foarte talentat la baladele japoneze: *Nagasaki Blues*, *Lacrimi în Shinjuku*, *Rămas-bun de la mama*, *Lacrimi şi sake*... câteva din astea şi ne smiorcăim toţi. Alt favorit este *Cântecul armatei roşii japoneze*: „Uniţi întru victorie, trebuie să luptăm mai departe..." Cântecul meu preferat este *Let It Be* al celor de la Beatles. Nishiyama întotdeauna râdea de pronunţia mea greşită. Dar ce contează? Eu sunt japonez: „When I find myself in times of trouble, mother Mary comes to me, speaking words of wisdom, let it be, let it be..." Câţiva arabi din celelalte celule ştiau şi ei cântecul şi ni se alăturau. E aşa de bine! Ştii că nu eşti singur în tot chinul ăsta. Uniţi întru victorie, trebuie să luptăm mai departe!

2

Oraşul meu natal era faimos pentru două lucruri: caii şi bombardierele. La acestea s-ar putea adăuga un al treilea, vremea cețoasă ce venea dinspre Marea Japoniei. Altfel, era un loc neinteresant. Pentru mine, faptul că mă născusem acolo în mai 1945 era o greşeală, o ciudățenie a sorții sau a istoriei mai degrabă, în care eu nu avusesem nici un cuvânt de spus.

Bombardierele care treceau pe deasupra capetelor noastre în copilăria mea aparţineau forţelor aeriene ale Statelor Unite: bombardiere B-29, aceiaşi vulturi de oţel strălucind diabolic, care ne-au distrus oraşele în timpul războiului. Când eram copil, aveam o puşcă de jucărie, făcută din două bucăți de lemn, pe care o îndreptam către bombardiere prefăcându-mă că le dobor. Ce drept aveau nenorociții ăia să ne domine în propria noastră ţară? Cumva pielea lor albă le oferea dreptul de a conduce lumea?

Nu că aş fi avut vreo simpatie pentru cei care ocupaseră baza înainte. Chiar dimpotrivă. Întotdeauna fusese un loc înecat în sânge. În timpul războiului, marina imperială japoneză îşi pornea raidurile kamikaze de acolo. Înainte fusese o bază pentru bombardierele armatei imperiale aflate în drum spre China. Înainte de asta, fusese o fermă de armăsari unde creşteau cai pentru cavalerie. Războinicii primiseră ce meritau. Nu erau cu nimic mai buni decât americanii, poate chiar mai răi. Dar de ce ar fi trebuit japonezii să sufere pentru ce stricaseră un grup de militarişti şi Împăratul lor nenorocit?

Motivul naşterii mele nefericite în acest loc aflat în nordul cețos al Japoniei poate fi rezumat într-un singur cuvânt: foame.

Nu mi-am cunoscut niciodată tatăl. Nu am nimic care să-mi amintească de existența lui înainte ca eu să mă fi născut, în afara unei fotografii neclare a unui bărbat frumos, îmbrăcat într-un costum alb. Văd o oarecare asemănare între el și mine, dar eu semăn mai mult cu mama, aceeași față rotundă și sprâncene groase. Ea se trage din Hokkaido. Probabil că-n vene ne curge sânge Ainu. Așa îmi place să cred. Tata era în China în timpul războiului. Nu știm ce s-a întâmplat cu el. Dacă ar fi fost prins după război de către ruși sau de către chinezi, am fi știut cu siguranță, pentru că ei sunt foarte meticuloși în privința hârtiilor. Poate că s-a întors în Japonia, dar nu a vrut să vină la noi. Am auzit de asemenea cazuri. Mama nu era deloc amărâtă din cauza asta. Nu era genul ei. Pur și simplu, își vedea de viață.

– N-are rost să stai supărat, spunea ea. Nu poți face nimic în privința asta.

Am iubit-o pe mama. Dar câteodată mă înnebunea refrenul „Nu poți face nimic în privința asta". Și totuși, nici eu nu știam ce să fac, indiferent ce ar fi fost „asta".

Ai crede că aș fi fost ceva mai curios cu privire la tatăl meu, cum era, ce făcuse înainte de război. De fapt, puțin îmi păsa. Mama vorbea foarte rar despre el, iar eu n-am întrebat niciodată. Din punctul meu de vedere, nici nu exista. Poate era un criminal de război sau unul dintre acei idealiști nebuni care credeau că Împăratul era Dumnezeu. Cine știe? Pentru mine era doar o fotografie veche, nimic mai mult. Trecutul era gol. Nu mă interesa. Se poate spune că era o lipsă de imaginație. Dar aveam destule pentru care să-mi fac griji în prezent.

Fiind o femeie singură, într-o Japonie bombardată, cu un copil flămând pe care trebuia să-l hrănească, mama muncea pe unde putea. Deși nu a vorbit niciodată despre asta, cred că a lucrat într-un bar unde servea americani și se poate să fi avut și o relație cu unul dintre ei. Mai târziu s-a ocupat de un cinematograf din centrul orașului.

Era un loc dărăpănat, cu tablouri ale vedetelor de film lipite la intrarea cu stucaturi gri. Înăuntru mirosea a urină și a fum. Yankeii veneau acolo ca să le pipăie pe parașutele locului și să

bea bere, aruncând cu dozele goale în ecran când se enervau sau când se plictiseau. Am observat că își lipeau guma de mestecat sub scaune când își sărutau fetele. Asta dacă aveau bun-simț. Majoritatea nici nu se deranjau să-și scoată guma din gură. Fetelor nu părea să le pese. Puseseră mâna pe un yankeu și asta însemna tot felul de bunătăți de la PX sau chiar bani. Nu le învinovățesc. Ca și mama, trebuiau să supraviețuiască. Una dintre sarcinile mele era să răzuiesc guma de pe scaunele de lemn cu un briceag. Sarcina mai neplăcută de a aduna prezervativele folosite de sub scaunele din spate era lăsată în sarcina unei bătrâne pe nume O-Toyo, al cărei rânjet știrb arăta că le văzuse pe toate la viața ei, și cu siguranță așa era.

Din când în când, avea loc o confruntare în cinematograf între localnici și yankei, de obicei provocată de cei din urmă atunci când își făceau prea tare de cap cu fetele noastre. Bătăile puteau degenera, mai ales dacă un băiat de-al nostru își prindea iubita în brațele unui yankeu. Ca să mă țină departe de necazuri, când eram mic, mama mă ducea în spatele ecranului, unde mă lăsa singur ore întregi, în timp ce ea își vedea de treburi. Acesta a fost începutul educației mele cinematografice. În spatele ecranului, într-un cinematograf care mirosea a pișat, încercând să înțeleg ce era cu umbrele tremurânde ale lui Gary Cooper și Joan Crawford, ce vorbeau înfundat într-o limbă pe care nu o înțelegeam, dar pentru mine erau ca o familie acești străini în alb și negru.

Pentru majoritatea oamenilor, filmele sunt o cale de evadare din realitate. Pentru mine, era invers. Mie filmele mi se păreau reale. Am citit odată ceva despre copiii ai căror părinți îi lasă cu orele în fața unui televizor. În scurt timp, încep să vorbească cu ecranul. Ca să rezolve problema vorbitului cu niște oameni care nu le răspund, își creează o limbă a lor, inventând conversații cu persoane imaginare. Cred că și eu eram un pic așa. Confruntat cu oameni în carne și oase, eram mut, iar pe la cinci sau șase ani am început să mă bâlbâi. Îmi imaginam că toți cei din jurul meu, în afară de mama, erau niște prefăcuți, niște ipocriți care purtau o mască. Mi-era frică în mod special de oamenii

mai în vârstă care purtau măşti inofensive, zâmbind grotesc în timp ce încercau să mă prindă în îmbrăţişările lor încleştate. Toată viaţa am vrut să le scot măştile, dând la iveală realitatea sângeroasă ascunsă în spatele lor.

Detest psihologia de doi bani, dar trebuie să vă fac o mărturisire. Deşi îi uram pe yankei şi bombardierele lor şi cocoloaşele tari de gumă de mestecat şi modul arogant în care se purtau cu mama mea, luând-o de talie, încercând să o sărute şi spunându-i „Mama-san", în secret îi admiram. Nu puteam să nu observ cât de bine arătau în uniformele lor proaspăt călcate, cu pantofi strălucitori, ochelari de soare şi jachete de piele şi un Lucky Strike atârnat în colţul buzelor, mergând în viteză cu jeepurile lor, cu un picior afară, relaxaţi, strigând „Hei!" sau „Bună, iubito!" Prin comparaţie cu ei, bărbaţii noştri erau jalnici: nişte tipi sfrijiţi şi fricoşi care se tot plecau şi curăţau după stăpânii lor albi. Ar fi trebuit să fiu de partea lor, să-i compătimesc sau chiar să fiu furios în locul lor, dar nu o făceam; voiam să fiu ca yankeii aceia atât de încrezători, cu picioarele lungi, bronzaţi şi veseli. Voiam să port şi eu ochelarii aceia şmecheri de aviator şi jachetele de piele cu poza unei femei goale sau a hărţii Japoniei pe spate şi să strig „Bună, iubito!" Poate că acum vi se spune altceva, dar majoritatea simţeam la fel. Cei mai mulţi băieţi de vârsta mea nici măcar nu se ruşinau să-i adore pe aceşti eroi. Le plăcea să-şi piardă vremea la intrarea în bază, sperând să primească câte ceva, o gumă de mestecat, o ciocolată Hershey, o fotografie a unei vedete sau doar o mângâiere pe cap. Diferenţa dintre mine şi ei era că eu nu voiam să recunosc. Protestam bâlbâit împotriva unui asemenea comportament abject. Ceilalţi băieţi, aproape întotdeauna mai puternici decât mine, doar râdeau sau mă băteau. Şi aveau dreptate, pentru că eram mult mai demn de dispreţ decât ei. Eu eram ipocrit.

Cel mai mare fan al Unchiului Sam la noi la şcoală era un băiat pe nume Muto, scris cu aceleaşi caractere chinezeşti ca numele cunoscutului general. Muto era un tip înalt, arătos, cu un rânjet pe faţă. În ciuda bâlbâielii şi a ciudăţeniei mele în general, nu mă număram printre victimele lui predilecte. Faptul că-i

puteam băga pe băieți, inclusiv pe Muto, la cinematograf îmi oferea un oarecare grad de protecție. Nici victimă, dar nici complice, întotdeauna îl priveam pe Muto cu o fascinație îngrozită.

Chestia cu Muto era că avea imaginație. Întotdeauna inventa noi jocuri ca să-i chinuiască pe copiii mai mici. Într-o zi, a venit în curtea școlii cu un băiat scund și îndesat pe nume Inuzuka sau Inu, cum îi spuneam noi. Inu era genul gras, placid și zâmbitor, nu prea deștept, dar plin de bunăvoință. În acest ultim joc, Muto găsise un nou mod de a provoca durere: strângându-i ambele palme deodată, Muto îl făcea pe Inu să țipe și să sară înainte de parcă făcea o plecăciune. Au devenit inseparabili, Muto și Inu, plimbându-se pe terenul școlii.

– Vi-l prezint pe Inu, cățelul meu, spunea Muto, după care îi strângea mâna sclavului său.

– Aaah! făcea Inu în timp ce se apleca, spre amuzamentul celorlalți băieți.

În spatele școlii noastre, în capătul îndepărtat unde jucam baseball vara, era o mică colibă de lemn folosită pentru depozitarea diverselor piese de echipament: mături, găleți, bâte de baseball, genul ăsta de lucruri. Într-o după-amiază târziu, plimbându-mă singur pe câmp, ca de obicei, am auzit un vaiet. Venea dinspre colibă și părea să fie Inu. M-am uitat de la distanță, întrebându-mă ce se întâmpla. Din când în când, niște băieți mai mari deschideau ușa colibei și ieșeau afară rânjind. M-am asigurat că nu mă pot vedea. Am mai auzit niste vaiete și am văzut băieți intrând și ieșind. Mă simțeam transfigurat și nu m-am putut mișca până nu s-a terminat. În sfârșit, după vreo oră, Muto a ieșit din colibă. Era urmat de trei dintre camarazii săi care îl băteau pe spate și râdeau. După ce au plecat, Inu a ieșit afară, netezindu-și hainele care păreau murdare. Nu părea prea nefericit. L-am așteptat să treacă pe lângă mine.

– Salut, am spus.

S-a uitat la mine cu ochii lui rotunzi ca de câine. Nu știu ce m-a apucat, dar i-am apucat mâna și am încercat să i-o strâng așa cum îl văzusem făcând pe Muto de atâtea ori. Inu s-a tras furios înapoi.

– Ce naiba crezi că faci, idiotule? a şuierat el şi s-a îndepărtat complet dezgustat.

Am început să transpir şi m-am uitat în jur să văd dacă observase cineva această întâlnire ruşinoasă.

Nu-mi amintesc de o perioadă în care să nu fi vrut să plec din oraşul meu natal. Ştiam foarte puţine despre restul lumii, dar sigur era mai bună sau, dacă nu mai bună, cel puţin mai interesantă. Doi colegi de liceu, unul pe nume Kaneko, altul Kaneda, s-au întors „acasă" în Coreea de Nord cu părinţii lor. Bineînţeles că pentru ei nu era acasă. Nu ieşiseră niciodată din oraşul nostru natal. Nu-l cunoşteam prea bine pe nici unul dintre ei. Erau mai retraşi. Kaneko a fost hărţuit. Odată, Muto l-a pus să mănânce o râmă din acelea roz, lucioase.

– O gustare coreeană, a spus Muto.

Ceilalţi băieţi au râs. Eu am plecat. Câteva zile mai târziu, Muto a fost bătut serios de un grup de băieţi conduşi de fratele mai mare al lui Kaneko. I-au dislocat maxilarul şi nu a putut să vorbească o lună. Mulţi am privit asta cu satisfacţie. După asta, l-a lăsat pe Kaneko în pace. Băieţilor nu li s-a dus lipsa când au plecat în Coreea de Nord. Dar eu am simţit o oarecare invidie. Norocoşii, mă gândeam eu, să lase şcoala şi să plece în străinătate. N-am mai auzit nimic de ei.

Oamenii spun că ţara mea e frumoasă. Presupun că aşa este. Avem multe lacuri, munţi înzăpeziţi şi câmpuri de orez, dar frumuseţea naturală mă lasă indiferent. Prefer neonul luminii soarelui, betonul lemnului, plasticul pietrei. Un singur loc îmi bântuie încă visele, chiar şi aici, în celula mea din Beirut. Toţi japonezii au auzit de el. Se numeşte Muntele Groazei, un vulcan sulfuros, aflat în apropierea casei noastre, unde femei oarbe vorbesc cu spiritele morţilor şi pelerinii aşază flori pe templul budist pentru a alina sufletele copiilor avortaţi. Mama mea mă ducea acolo în iulie, în timpul O-Bon, când ne hrănim spiritele ancestrale. Chiar şi în lumina zilei muntele părea înveşmântat în întuneric. Una peste alta, era un loc sumbru. Corbi mari, negri croncăneau de pe ramurile copacilor goi. Vapori galbeni pluteau deasupra peisajului stâncos, lăsând în urmă un miros

de ouă stricate. Mama îmi spunea să stau cuminte, în timp ce ea se ducea la una dintre hoaştele alea bătrâne îmbrăcate într-un chimonou gri-închis. Nu auzeam ce spunea femeia aceea oarbă în timp ce făcea mătănii. După vreun sfert de oră, mama se întorcea la mine, cu ochii înroşiţi de plâns.

Puţinul pe care îl ştiam despre lume îl ştiam din filme; conturul Manhattanului, bulevardele cu palmieri din Los Angeles, străzile din Tokyo, acestea îmi erau familiare, de parcă într-adevăr fusesem acolo. Un film în special mi-a schimbat viaţa. Cred că am văzut *Rebel fără cauză* cu James Dean de cel puţin zece ori. Mă duceam după-amiaza şi din nou seara. Singur la mine în cameră, exersam toate manierismele lui James şi puteam să recit toate replicile, în japoneză, desigur. Îmi petreceam ore întregi în faţa oglinzii încercând să-mi aranjez părul să stea ca şuviţa lui blondă, dar părul meu negru şi aspru era prea încăpăţânat pentru aşa ceva. Încercam să merg ca el, să zâmbesc ca el, să stau ca el, să mă încrunt ca el şi să fac cu mâna ca el atunci când vedeam pe cineva pe care îl ştiam sau chiar pe cineva pe care nu-l ştiam. Unde trăiam eu, băieţii nu purtau jachete roşii ca a lui James, aşa că mi-am luat o jachetă de fată care nu arăta nici pe departe ca a lui, dar era cel mai asemănător lucru pe care putusem să-l găsesc în oraşul nostru. Fără îndoială că arătam ridicol. Fetele chicoteau pe la spate şi băieţii râdeau de mine, spunându-mi „Jaymu":

– Hei, Jaymu, unde ţi-e cuţitul?

Dar nu-mi păsa. Ştiam că James m-ar fi înţeles. Mă simţeam mai apropiat de el decât de oricine altcineva, inclusiv de mama mea. Era, într-un fel, fratele mai mare pe care nu l-am avut niciodată. Visam adesea că James va veni în oraşul meu natal să mă ia cu el pe motocicletă.

Nu i-am spus nici unuia dintre colegii mei de şcoală despre visele mele. Ştiam că vor râde. Cu excepţia unuia, Mori-Kun. Câteodată mă confesam lui pentru că ştiam că el nu o să râdă de mine. Tatăl lui Mori avea un magazin cu haine bărbăteşti. Era un magazin modest, nimic deosebit. Când nu era în uniformă, Mori era întotdeauna mai bine îmbrăcat decât noi toţi, în pantaloni gri

frumos călcați și pulovere moi. Aceasta l-ar fi putut face o țintă a torturilor lui Muto. Dar Mori era bun la baseball și binecuvântat cu destulă încredere ca să scape de o asemenea soartă. Manierele lui îl făceau să pară mai mare decât era.

Într-o după-amiază, după școală, am vorbit despre speranțele noastre. El a spus că vrea să rămână în oraș și într-o bună zi să conducă magazinul tatălui său. Trebuie să mărturisesc că am fost destul de uimit de asta. Nici măcar nu era cel mai mare dintre băieți și nu avea nici o obligație să continue afacerea familiei.

– Nu vrei să vezi lumea? l-am întrebat eu. Nici măcar Tokyo? Crezi că asta e tot? Fundătura asta de pe coasta Mării Japoniei? L-am privit cu un amestec îngrețoșat de milă și dispreț. Nu te interesează să vezi cum e lumea?

El doar a zâmbit.

– Dar și asta e lumea. Lumea noastră. Ce nu e în regulă cu ea?

– Ei bine, am spus eu, n-o să știm niciodată dacă nu aflăm cum e restul lumii, nu-i așa?

Am dat cu piciorul într-o piatră de pe caldarâm un pic mai tare decât intenționasem.

– Cred că o s-o încerc întâi pe cea pe care o cunosc, a spus el, cu un zâmbet placid. Restul lumii poate să aștepte. O să fie tot acolo dacă mă hotărăsc să o văd.

Poate că era înțelepciune, dar nu am înțeles niciodată atitudinea lui Mori. De fapt, am simțit un impuls teribil să-i trag un șut, să-l pedepsesc pentru modul în care se complăcea. Presupun că-mi doream ca viața să fie ca-n filme. Nu că aș fi visat să fac eu filme. Habar n-aveam ce urma să fac. Voiam doar să plec.

Mama își făcea griji pentru mine. Voia să fiu un cetățean respectabil, să-mi iau o slujbă, să mă însor, să-mi fac o casă, să am copii. Credea că sunt un visător incurabil, mai ales atunci când vorbeam despre filme. Cred că asocia filmele cu ratații care se giugiuleau în cinematograful ei. Pentru a supraviețui, trebuia să-i servească, dar ideea că unicul ei fiu ar putea fi prins de așa ceva probabil că o îngrozea. Pusese destui bani deoparte ca să pot să studiez la universitate. Într-o zi, îmi spunea, o să mă întorc

să am grijă de ea. A plâns când m-am urcat în tren şi i-am privit prin geam silueta ce se îndepărta, în timp ce ea flutura o batistă albă şi mă striga, până n-am mai văzut-o. Şi eu mă simţeam trist, într-un fel chiar vinovat, dar tristeţea era depăşită de un sentiment mult mai puternic de încântare şi uşurare. Plecasem, în sfârşit! La Tokyo, la Tokyo!

3

Universitatea noastră era, ca multe altele din Capitală, un campus cu clădiri din cărămidă căcănie, din 1930, plictisitoare şi destul de ameninţătoare – fascism funcţional îi spun eu –, şi o bibliotecă hidoasă construită cândva prin anii '50. Campusul original fusese grav avariat de marele cutremur din 1923 şi unele dintre clădirile mai vechi nu supravieţuiseră bombardamentelor. Intrarea în sala de lectură era sigilată. Studenţii o ocupaseră în timpul protestelor din 1960 contra Tratatului de Securitate cu Statele Unite. Să scoţi o carte era un proces anevoios ce implica un şir nesfârşit de permise semnate şi ştampilate. Doar studenţii străini aveau voie în bibliotecă. Erau doar doi. Cred că erau americani. Doar în Japonia li se acordă străinilor asemenea privilegii. De ce trebuie să ne aşezăm în patru labe de cum vedem o faţă palidă?

Am dormit în timpul câtorva ore de drept şi, după încă câteva luni de plictiseală, fără să-i spun mamei, am trecut la filozofie. Poate pentru că, la fel ca mulţi tineri, îmi doream să dezleg misterele vieţii. În timpul războiului, departamentul de filozofie fusese un cuib fascist. Toate prostiile alea despre unificarea Asiei sub conducerea binevoitoare a Împăratului nostru porniseră de-aici. Universitatea noastră a înfiinţat o instituţie similară în Manciuria, fără îndoială ca să-i îndoctrineze pe localnici cu binecuvântările Sistemului nostru Imperial. După război, de parcă ar fi vrut să-şi răscumpere greşelile trecutului, universitatea şi-a creat o reputaţie radicală, mai ales în anii '50, când a devenit cunoscută ca „Fortăreaţa Roşie".

Cu toate acestea, când am ajuns eu acolo, înfrângerea din 1960 plutea deasupra campusului nostru ca o mahmureală

permanentă. Chiar şi profesorii vorbeau cu amărăciune despre Kishi şi ceilalţi criminali de război care subminaseră cu cinism Constituţia ca să le facă pe plac stăpânilor noştri americani. Studenţii mai mari, care luaseră parte la demonstraţii, erau ca soldaţii unei armate dispărute. Pierduseră orice speranţă de schimbare. Alţii se lăsaseră prinşi în războaie doctrinare între o facţiune sau alta. Disputele cu privire la linia corectă a socialismului-democrat sau a anarho-sindicalismului sau a mai ştiu eu ce se iscau mereu între facţiunea comunistă revoluţionară şi facţiunea marxistă revoluţionară şi Liga marxist-leninistă revoluţionară şi Comitetul Central pentru Filozofia lui Mao Zedong. Aceste dispute se sfârşeau uneori cu crime. Un tip pe care îl cunoşteam oarecum a fost omorât într-o seară când se întorcea acasă. I-au spart capul cu o ţeavă de plumb.

Dar pe mine nu mă interesau luptele acestea politice. Era prea târziu pentru revolta din 1960 şi, neinteresându-mă socialismul-democratic sau anarho-sindicalismul, politica mi se părea lipsită de sens. Pe pereţii căminului meu era un slogan pictat cu vreo zece ani în urmă: „Revoluţie mondială". Se încercase să fie şters, dar tot apărea, indiferent de câte ori încercau să-l şteargă. Sloganul mi se părea ceva străvechi, de parcă venea dintr-o epocă de mult apusă.

Aşa că m-am alăturat celor care erau cu teatrul. Liderul indiscutabil era un student cu faţă de copil dintr-un cartier dur din Tokyo. Numele lui adevărat era Yoshimura Tadayuki, dar şi l-a schimbat în Okuni Tojiro, ce avea rezonanţa dezmăţată a unui actor Kabuki de pe vremuri, când Kabuki era încă teatrul proscrişilor şi al prostituatelor. Am recunoscut imediat în Okuni un spirit înfrăţit. Ca şi James Dean, era atins de un spirit rebel, dar, ca şi mine, avea repulsie faţă de revoltele organizate. Ochii lui erau cel mai izbitor lucru, arzând de pasiune, vărsând uşor lacrimi sau aruncând fulgere de mânie. Temperamentul lui vulcanic sugera că ar fi putut fi coreean. Era ceva de gangster în el, dar era ceva şi de poet. Nu mai întâlnisem pe cineva ca Okuni în oraşul meu natal. A fost primul meu prieten adevărat. Ca şi mine, Okuni îşi pierduse tatăl în război, acesta fiind omorât undeva în Filipine, cred, chiar înainte ca japonezii să capituleze.

Okuni era amuzat de pasiunea mea pentru Tokyo. Eu chiar aveam senzația că aterizasem într-un circ ce nu se mai oprea: cinematografele, barurile, spectacolele de cabaret, fetele, prostituatele, vânzătorii ambulanți din jurul altarelor Shinto, piețele de sub liniile de tren, foștii soldați care cântau balade melancolice în stațiile de metrou. N-aveam nici un ban, dar eram cu ochii în patru, asimilând tot, ca un copil la bâlci. Cine avea nevoie de teatru? Străzile erau teatrul meu. Okuni și cu mine umblam prin oraș, de la străzile lăturalnice din Asakusa, unde crescuse el, până la barurile ieftine din Shinjuku, unde ne îmbătam și ne certam pe teatru, filme și Jean-Paul Sartre. Okuni era nebun după Sartre.

– Situația, striga el, cu ochii ieșiți din orbite ca două pietricele negre strălucitoare, despre asta este vorba. Nimic nu e determinat. Ne schimbăm prin reacția la situații noi.

Era întotdeauna îmbrăcat în negru, bineînțeles. Și când a înființat trupa de teatru, în ultimul an la universitate, i-a spus Teatrul Existențial.

Dar teoriile lui Okuni, sau mai degrabă ale lui Jean-Paul Sartre, mă interesau mai puțin decât poveștile nesfârșite despre copilăria printre ruinele din Asakusa. Nu mai văzusem niciodată un oraș în ruine. Locul în care crescusem eu era prea izolat ca să fie bombardat, cu excepția bazei aviatice, care fusese lovită de câteva ori. O metropolă ruinată avea ceva extraordinar de romantic. Încă se mai vedeau cicatricile în anumite părți din Tokyo, dar majoritatea distrugerilor cauzate de război fuseseră deja curățate pentru Olimpiada din 1964. Noi, japonezii, eram ca o casnică agitată, îngrozită că înalții oaspeți străini ar putea observa vreun fir de praf la noi în casă. Okuni era nostalgic după orașul în ruină. Tokyo fusese un teren de joacă fantastic, spunea el. Pentru că totul era distrus, orașul avea posibilități nesfârșite. Își amintea cum puteai să vezi din Asakusa până la muntele Fuji. Mi-a spus povești despre personaje pe care nici măcar nu mi le-aș fi putut imagina: prostituata travestită care și-a transformat casa într-o toaletă publică; luptătorul kamikaze care supraviețuise și devenise dansator la un teatru burlesc; banda de tineri hoți de buzunare conduși de un preot budist.

– Ştii, mi-a spus Okuni, pe când stăteam într-un bar din Shinjuku şi beam bere într-o noapte toridă din august, te invidiez.

Un zâmbet uşor îi apăruse pe buze în timp ce mă privea fix în ochi, de parcă mă provoca să fiu eu primul care să-şi mute privirea. Ar fi puţin spus că era uimit. Okuni să mă invidieze pe mine? Normal ar fi fost să fie invers. Mi-a explicat:

– Să copilăresc în Tokyo a fost ca şi cum aş fi fost într-o tocăniţă cu de toate, occidentali, asiatici, japonezi. N-am avut nimic local, din pământ, mirosind a noroi. În timp ce ţie, care ai crescut la ţară, îţi curge ceva mai bogat prin vene. Poate că nu îţi dai seama de asta, dar este în subconştientul tău.

Asta era prea profund pentru mine. Cum putea el să ştie ce era în subconştientul meu? Aşa că am protestat:

– Dar este o cultură neinteresantă, îngustă, provincială...

A clătinat din cap:

– Provincialismul e bun.

– Dar de ce să fii o broască într-o fântână? Am venit la Tokyo ca să scap de asta. Pot oricând să mă întorc, mai întâi vreau să văd lumea.

– Aici greşeşti, a spus Okuni, turnând ultimul strop de bere în paharul meu. Odată ce ai plecat, nu mai există cale de întoarcere. O să fie prea târziu. Păstrează-ţi solul natal şi păzeşte-l ca pe o nestemată. Vrei să ştii ce cred eu?

– Ce?

– Cred că un artist n-ar trebui să plece niciodată de acasă.

Trebuie să recunosc că m-au izbit vorbele lui, pe mine, care mă străduisem cât putusem să scap de accentul tărăgănat din nord şi să vorbesc clar ca unul născut la Tokyo. Am avut senzaţia că Okuni mă ia de sus, punându-mă în rolul ţăranoiului ca să se distreze.

– Dar Sartre? am spus.

– Ce-i cu el? a spus Okuni.

Conversaţia s-a ascuţit.

– Sartre spune că un om nu este niciodată determinat de situaţii. Îţi iei propriile decizii. Oamenii care trăiesc cu bună-credinţă se transformă mereu. Tu singur zici mereu asta. Cum

poți acum să spui că creativitatea este determinată de locul în care trăiești?

– Cine a spus că este determinată? Eu am spus că trebuie să-l prețuiești. Este opusul broaștei în fântână. Numai exprimând ceva ce este local, specific, personal poți reda ceva valoros și pentru alții. Poți să-i spui universal dacă vrei. Toți artiștii buni înțeleg asta instinctiv. Să călătorească în jurul lumii să învețe alte limbi, asta e pentru oamenii cărora le lipsește talentul de a se exprima în a lor. Mă enervează lăudăroșii ăia care trăncănesc în limbi străine, de parcă asta îi face superiori. Sunt doar niște impostori fără talent. Poate că nu ești un artist, la urma urmei, ci doar un turist.

M-am simțit încolțit. Bâlbâiala mi s-a înrăutățit. Ar fi trebuit s-o las așa, dar n-am rezistat să nu mă cert, să nu ridic vocea:

– Dacă n-ar fi existat japonezi care să învețe franceza, nu l-ai fi putut citi pe Sartre.

– Atunci fă-te traducător. Nu-i același lucru cu a fi un artist, poate asta ar trebui să faci, să fii traducătorul ideilor altor oameni.

I-am spus, bâlbâindu-mă, că vorbea prostii. Și imediat m-am trezit pe podeaua de lemn cu un gust sărat în gură. Am încercat să mă ridic, dar el era mai puternic. Niște mâini străine au încercat să ne despartă. După alte câteva lovituri, Okuni a ieșit furios din bar. Am rămas pe jos înjurându-l. Dar nu el era, de fapt, sursa furiei mele. Era senzația mea de impotență. Okuni avea teatrul. Eu ce aveam? Trebuia să fac ceva, să las ceva în urma mea, ca oamenii să știe că am existat. Dar ce?

4

De când Curva cea mare i-a ademenit pe bărbaţi în Babilon, marile oraşe au fost mereu pieţe de carne vie, cornuri ale abundenţei posibilităţilor erotice, oferind orice plăcere sexuală imaginabilă. Tokyo nu făcea excepţie. Ce mă atrăgea de fapt la această metropolă nu erau discuţiile despre Jean-Paul Sartre sau bibliotecile pline de cărţi, ci fetele, fetele, fetele. Tokyo era ca un morcov suculent ce îl tenta pe cel înfometat la fiecare colţ: reclamele cu fete ce lingeau îngheţate cremoase, fetele de la cabaret îmbrăcate în roz ce îi tentau pe clienţi cu un întreg meniu de perversiuni, fetele care lucrau în magazine, cu pălăriile lor minuscule şi pantofii cu toc, ce se înclinau când testai produsele, fetele în fuste mini ce se învârteau pe la Fugetsudo aşteptând să fie agăţate de vreun străin; pozele lipite la intrarea în cinematografele unde rulau filme porno, cu fete legate cu frânghii, femei divorţate nesătule şi secretare sfioase prinse în orgii, casnice frumoase ce satisfăceau gangsteri; hotelurile care te lăsau să le baţi la fund pe menajerele obraznice, stewardese ce se rugau să fie posedate, sex în armuri, sex în costume de cowboy, sex în uniforme militare, sex în leagăne, în băi, pe mese de masaj, în vagoane de tren, în camioane, în metrou, castele franceze, nave de croazieră, palate chinezeşti, ceainării japoneze, baruri americane, corturi arabe. Toate astea şi multe altele. Iar eu n-aveam parte de nimic.

Pe lângă bâlbâială, mai dădeam vina şi pe cultura noastră. Nouă, japonezilor, ne place ipocrizia la o fată. Nu, îi cerem să fie aşa. Ne place să fie nişte mironosiţe. Fetele vor sex la fel de mult ca şi bărbaţii. Şi atunci de ce vrem să ne reziste sau măcar să se prefacă, de parcă nu pot ceda decât în faţa unei forţe superioare?

De fapt, rezistenţa cedează destul de repede în faţa puterii şi a banilor, care de fapt sunt acelaşi lucru. Japonezilor le place să se supună puterii. Numai atunci când sunt copleşiţi se simt liberi să facă ce vor. De-asta fetele nu pot rezista în faţa unui străin. Străinii, în ochii japonezilor, sunt prea puternici ca să le rezişti.

Okuni nu părea să aibă probleme cu fetele. Radia o asemenea încredere de sine, încât femeile se topeau în prezenţa lui. Era prea uşor pentru el. Din cauza asta le trata de obicei cu dispreţ; dar cu cât se purta mai urât cu ele, cu atât mai mult se întorceau la el, ca nişte drogate. Eu mă transformam într-o epavă bâlbâită de fiecare dată când încercam, în felul meu politicos, plin de tact, sfios şi ocolit, să-mi arăt interesul faţă de o fată. Şi, cu toate acestea, eu, nu Okuni, le provocam indignare şi dezgust, de parcă le ofensasem demnitatea cu intenţiile mele dezgustătoare.

S-ar putea să vă surprindă, dar e mai uşor aici în Beirut, atâta vreme cât nu eşti la închisoare (deşi chiar şi la Roumieh se întâmplă orice lucru imaginabil, pentru un preţ). Mintea arabilor este mai puţin ipocrită în direcţia asta. Fetele care vor sunt creştine şi nu îşi ascund dorinţele dacă te plac. Şi majorităţii le plac japonezii. Musulmancele sunt diferite. Ştii că nu sunt disponibile pentru altcineva în afară de soţii lor. Dar nu sunt mironosiţe. Morcovul acela zemos nu ţi se flutură pe sub nas şi apoi ţi se ia chiar când vrei să muşti din el.

Oricum, asta nu e decât o poveste lungă ca să ajung la faza următoare a carierei mele: regizor-asistent de filme porno. Trebuie să vă explic ceva în legătură cu filmele porno. Deşi erau făcute pe bani puţini şi scoase pe bandă rulantă ca să îi excite pe fraierii ăia bătrâni şi trişti din cinematografele de pe străzile lăturalnice, unele dintre ele erau destul de bune. Pentru că vechile studiouri de film erau ca nişte bătrâni sclerozaţi care încearcă să se agaţe de viaţă regurgitând acelaşi rahat la nesfârşit, industria porno atrăgea cei mai talentaţi oameni. Aveau şi reguli care trebuiau respectate: o scenă de sex la fiecare şase minute (nu cinci, nu şapte, întotdeauna şase; n-am reuşit să-mi dau seama de ce, dar industria avea o mulţime de astfel de reguli ciudate). Dar între scenele de sex puteam introduce tot felul de idei. Sexul în sine trebuia să urmeze nişte reguli de neschimbat: majoritatea

actelor sexuale, inclusiv violul, tortura, chiar şi crima (strangularea cu un cordon de chimonou a fost foarte populară o vreme), erau permise, dar era strict interzis să se vadă măcar un fir de păr pubian. Organele genitale, masculine sau feminine, nu trebuiau să se vadă pe ecran.

Regizorul pe care am avut marele noroc să-l asist, un tip înalt, ca un urs, pe nume Sugihara Banteki, dar cunoscut de toți sub numele de Ban-chan, era supranumit „Regele Violului". Îşi încercase mâna cu tot felul de genuri, de la filme cu eleve la unele cu casnice molestate de gangsteri, dar specialitatea lui erau filmele cu yankei, un subgen foarte popular al filmelor porno. Cele mai mari succese ale lui au fost *Zona roșie Okinawa*, *Îngerii violaţi ai bazei aviatice Atsugi*, *Viol militar* şi *Lagărul de viol Zama*. Ultimul, în special, a fost un succes în rândul studenţilor japonezi. Eroina, interpretată de răposata Takano Fujiko, o fostă stripteuză din Osaka, este infectată cu sifilis în urma unui viol în grup. Răzbunarea, pusă la cale împreună cu iubitul ei japonez (Osanu Toru, aflat la începutul carierei), este să facă sex cu cât mai mulţi yankei, ca să moară toţi de această boală.

Majoritatea filmelor lui Ban-chan erau politice. Avea politica în sânge. Era din Osaka şi era mândru de asta (spre deosebire de mine, nu încerca să-şi ascundă accentul, ba dimpotrivă, şi-l cultiva). Ban-chan a devenit cunoscut drept unul dintre liderii studenţilor în 1960. Era un conducător înnăscut, cu umeri largi, păr lung, o voce puternică şi bea zdravăn. Este o pictură olandeză foarte cunoscută care se numeşte *Cavalerul care râde*[1]. Aşa era şi el, râdea mereu, era tot timpul în centrul atenţiei în orice grup. Ca şi Okuni, n-avea probleme cu fetele, care ar fi făcut orice să-i fie pe plac. Şi la fel făceau şi bărbaţii când se aflau în preajma lui Ban-chan. Toţi îl adorau pe Regele Violului.

Trebuie să recunosc că motivul pentru care m-a luat pe lângă el n-avea nimic de-a face cu talentul meu artistic ca atare şi cu locul în care m-am născut. Îmi şi spunea Misawa, după numele oraşului meu natal. Numele meu real, Sato Kenkichi, nu îl spunea niciodată; nici măcar Ken-chan, cum mă strigau prietenii.

---

1. Tablou al pictorului olandez Frans Hals (1582 – 1666).

Faptul că crescusem în apropierea unei baze militare americane era calitatea mea cea mai de preţ din punctul lui de vedere.

– Misawa, spunea el, ai avut parte de cea mai valoroasă educaţie posibilă. Ai văzut cu ochii tăi oprimarea imperialistă. Ai trăit cu ea. Acum, cel mai important lucru este să îţi pui experienţa în practică.

Îl citisem şi eu pe Marcuse[1], bineînţeles. Dar nu eram foarte sigur la ce se gândea când vorbea de „practică". Ban-chan era cam vag în direcţia asta. Nu-ţi spunea niciodată ce să faci, îi plăcea să conducă prin puterea exemplului şi să te lase să tragi singur concluziile. După o zi de filmare, în Tokyo şi prin împrejurimi, lua câţiva asistenţi la barul lui preferat din Shinjuku, Pepe Le Moko, numit astfel după filmul francez cu Jean Gabin. Era ca un tată pentru noi, sau ca un frate mai mare, ne plătea mereu berile şi mâncarea şi ne învăţa să gândim. El bea whiskey White Horse sec, fără apă sau gheaţă. Şi vorbea, vorbea, vorbea, cuvintele curgeau ca un fluviu, despre viaţă, despre artă, despre politică. Odată a vorbit două ore şi jumătate, oprindu-se doar ca să ia o înghiţitură din pahar după ce îl ridica să i-l umplem cu whiskey.

Odată, după o repriză destul de lungă de băut, a făcut ceva ce mi s-a părut umilitor la început, dar s-a dovedit a fi extrem de important pentru viaţa mea.

– Misawa, a tunat el, privindu-mă cu intensitate cu ochii pe care băutura îi redusese la două fante minuscule, eşti furios?

– Furios de ce, Ban-chan?

– Furios!

– Da, dar de ce?

– Aceasta este întrebarea, nu? a spus el şi m-a lovit cu putere peste faţă. Am simţit o durere usturătoare pe obraz. Dar ce era mai rău era că nu ştiam cum să reacţionez. Eram prea uluit. Ceilalţi se uitau şi ei la Ban-chan, aşteptând să vadă care va fi următoarea mişcare. Eu n-am fost în stare decât să mă bâlbâi:

– De, de, de ce ai făcut asta?

– Reacţionează! a urlat el. Reacţionează! Ţi-am dat o palmă! Dă şi tu!

---

1. Herbert Marcuse (1898 – 1979), filozof şi sociolog german, exponent al şcolii neomarxiste de la Frankfurt.

– Dar de ce?

– Eşti furios pe asupritorii americani?

– Da.

– Eşti furios că ne-au distrus libertatea, ne-au corupt băieţii şi ne-au violat fetele? Eşti furios pe societatea capitalistă pentru că îi transformă pe oameni în sclavi fără suflet ai consumerismului? Eşti furios pe moralitatea noastră burgheză care ne înăbuşă dorinţele naturale?

– Da, am spus eu, în timp ce ochii mi s-au umplut de lacrimi, da, da, da!

Vocea lui a devenit mai dulce, alinându-mă ca o mamă pe copilul ei:

– Atunci cultivă această furie şi îndreapt-o în direcţia potrivită. Găseşte o cale de a schimba lumea. Preţuieşte dorinţa ta de răzbunare, pune-o într-un sertar şi foloseşte-o într-o zi constructiv, de dragul dreptăţii, al libertăţii şi al păcii. Noi am încercat să schimbăm Japonia în 1960. Am eşuat. Mă consider la fel de vinovat ca şi Kishi şi ai lui. Acum pot doar încerca să schimb conştiinţa falsă a maselor prin filmele mele. Cred că merită, dar e un proces lent. Tu încă mai poţi face o schimbare. Aşteaptă această şansă. Ai răbdare. Şi când va apărea, vei şti. Nu te gândi. Acţionează.

5

Între timp, Okuni avea parte de succes cu Teatrul lui Existențial. La fel ca cerșetorii bătrâni de pe malul râului care puseseră bazele teatrului Kabuki, călătorea prin toată țara cu trupa lui, instalându-și cortul galben pe unde i se dădea voie: în parcări goale, gări dezafectate, temple, pe malurile râurilor, în cimitire vechi sau aerodromuri abandonate și, cel mai cunoscut dintre toate, altarul Hanazono din Shinjuku. Acolo își instalase cortul când s-a filmat pe el și pe actori și a făcut un film despre revolta tinereții, intitulat *O noapte în Shinjuku.*

Okuni și cu mine ne rezolvaserăm diferendele cu mult înainte de asta. De fapt, chiar înainte să facă *O noapte în Shinjuku*, jucase într-unul din filmele porno ale lui Ban-chan pentru care eu scrisesem scenariul. Ban-chan îi încuraja pe toți asistenții lui să scrie scenarii. Eu scrisesem deja câteva pe care i le arătasem, dar nu îmi spusese nici un cuvânt despre ele, nici de laudă, nici de critică. Odată, a luat cu el la toaletă un scenariu pe care tocmai i-l dădusem și cu care s-a șters la fund. Dar nu și de data asta. În sfârșit, scrisesem ceva ce îi plăcea.

– Nu-i rău, a declarat el, hai să-l facem.

Așa era Ban-chan. Nu pierdea niciodată vremea. Lua decizii pe loc. Cred că așa a reușit atâția ani să scoată câte două filme porno pe lună.

În orice caz, eu eram în delir, dar, în același timp, eram și îngrozit: chiar o să fie bun? *Dorințe umede*, titlul filmului meu, era despre o tânără burgheză ce urma să facă o căsătorie aranjată cu un tânăr bancher respectabil. În scena de început, apar cele

două familii care se întâlnesc la un restaurant să facă schimb de daruri. Ceremonia este filmată panoramic, stilizat, ca să ilustreze obiceiurile burgheziei japoneze: patriarhii serioşi care schimbă amabilităţi plate, soţiile care pândesc şi cea mai mică greşeală şi tânărul cuplu care priveşte înainte fără să arate vreo emoţie, nemişcaţi ca nişte măşti Noh.

Trecem la mireasă (jucată de Kujo Junko), ce merge la dentist. În timp ce stă ţintuită în scaunul de piele, dentistul îi bagă o seringă în gură, apoi o freză. Se văd ochii ei care se închid, imaginându-şi toate lucrurile pe care i le-ar putea face dentistul, în timp ce freza se transformă într-un vibrator uriaş ce-i cercetează toate orificiile, şi nu e numai dentistul, pentru că fanteziile ei devin şi mai bolnave, îşi imaginează că e violată de un grup de muncitori în construcţii, că e folosită de un soldat american negru care îi bagă un pistol în gură şi că e atârnată de nişte frânghii, într-o cameră plină de *Yakuza*, care o tot învârt şi râd de cât e de neajutorată. Dentistul a fost interpretat extraordinar de Okuni.

Era un film porno ca formă, evident, dar era şi o încercare de a denunţa ipocrizia societăţii japoneze. Modelul meu era Jean-Luc Godard. Ideea era să arăt că *bondage*-ul era singurul mod în care japonezii pot să se simtă eliberaţi. Dar nu era o eliberare reală, pentru că exista doar în mintea lor. Ar fi fost nevoie de o revoluţie pentru ca japonezii să renunţe la lanţuri şi să îşi urmeze dorinţele. Şi revoluţiile, cum spunea preşedintele Mao, nu sunt floare la ureche. Japonezii pur şi simplu nu erau pregătiţi pentru asta. Nici acum nu sunt. Nici eu nu eram, dacă e să fiu cinstit. Deşi eram departe de a practica ceva, măcar începeam să înţeleg problema.

Pentru *O noapte în Shinjuku* am folosit o abordare de documentar, combinată cu secvenţe fantastice. Am intervievat oameni, unii dintre ei faimoşi, alţii nu. Doctorul Horikiri Tsuneo, care a scris un bestseller despre viaţa sexuală în Japonia contemporană, a vorbit despre principala cauză a impotenţei masculine (era legată de mărimea extraordinară a prostatei noastre, unică la rasa japoneză). Un fost lider al studenţilor, în prezent

președintele unei companii comerciale, Suzuki Muneo a vorbit despre înfrângerea din 1960. Și ne-am petrecut o săptămână în Shinjuku cu trupa lui Okuni. Unii dintre actori erau niște copii de la țară care își căutau o casă în Tokyo. Dar figura conducătoare a Teatrului Existențial, în afară de Okuni, era Yo Kee Hee, nevasta lui pe jumătate taiwaneză. Era o chinezoaică tipică, cu temperament vulcanic, care i-a spart odată o sticlă de sake în cap pentru că îl bănuia (pe bună dreptate) că se destrăbăla cu o tânără actriță. După asta, lucrurile s-au schimbat. Fetele tot veneau să dea probe, dar Yo le găsea mereu câte un defect. Așa că principalele roluri feminine erau jucate fie de Yo, fie de Nagasaki Shiro, care se îmbrăca în chimonouri de damă și vorbea ca o femeie, dar era de fapt un tip foarte dur, care îi spărsese odată nasul unui boxer enervant, care se luase de Okuni într-un bar din Shinjuku. (Tuturor ne era puțin frică de Nagasaki.) Rolurile de tineri frumoși mergeau aproape întotdeauna la un actor pe nume Shina Tora.

Piesa pe care am filmat-o, *Povestea lui Ri Koran: Versiunea Asakusa*, era una dintre cele mai bune ale lui Okuni și, fără îndoială, cea mai de succes. În stilul tipic al lui Okuni, luase ingredientele vieții legendarei actrițe de film din timpul războiului, Ri Koran, le amestecase cu amintirile sale din copilăria în Asakusa și le condimentase cu referiri la filme vechi, eroi de benzi desenate și vechi mituri japoneze. Pe scurt (de parcă poveștile ca un vis ale lui Okuni ar putea fi expuse pe scurt), piesa era despre cum Ri își pierde memoria când se întoarce în Japonia după război. Mergând fără țintă prin Asakusa, încercând să se regăsească, are diverse întâlniri ciudate: actorul Kazuo Hasegawa (interpretat de Okuni) apare ca personaj într-o cunoscută poveste polițistă; căpitanul Amakasu (Shina Tora), cunoscutul spion, se întoarce ca star rock; un binecunoscut stripper din Asakusa se dovedește a fi nimeni altul decât Yoshiko Kawashima, prințesa manciuriană care lucrase pentru Kempeitai, jucată de Nagasaki, desigur. La începutul actului al doilea este o scenă uimitoare în care Amakasu apare ca maestru păpușar, ținându-le pe celelalte personaje de sfori. Dar păpușile învie până la sfârșitul actului și

fug de sub controlul stăpânului. Se dovedeşte că Amakasu nu fusese decât o fantomă.

Am filmat toată piesa, dar n-am folosit până la urmă decât scena finală, în care Ri descoperă că ea şi Kawashima sunt una şi aceeaşi persoană. În timp ce stafia lui Kawashima dispare în fundal, cu ajutorul unui truc de lumini, Ri rămâne singură pe scena din Asakusa, dezbrăcându-se de haine, strat după strat, ca atunci când cureţi o ceapă, fără să-şi arate vreodată adevăratul eu. Publicul a înnebunit, scandând numele lui Yo şi aruncând daruri pe scenă.

Fiecare reprezentaţie era urmată de o repriză de băut în cort, cu actorii şi prietenii lor. Okuni şi Ban-chan vorbeau, în timp ce actorii le turnau de băut din sticlele cu sake rece. Ban-chan discuta politică. Okuni se certa cu el.

– Revoluţia mea, spunea el, este aici, în cortul acesta. Aici îmi creez eu situaţiile.

Ban-chan insista că era nevoie de mai mult. Nu voia ca acţiunea să rămână izolată într-un cort şi nici pe ecranul cinematografului.

– Trebuie să creăm noi situaţii, spunea el, pe străzi, în parcuri, pe plaje şi să transformăm lumea întreagă într-o scenă.

Era şi un american acolo, un tip înalt, cu păr negru, Vanoven-san. Era în regulă pentru un yankeu. Ca majoritatea străinilor, vorbea japoneza ca o femeie. Îl mai văzusem înainte, la premiere şi altele. Vanoven-san era un străin nebun căruia îi plăcea totul la Japonia şi ştia mai multe despre ţara noastră decât ştiam noi. Şi era homo. Asta nu mă deranja. Oricum nu cred că eram genul lui. A părut o dată interesat, dar când am încercat să-i vorbesc despre Sartre, privirea i-a devenit inexpresivă. De atunci, nu prea m-a mai băgat în seamă.

Am început să vorbim de Ri Koran, cea reală şi cea imaginată de Okuni. Nagasaki a mimat o scenetă de teatru de păpuşi, cu mişcări bruşte, în timp ce vorbea cu *falsetto*-ul unei voci de femeie.

– Bun, a spus Ban-chan, care băuse deja jumătate din sticla de whiskey, foarte bine, dar cine erau adevăraţii păpuşari? Cu siguranţă erau Amakasu şi gaşca lui de fascişti japonezi.

Okuni, trăgând gânditor din ţigara lui obişnuită, Seven Stars, a sugerat că, dimpotrivă, puterea lui Amakasu era o iluzie. Ri trăgea sforile bărbaţilor din jurul ei.

– Ea era o artistă, a spus el. Puterea ei era imaginaţia. Arta este puterea supremă.

Ban-chan a clătinat din cap.

– Aceasta, prietene, este iluzia. Uiţi de politică. Ri Koran, Hasegawa, ei erau doar nişte pioni într-un joc pe care de-abia îl înţelegeau. Adevărata sursă a puterii fasciste era sistemul imperial. S-a oprit şi s-a întors către mine. Misawa, ce crezi?

Mi-era groază de asta mai mult ca de orice. Mă simţeam de parcă trebuia să ţin un discurs sau să mă dezbrac sau să dansez în public. Dar Ban-chan n-a vrut să mă slăbească.

– Vreau să aud ce părere are Misawa. Să ascultăm ce crede Misawa.

Ca să mă încurajeze, mi-a turnat sake în pahar. Faţa îmi era leoarcă de transpiraţie. Am spus, bâlbâindu-mă, că poate nimeni nu conducea. Poate că ăsta era „sistemul imperial".

– Hmmm, a spus Ban-chan, interesant, şi s-a întors.

În acest moment al discuţiei a intervenit Vanoven cu un discurs despre politica japoneză.

– Politica japoneză, a spus el, în japoneza lui feminină, este un sistem de iresponsabilitate. În mijlocul ei se află Împăratul, plimbat de colo-colo, ca un altar mobil, de un grup de bărbaţi anonimi. Pentru că nici unul nu duce altarul singur, nici unul nu e responsabil. Ri Koran a fost un altar mobil tipic, împins de nişte mâini invizibile...

– Hmmm, a spus Ban-chan, un altar mobil, foarte interesant.

La care Okuni, cu ochii sclipindu-i de entuziasm, a adăugat că Vanoven ştia cu mult mai multe despre noi, japonezii, decât ştiam noi. Vanoven a părut încântat să audă asta şi a început să ne povestească despre prietenia lui cu adevărata Ri Koran.

– Era în timpul războiului, a început el, după care a fost întrerupt.

– Vă înşelaţi toţi, a spus un bătrân emaciat, cu dinţi stricaţi şi bărbie căzută, îmbrăcat într-un chimonou albastru-închis.

Era un musafir obişnuit la petrecerile lui Okuni de după reprezentaţii. Profesorul Sekizawa Chu era un distins savant, expert în literatura franceză. Tradusese mai multe opere ale Marchizului de Sade. Ce era remarcabil la el era faptul că în cei şaizeci şi şase de ani ai săi nu fusese nici măcar o dată în Franţa. Nu sunt sigur nici că vorbea franceza, deşi se spunea că putea vorbi franceza de secol optsprezece fluent. Nu vreau să spun că era vreun scorţos. Dimpotrivă, Chu-sensei era, de fapt, un tip deosebit de vesel, care putea să ne bage sub masă pe cei mai mulţi dintre noi, iar când era în formă, se ridica în picioare şi ne arăta un dans popular, făcând feţe groteşti de ţărani.

– Vă înşelaţi toţi, a spus el. Eu m-am născut şi am crescut în Harbin şi deşi n-am întâlnit-o niciodată pe domnişoara Ri Koran, ştiu câte ceva despre ea. Poate că, aparent, noi, japonezii, trăgeam sforile în Manciuria şi majoritatea eram destul de naivi încât să credem că aşa e. Nu e deloc surprinzător, de fapt, dacă stai să te gândeşti la cum mărşăluia pe-acolo armata din Kwantung, de parcă ei erau stăpânii. Dar, de fapt, evreii trăgeau sforile. Ştiaţi că Abraham Kaufman, şeful comunităţii evreieşti din Harbin, îl cunoştea pe Victor Sassoon, care deţinea jumătate din Shanghai în 1930 şi care era în relaţii strânse cu preşedintele Roosevelt? Sassoon, Kaufman, Roosevelt – toţi evrei, având grijă de interesele oamenilor lor. Îi poţi învinovăţi? Ruşii ştiau asta. Chinezii ştiau. Europenii toţi ştiau. Numai noi, japonezii, nu ştiam, pentru că suntem un popor insular credul, prea inocenţi în ceea ce priveşte mersul lumii ca să ne dăm seama că şi noi suntem o naţie de marionete.

A urmat un moment de tăcere, în care am digerat cuvintele lui Chu-sensei. Ban-chan a încuviinţat din cap şi Nagasaki a scos un sunet care arăta surpriza. Ne-am uitat la Vanoven. Cu siguranţă avea o părere despre asta. S-a uitat în pahar şi n-a spus nimic. Okuni a râs, a luat o duşcă din paharul de sake, i-a cerut unuia dintre actori să-i dea chitara şi a început să cânte o melodie dintr-un film cunoscut cu *Yakuza*. Ne-am alăturat toţi, bătând din palme. Shina Tora a fost rugat să cânte un vechi cântec studenţesc, iar Nagasaki a cântat unul de-al lui Edith Piaf. Ban-chan

a început un cântec din timpul demonstrațiilor antitratat din 1960, apoi unul dintre preferatele lui, *Cântecul Armatei Roșii Japoneze*. În timp ce cânta, cu vocea lui puternică, despre martiriul camarazilor săi căzuți în lupta pentru dreptate și libertate, i-am simțit brusc însingurarea. Deși era mereu înconjurat de oameni, Ban-chan părea teribil de singur pe lume. Poate că de-asta voia așa de mult s-o schimbe.

6

Când rememorez zilele acelea însorite în celula mea întunecată din Liban, mă emoţionează să-mi amintesc ce persoană confuză, bâlbâită şi tensionată eram, dar în acelaşi timp mă simt şi un pic jenat. Probabil că majoritatea oamenilor se simt la fel când privesc înapoi către fostul lor eu, lepădat precum o piele de şarpe. Se spune că ne amintim vremurile bune şi uităm restul. Nu ştiu cum sunt alţii, dar eu îmi aduc aminte cu o claritate dureroasă toţi paşii greşiţi, toate gafele ruşinoase, toate remarcile stângace, de fiecare dată când am rănit pe cineva fără să vreau, şi superficialitatea părerilor mele despre lume. Bineînţeles că nu cunoşteam lumea aşa de bine pe cât credeam. Ştiam doar o bucăţică, oraşul meu natal din nord, industria de filme porno, cortul lui Okuni. În luminile strălucitoare de neon din Tokyo, mă simţeam mic şi insignifiant. Cine ar fi observat dacă brusc n-aş mai fi existat?

Bâjbâiam ca un orb, petrecându-mi tot timpul la cinematograf când nu lucram la un film cu Ban-chan. Preferatul meu era Centrul Naţional de Film din Kyobashi. Vedeam serii întregi de Mizoguchi, Naruse şi Kurosawa. Am văzut toate filmele cu Jean Gabin. Parcă trăiam o sută de vieţi diferite în întuneric şi apoi mă duceam acasă un om care era încă în căutarea propriei vieţi. Am văzut filme de război, filme despre mame japoneze eroine, filme cu samurai de Uchida Tomu, filme de la Hollywood din anii '30, filme franţuzeşti de Duvivier şi Clouzot şi chiar şi unul sau două filme din timpul războiului, cu Ri Koran. Mi le amintesc ca prin ceaţă. Unul dintre ele se numea *Nopţi chineze*, cred, şi altul era despre o taiwaneză care se îndrăgosteşte de un localnic ce se înrolează în armata japoneză imperială.

Adevărata Ri Koran, care se numea de fapt Yoshiko Yamaguchi, n-a venit niciodată să vadă piesa lui Okuni, cu numele ei. Lumea teatrului independent nu prea se potrivea cu ea. Se spunea că se căsătorise cu un diplomat și se retrăsese din industria cinematografică cu mulți ani în urmă. Din câte știam noi, putea foarte bine să fie în străinătate, la un post. Cineva a spus ceva de Birmania. Din când în când, îi apărea numele în câte un articol nostalgic despre vremurile bune de altădată din Manciuria, ilustrat, de obicei, cu un cadru dintr-un film vechi. Oamenii o mai țineau minte, dar steaua ei devenise doar o sclipire. Puținul pe care îl știam despre ea nu mă făcea s-o plac. La urma urmei, colaborase cu fasciștii japonezi și făcuse propagandă războiului nostru în Asia. Și, ca să fiu sincer, nostalgia unora dintre japonezi pentru vremurile acelea îmi făcea greață.

Nici măcar în vis nu m-aș fi gândit că într-o zi aș putea s-o întâlnesc în carne și oase. Și totuși, exact asta s-a întâmplat. N-a avut nici o legătură cu piesa de teatru a lui Okuni sau cu *O noapte la Shinjuku*. Filmul n-a fost un succes comercial, dar și-a făcut un renume de film cult. Ban-chan și-a creat o reputație de regizor politic, și nu doar de pornografie interesantă. Dar din cauza asta îi era greu să mai înceapă alte proiecte. Oamenilor cu bani nu le plăceau regizorii politici. Nici filmele porno nu le prea plăceau, dar măcar alea făceau bani. Așa că am trecut printr-o perioadă mai dificilă și a trebuit să ne căutăm alte slujbe, ca să avem din ce trăi. Eu m-am hotărât să-mi încerc norocul în televiziune.

La unul dintre posturile independente urma să înceapă o emisiune de filme documentare, intitulată *Ce lume ciudată*, nu cel mai promițător titlu, trebuie să recunosc. Tot ce știam era că urma să se filmeze în străinătate. Voiam să călătoresc, așa că m-am înscris. Procesul de selecție a fost lung și inutil de complicat, sau așa mi s-a părut mie după lumea filmelor porno, unde totul se făcea la viteză maximă. Întâi m-am întâlnit la o cafenea cu asistenta asistentei cuiva. Apoi m-am trezit într-un nor de fum cu niște bărbați în costume, din care doar unul îmi punea întrebări, în timp ce ceilalți luau notițe. O săptămână mai târziu, am fost, în sfârșit, chemat de producător, un tip spilcuit, îmbrăcat cu un blazer, cu o mustață care îl făcea să semene vag cu actorul

acela britanic, David Niven. Mirosea a after-shave şi ţigări, pe care le fuma una după alta. Biroul lui era mic şi fără nici un pic de personalitate. Câteva diplome în rame aurite – sau poate că erau premii pentru emisiuni de televiziune – erau agăţate pe pereţi. O păpuşă îmbrăcată în chimonou privea inexpresiv dintr-o cutie de sticlă. Pe birou se afla un stilou de aur – un alt premiu, poate? –, aşezat într-un suport de o urâţenie incredibilă, cu nişte bebeluşi aurii pe margine ce ţineau nişte coşuri cu flori.

– Felicitări, a spus el. O să te punem în departamentul de scenarii.

Mi-am exprimat gratitudinea, sperând, în acelaşi timp, că va lua bâlbâiala mea drept entuziasm.

– Îl ştii pe preşedintele John F. Kennedy? m-a întrebat el, în timp ce-şi aprindea o nouă ţigară cu cea pe jumătate terminată.

I-am spus că auzisem de el, bineînţeles.

– Îţi aminteşti ce-a spus despre America? Ei bine, şi nouă ne place să aplicăm acelaşi lucru aici. Fă asta şi n-o să ai probleme.

Am aşteptat o explicaţie. Observându-mi mirarea, a râs şi mi-a spus ce spusese preşedintele Kennedy sau pe-aproape:

– Nu e vorba de ce poate compania să facă pentru tine, ci de ce poţi tu să faci pentru companie.

Nu prea mi-a plăcut, dar am încuviinţat din cap de parcă era de la sine înţeles.

– Şi, apropo, ţii la băutură?

Aşa că m-am trezit într-un bar, undeva pe la al şaselea sau al şaptelea etaj al unei clădiri din apropierea Gării Azabu. O tânără îmbrăcată cu o rochie de seară de catifea cânta muzică de cocteil la un pian într-o cameră îngustă care, cu excepţia noastră, era goală. Nu era surprinzător, pentru că era de-abia patru după-amiaza. David Niven a cerut mândru să i se aducă sticla de whiskey din bar şi se aştepta să beau şi eu din ea.

– Johnnie Walker Black, a insistat el. Întotdeauna să iei Black.

Când l-am întrebat cum urma să fie exact emisiunea, despre ce, cine o va prezenta şi ce va presupune slujba mea de scenarist, a devenit ciudat de evaziv.

– O să afli în curând, a spus el, în timp ce Mama-san din spatele barului a luat cu mâini experte sticla şi ne-a mai turnat un rând.

Când a început să se însereze, au mai intrat câțiva bărbați în costume închise la culoare. După cum s-au salutat, am tras concluzia că erau colegi de-ai lui Niven. Fără să se uite la mine, l-au întrebat ce mai face.

După ce m-a prezentat ca fiind noul scenarist, m-au observat și pe mine, apoi s-au strecurat către capătul celălalt al barului.

Între timp, Niven a devenit din ce în ce mai amețit și, în ciuda protestelor mele, s-a asigurat că țin pasul cu el. Tot nu zicea nimic despre program. În schimb, vorbea fără oprire despre el însuși, apropiindu-și capul prea mult de al meu. Fusese „foarte angajat politic" pe când era student la Waseda, mi-a mărturisit, „dar, știi, era în 1960, eram tineri și inocenți". I-am spus că înțelegeam perfect. Avusese ambiții, să facă filme serioase, filme de artă serioase, ca francezul ăla. Am încercat să fiu amabil. Voia să spună Jean-Luc Godard?

– Exact. Dar, știi, în Japonia nu se poate. O să afli și tu în curând. Cu toții avem la început idealuri frumoase. Apoi crești și vezi cum e de fapt lumea. O să afli și tu cât de curând. Dar până atunci, sfatul meu este: distrează-te.

Când a început să-mi spună istoria nesărată a ultimului său divorț, am dat din cap ca să-i arăt că îl ascultam, în timp ce încercam din răsputeri să mă gândesc la altceva, complet diferit de barul acela îngrozitor.

L-am lăsat acolo la două dimineața, prăbușit pe bar, ridicându-se din când în când brusc și murmurând „mama" către femeia din spatele tejghelei. Când am ieșit în stradă, mă simțeam deprimat. Plouase și din asfalt se ridicau aburi, ceea ce, în mod curios, mi-a amintit de Muntele Groazei. Ideea de a lucra pentru acest producător pierdut, după perioada aceea amețitoare cu Ban-chan, era absolut îngrozitoare.

Dar s-a dovedit că îl subestimasem. La o săptămână după beția noastră, am fost în sfârșit prezentat reporteriței. Niven aranjase să luăm prânzul într-unul din restaurantele acelea franțuzești scorțoase din Azabu Juban. A intrat o femeie minionă, frumos făcută, într-o fustă scurtă galbenă. Avea părul tapat într-o buclă, de parcă ar fi purtat o căciulă elegantă de blană. S-a așezat la masă. Niven i-a explicat cine eram. Și-a scos ochelarii de soare și m-a

fixat cu privirea. Avea cei mai extraordinari ochi pe care i-am văzut vreodată la o femeie: mari şi luminoşi, mai degrabă ca ai unei taiwaneze sau indoneziene decât ca ai unei japoneze. Arătau aşa de altfel, încât am presupus că-i aranjase un plastician.

– Ţi-o prezint pe Yamaguchi-san, a spus David Niven, radiind, de parcă era un magician ce scosese un iepure din pălărie.

După ce m-a studiat cu atenţie, s-a întors către producător şi i-a spus ce încântată era de program.

– Ştii, a spus ea, dând pe-afară de entuziasm, dintotdeauna mi-am dorit să fiu jurnalistă, de când eram mică, în China. Întotdeauna am dorit să le arăt oamenilor lumea adevărată, cum este, ce se întâmplă cu-adevărat. A oftat. Dar... au venit filmele. N-am vrut niciodată să fiu actriţă de film. Mi le-au băgat pe gât împotriva voinţei mele. S-a luminat la faţă, devenind toată numai un zâmbet. Dar acum, în sfârşit, voi putea face ce mi-am dorit dintotdeauna, să fiu jurnalistă. Tu eşti ziarist?

Această întrebare îmi era adresată mie. Nu, am spus, din păcate nu eram. Făceam filme.

– Oh, a spus ea, dezamăgită. Niven s-a grăbit să-i explice că eu urma să fiu responsabil de structura emisiunilor, să scriu scenariul şi să dau coerenţă. Ea urma să fie reporterul.

– Da, a spus ea, plină din nou de entuziasm. Eu voi fi reporterul. Asta este important. Tu ocupă-te de restul.

Am întrebat despre ce anume vom face reportaje. Niven s-a uitat la Yamaguchi-san, care scosese un carneţel de reporter, negru şi elegant, din poşeta ei din piele lucioasă albă. L-a aşezat lângă farfurie, de parcă voia să-şi ia notiţe din ce vorbeam. Niven a spus:

– Emisiunea, care va fi difuzată după-amiaza, se adresează casnicelor inteligente, casnicelor care vor să fie informate despre evenimentele importante din lume.

Da, a confirmat Yamaguchi-san, exact aşa. Casnicele erau publicul perfect, pentru că reprezentau cea mai bună speranţă a omenirii.

– Vezi tu, Sato-san, mi-a explicat ea, bărbaţii sunt dependenţi de violenţă şi distrugere. Ei merg în permanenţă la război. Dar femeile sunt diferite, nu eşti de acord, Sato-san? Femeile trebuie să-şi protejeze copiii. Din cauza asta sunt cea mai mare speranţă

a noastră. Sunt foarte sigură de asta. Numai femeile îi pot opri pe bărbați să ne distrugă frumoasa noastră planetă. Prima noastră emisiune va fi despre războiul din Vietnam.

David Niven a încuviințat din cap.

– N-am putut să-ți spun asta până acum, mi-a spus el, cu aerul unui conspirator, pentru că trebuia să ținem secret, dar acum îți pot divulga titlul complet al noii noastre emisiuni: *Ce lume ciudată: Yoshiko Yamaguchi transmite de pe linia frontului.*

7

Am urât Saigonul la prima vedere. Era de-abia mai, dar aveam senzația că sunt sufocat cu o pătură udă și caldă. De fiecare dată când ieșeam din hotel, eram acostat de chinezi cu dinți de aur care încercau să-mi vândă diverse lucruri: antichități contrafăcute, bani, fete. Mâncarea avea gust de săpun și pretutindeni erau yankei, purtându-se de parcă întreg orașul era bordelul lor, tipi masivi, roșii la față, ca niște căpcăuni, cu brațele lor grase și roz în jurul a două sau trei fete, strigând unii la alții ca niște sălbatici. Mi-au trezit cele mai urâte amintiri din orașul meu natal. Dar acum eram mai mare. Nu-i mai admiram pe acești barbari, nici măcar în secret. Îi vedeam așa cum erau și îi uram pentru că violau o țară asiatică, corupând oamenii cu lăcomia lor nesăbuită. Cu cât Viet Congul prelua controlul asupra orașului mai repede și îi izgonea pe imperialiștii străini, cu atât mai bine.

Am încercat să-i transmit asta și lui Yamaguchi-san, dar m-a avertizat să nu fiu „prea politic". Emisiunea trebuia să fie potrivită pentru televiziune. Să uităm de toate „chestiile alea teoretice", mi-a spus. Trebuia să găsim o modalitate prin care să îi facem pe vietnamezi să își exprime sentimentele astfel încât să ajungă direct la inima telespectatorilor noștri.

Asta era tipic pentru abordarea ei. Deși prima mea impresie despre Yamaguchi-san fusese că este o aiurită depășită de situație, foarte curând am început să am mai mult respect pentru ea. În timpul zborului de la Tokyo la Bangkok, ne-a povestit despre experiența ei din China în timpul războiului. Noi, japonezii, ar trebui să învățăm din trecut, a spus ea, și să fim de partea asiaticilor

obişnuiţi şi împotriva agresorilor străini. Avea, evident, o inimă bună, chiar dacă, din punct de vedere politic, era naivă. Avea o puritate la care nu mă aşteptasem. Nu avea nevoie decât de puţină educaţie.

Era, fără îndoială, un reporter sârguincios, alergând de colo-colo în costumul ei de safari albastru-deschis. Prima oprire a făcut-o la Clubul Corespondenţilor Străini, unde i-a intervievat pe jurnaliştii japonezi. Dar, politic sau nu, credeam că e foarte important să filmăm şi pe liniile frontului şi să facem un interviu cu un membru al Viet Congului. A fost de acord. Ambasada japoneză, reprezentată de un tip micuţ şi agitat, pe nume Tanaka, a spus că era mult prea periculos să plecăm din Saigon. Mai ales noaptea, ne-a avertizat, Viet Congul prelua controlul satelor şi nu puteai şti ce se putea întâmpla. Împuşcaseră deja mai mulţi ziarişti japonezi. Guvernul japonez nu ne putea garanta siguranţa. „Prostii", am zis eu. Şi nici Yamaguchi-san, slavă Domnului, nu accepta un refuz. „Trebuia să vorbim cu vietnamezii de rând, a insistat ea, şi să aflăm ce părere au ei despre război."

Aşa că până la urmă, după multe proteste din partea lui Tanaka, ni s-a aranjat să mergem într-un sat aflat la aproximativ cincisprezece kilometri de Saigon. Ambasada ne-a pus la dispoziţie un interpret şi noi am angajat cinci gărzi de corp. Am început să organizez filmarea împreună cu cameramanul, un tip tăcut pe nume Shino, şi Higuchi, sunetistul, căruia îi plăcea să sporovăiască. Yamaguchi-san ne urma într-un convoi separat. Era îmbrăcată cu o rochie lungă vietnameză de mătase şi purta o pălărie de pai. Copiii îi atingeau mânecile de parcă erau de aur. Şi adulţii păreau să vrea acelaşi lucru, dar erau prea timizi. Mie mi se părea cam jenant, dar David Niven insistase să poarte costumul acela.

– Televiziune de calitate, spusese el.

În timp ce ne instalam echipamentul, am fost înconjuraţi de copii care sporovăiau ca nişte maimuţe.

– Cred că sunteţi chinezi, ne-a explicat interpretul.

Higuchi a clătinat din cap şi a spus în engleză:

– Nu, nu, japonezi. Japonezi!

A început să facă din bucăţi de hârtie colorată păsări pe care le-a dat copiilor, care le-au stricat imediat. Yamaguchi-san a

încurcat lucrurile şi mai tare vorbindu-le sătenilor în chineza mandarină. O bătrână fără dinţi îmbrăcată în nişte pantaloni simpli negri a fost scoasă dintr-una dintre colibe ca să ne cunoască. A spus câteva cuvinte într-un dialect chinez. Yamaguchi-san a vorbit cu ea foarte rar. Bătrâna şi-a dezvelit gingiile pătate într-un rânjet roşu ca sângele şi le-a raportat sătenilor că eram japonezi. Interpretul a spus, acru, că le spusese deja asta.

Sătenii, îmbrăcaţi toţi în haine simple, negre ca ale bătrânei, au înconjurat-o pe Yamaguchi-san. De fiecare dată când vorbeau la microfon, deveneau solemni. Nu, nu era nimeni de la Viet Cong aici, insistau ei. Americanii? Da, îi vedeau câteodată pe soldaţii străini. Un bărbat subţire cu ochelari şi o barbă subţire – un învăţător, poate? – a vorbit:

– Străinii au încercat să ne cucerească de mii de ani. Khmerii, thailandezii, chinezii, francezii, americanii. E vreo diferenţă? Până la urmă, tot pleacă. Pentru noi n-are nici o importanţă. Aceasta este patria noastră, patria strămoşilor noştri. Noi aici stăm. Ei vor pleca.

Dar cu siguranţă, a spus Yamaguchi, că războiul era un lucru îngrozitor. Ideea că toţi acei oameni inocenţi erau omorâţi, femei, copii... Bărbatul cu ochelari a ridicat din umeri şi a plecat repede. Shino, cameramanul, s-a oprit să schimbe filmul. Yamaguchi-san a aşteptat până când a fost gata, a luat în braţe un băieţel cu pantalonii găuriţi şi a spus:

– Mă rog pentru ca acest copilaş să trăiască în pace.

Programul a avut mare succes. Eu nu eram pe de-a-ntregul mulţumit. Prea multe întrebări nu fuseseră puse. Dar era mai bun decât majoritatea celor de acest fel şi asta i se datora pe de-a-ntregul lui Yamaguchi-san. Era o actriţă, bineînţeles, care ştia toate trucurile meseriei – costume şi toate celelalte. Dar era sinceră. Sentimentele ei pentru cei pe care îi intervieva erau reale şi asta, câteodată, era evident. Chiar am reuşit să strecor câteva idei despre imperialismul Statelor Unite. Am folosit nişte imagini de la ştiri cu americanii care bombardau Hanoiul. Una peste alta, n-a ieşit rău pentru o emisiune de după-amiază pentru casnice.

Nu-mi amintesc cine a sugerat să facem şi o emisiune despre palestinieni. Dar mi s-a părut destul de ciudat că toată lumea

vorbea despre Vietnam şi în acelaşi timp ignora problema Palestinei. Aceasta se întâmpla cam în acelaşi timp în care a revenit în viaţa mea o veche cunoştinţă de la universitate. Îl chema Hayashi şi făcuse parte din grupul de teatru al lui Okuni. Nu păstrasem legătura după terminarea facultăţii. Auzisem zvonuri cum că devenise „politic". Dar nu mă interesase prea tare viaţa lui, până când ne-am întâlnit într-o seară, din pură coincidenţă, la Pepe Le Moko.

Ban-chan îmi făcea cinste, ca de obicei. O tot ţinea cu politica, arta şi viaţa. Mai erau trei sau patru care beau la bar. Nu i-am recunoscut pe nici unul.

– Misawa, a spus Ban-chan, legănându-se deja pe scaunul de la bar, când ai de gând să faci ceva important?

Am protestat spunându-i că scriu pentru o emisiune de televiziune populară. Parcă nici nu m-a auzit. Pur şi simplu repeta:

– Când ai de gând să faci ceva important? Dacă nu faci ceva important curând, o să fii bătrân, gras şi terminat înainte să-ţi dai seama. De fapt, eşti deja pe cale să ajungi aşa, pentru că îţi pierzi vremea cu prostii. Dacă nu faci nimic important până la treizeci de ani, eşti terminat.

Era tipic pentru Ban-chan. Poate că era doar supărat că nu mai lucram pentru el, că părăsisem cuibul. Am sesizat că cineva se agita la capătul celălalt al barului. Un bărbat se apropia de noi împleticindu-se, cu o sticlă în mână.

– Hei! a strigat el la Ban-chan. Tipul ăsta este un vechi prieten.

La început, nu l-am recunoscut. Părul îi crescuse foarte mult şi purta ochelari negri, ca un gangster.

– Ce dracu'! a ţipat Ban-chan când sticla i s-a spart în cap. Eram pe punctul de a-l pocni pe tip când s-a întors către mine:

– Sato, nu mă mai ţii minte?

Era Hayashi. Eram furios, dar nu ştiam ce să fac. Ban-chan zăcea pe podea cu sângele curgându-i pe faţă. Ar fi trebuit să-l pun la podea pe Hayashi chiar acolo. Dar n-am fost niciodată bun la bătaie. Aşa că m-am bâlbâit că trebuie să-l ducem pe Ban-chan la spital. Mizoguchi a preluat imediat controlul, cărându-l pe Ban-chan afară din bar, punându-l într-un taxi şi ducându-l la cel mai apropiat spital, unde l-au aranjat. Eu m-am simţit inutil,

chiar şi un pic trădător. Ce m-a salvat a fost generozitatea lui Ban-chan. O oră mai târziu, eram înapoi la Pepe Le Moko, bând din sticla lui de whiskey.

– Loialitatea faţă de un vechi camarad trebuie răsplătită, a declarat el şi a ridicat paharul în cinstea lui Hayashi.

Lui Hayashi îi plăcea să bea în barurile coreene din Asakusa. Deşi, din câte ştiu eu, nu era coreean, părea să se simtă bine printre coreeni. În timp ce bea sake-ul acela lăptos care le place lor, mi-a spus că s-a alăturat unui grup de acţiune care lupta împotriva hărţuirii coreenilor de către Poliţie.

– Discriminarea împotriva coreenilor, spunea el, este miezul sistemului nostru imperial corupt şi opresiv.

Asta era una dintre temele preferate ale lui Hayashi: sistemul imperial.

– Dacă nu zdrobim sistemul imperial, ţara noastră nu va fi niciodată liberă, a spus el.

Am dat din cap aprobator, mijindu-mi ochii la ochelarii lui negri. Nu că aş fi fost aşa de înverşunat ca el în problema coreenilor, nici măcar în privinţa sistemului imperial, dar am dat din cap ca să-i fac pe plac, nedorind să-l încurajez să continue. Hayashi şi-a terminat băutura şi a dat mâna cu barmanul, care a zâmbit indulgent şi ne-a mai turnat un rând. Hayashi l-a asigurat pe barman că revoluţia va veni sigur.

– Ştii, a spus el, după ce ne-am aşezat pe o bancă de lângă templul Kannon, eu vorbesc despre sistemul imperial din ţara noastră, dar problema e mult mai mare.

Respiraţia îi mirosea a usturoi, de la acele *kimchi*[1] pe care tocmai le mâncasem în barul coreean. Câţiva vagabonzi se instalau pentru noapte pe băncile de lângă noi. În depărtare se auzea traficul de pe podul Azuma. Unul dintre bărbaţi sforăia deja. Un felinar se reflecta în ochelarii lui Hayashi.

– Şi noi facem parte dintr-o minoritate discriminată.

– Noi? am spus eu, sincer surprins.

– Gândeşte-te aşa, a continuat el. Opresiunea este ca nişte cercuri concentrice. Coreenii sunt oprimaţi de către sistemul

1. Murături tradiţionale coreene.

nostru imperial, dar toți asiaticii, africanii, latino-americanii și arabii sunt oprimați de sistemul capitalist american. Guvernul nostru nu este decât sclavul imperialismului american. De-asta nu e suficient să facem o revoluție în Japonia. Trebuie să gândim internațional. Ca să zdrobim sistemul american, revoluția trebuie să fie internațională. Trebuie să stăm umăr la umăr cu popoarele asuprite ale lumii în lupta armată. Hayashi a coborât vocea și s-a apropiat mai mult, suflându-mi și mai mult usturoi în față. Sato, a spus el, deși nu ne știam prea bine la universitate, mi-ai părut întotdeauna serios. Ar trebui să te alături luptei noastre. De ce nu vii la întâlnirea noastră săptămâna viitoare?

Lupta armată. Toate popoarele lumii. Erau chestii violente. L-am întrebat cărui grup aparținea. S-a uitat în jur, în caz că erau spioni ascunși în tufișurile din Parcul Asakusa. Nu era nimeni în afară de bărbații care dormeau înconjurați de sticle goale și de sticla spartă ce sclipea, în lumina neoanelor, ca diamantele.

– Armata Roșie Japoneză, a șoptit el și mi-a strâns mâna la fel cum făcuse cu barmanul coreean. Mi-am adus brusc aminte de Muto, bătăușul școlii, cum îi strângea mâna sclavului său.

Nu m-am dus la acea întâlnire. Ca de obicei, mi s-a făcut frică. Cred că nu eram pregătit pentru lupta armată. De fapt, mi-era frică de așa ceva și l-am evitat mult timp pe Hayashi, simțindu-mă ușor dezgustat de propria mea timiditate. Dar cuvintele lui au avut efect asupra mea. Mi se tot învârteau prin cap. Ceea ce-mi spusese despre internaționalitate avea sens. Hayashi îndrăznea, cel puțin, să gândească dincolo de limitele înguste ale țării noastre insulare. Când mi-a spus, cu o altă ocazie, că se născuse în Manciuria, n-am fost surprins.

Ceea ce mă aduce înapoi la Yamaguchi-san. Cu cât stăteam mai mult cu ea, cu atât eram mai impresionat. Poate că ea a fost cea care a sugerat să facem o emisiune despre palestinieni. În orice caz, am discutat despre asta imediat ce am auzit despre deturnările din septembrie 1970. Nu puteai să nu admiri îndrăzneala tipilor ălora care reușiseră să pună mâna pe patru avioane civile, să le deturneze spre deșertul iordanian, să ia ostatici pasagerii evrei și să arunce avioanele în aer în fața presei mondiale. Comandourile erau din Frontul Popular pentru

Eliberarea Palestinei, sau FPEP, un acronim pe care urma să-l cunosc prea bine.

David Niven nu era prea încântat de planul nostru de a-i intervieva pe luptătorii palestinieni pentru libertate. I-a spus lui Yamaguchi-san că nu va mai putea niciodată să-şi reia cariera cinematografică dacă făcea o asemenea emisiune. Nu ştia că Hollywoodul era deţinut în totalitate de evrei? Sau că toţi distribuitorii internaţionali de film erau evrei? N-ar ierta-o niciodată. Dar ea a rezistat cu mult curaj tuturor acestor presiuni.

– Nu-mi pasă, a spus ea. Cariera mea cinematografică s-a terminat oricum. Sunt jurnalist şi un jurnalist bun trebuie să se ducă acolo unde se întâmplă ceva. Trebuie să ajungem la palestinieni.

A spus asta cu nerăbdare, de parcă tocmai trebuia să prindă un avion.

Aşa că am plecat la Beirut, la trei luni de la deturnarea avioanelor. Sus, deasupra norilor, Yamaguchi-san şi-a amintit, ca de obicei, de perioada petrecută în China. Îi admirase întotdeauna pe evrei, a spus ea. De fapt, cea mai bună prietenă de la şcoală era o evreică din Rusia, al cărei tată avea o brutărie în Mukden, dar care mai târziu s-a dovedit a fi o spioană sovietică.

– Dar nu evreii trăgeau toate sforile în Manciuria? am întrebat eu.

A rămas cu gura căscată de mirare.

– Nu, a spus ea. Armata noastră din Kwantung era la putere.

I-am repetat ce auzisem de la profesorul Sekizawa, că evreii manipulaseră marile puteri aflate în joc.

– Ei bine, a spus ea, trebuiau şi ei să supravieţuiască, nu? Evreii au suferit foarte mult, la urma urmei. Nemţii chiar ne-au presat să-i arestăm pe evrei. Dar noi n-am făcut-o.

Cred că poate ar fi trebuit s-o facem. Ar fi scutit lumea de multe necazuri.

Prima dată când am ieşit din hotelul nostru şi am mirosit amestecul ameţitor de cafea, chebap şi popcorn, m-am îndrăgostit de Beirut, oraşul oraşelor, unde mâncai cea mai bună mâncare şi vedeai cele mai frumoase femei: maronite[1] cu pielea

1. Femei creştine din Siria şi Liban aparţinând Bisericii Maronite fondate în secolul al V-lea de către călugărul Maron.

măslinie şi fuste scurte; irakience cu părul lung, iranience în blugi strâmţi şi frumuseţi palestiniene cu *kefii*. Beirutul aparţinea lumii. Libanezi, sirieni, palestinieni, irakieni, europeni, ruşi şi asiatici se amestecau liberi în hotelurile şi cafenelele aflate de-a lungul Hamra, bulevardul principal. Dar mai exista un oraş, aflat sub strălucirea de suprafaţă, la fel de internaţional, un oraş revoluţionar unde viitorul lumii era inventat de bărbaţi şi femei de toate rasele. Te puteai întâlni oricând cu camarazi latino-americani, luptători pentru libertate din Africa de Sud sau Ciad, anarhişti francezi, maoişti danezi, revoluţionari leninişti din Germania, marxişti iranieni şi naţionalişti kurzi. Dar toată teoria marxistă, care mă plictisise întotdeauna în Japonia, era numai vorbărie. Importantă era lupta armată palestiniană. Nu era doar o luptă locală ce nu-i privea pe alţii, ci una internaţională în chiar esenţa ei. Atacându-i pe sionişti, atacaseră întreaga lume occidentală şi sistemul ei capitalist imperialist.

Beirutul îi amintea lui Yamaguchi-san de Shanghai.

– Oraşul acesta miroase a libertate, a spus ea, adulmecând aerul în timp ce goneam printr-un labirint de străzi, într-un taxi sinucigaş, către prima noastră întâlnire. Biroul FPEP era la etajul şase al unei clădiri albe de birouri din Beirutul de Vest, o zonă sub autoritatea palestiniană, aşa că ne simţeam destul de în siguranţă. Primul lucru pe care l-am văzut când am intrat în biroul FPEP a fost un poster mare cu preşedintele Mao.

Dispreţuiesc şovinismul rasial şi ştiu că ce urmează să spun acum miroase foarte tare a sentimentalism burghez, dar afişul celui mai măreţ asiatic al secolului XX mi-a dat un sentiment de mândrie etnică, de parcă puţin din eroica Revoluţie chineză se lipise şi de mine, fiind şi eu asiatic. Am fost întâmpinaţi de un tip îndesat, cu o mustaţă groasă şi un zâmbet prietenos. Numele lui era Abu Bassam. M-a sărutat pe amândoi obrajii, după cum e obiceiul arab, şi mi-a luat mâna în palmele sale, care erau calde şi moi. Acestea erau mâinile unui om care reuşise să deturneze patru avioane, inclusiv unul al companiei TWA, plin de evrei.

– Voi sunteţi bunii mei prieteni, a spus el cu voce adâncă şi caldă care te făcea să te simţi imediat confortabil. Ce putem face pentru voi?

I-am spus că doream s-o intervievăm pe Leila Khaled, cea care deturnase avionul TWA. Tocmai fusese eliberată de către britanici în schimbul unui prizonier evreu. Abu Bassam a chicotit.

– S-ar putea să nu fie aşa de simplu, a spus el. Uitaţi-vă. Ne-a arătat pe geam, unde o dâră de vapori desena o linie albă pe cerul albastru. Vieţile alor noştri nu sunt niciodată în siguranţă. Sioniştii ne urmăresc tot timpul.

Am auzit nişte împuşcături afară şi nişte norişori albi ca nişte bucăţi de lână de bumbac s-au ridicat uşor.

– Aiurea, a spus Abu Bassam. Pentru impresie, ca să ne ridice moralul.

Yamaguchi-san părea dezamăgită.

– Vom avea foarte mare grijă, a promis ea.

Abu Bassam şi-a mângâiat mustaţa şi ne-a oferit nişte dulciuri de pe un platou rotund de argint.

După ce a luat una şi şi-a lins tacticos zahărul de pe degete, cu o limbă incredibil de roz, a arătat înspre eşarfa palestiniană alb cu negru a lui Yamaguchi-san.

– Porţi *kefia* noastră. A râs. Avem mulţi voluntari japonezi care ne ajută în lupta împotriva sioniştilor. De ce nu faceţi un film despre ei? Ar fi interesant pentru televiziunea japoneză, nu?

I-am spus că voluntarii japonezi ar fi cu siguranţă un subiect interesant, dar ce ne interesa pe noi era viaţa gherilei palestiniene. Poate că cineva ne-ar putea duce într-o tabără de refugiaţi. Lumea ar trebui să afle despre eroismul poporului palestinian. Abu Bassam a chicotit şi a spus:

– Nu suntem eroi, ci oameni obişnuiţi. Tot ce vrem este să trăim ca alte popoare, în libertate şi pace.

Apoi ne-a spus că ar trebui să vorbim întâi cu unul dintre voluntarii japonezi. Ei ne-ar putea ajuta să înţelegem. Ne-am exprimat gratitudinea pentru atenţia lui. Şi Leila Khaled?

– Camarazi, a spus el. Casa noastră este casa voastră. Filmul vostru ne va ajuta în lupta noastră. Şi eu vă voi ajuta să faceţi un film bun. Vom face un exerciţiu militar pentru voi. Puteţi filma asta.

– Şi Leila Khaled?

Yamaguchi-san nu voia să accepte un refuz. Se transformase într-un reporter de primă mână. Eu n-aş fi îndrăznit vreodată să insist aşa cum a făcut-o ea. Nu vreau să par sexist, dar era şi o femeie frumoasă. Cine o putea refuza, odată ce ochii aceia negri îşi aruncau vraja? Abu Bassam a strigat ceva în arabă şi s-a ridicat de la birou. Eu nici nu mă atinsesem de cafea. M-a sărutat, s-a întors către Yamaguchi-san şi şi-a atins pieptul într-un gest de respect:

– Răbdare, prieteni, a spus el. De ce să alergi dacă poţi merge?

Am găsit un mesaj când am ajuns la hotel. Ni se spunea să aşteptăm a doua zi de dimineaţă în cafeneaua Balthus de pe strada Jeanne d'Arc. După vreo jumătate de oră de aşteptat, a intrat un tânăr slăbuţ, îmbrăcat într-o cămaşă albastru-deschis, ne-a salutat şi ne-a spus să-l urmăm. Am luat un taxi până la periferia Beirutului de Vest, unde ne-am oprit şi, după ce tânărul s-a uitat în jur să se asigure că n-am fost urmăriţi, am oprit un alt taxi, care ne-a dus la un bloc alb şi mai departe. Un bărbat cu ochelari de soare ne aştepta la uşă, ne-a salutat şi ne-a dus în spate, unde un Renault albastru ne aştepta să ne ducă în altă parte. În maşină, Yamaguchi povestea despre cum era în Harbin în anii '40, ce riscant era să umbli prin oraş. Japonezii erau mereu în pericol să fie răpiţi sau omorâţi de gherilele chineze.

– Le spuneam bandiţi, a explicat ea. Ce proşti eram... Acum ştiu că ei doar luptau pentru ţara lor. Exact ca palestinienii.

Leila Khaled era cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată. Minionă, cu mâini delicate, avea cel mai dulce zâmbet, pur ca al unui copil. Avea o kefie în jurul capului, ca un *hijab*. Trăsătura ei cea mai izbitoare erau ochii – negri, înguşti, ca ai unui linx. Chiar şi când zâmbea, dezvelind un şir de dinţi albi, perfecţi, ochii ei păreau un puţ nesecat de tristeţe. Ca toţi refugiaţii palestinieni din Beirut, fusese dată afară din casa ei de către sionişti. Dorul ei de casă era aşa de mare, că îl obligase pe pilotul TWA să zboare jos deasupra Haifei, ca să vadă locul în care se născuse.

Interviul n-a durat mult. Timpul Leilei era limitat şi dacă ne lungeam o expuneam unui pericol inutil. Dar Yamaguchi-san şi cu mine am fost aşa de mişcaţi de sinceritatea ei, încât de-abia

am scos un cuvânt în drumul spre hotel. Avea aşa o blândeţe, încât era greu să ţi-o imaginezi într-un comando, înarmată cu grenade şi un kalaşnikov. Leila ne-a vorbit despre ura ei faţă de omoruri şi război. Nu-i ura pe evrei, ne-a spus, ci doar pe sionişti, pentru că ei îi luaseră casa şi îi exilaseră poporul. Din păcate, ne-a explicat ea, lupta armată era singurul mod în care poporul ei îşi putea recâştiga libertatea. Yamaguchi-san a întrebat-o despre vieţile celor nevinovaţi. Era drept să fie puse în pericol? O uşoară încruntare a trecut ca o umbră peste trăsăturile delicate ale Leilei.

– Orice moarte e îngrozitoare, a spus ea. Eu plâng şi când moare o pasăre. Dar din păcate nu putem duce un război fără să facem victime. Noi suntem slabi. Inamicul nostru e puternic, cu o armată mare, susţinută de americani. Cu toate astea, trebuie să luptăm. Pentru că nu avem nici o altă cale prin care să atragem atenţia lumii asupra suferinţei noastre. Vezi, eu sunt pregătită să mor. Aş fi chiar bucuroasă. Să mori pentru poporul tău e cel mai frumos lucru pe care îl poate face cineva. Sacrificiul de dragul dreptăţii este ceea ce ne deosebeşte pe noi, oamenii, de animalele sălbatice.

Cuvintele ei mă făceau să mă simt nedemn. Eu nu fusesem niciodată dispus să mă sacrific pentru ceva. În schimb, mă agitasem pentru cariera mea în cinematografie, pentru viaţa mea sexuală, pentru bani. În timp ce palestinienii mureau pentru libertate, eu făceam filme porno pentru bătrâneii libidinoşi din cinematografe, care miroseau a pişat.

Yamaguchi-san a venit în seara aceea la cină cu *kefia* ei înfăşurată în jurul capului, ca Lelia. Am mâncat mâncare libaneză şi am băut un vin roşu delicios din Valea Beqaa. Am vorbit despre curajul Leilei. I-am spus despre faptul că mă simţeam nedemn. A întors capul. Am văzut cum ochii i se umplu de lacrimi.

– Să-ţi pierzi casa e lucrul cel mai rău care i se poate întâmpla unui om, a spus ea. Şi eu mi-am pierdut casa. Şi mi-am trădat poporul.

Am spus:

– Dar tu eşti japoneză.

– Da, sunt japoneză, știu, dar Japonia n-a fost niciodată casa mea. Casa mea e în China. Odată ce ți-ai pierdut casa, ești un vagabond fără rădăcini. Oamenii spun că sunt cosmopolită. Spun că întreaga lume e casa mea. Și eu mi-am spus adesea asta. Îmi place să cred că e adevărat. Dar, de fapt, în sufletul meu mă simt fără casă, ca o evreică. Ceea ce face ca suferința palestinienilor să fie cu atât mai surprinzătoare pentru mine. Cum au putut evreii să facă așa ceva unui popor, evreii care au suferit atât de mult din cauza persecuției? Cum au putut să facă asta?

I-am spus că nu erau numai evreii. Am încercat să-i demonstrez că era întregul sistem imperialist occidental, condus de americani și manipulat de către evrei. Poate că evreii suferiseră în trecut, dar își exageraseră suferința folosind-o ca pretext pentru a se purta ca niște naziști. Asta era răzbunarea lor. Întrebarea era dacă ei manipulau puterile occidentale ca să se răzbune pe un popor nevinovat sau dacă puterile occidentale se foloseau de evrei ca să controleze Orientul Mijlociu. Fără petrolul arabilor, sistemul capitalist s-ar prăbuși.

Yamaguchi-san se uita la ceilalți oameni din restaurant în timp ce eu vorbeam. M-a certat că eram prea intelectual.

– Toată teoria asta, a spus ea, e prea grea pentru mine. Eu mă gândesc doar la toată această suferință umană. Politica este pentru teoreticieni. Un jurnalist trebuie să arate viețile oamenilor obișnuiți, curajul lor, dragostea lor, visele lor.

Am înțeles ce simțea. Același lucru simțeam și eu. Dar era de-ajuns? Nu exista riscul să cădem în sentimentalism burghez? Ce înseamnă sentimentele dacă nu sunt urmate de ceva? Leila Khaled stârnise ceva în mine ce nu puteam exprima, dar ceva din atitudinea ei părea că acuză, nu numai pe sioniști, ci pe toți cei care, ca și mine, refuzaseră să-i ajute, își întorseseră spatele, se duseseră înapoi acasă să-și scrie articolele sau să-și facă emisiunile, fără să aibă curajul de a ajuta o cauză care plângea să i se facă dreptate. Știu că e posibil să-i fi părut impertinent, dar i-am spus lui Yamaguchi-san că noi, japonezii, aveam o responsabilitate mai mare în lupta împotriva asupririi coloniale, pentru că și noi îi asupriserăm cândva pe alții.

Și-a pus la loc ochelarii. Nu-i plăcea ca oamenii să vadă că plânsese. M-am simțit un pic vinovat, de parcă dădusem buzna fără să cer voie. Dar ea a spus ceva ce nu voi uita niciodată:

– Urăsc violența și războiul. Am avut destul parte de ele când eram în China. Tot ce mi-am dorit vreodată a fost pacea. Nu știu de ce oamenii vor să se omoare unii pe alții. Eu sunt jurnalistă, nu activistă. Dar tu ești tânăr. Ai toată viața înainte. Ai dreptate. Noi, japonezii, trebuie să ne răscumpărăm greșelile. Trebuie să faci ce crezi tu că e bine. Nu face doar ce spun autoritățile. Nu fi o broască într-o fântână japoneză. Trebuie să gândești internațional. Cât am stat aici, m-am gândit la China, China din perioada în care eram studentă la Pekin, unde cei mai buni prieteni ai mei vorbeau despre rezistența contra Japoniei. Asta mă cam încurca. Nu-mi era foarte clar ce făceau japonezii. Dar acum da. Evreii, care au suferit, au devenit noii asupritori. Dar noi, japonezii, care am fost la un moment dat asupritori, trebuie să-i ajutăm pe cei oprimați. De data asta, trebuie să fim de partea care trebuie.

Nu cred în coincidențe. Toate lucrurile se întâmplă cu un motiv. Întâlnirea mea cu un voluntar japonez la Beirut a avut loc pentru că făceam o emisiune de televiziune cu Yoshiko Yamaguchi, dar acest eveniment a avut consecințe așa de importante pentru mine, încât știu că a fost predestinat. De îndată ce am văzut fața dulce și rotundă a lui Hanako, părul ei negru și mătăsos ce îi curgea pe spate, ochii ei blânzi, am știut că nu seamănă cu nici o femeie pe care o văzusem vreodată, chiar și în filme. Dacă aș fi fost creștin, i-aș fi descris chipul ca fiind ca al unei Madone. Ca și Leila, frumusețea lui Hanako venea din credința ei. Puterea era frumusețea ei. Radia o strălucire interioară ce m-a atras imediat, ca pe un copil neajutorat.

Yamaguchi-san a intervievat-o pe Hanako Fujisawa în același birou în care ne întâlniserăm cu Abu Bassam. Și Bassam era acolo, bând cafea sub portretul președintelui Mao.

– Într-o zi, a spus el, strălucind de bunăvoință, ca un Hopa-Mitică, când ne vom recâștiga patria noastră iubită, vom trăi în pace cu toți, evrei, creștini, musulmani. Așa a fost mereu la noi. Oamenii spun că noi îi urâm pe evrei. Se înșală. Ura față

de evrei este o invenție europeană. Noi, arabii, i-am tratat întotdeauna cu respect pe evrei, ca pe un popor ales.

Yamaguchi-san dădea din cap aprobator, în timp ce el vorbea. Apoi a oftat, de parcă ar fi fost împovărată cu o mare tristețe. De ce, a întrebat-o ea pe Hanako, de ce credea în lupta armată? Nu putem lupta pentru idealurile noastre fără violență? De data aceasta, a fost rândul lui Hanako să aprobe. O înțelegea pe Yamaguchi-san, dar, a spus ea cu un zâmbet cald, „armele sunt bune". Yamaguchi-san s-a foit în scaun. A urmat o tăcere stânjenitoare. Tot zâmbind, Hanako a continuat:

– Fără arme, nu putem avea o democrație adevărată.

Yamaguchi-san, uimită:

– Ce vrei să spui cu asta?

Hanako s-a uitat la Bassam.

– Bassam, le-ai spus povestea armelor din Tanegashima?

El a clătinat din cap.

– Atunci, dați-mi voie să v-o spun eu. Pe la mijlocul secolului al XVI-lea, mai multe corăbii portugheze au acostat pe insula Tanegashima. Au adus multe lucruri, biblii, mirodenii, pandișpan, mătase, vin, atlase, telescoape și puști cu fitil, din care două i-au fost oferite comandantului Tanegashima, care a fost profund impresionat de aceste arme și a început imediat să le folosească la vânat rațe. Noi, japonezii, ne-am priceput întotdeauna să imităm și apoi să îmbunătățim invențiile străine. Așa a fost și cu puștile. Foarte curând, fierarii din Tanegashima făceau puști mai bune decât ale portughezilor. Europenii nu știau cum să facă puștile cu fitil să funcționeze și pe ploaie. Noi, japonezii, am găsit o cale. Comandanții feudali au început să furnizeze muschete unor armate întregi de țărani și au pornit la război unii împotriva altora. Au avut loc multe bătălii pentru pământ pe câmpiile japoneze. Soldați de ambele părți s-au trezit într-o furtună de foc și au murit cu miile.

Nu mai conta cât ești de bun la mânuirea sabiei. Pentru prima dată în istorie, un țăran-soldat avea mijloacele prin care putea să ucidă și un samurai de rangul cel mai înalt. Chiar și un general în armură era neputincios în fața unui țăran cu muschetă. Când cel mai puternic shogun, Hideyoshi, a unit țara, a

decis să pună capăt acestei situații. Toate armele care nu aparțineau samurailor au fost confiscate. Samuraii s-au întors la săbiile lor. Puștile au fost scoase din uz. În câțiva ani, japonezii și uitaseră că au existat cândva. Am atins o stare de pace absolută în Japonia până când, două sute de ani mai târziu, americanii au venit în portul Shimoda, cu navele lor negre, încărcate cu puști și tunuri. Japonezii erau așa de inocenți, încât au crezut că armele americane sunt un fel de magie a omului alb.

Yamaguchi-san a bătut din palme încântată.

– Este o poveste minunată! a strigat ea. Arată că este posibil să scăpăm de armele astea criminale. De-asta trebuie să susținem Constituția noastră pacifistă. Trebuie să arătăm lumii că este o cale mai bună de a ne rezolva problemele decât să mergem la război.

Hanako a clătinat din capul ei frumos.

– O clipă, Yamaguchi-san, a spus ea, aruncându-i o privire scurtă lui Bassam, care tocmai își vâra în gură o bucățică de baclava. Mai e ceva. Da, japonezii au reușit să scape de armele de foc. Dar asta cu prețul a două sute de ani trăiți într-un stat polițienesc condus de o clică militară. Am avut pace cu prețul libertății noastre, fiind la mila oricărui samurai care putea omorî un om de rând doar ca să-și mai exerseze iscusința. Abolirea armelor ne-a transformat într-o națiune de sclavi și într-o pradă ușoară pentru imperialiștii străini.

Eram copleșit de ascuțimea minții ei, de logica gândirii, de puritatea convingerilor ei, de sunetul vocii ei, așa de plină de compasiune, și de dulceața firii ei. O iubeam pe femeia aceasta cum nu mai iubisem vreo femeie. Întotdeauna am crezut că expresia „dragoste la prima vedere" este ridicolă, ceva din romanele siropoase pentru adolescente. Dar nu găsesc altă modalitate de a-mi descrie sentimentele. Asta a fost. Se aprinsese o scânteie, o săgeată îmi străpunsese inima. Voiam s-o sărut, s-o îmbrățișez, s-o strâng la piept, chiar atunci, acolo. Voiam să fiu cu ea pentru totdeauna.

Bineînțeles că n-am sărutat-o. La urma urmei, eram japonezi. Când ne-a sugerat, după ce s-a terminat interviul, să vizităm a doua zi una dintre taberele de refugiați, eram ca o piftie, bâlbâindu-mă să-i mulțumesc. Cred că eram tot transpirat. M-a

întrebat dacă mă simt bine și mi-a dat batista ei. Am crezut c-o să leșin de rușine, dar și de încântarea absolută de a fi cunoscut un înger.

Tabăra era, de fapt, o mahala cu case joase de cărămidă și acoperișuri din pungi de plastic sau, în cazurile mai fericite, din tablă ondulată. Peste tot era numai gunoi neridicat. O haită de câini murdari se hrănea dintr-o ladă de gunoi ce dădea pe dinafară. Tabăra fusese de mai multe ori atacată de israelieni. Copii îmbrăcați în zdrențe se bălăceau în craterele umplute cu apă mizeră, lăsate de bombele sioniștilor. De fapt, arăta ca iadul pe pământ. Și cu toate acestea, oamenii zâmbeau. Toți cei pe care i-am intervievat erau convinși că într-o zi victoria va fi a lor. Spiritul acestor oameni era așa de extraordinar, că ne făceau de rușine. Aici, fiecare bărbat, femeie și copil era soldat. Femeile spălau rufele cu un Kalașnikov sprijinit de perete, lângă ele. Copiii erau antrenați de când aveau cinci ani să fie luptători pentru libertate. Am văzut niște suflete mici și curajoase care făceau exerciții militare cu puști de lemn.

Yamaguchi-san lua notițe în carnețelul ei de reporter când a venit un cuplu să discute cu ea. Erau îmbrăcați foarte simplu și ne-au salutat în stilul arab protocolar, întrebându-ne de unde suntem. Hanako a spus că suntem toți din Japonia, ceea ce a părut să-i mulțumească. Ne-au spus că amândoi se născuseră într-un sat de lângă Tel-Aviv. Deși erau copii când fuseseră izgoniți cu brutalitate, nu-și uitaseră locurile natale și urmau să-i transmită asta și băiețelului lor, Khalid. Tatăl, Abu Mohamad, nu-și mai încăpea în piele de mândrie în timp ce se juca cu părul negru și scurt al băiatului.

– El va lupta pentru libertatea noastră, a spus el.

Când Yamaguchi-san i-a întrebat pe părinți dacă nu sunt îngrijorați că ar putea fi rănit, s-au uitat la copil cu mare tandrețe. Mama băiatului, Aisha, i l-a dat lui Yamaguchi-san, care a așezat copilul în poală.

– Te rog, acceptă-l pe fiul nostru ca și când ar fi al tău, a spus Aisha. Tu vii dintr-o cultură străveche de războinici. Binecuvântarea ta va face ca el să crească și să ajungă un kamikaze și ne va face onoare.

Yamaguchi-san, mişcată de gestul lor, a îmbrăţişat copilul înainte să i-l înapoieze mamei lui.

– Voi fi mereu alături de el când va avea nevoie de mine, a spus ea. Şi-a notat adresa lor în carneţel.

Zece ani mai târziu, băieţelul şi părinţii lui erau morţi, omorâţi de fasciştii creştini la comanda sioniştilor. Şi până să ajungem noi înapoi la Tokyo, Abu Bassam, acel Buddha zâmbitor, dependent de cafea şi de baclavale lipicioase, era aruncat în aer pe o străduţă lăturalnică liniştită din Beirutul de Vest.

Când ne-am luat înlăcrimaţi rămas-bun de la el şi de la Hanako, m-a sărutat şi mi-a spus că sunt binevenit să mă întorc oricând. Dar şi mai de preţ au fost pentru mine cuvintele de despărţire ale lui Hanako. S-a uitat la mine cu o privire pătrunzătoare şi mi-a spus:

– Ştiu că te vei întoarce curând.

Şi eu ştiam asta. Ştiam că, în sfârşit, îmi găsisem locul.

8

După Beirut, eram complet dezgustat de țara mea natală. Sigur că străzile erau mai curate și tramvaiele nu întârziau, așa cum se întâmplă întotdeauna în statele fasciste. Milioanele de salariați ce mișunau prin stații ca niște iepuri în costume gri se întorceau în fiecare seară la micile lor colibe din suburbii, unde nevestele îi băgau în pat, înveliți bine și în siguranță. Era o societate dependentă de siguranță, unde iepurii-salariați învățaseră să nu mai gândească; o societate ce aprecia mediocritatea, lipsită de simțul umorului sau de vreun scop mai înalt; o societate ce devenise slabă și egoistă; un loc în care singura evadare era în falsa realitate a fanteziilor pornografice. Și iepurii păreau mulțumiți. Asta era cel mai rău. Își dăduseră la schimb mintea, sufletele, dar pentru ce? Confort. Pentru că rezistența politică era complet inutilă acum în Japonia, puținii revoluționari rămași care mai aveau o urmă de suflet se atacau unii pe alții, ca niște șobolani prinși într-un sac.

Dar nimic nu se întâmplă fără un scop. De asta sunt perfect convins. S-a întâmplat la doar câteva săptămâni de la întoarcerea noastră în Tokyo: doisprezece soldați ai Armatei Roșii Unite au fost uciși de propriii lor camarazi. Polițiști care au tras focuri de armă asupra a cinci supraviețuitori ai masacrului aflați într-o cabană pe muntele Karuizawa. Proprietarul cabanei a fost luat ostatic. Transmisiuni non-stop la televizor, urmărite de optzeci și cinci la sută din populația Japoniei. Doi polițiști uciși. Ostaticul eliberat. Cinci arestări. „Incidentul Armata Roșie Unită."

Mi-a fost clar de la început că televiziunea japoneză devenise portavocea asupritorilor, făcând o melodramă sentimentală din

povestea femeii luate ostatică, prezentându-i pe polițiști ca pe niște eroi naționali și Armata Roșie ca pe o adunătură de criminali. Poporul fusese complet spălat pe creier de clasa conducătoare. Dar felul în care mintea japoneză fusese colonizată de către autorități era interesant: știrile deveniseră spectacol. Împușcăturile de pe Karuizawa erau doar o emisiune cu polițiști în care cei buni câștigau. Politica devenise o telenovelă, iar lupta armată, o dramă cu samurai. Luptătorii Armatei Roșii își jucaseră perfect rolurile, părând niște personaje negative de teatru când își scoteau puștile pe geamurile cabanei din munți.

Și eu mă simțeam complice. Nu lucram pentru același post de televiziune care își obținuse ciolanul de pe urma asediului din Karuizawa? Nu era și emisiunea noastră despre lupta pentru libertate a poporului palestinian divertisment pentru iepurii lipiți de altarele lor cu tuburi catodice? Pentru ei, era un jurnal de călătorie, pornografie politică, filme pentru visele din fotoliu ale micii burghezii. Chiar și așa, după incidentul Armatei Roșii Unite, David Niven s-a răzgândit în privința difuzării reportajului. Se temea că luptătorii Armatei Roșii din Palestina erau prezentați cu prea multă simpatie. Avea dreptate. Așa și era. Dar n-ar fi trebuit să-și facă griji, pentru că iepurii japonezi cu creierii spălați și înnebuniți după divertisment nu erau deloc interesați de palestinieni. Nu-i interesa decât prezența fermecătoare a lui Yoshiko Yamaguchi, cu fustele ei scurte, cizmele albe lucioase și *kefia* pe care o purta în emisiune. Chipul ei era peste tot: pe copertele revistelor de modă, în reclamele din metrou, în magazine și la emisiunile televizate. A câștigat Premiul „Jurnalistul anului". Steaua lui Yoshiko Yamaguchi răsărise din nou la Beirut. Și eu eram scârbit.

Dar n-o învinovățeam pe ea. Intențiile ei erau sincere. Când vorbea despre noua sa faimă, îmi spunea, ca întotdeauna, că eram „prea intelectual". Statutul ei de vedetă, așa obositor cum era, nu putea decât să ne ajute să promovăm lucrurile în care credeam. Chiar m-a rugat s-o ajut să scrie o carte despre lupta din Palestina. Și mai erau și alte lucruri pe care le puteam face. Era plină de idei. Ce ziceam de o emisiune despre colonelul Gaddafi, minunatul lider revoluționar al Libiei? Dar despre un interviu

cu Kim Il-sung, Marele Conducător din Coreea de Nord? Şi cine ştie, poate ne dădeau voie chiar şi să mergem în China, să îl întâlnim pe preşedintele Mao.

Nu voiam s-o dezamăgesc. Dar adevărul era că îmi pierdeam vremea în Japonia. Mă simţeam aşa de lipsit de putere acolo... De-abia aşteptam să mă întorc în Beirut, pentru că acolo era nevoie de mine. Acolo totul părea real, important, vital. Îmi era imposibil să-mi scot din cap feţele copiilor din tabăra de refugiaţi, mândria părinţilor lui Khalid, hotărârea luptătorilor pentru libertate din birourile FPEP şi pe Hanako, bineînţeles, Hanako cu zâmbetul ei suav ca de Madonă, devotamentul ei absolut, dragostea ei pentru cei săraci şi oprimaţi. Hanako, care ştia că mă voi întoarce curând.

După Beirut, chiar şi Tokyo, oraşul visurilor mele, mi se părea neinteresant. Ban-chan era plecat să facă un alt film porno, ceva despre sex şi politica studenţească, la Kyoto. Cu majoritatea vechilor mei prieteni îmi era imposibil să vorbesc. Când le vorbeam despre Beirut şi lupta palestinienilor, vedeam cum le fuge privirea. Poate că n-ar trebui să fiu aşa de dur cu ei. Aveau vieţile lor şi Beirutul era departe. Dar nu se purtaseră japonezii aşa şi în timpul războiului? Prefăcându-se că nu ştiu nimic atunci când civilii chinezi erau masacraţi de soldaţii noştri. Probabil că şi Nanjing era prea departe. De ce oamenii nu învaţă niciodată nimic din lecţiile istoriei? Nu ne schimbăm niciodată? Este schimbarea imposibilă?

Nu credeam asta. Nu voiam să cred. Şi pentru asta îi voi fi mereu recunoscător lui Yamaguchi-san. Entuziasmul ei m-a făcut să nu-mi pierd speranţa. Era altfel decât majoritatea japonezilor, fără îndoială deoarece crescuse în afara ţării. Poate că Okuni avea dreptate şi că peisajele pe care le vedem în copilărie ne modelează. Numai gândiţi-vă la diferenţa dintre cei care cresc pe câmpiile vaste şi goale ale Manciuriei şi cum e să te trezeşti prins pe un arhipelag mic şi îngust, plin de orezării, munţi vulcanici şi oraşe suprapopulate. Un copil care a crescut în Dairen sau Harbin a cunoscut oameni din toată lumea, în timp ce noi întâlneam doar alţi japonezi, exact ca noi. Cu excepţia

cazului în care locuiai lângă o bază militară. Chiar şi în cazul acesta, singurii străini pe care i-am văzut erau soldaţii yankei şi ei erau doar nişte băieţi de la ţară, încă mirosind a băligar.

Până la urmă, am dus-o pe Yamaguchi să se întâlnească cu Okuni. Ne-am dus să-i vedem cea mai recentă piesă, în cortul acela mare şi galben, amplasat pe un teren viran lângă lacul cu nuferi din Ueno. Era o noapte de vară, din acelea în care cântă greierii şi licuricii luminează lacul. Cortul era plin ochi, nu mai erau locuri nici în picioare. Un ventilator electric mişca aerul cald, dar şi el s-a oprit când a sărit o siguranţă în timpul spectacolului. Să stai pe podeaua de pământ, înghesuit cu sute de tineri transpiraţi, era inconfortabil. Dar nu-mi păsa. Teatrul de calitate nu trebuie să fie confortabil. Oamenii trebuie să renunţe la confort pentru artă. L-am văzut pe Vanoven, homosexualul american. Când m-a zărit şi el, mi-a zâmbit şi a ridicat degetul mare în sus. Mi-a părut rău pentru el, deşi n-aş putea spune exact de ce. Dar era ceva trist la străinul ăsta nebun într-o mulţime de japonezi. Când l-am întrebat dacă rămânea să bem ceva mai târziu, a clătinat din cap.

– Altă dată, a strigat.

Yamaguchi-san, observând schimbul meu de replici cu Vanoven, m-a întrebat de unde îl ştiam pe străinul acela. I-am explicat că îl întâlnisem la cortul lui Okuni şi am întrebat-o dacă ea îl întâlnise vreodată.

– Nu am avut plăcerea, mi-a spus ea.

Piesa era o fantezie bazată pe filmul *Ultimul orizont*. În versiunea lui Okuni, supravieţuitorii accidentului aviatic din Himalaya nu erau englezi, bineînţeles, ci japonezi, unul dintre ei fiind un personaj faimos dintr-un film cunoscut despre un detectiv cu şapte feţe. Shangri-La nu era în Tibet, ci în Asakusa după bombardamente. Marele Lama era un cântăreţ de balade japoneze cunoscut, care era în acelaşi timp şi un criminal în serie. În scena finală, partea din spate a cortului s-a deschis şi am văzut întreaga distribuţie cântând o baladă din timpul războiului despre piloţii kamikaze. Aveau feţele albe şi cu dâre de sânge, fantomele celor care muriseră în bombardamentele de la Asakusa.

Yamaguchi-san a spus că n-a înțeles deloc piesa, dar cu toate acestea i-a plăcut. Okuni a râs și a întrebat-o de ce nu venise să vadă *Povestea lui Ri Koran*. Ea a făcut o față lungă și a spus:

– Am suferit prea mult în trecut. Nu vreau să-mi aduc aminte. Ri Koran e moartă.

Okuni a făcut ochii mari. Mi-am dat seama că era fascinat. Pentru el, ea era tot Ri Koran, indiferent ce ar fi spus. Avea să rămână mereu Ri Koran. Yoshiko Yamaguchi nu-l interesa.

– Dar nu putem șterge trecutul cu buretele, a spus Okuni. Suntem făcuți din amintirile noastre. Și, pe lângă asta, Ri a fost o mare actriță.

– Dar eu nu mai sunt Ri și de fapt niciodată nu mi-am dorit să fiu actriță. Am vrut să fiu ziaristă. O actriță face ce i se spune. Eu am fost păcălită. Să fii reporter e altceva. Un reporter este liber. O actriță nu poate face nimic pentru a schimba lumea.

Okuni a clătinat din cap și a spus:

– Jurnalismul se ocupă doar de fapte. Este adevărul contabililor. Noi, artiștii, putem arăta un adevăr mai înalt.

– Ei bine, eu prefer realitatea.

Apoi, Yamaguchi-san a povestit despre călătoria noastră la Beirut și despre lupta palestinienilor. Mi-am dat seama că asta îl plictisea pe Okuni. Se vedea pe fața lui. Așa reacționau mai toți prietenii mei când vorbeam despre aceste lucruri. Un detaliu, totuși, i-a stârnit imaginația: mama lui Khalid care o rugase pe Yamaguchi-san să-i crească băiatul ca pe un kamikaze.

– Uimitor, a spus el, cu ochii lui mici și negri strălucind. Îți poți imagina o asemenea pasiune astăzi în Japonia? Aici, când studenții au ocupat campusul pentru a protesta față de tratatul de securitate, mamele aruncau bomboane peste gard, ha, ha.

Yamaguchi-san a sugerat că poate „nu mai avem nevoie de eroi".

– Ba da, a spus Okuni, mai avem nevoie. În filme.

Încă râdea și i-a cerut unuia dintre actori să-i aducă chitara. Am bătut din palme cu toții, în timp ce ne cânta un cântec din cea mai recentă piesă a lui:

– Pe partea cealaltă a râului Sumida se află Ținutul Fără Întoarcere,/Unde se plimbă îndrăgostiții și focurile ard în cămine,/De partea cealaltă...

– Ştiai, a spus Yamaguchi-san, că am jucat în versiunea muzicală a *Ultimului orizont*? Pe Broadway, la New York.

Yo Kee Hee, care nu spusese aproape nimic toată seara, a rugat-o să cânte un cântec din piesă. Yamaguchi-san a respins imediat ideea. Nu, nu putea. Fusese demult. Îşi pierduse vocea. Dar Yo nu acccepta un refuz. După ceva insistenţe, Yamaguchi-san a cântat un cântec intitulat *Bărbatul pe care nu l-am întâlnit niciodată*. Vocea ei de soprană era la fel de frumoasă ca întotdeauna. Okuni şi-a şters o lacrimă.

– Ri Koran trăieşte încă! a strigat el, entuziasmat.

– E moartă, a spus Yamaguchi-san ferm. Şi oricum, asta era Shirley Yamaguchi. Şi nici ea nu mai este printre noi.

– Dar *Nopţi chineze*? a sugerat Yo, nu lipsit de răutate.

Am îngheţat, sperând ca Yamaguchi-san să nu se simtă ofensată.

– Niciodată, a spus ea, cu o asemenea fermitate, că subiectul a fost închis pe loc. Nu voi mai cânta niciodată cântecul acela.

Schimbând subiectul, l-a întrebat pe Okuni unde avea să-şi instaleze cortul data viitoare. El a spus că poate Osaka, Kyoto, Fukuoka şi Kumamoto. La Osaka, mereu se întâmpla ceva extraordinar, a spus el.

– De obicei, ne instalăm cortul în Tennoji, lângă grădina zoologică. Noaptea auzi animalele sălbatice urlând, iar odată un vultur care scăpase a zburat la noi în cort chiar când Yo cânta un cântec despre fantoma unui căpitan ce cutreiera mările în submarinul său.

– Poate, a spus Yamaguchi-san, ar trebui să te gândeşti să te duci în străinătate, să-ţi instalezi cortul în alte ţări, să devii mai internaţional.

Lui Okuni i-au strălucit ochii.

– Dar nu în America sau Europa, a spus el. Ce părere ai de Asia? Acolo ar fi bine. La Seul. Sau Manila, sau Bangkok...

S-a întins după sticla de sake. Chicotitul lui ascuţit părea asemenea strigătului unui animal sălbatic de la grădina zoologică din Osaka.

– Sato, a urlat el. Ce zici de Beirut? Ce-ar fi să-mi instalez cortul meu galben în mijlocul unei tabere palestiniene?

– E prea periculos, am spus toți la unison. O nebunie. N-o să obții niciodată aprobare. N-avem bani de asta (Yo Kee Hee). Cum facem cu mâncarea? (Nagasaki). Şi limba?

– O să jucăm în arabă, a strigat Okuni, cu o sclipire de nebunie în ochi. Următoarea oprire e la Beirut. Teatrul Existențial pentru gherilele palestiniene. Asta ar fi ceva!

Da, m-am gândit eu, şi într-o zi un peşte o să escaladeze muntele Fuji.

9

Dacă nu s-ar fi topit asfaltul de căldură în ziua în care am ajuns, aş fi sărutat pământul pe Aeroportul Internaţional din Beirut. O săptămână mai târziu, eram într-o tabără de antrenamente învăţând cum să trag cu un Kalaşnikov şi să arunc grenade de mână. Grenadele de mână, ca să fiu sincer, nu mă impresionau. Dar pistolul-mitralieră era altceva. Nu sunt genul antrenat. Aşa că la început m-a durut umărul de la recul şi mi-am ars degetele de metalul puştii. Dar nu există nimic, absolut nimic mai satisfăcător decât să ţii un Kalaşnikov şi să tragi cu el. Foloseam poze cu Moshe Dayan şi Golda Meir pe post de ţinte. Pe ei nu i-am omorât în ziua aceea, din păcate.

În tabără erau oameni din toată lumea, din Argentina şi Peru, din Africa şi din Filipine. Seara, când împărţeam pâinea şi humusul cu instructorii noştri palestinieni, ne simţeam ca o familie internaţională, o familie de revoluţionari. Engleza mea era proastă şi unii dintre sud-americani o vorbeau şi mai prost, dar îmi plăcea să le ascult poveştile despre luptele lor contra fasciştilor albi pentru eliberarea ţăranilor. M-am simţit prost când m-au întrebat despre Ainu şi despre coreenii din Japonia, pentru că eu nu mă gândisem niciodată la ei. Sigur că îi invidiasem pe colegii mei de şcoală care plecaseră în Coreea de Nord, dar nu din motive politice. Pur şi simplu, vieţile lor păreau mai interesante decât ale noastre. Fusesem în baruri coreene cu prietenul meu Hayashi pentru că lui îi plăcea să meargă acolo şi mie îmi plăceau *kimchi*, dar cam la atât se rezumase interesul meu pentru coreeni. Hanako, care vizita din când în când tabăra, le ţinuse tovarăşilor noştri o prelegere despre discriminarea minorităţilor

în Japonia, aşa că era foarte posibil ca ei să fi ştiut mai multe decât mine. Trebuia să am grijă. Am luat o faţă serioasă şi am dat aprobator din cap când vorbeau despre rasism în Japonia. Ce altceva puteam să fac pentru a nu părea ipocrit?

Mă simţeam cel mai apropiat de nemţi, mai ales de Dieter şi Anke, soldaţi de comando în facţiunea germană a Armatei Roşii. Ca şi mine, nu aveau nici un fel de pregătire militară. Dieter era un absolvent de filozofie din Tübingen şi Anke era o profesoară de liceu. Amândoi erau înalţi şi slabi. Faţa lui osoasă şi bărbiţa blondă mă duceau cu gândul la Don Quijote, un Don Quijote nordic. Anke avea păr negru şi drept şi ochi căprui visători. Iubea literatura germană. Mi-a povestit despre Heinrich Böll şi despre Günter Grass. Nu-l citisem pe nici unul. Am vorbit şi despre al Doilea Război Mondial şi despre incapacitatea părinţilor noştri de a se opune fascismului. Le-am vorbit chiar şi despre tatăl meu, dar asta doar pentru că ei vorbeau mereu despre părinţii lor. Am simţit că trebuie să fac şi eu la fel, ca să fiu corect faţă de ei. Tatăl lui Anke fusese membru al Partidului Nazist şi ei îi era teribil de ruşine cu el. Tatăl lui Dieter, ca şi al meu, dispăruse în timpul războiului, undeva pe frontul rusesc. Deşi erau străini, mă simţeam mai apropiat de ei decât de oricine altcineva, cu excepţia lui Hanako, desigur. Ne înţelegeam unul pe celălalt într-un fel profund, cu mintea, dar mai ales cu inima. Prietenia noastră era mai profundă chiar şi decât cea cu Okuni. Noi nu pălăvrăgeam. N-aveam timp de aşa ceva.

Tabăra se închidea devreme. Pe străzi era prea întunecat ca să te plimbi. Furnizarea electricităţii era limitată şi oamenii se culcau imediat ce se stingea lumina pe străzi. Nu se auzeau decât copiii care plângeau şi, dimineaţa devreme, chemările la rugăciune. Instructorii noştri nu prea le băgau în seamă. Ei erau socialişti. Credinţa lor era în revoluţia arabă. Dieter, Anke şi cu mine stăteam adesea de vorbă noaptea târziu, când toţi ceilalţi dormeau, despre istorie, artă, politică şi literatură. Eram de acord cu privire la aproape toate subiectele şi cu ajutorul lor am descoperit o lume a scriitorilor germani. În afară de Böll şi Grass, am aflat de Novalis, Hölderlin şi Rilke.

O singură dată am avut o dispută serioasă. Poate că n-ar trebui să-i spun dispută. A fost mai degrabă o neînțelegere cu privire la ceva ce spusesem eu, fără să vreau, şi care i-a înfuriat pe prietenii mei. Dar nu m-am certat cu ei propriu-zis. Nu ştiam cuvintele în engleză. Discutam strategii în lupta noastră armată împotriva Israelului. Eu eram pentru deturnările de avioane, în timp ce ei credeau că se pot obţine mai multe bombardând ţintele israeliene. Dieter era convins că „fiecare cetățean israelian ar trebui să simtă durerea poporului palestinian". Eram de acord cu el, dar am adăugat, destul de nonşalant:

– Deci lupţi din nou contra evreilor.

Am crezut că Dieter o să explodeze. Faţa lui osoasă a devenit extrem de palidă şi arăta mai mult ca oricând ca un Don Quijote nordic. A lovit podeaua tare de pământ cu pumnul şi a urlat la mine în germană. Anke tremura şi se uita la mine îngrozită, de parcă aş fi înghiţit un şobolan viu. Dieter era mai mult decât furios:

– Nu ne luptăm cu evreii! Asta au făcut naziştii! Cum îndrăzneşti să insinuezi că am fi ca naziştii?

Am protestat spunând că nici vorbă de aşa ceva, dar având în vedere bâlbâiala mea şi engleza proastă, poate că n-am fost suficient de clar.

– Ai fost foarte clar, a ţipat Anke. Foarte clar! Apoi a început să plângă în hohote. Credeam că eşti prietenul şi tovarăşul nostru, de ce a trebuit să ne insulţi?

Cei care dormeau în jurul nostru au început să se foiască. S-a aprins o lumină. Un peruan a întrebat ce se întâmplase.

– Ne-a insultat, a spus Dieter. Ne-a făcut nazişti.

Marcello, un membru al Brigăzilor Roşii italiene, care fusese trezit de toată agitaţia, m-a întrebat de ce spusesem aşa ceva. Brusc, m-am simţit foarte singur şi teribil de neînţeles. Am bâlbâit ceva despre lupta contra evreilor. Marcello, un tip calm şi prietenos, a încercat să-i calmeze pe tovarăşii germani. Le-a spus că eu, ca japonez, nu înţelegeam nuanţele istorice. Noi nu ne luptam cu evreii, a spus el, ci doar cu sioniştii. Şi ar trebui să le cer scuze tovarăşilor noştri germani.

Aşa că mi-am cerut scuze, plecându-mă în faţa prietenilor mei şi rugându-i să mă ierte. Dieter a zis OK şi mi-a strâns mâna. Anke tot mai plângea, trăgându-se de păr cu ambele mâini. Dar eu nu eram mulţumit. Ceva nu era în regulă. Nu puteam să las lucrurile aşa. Prin urmare, atunci când toţi se pregăteau să se ducă la culcare, am spus:

– Dar banii evreilor?

– Ce-i cu ei? a spus Marcello.

– Ei bine, am spus eu, este evident că banii evreilor sunt cei care fac presiune asupra puterilor occidentale să îi susţină pe sionişti.

– Mâine, a spus Marcello, vorbim despre asta mâine.

– Nu, a spus Dieter, care era foarte calm, o să vorbim acum.

Şi a ţinut un discurs tipic pentru el, logic şi succint, despre subiectul în cauză.

– Banii evreilor, a explicat el, sunt banii americanilor. Noi trebuie să ne opunem Statelor Unite în lupta noastră împotriva fascismului. Dar asta nu înseamnă că ne luptăm cu evreii. Din contră, evreii au fost victimele fascismului. Rezistenţa noastră la fascism face parte din solidaritatea cu evreii, pentru a răscumpăra laşitatea părinţilor noştri. *Gute nacht.*

N-am prea dormit în noaptea aceea. Mă tot certam cu Dieter în capul meu. Ceva nu era în regulă la raţionamentul lui. Dar am decis s-o las aşa. Cu toţii trebuie să trăim cu povara propriei istorii. Dieter şi Anke trebuie să trăiască cu un trecut care este greu de înţeles pentru noi, japonezii. Eu tot nu înţeleg de ce suferinţa evreilor din al Doilea Război Mondial ar trebui să justifice faptul că ei se poartă astăzi ca nişte nazişti. Ar trebui să ne luptăm cu evreii pentru că sunt ca naziştii. Acesta este modul corect în care putem lupta contra fascismului. Cred că de fapt Dieter şi Anke sunt de acord cu mine, dar nu vor s-o recunoască. De dragul prieteniei noastre şi pentru succesul cauzei noastre, m-am hotărât să nu mai deschid niciodată subiectul evreilor cu ei.

10

Hanako credea în iubirea liberă. Ca şi mine, în principiu. Dar am savurat fiecare clipă petrecută împreună. Mi-aş fi dorit ca nopţile noastre în apartamentul de la ultimul etaj de pe strada Sanayeh să dureze la nesfârşit. Credeam că ştiu totul despre cum e să faci dragoste cu o femeie. De fapt, nu ştiam nimic. Ea a fost profesorul meu, mentorul meu, ghidul meu pe căile spre paradis. Nu-mi imaginasem niciodată că o asemenea plăcere era posibilă. Dar m-a şi făcut să-mi dau seama că, în adâncul sufletului meu, eram un reacţionar. Pe când stăteam lungiţi unul lângă altul, fumând şi uitându-ne la cerul înstelat de deasupra oraşului, mi-a spus că nu o voi putea avea niciodată, pentru că era un om liber care îmi dădea dragostea ei. Nu aparţinea nici unui bărbat. Singurul ei stăpân, spunea ea, era revoluţia.

Desigur că eram conştient că sunt ipocrit, cu nimic mai presus decât salariaţii aceia japonezi care se duceau acasă la neveste după ce se masturbaseră la un film porno despre violarea unor eleve de liceu. Dar voiam s-o am pe Hanako doar pentru mine. Ideea că se topea în braţele altui bărbat, oferindu-se pasiunii lui, mă făcea gelos. Ştiam că se culcase cu Abu Bassam şi continua să se culce cu Abu Wahid, şeful propagandei, un bărbat gras cu pielea oacheşă, care se culca cu femeile de parcă era dreptul lui. Când i-am spus lui Hanako că o iubesc, mi-a spus că şi ea mă iubeşte, dar nu doar pe mine.

Odată, când am contrazis-o pe subiectul ăsta, s-a enervat.

– Cine te crezi? a ţipat ea. Ce crezi că facem noi aici? Nu suntem la pension, să ştii. Luptăm pentru libertate. Nu doar a Palestinei. Libertate pentru noi toţi.

Ştiam că nu o pot contrazice făţiş. Aşa că am încercat o altă abordare.

– Dar Abu Wahid este o brută, am spus eu. El vrea să te aibă.

A plecat furioasă. Câteva zile mai târziu, când vorbeam din nou, mi-a spus:

– Abu Wahid este un erou al revoluţiei.

De ce îi dădea asta dreptul s-o aibă pe Hanako nu-mi era foarte clar, dar nu m-am mai certat cu ea. Am învăţat să trăiesc cu ideea că o împărţeam. Mai bine aşa decât deloc.

Nu că aş fi văzut-o foarte mult, pentru că de obicei era implicată în diferite misiuni, mutându-se dintr-o casă conspirativă în alta, adesea cu Abu Wahid, care era de fapt şeful meu, deoarece cadrele din FPEP hotărâseră că mă puteau folosi cel mai bine la filmele de propagandă. Îmi plăcea munca mea, chiar dacă toate scenele pe care le filmam – comandouri care trăgeau în ţinte sioniste, femei care lucrau pe frontul de acasă, copii care cântau cântece revoluţionare – erau regizate în aşa fel încât să-i prezinte pe palestinieni în cea mai bună lumină posibilă. Dar nu mă deranja deloc. Mă vedeam aidoma primilor regizori sovietici. Ca Pudovkin. Arta nu e niciodată neutră. Totul este o reflexie a relaţiilor de putere. Filmele mele, pe peliculă de şaisprezece milimetri, erau făcute ca să le dea putere celor care nu aveau.

Nu îmi lipsea Japonia prea mult. Singurul lucru de care mi-era câteodată dor era un bol fierbinte de supă cu tăiţei. Au tăiţei chinezeşti în Beirut, dar n-au acelaşi gust. Şi câteodată mi-e dor de prietenii mei. Hayashi ne-a vizitat odată la Beirut, dar după trei zile i s-a făcut dor de casă, n-a suportat mâncarea şi s-a întors la Tokyo. Am primit o scrisoare lungă de la Yamaguchi-san, plină de entuziasm, ca de obicei. Era mândră că era primul reporter de televiziune japonez care urma să-l intervieveze pe Kim Il-sung în Pyongyang.

Mi-a scris:

A fost o experienţă incredibilă să-l întâlnesc pe acest mare om care a luptat cu aşa curaj împotriva noastră în trupele de gherilă, îndurând atâtea greutăţi pentru poporul lui. Ştii, Sato-kun, când mi-a luat mâinile într-ale lui, am simţit marea lui putere. Parcă

stăteam în fața unui foc, cald și puternic. Ochii lui pătrunzători parcă vedeau prin mine. I-am cerut scuze pentru ce i-a făcut țara noastră poporului său, dar nici n-a vrut să audă. A spus că întotdeauna m-a admirat și că melodiile mele îi alinaseră pe el și pe tovarășii lui în timpul războiului. Nu m-am putut abține, Sato-kun, am fost așa de mișcată, că n-am putut să nu vărs lacrimi de bucurie. Mi-a spus că-mi va sta la dispoziție cât doresc, cu o condiție, să cânt Nopți chineze *pentru el la dineul oficial. Știi foarte bine cât urăsc cântecul acela. Parcă stafia lui Ri Koran mă va bântui mereu. Dar cum puteam să-l refuz? Simțeam că datorez asta poporului coreean, ca semn al prieteniei mele. Va fi vreodată pace în lume, Sato-kun? Sper din toată inima.*

Citindu-i scrisoarea, mi-a venit și mie să plâng. Sentimentele ei erau atât de sincere, lucru rar la japonezi. Aici, printre palestinieni, era altfel. Nu aveai timp să te gândești la tine, pentru că toți eram dedicați aceleiași cauze. Poate că e nevoie de greutăți extraordinare pentru ca tot ce e mai bun în oameni să iasă la iveală. Pacea îi înmuiase pe japonezi, făcându-i slabi și egoiști ca niște copii.

Noi n-aveam nici o șansă să ne înmuiem. Unii dintre tovarășii mei, inclusiv Dieter și Anke, plecaseră din Beirut ca să continue lupta în Europa și în alte părți. Numele lor apăreau uneori în ziare. Când se întâmpla asta, nu era de bine. Comandourile noastre preferau să rămână anonime. Noi, cei care rămăseserăm, aveam treabă în tabere, dând lecții de politică mondială, exersând trasul cu arma, învățând cum să detonăm o mașină, lucrând în clinicile gratuite și făcând propagandă. Dacă era ceva de care să mă plâng, era că mă plictisisem de antrenamente. Tânjeam să pun în practică ce învățasem. Era OK să fac filme. Dar filmele nu schimbă lumea. Filmele nu pot aplica o lovitură directă dușmanului. Filmele nu pot să omoare.

Am fost liniștit de cei de la birourile FPEP.

– Va veni și vremea ta, comandante Sato, mi-a spus Abu Wahid într-o zi când îl pisasem iar la cap să-mi dea ceva mai important de făcut. Avem un plan cu tine.

Dar nu mi-a spus despre ce era vorba şi eu nu eram în situaţia de a-i cere mai multe informaţii. Secretul era esenţial. Hanako ştia întotdeauna mai mult decât mine, pentru că se afla pe lângă cei de la putere.

– Într-o zi vom fi foarte mândri de tine, mi-a spus ea cu zâmbetul acela dulce care mă înveselea întotdeauna.

11

Într-adevăr, a venit şi ziua mea. Dar mai întâi trebuie să vă povestesc o întâmplare extraordinară, care m-a surprins total. Spre sfârşitul verii, în 1972, am primit o scrisoare de la Okuni. Era scrisă în stilul lui febril, drept la subiect, fără să spună ceva despre vremea la Tokyo sau alte amabilităţi. În timp ce îi citeam scrisoarea, îl vedeam înaintea ochilor, cu privirile strălucind. Era pregătit să vină la Beirut, scria el, împreună cu Yo şi alţii. Voiau să dea un spectacol cu *Povestea lui Ri Koran* într-o tabără de refugiaţi palestinieni. Nu puteam să aranjez lucrurile şi să găsesc un loc potrivit? Piesa fusese parţial rescrisă, mi-a explicat el, şi tradusă în arabă. O echipă de lingvişti îi învăţa deja pe actori să îşi spună replicile. Cu ceva noroc şi dăruire, ar fi fost gata într-o lună.

Ideea mi s-a părut atât de absurdă, că la început nici n-am ştiut cum să reacţionez. Ce era în capul lui? Nu-şi dădea seama cât de gravă era situaţia în tabere? Nu erau locul potrivit pentru experimente teatrale. Eram în război.

Totuşi, m-am simţit obligat, de dragul prieteniei noastre, să-i prezint lui Abu Wahid propunerea lui Okuni. Ne-am întâlnit într-un birou din tabăra Shatila din centrul Beirutului. Hanako era şi ea cu noi. Am încercat să nu observ mâna păroasă a lui Wahid care îi mângâia coapsa stângă. Ei au băut cafea. Eu ceai de mentă. I-am spus de planul lui Okuni şi am încercat să-i descriu piesa, care e destul de neobişnuită şi în Tokyo, dar la Beirut era de-a dreptul absurdă. O vedetă manciuriană de cinema care încearcă să se regăsească în Tokyo. Ce însemnătate ar fi putut avea pentru un popor arab ce lupta să rămână în viaţă? A urmat o

tăcere dureroasă. Hanako s-a uitat la Abu Wahid şi a clătinat neîncrezătoare din cap. Simţindu-mă jenat şi un pic vinovat, m-am uitat afară pe fereastră la nişte copii îmbrăcaţi în tricouri murdare, ce se jucau pe stradă. Un băiat ţintea cu praştia spre ceva. Altul trăgea cu un pistol de plastic. Mă aşteptam ca Abu Wahid să spună nu. Apoi am auzit un chicotit uşor, care s-a transformat în hohote de râs. Izbucnirea lui Wahid era aşa de puternică, încât copiii s-au oprit din joacă şi s-au uitat înspre noi. Hanako, simţindu-se, evident, uşurată, a început şi ea să chicotească.

– De ce nu? a strigat el, în timp ce tuşea şi se lovea cu palmele peste genunchi. Oamenii noştri au nevoie de distracţie. Un teatru japonez! Despre o vedetă de cinema din China! De ce nu?

Şi trebuie să recunosc, gândindu-mă mai bine, că, deşi n-am înţeles ce era aşa de amuzant, ideea teatrului lui Okuni într-o tabără de refugiaţi palestinieni părea interesantă într-un mod suprarealist. Problema era unde s-o joace. Erau câteva spaţii deschise în tabără, dar erau vulnerabile în faţa atacurilor israeliene. Fantomele lor loveau mereu Beirutul, ca nişte mici păsări argintii ale morţii. Nimic nu scăpa ochilor lor iscoditori.

Ne-am gândit la mai multe locuri – un cinematograf dezafectat din Beirutul de Vest, o piaţă din Sabra –, dar am renunţat pentru că nu erau fezabile. „Va trebui să fie în afara Beirutului", s-a gândit Abu Wahid. Apoi i-a venit o idee. De ce să nu ne ducem acolo unde inamicul nu s-ar fi aşteptat? Era o tabără lângă linia frontului, în sudul Libanului, care avea un teren de joacă abandonat, situat într-un loc destul de izolat. Israelienii bombardaseră tabăra de mai multe ori, dar locul fusese curăţat şi de un an nu mai avusese loc nici un atac. Dacă pe actorii japonezi nu-i deranja să-şi asume riscul de a muri într-un bombardament, erau bineveniţi să se instaleze acolo. Gândul acesta l-a umplut de bucurie. Mâna care strângea coapsa lui Hanako lovea acum masa de lemn cu multă veselie.

Când mi-am văzut vechiul prieten de la universitate ieşind de la vamă pe aeroportul internaţional din Beirut, cu ochii lui vioi şi zâmbetul larg, am crezut c-o să plâng de fericire. Era a doua lui călătorie în afara Japoniei. Vizitase odată Taiwanul împreună cu Yo. Şi trebuie să recunosc, chiar şi în cosmopolitul

Beirut, Okuni și actorii lui, Nagasaki într-un chimonou roșu de femeie și Shina Tora în saboți japonezi, ca un bucătar de sushi, erau o apariție.

Stând în camera lor, bând whiskey Suntory, mâncând biscuiți japonezi de orez (nu-mi dădusem seama până atunci cât îmi lipsiseră) și bârfind despre vechii prieteni, până și eu am simțit un val de nostalgie față de lumea pe care o lăsasem în urmă. În fumul gros și albastru al țigărilor Seven Stars de la duty-free, parcă o bucățică din Tokyo înviase în camera sordidă de hotel din Beirutul de Vest.

Deși era pentru prima dată în Orientul Mijlociu, Okuni nu voia să vadă orașul pe care îl trata cu indiferență.

Dacă Tennessee Williams ar veni la Tokyo, crezi că s-ar duce să viziteze orașul?

Comparația mi s-a părut cam deplasată, dar tot n-am reușit să-l conving pe Okuni. Când nu bea împreună cu actorii lui, lucra la următoarea sa piesă, singur în camera de hotel. „Tot în lumea lui trăiește...“, m-am gândit eu, simțind o oarecare invidie pentru un bărbat care își era așa de suficient. Întotdeauna îi admirasem intensitatea, modul în care se concentra pe actori în timpul repetițiilor, șoptind fiecare cuvânt pe care îl scrisese, cu ochii ațintiți asupra scenei. Mă întrebam dacă aș fi vreodată capabil de o asemenea concentrare.

Călătoria spre sud, într-un autobuz închiriat, printr-unul din cele mai spectaculoase locuri din lume, nu l-a impresionat. Okuni de-abia a aruncat o privire viilor de un verde-strălucitor și dealurilor colorate în ocru. Numai Nagasaki se mai uita pe geam din când în când. Okuni, Yo și ceilalți vorbeau despre piesă și își repetau replicile în arabă, făcându-l pe Khalid, șoferul nostru, să râdă în hohote. Și după repetiția improvizată din autobuz, Okuni și-a luat chitara și a cântat cântece din piesele sale, în timp ce ceilalți îl acompaniau.

Și totuși, lui Okuni nu-i scăpa aproape nimic. Observa, fără să pară că se uită, și vedea ceea ce alții nu remarcau. Toaletele publice, de exemplu, îl fascinau în mod deosebit. A venit la mine, la scurt timp după sosirea în tabără, să comenteze, cu

chicotele lui ascuțite, diferențele interesante dintre rahatul arab și cel japonez.

– Ale noastre, a spus el, sunt mici și tari, în timp ce ale lor sunt moi, dar mai mari. Crezi că suntem diferiți pe dinăuntru? Sau e doar din cauza mâncării?

I-am spus sincer că nu mă gândisem niciodată la asta. A plecat, nesatisfăcut, mirosindu-și degetul și continuând să își pună această întrebare.

A insistat să tragă cu un Kalașnikov. Palestinienii erau amuzați de Okuni și bucuroși să-l ducă pe un poligon. Parcă era un copil cu o jucărie. L-am avertizat să nu-și ardă degetele pe țeavă și l-am privit ca să mă amuz.

– Fantastic! i-a strigat lui Yo, în timp ce ochea o țintă marcată cu steaua lui David. Fantastic! Crezi c-am putea să trecem una de-asta prin Haneda? Lui Ban-chan i-ar plăcea la nebunie! Ce zici, Yo?

Yo i-a spus să nu mai vorbească prostii. El s-a bosumflat, ca un copil căruia i se ia jucăria cea nouă.

Între timp, scena a fost amplasată pe terenul de joacă abandonat. Actorii erau urmați de sute de copii îmbrăcați în zdrențe, cu ochii mari și înfometați, care le pândeau fiecare mișcare în timp ce se instala cortul mare și galben. Și cei bătrâni urmăreau ce se întâmplă, părând obosiți și că nu înțeleg. Era și o clădire mică de beton, care supraviețuise cumva atacurilor israeliene și pe care actorii o foloseau pe post de cabină. Trebuia să începem la ora patru, pentru că era prea riscant să joace noaptea; luminile ar fi atras prea mult atenția. În afară de asta, electricitatea era un lux în tabără și penele de curent erau o constantă.

O adiere ușoară a mai răcorit arșița după-amiezei, când piesa a început în cortul care era plin de oameni de toate vârstele, oameni care nu mai văzuseră niciodată o piesă, cu atât mai mult una japoneză. Păreau să se bucure de muzică și de lumini. Măcar o parte dintre cuvinte s-au înțeles și chiar dacă nu se înțeleseseră, actorii le-au pocit așa de tare, că i-au făcut oricum pe palestinieni să râdă. Râdeau și tot râdeau, mai mult decât am văzut vreodată s-o facă un public japonez, de parcă arabii aceștia

era înfometați de râs și bucuria lor naturală izbucnise ca printr-un baraj spart.

Nu am recunoscut prea mult din piesa originală. Povestea lui Ri Koran fusese schimbată așa de mult, încât era aproape de nerecunoscut. Ri Koran se ducea să caute cheia ce ar fi vindecat-o de amnezie într-un lagăr de refugiați palestinieni, în loc să se ducă în Asakusa. Maestrul păpușar, Amakasu, interpretat de Shina Tora, avea un petic pe ochi, ca Moshe Dayan, și o stea a lui David în piept. Când păpușarul diabolic a fost dat jos, actorii au cântat imnul palestinian de gherilă, cu Ri în mijloc, îmbrăcată ca un luptător palestinian, cu o armă în mână.

Totul a fost bine până la jumătatea ultimului act. Nici unul dintre cei prezenți nu va uita. Okuni nu ar fi putut crea un efect dramatic așa de puternic nici dacă ar fi încercat. Scena s-a cufundat în întuneric. O lumină albastră sinistră s-a aprins și a început imnul israelian; Shina Tora, în rolul lui Moshe Dayan, a apărut pe scenă, ținând-o pe Ri de sfori ca pe o păpușă. Inamicul de moarte intrase în tabără. Copiii au țipat la început, apoi au început să arunce în bietul Shina Tora cu pietriș. Yo, în rolul lui Ri, a încercat să rămână calmă, dar îi puteam citi panica în ochi. Shina Tora se ferea, în timp ce se încrunta către public, ceea ce i-a agitat și mai mult. Abu Wahid se afla la marginea scenei, agitându-și brațele păroase și încercând să-i calmeze pe oameni, spunându-le că era o piesă de teatru. Dar publicul era prea agitat. Era gata să-l linșeze pe evreul cel rău cu steaua lui David. Acesta a fost momentul în care Okuni și-a arătat geniul în a improviza. Aflat în spatele lui Shina Tora, le-a spus actorilor să se ascundă în spatele decorurilor. Scena s-a cufundat din nou în întuneric și în două minute Yo a apărut din nou, îmbrăcată ca un luptător palestinian ținând steaua într-o mână și un Kalașnikov în cealaltă, în timp ce ceilalți actori cântau imnul palestinian.

A fost o lovitură de geniu. Toți bărbații, femeile și copiii din cort au început să cânte, unii dintre ei aproape dându-și sufletul. Câțiva tineri au tras câteva focuri de armă. Și eu învățasem cântecul în timpul antrenamentelor și mă auzeam acum strigând versurile: *Furtuni puternice și arme bubuitoare, pământul*

nostru natal îmbibat cu sângele martirilor, Palestina, oh, Palestina, țara mea de răzbunare și rezistență. Lui Abu Wahid îi curgeau lacrimile pe obraji. N-am mai trăit vreodată așa ceva: teatrul trecuse, în sfârșit, în lumea reală. Lui Yamaguchi-san i-ar fi plăcut cu siguranță. Am filmat totul, dar pelicula s-a pierdut în timpul unui raid. Cei mai mulți dintre palestinienii care au fost acolo în noaptea aceea sunt morți.

12

Veştile bune vin de obicei când te aştepţi mai puţin. Poate că ar fi trebuit să-mi dau seama că se întâmplă ceva când Hanako a petrecut o noapte întreagă cu mine fără să doarmă o clipă. Era o femeie pasională, dar de data asta, pur şi simplu, nu se putea opri. Parcă era un demon al dragostei. Eram complet epuizat, dar ea tot mai voia. Când am întrebat-o ce era cu ea, dacă băuse o licoare a dragostei, şi-a încolăcit şi mai strâns coapsele în jurul meu şi mi-a şoptit că mă iubea, că era a mea, doar a mea. Când am întrebat-o despre Abu Wahid, şi-a dus un deget la buze şi a spus:

– Şşşşş.

M-am simţit de parcă mă înălţasem cu câţiva centimetri. Beirutul nu mi se păruse nicicând mai frumos – cerul era de un albastru glorios; vedeam pretutindeni feţe zâmbitoare; mirosul de chebap. Nici măcar nu mi-a păsat când şoferul de taxi m-a întrebat despre China, în timp ce ne croiam drum pe străduţele din Beirutul de Vest spre cafeneaua Abi Nasr, de unde urma să fiu luat de un alt şofer care să mă ducă la o întâlnire cu Georges Jabara şi Abu Wahid.

Jabara era un personaj tenebros, pe care îl vedeam arareori, şi chiar când îl întâlneam, era greu să-mi dau seama exact cum arăta, pentru că stătea mereu în cel mai întunecat colţ, în spatele unei perdele de fum de la ţigările acelea franţuzeşti care îi plăceau. Pentru că nu-şi scotea niciodată ochelarii de soare, nu-mi amintesc să-i fi văzut vreodată ochii. Jabara era cel faţă de care Abu Wahid se arăta extrem de respectuos. Îi simţeam frica pe când se gudura pe lângă stăpânul lui. Ştiu că era sub demnitatea mea, dar îmi doream ca Hanako să fi fost acolo să-l vadă.

Am fost condus într-o cameră din spatele unei cafenele mici și prăpădite. Câțiva bărbați mai în vârstă fumau în tăcere narghilele, scoțând niște sunete ușoare, bolborosite. Camera din spate era luminată slab de o lampă de birou. Abu Wahid s-a oferit să-i aducă lui Jabara cafea și dulciuri, dar acesta a făcut un semn cu mâna de parcă era o muscă enervantă. Jabara, îmbrăcat într-o jachetă de piele neagră, vorbea așa de încet, că trebuia să mă aplec în față ca să-l aud. Cu toate acestea, pentru că vorbea rar, cu propoziții perfecte gramatical, nu aveam probleme să-l înțeleg.

– Tovarășe, a spus el, știi povestea Lyddei? I-am spus că nu. Atunci dă-mi voie să ți-o spun, prietene. Lydda a fost un oraș palestinian foarte frumos, aflat undeva între Yafa și al-Quds. Prima așezare a fost construită de vechii greci. I-au spus Lydda. Noi, arabii, îi spunem al-Lud. O vreme a fost ocupat de cruciați, care credeau că acolo se născuse Sfântul Gheorghe. Acesta a fost motivul pentru care părinții mei mi-au spus așa. Familia noastră a trăit în Lydda multe secole, creștini fiind. După cum știi, tovarășe, noi, arabii, suntem un popor ospitalier și nu facem deosebiri între musulmani, creștini și evrei. Toți trăiam în pace în al-Lud. Până în acea zi catastrofală pe care nici un arab adevărat n-o va uita vreodată, 11 iulie 1948.

Eram tânăr student la Medicină și în acea zi mă aflam în vizită la părinții mei. Stăteam în grădina casei mele natale, mâncând smochine și bucurându-ne de frumusețea liniștită a măslinilor pe care familia mea îi plantase. Eram mândri de uleiul nostru de măsline, cunoscut în toată Palestina pentru aroma sa subtilă și parfumul dumnezeiesc. Mulți încercau să îl imite, dar nici unul nu reușea. Oricum, tovarășe, era două sau trei după-amiaza când am auzit primele strigăte de teroare, care păreau că se apropie de casa noastră ca un val. Am fugit la poarta din față și am văzut un nor de praf la capătul străzii. Țipetele erau însoțite de sunetele unor arme de foc și de zgomotul unor motoare. Fata cea mică a vecinilor noștri a ieșit în stradă, urmată de mama ei, care îi striga să se întoarcă. Am auzit răpăiala unei mitraliere și fetița a căzut ca o păpușă de cârpe prinsă de o pală de vânt. Mama ei, urlând ca un animal, a încercat să ajungă

la copilă, când o altă împușcătură a doborât-o și pe ea. O baltă de sânge s-a întins ca un evantai în jurul capului ei acoperit.

Apoi am văzut o coloană de mașini blindate ce se îndreptau în viteză spre poarta noastră. În mașina din față se afla un bărbat, a cărui atitudine de criminal cu sânge rece n-o voi uita niciodată. Purta un petic pe ochi. Atunci nu știam asta, dar era locotenent-colonelul Moshe Dayan. În timp ce treceau prin oraș, soldații trăgeau în oameni nevinovați, de parcă erau la vânătoare. În urma acestei caravane a morții, tovarășe, au rămas primii martiri ai Lyddei. Nici măcar nu ni s-a permis să ne adunăm martirii și să-i înmormântăm cum se cuvine. Bărbații au fost adunați și trimiși într-un lagăr, iar femeile și copiii au fost înghesuiți în biserici și moschei, unde li s-a spus că vor fi în siguranță, în timp ce evreii au luat din oraș tot ce le poftea inima.

Femeile și copiii au suferit, dar măcar viețile lor au fost cruțate. Până pe 12 iulie. Doi evrei au fost împușcați de camarazii noștri iordanieni. Atunci, monstrul și-a mai arătat o dată colții și sioniștii au arătat lumii că pot fi mai răi decât naziștii. Ca niște șobolani ucigași, soldații lor au intrat în biserici și moschei și au omorât femeile și copiii cu sânge rece. Unii dintre noi, inclusiv eu și părinții mei, care am supraviețuit masacrului, am fost forțați să mărșăluim pe câmpuri kilometri întregi în soarele orbitor, până am ajuns în cel mai apropiat oraș arab. Copiii au murit primii, de sete și extenuare. Am văzut un copil ce s-a înecat într-o fântână murdară, în timp ce alții încercau să lingă umezeala jegoasă de pe pereți. Cei care mergeau prea încet erau împușcați sau omorâți în bătaie. Bunul meu prieten Salim ducea o pernă. Era singurul lucru pe care-l putuse salva din casa lui. Soldații, crezând probabil că ascundea bani, l-au împușcat în cap. Chiar lângă mine, tovarășe. A căzut la pământ cu un oftat, dându-și ochii peste cap, ca un animal măcelărit. Am încercat să-mi țin prietenul, dar patul unei puști m-a lovit în spate și a trebuit să-l las acolo, să putrezească în soare.

Au existat martori la atrocitatea asta. Unul era un reporter american. A descris Marșul morții din Lydda ca pe un val al omenirii ce lasă în urmă rămășițe: întâi mormanele patetice de lucruri abandonate, apoi cadavrele copiilor, apoi ale bătrânilor și

apoi ale tinerilor care fuseseră omorâți doar pentru că soldații se enervaseră sau se plictisiseră sau erau îmbătați de puterea lor.

Lui Abu Wahid îi dăduseră lacrimile când Jabara povestise toate acestea. Însă Jabara părea, în mod ciudat, lipsit de emoție. Cuvintele erau elocvente, dar le spunea rar, ritmic, de parcă recita o poezie. Eu, personal, simțeam o furie puternică ce se aduna în mine, o furie care nu avea nevoie decât de o țintă precisă ca să răbufnească.

– Acum veştile bune, a spus Jabara, cu aceeaşi voce joasă. Suntem pregătiţi să le-o plătim criminalilor pentru ce au făcut. Vechiul oraş arab al-Lud, cunoscut grecilor sub numele de Lydda, este acum locul unui aeroport căruia sioniştii îi spun Lod. Pe 30 mai, un om de ştiinţă evreu va ajunge acolo cu planurile unei bombe ce va amenința vieţile tuturor arabilor. Trebuie să-l oprim nu doar pentru poporul arab, ci şi pentru întreaga omenire. Şi tu, tovarăşe Sato, ai fost ales pentru această misiune sacră. Tu şi tovarăşul Yasuda şi tovarăşul Okudaira.

– Veți veni de la Paris cu un zbor Air France, dându-vă drept afacerişti japonezi. Nu vă vor bănui de nimic. Veţi avea genţi de mână, cu grenade şi mitraliere. Veţi avea câteva minute să le asamblaţi în baie. Apoi veţi merge spre vamă, unde omul de ştiinţă evreu Aharon Katzir îşi va lua bagajul de la cursa El Al. Veţi şti unde să-l găsiţi şi să-l eliminaţi împreună cu oricine vă stă în cale. Ţineţi minte că în acest război toţi sioniştii sunt luptători inamici. Lupta armată este singurul mod în care cauza celor oprimaţi poate să câştige.

Ştiam că mai mult ca sigur voi muri, dar moartea nu era reală pentru mine, nici când am aterizat pe aeroportul inamic, de unde nu mai aveam scăpare. Nici chiar în acel moment de pericol maxim nu mi-am putut imagina că o să mor. Parcă eram un spectator la propriul meu film, prins, dar în acelaşi timp complet detaşat. Mă întreb dacă aşa era şi pentru piloţii noştri kamikaze. Erau aşa de tineri când au murit... Oare ce le trecea prin minte când îşi beau sake-ul de adio cu tovarăşii lor? Presupun că aceleaşi lucruri ca şi mie. Adică foarte puţine, cu excepţia misiunii mele. Viitorul e nescris. Auzisem că proprietăreasa unui foarte cunoscut bar din apropierea bazei kamikaze se culca cu

tinerii piloţi în ultima lor noapte. Auzisem chiar şi că mamele piloţilor făceau asta pentru ei. Şi Hanako a făcut asta pentru mine, la Paris, într-o cameră de hotel din apropierea aeroportului. Îmi aduc aminte că mă gândeam că n-o să uit niciodată, apoi îmi dădeam seama că voi uita, pentru că nu va mai exista o memorie care să-şi amintească. Nu voi mai fi. Mi se va duce timpul exterminat. Dar alţii îşi vor aminti de mine ca unul care a deschis drumul libertăţii. Câtă vreme îşi vor aminti numele meu, ceva din mine va supravieţui.

Totul s-a întâmplat aşa de repede, încât îmi amintesc atacul ca prin ceaţă. Mi-am amintit ce-mi spusese Ban-chan: când va veni momentul, nu gândi, acţionează. Nu mai ştiu cine a tras primul. Okudaira, probabil. Sau poate am fost eu. Zgomotul era asurzitor. Am văzut peste tot oameni prăbuşindu-se. Am simţit un val de entuziasm aşa de puternic, încât este peste puterile mele să-l descriu. Oamenii compară lupta cu sexul, dar nu-i nici pe departe aşa. Este mult mai intensă, mai bună decât sexul. În acele puţine momente de putere absolută, pierzi orice sentiment de frică. Poate că este ca atunci când mori, numai că eu n-am de unde să ştiu, pentru că n-am murit.

Nu l-am văzut murind pe Yasuda, dar mi-aduc aminte când a strigat că nu mai are gloanţe. A murit ca un soldat de mâna inamicului. Okudaira – nici asta n-am văzut – a fugit pe pistă şi a reuşit să omoare câţiva duşmani ce coborau dintr-un zbor El Al înainte să moară ca un războinic, ducându-şi grenada la piept şi armând-o. El a fost cel mai curajos dintre noi. Adesea mă întreb dacă aş fi trecut testul suprem. Teama că nu l-aş fi trecut m-a chinuit mulţi ani după aceea. M-aş fi aruncat în aer în loc să mă predau? Aş fi avut acel impuls sinucigaş? Dacă aş fi văzut nişte bărbaţi înarmaţi ameninţând s-o violeze pe Hanako şi ei nu m-ar fi văzut, m-aş fi ascuns, aş fi fugit, sau aş fi riscat să fiu făcut bucăţi?

În orice caz, am căzut în mâinile inamicului. Când atacul s-a sfârşit, omorâsem douăzeci şi şase de oameni. Singurul meu regret este că nu toţi erau evrei. Câţiva pelerini creştini au fost prinşi în schimbul de focuri. A fost regretabil, dar în război, inocenţii suferă alături de cei vinovaţi. Asta este. Îţi poate părea

rău, dar nu vei schimba cu nimic lucrurile. În închisoare, sioniștii au făcut tot ce-au putut ca să mă facă să cedez. N-o să insist pe subiect, vreau doar să spun că am fost pe cale să-mi pierd mințile de mai multe ori. Trei zile și trei nopți m-au ținut legat de un scaun într-o cameră întunecată, cu un zgomot teribil, scuturându-mă până am crezut c-o să-mi explodeze capul. Am fost pus în „celula-frigider", după ce m-au băgat gol într-o cadă cu apă rece ca gheața. M-au pus la perete și au suflat cu aer înghețat pe mine. M-au ținut așezat pe vine – „poziția broaștei" – până am leșinat, apoi m-au trezit cu apă rece ca gheața. M-au obligat să-mi ling propria mizerie după ce am vomitat sau am făcut pe mine. Am pierdut orice noțiune a timpului. Dormeam rar și întotdeauna puțin și eram chinuit de coșmaruri. Nu că aș fi știut întotdeauna dacă eram treaz sau nu, starea mea permanentă fiind una de delir. O vedeam pe Hanako posedată de un arab imens, în timp ce eu eram legat de un scaun. Țipa cu o plăcere obscenă, fiind doar o unealtă neajutorată în mâinile lui păroase. Am încercat să mă eliberez, dar nu puteam să mă mișc. Hanako s-a întors spre mine, râzând de neputința mea, dar nu era Hanako. Era Yamaguchi-san, al cărei râs îmi răsună încă în urechi când mă trezesc scăldat în transpirație, într-o celulă rece, urât mirositoare.

Era cât pe ce să mor, dar n-am cedat. Chiar și în cele mai cumplite momente, simțeam că păstrez o bucată din mine, suficient de mare ca să mă ajute să supraviețuiesc. Nu vreau să par mistic sau sentimental, dar era o altă imagine a lui Yamaguchi-san care îmi revenea, o imagine opusă celei satanice din coșmarul meu care îmi spunea că plătesc greșelile generației mele. Rezistența mea era o cale de a salva onoarea poporului japonez. Era mândră de mine. Era îngerul meu păzitor. Noi, japonezii moderni, nu mai avem zei. Spre deosebire de vechii greci, noi nu credem în intervenția divină. Și cu toate acestea, ea era acolo, când aveam cea mai mare nevoie de ea. Cu siguranță spiritul ei mi-a salvat viața.

13

Presa japoneză ne-a numit terorişti. În lumea arabă nu ne-au tratat ca fiind aşa. În Beirut, Damasc, Aman sau în orice alt oraş arab, noi – Okudaira, Yasuda şi cu mine – am devenit legende. Eu am avut parte de onoarea specială de a fi o legendă în timpul vieţii mele. Toţi ne ştiau drept „învingătorii japonezi de la Lydda". Copii arabi au fost botezaţi cu numele martirilor noştri, Okudaira şi Yasuda. Părinţi mândri mă rugau să binecuvântez sufletele inocente ale unor Okudaira Yussufi sau Yasuda Al Afghani.

Am fost eliberat în schimbul unui soldat israelian. Aproape imediat, când încă eram slăbit şi mai mult decât uimit de cum mi se schimbase norocul, am fost dus într-un turneu prin Orientul Mijlociu. Îmi amintesc când Beatles-ii au venit în Japonia în 1966. Aşa m-am simțit şi eu când am aterizat în Damasc, Aman sau Beirut. Necunoscuți veneau la mine pe stradă şi îmi mulțumeau pentru ceea ce făcusem. Oamenii se duceau acasă fericiți pentru că mă priviseră în ochi o clipă sau îmi atinseseră mâneca hainei. Bineînțeles că eram mândru de ceea ce realizasem. Victoria noastră fusese prima reală în lupta pentru libertatea palestinienilor. Dar mă simțeam şi jenat, chiar un pic ruşinat de această adoraţie. Mă tratau ca pe un zeu. De parcă nu mai eram om. Pe lângă asta, ca şi primii oameni care aterizaseră pe Lună, ce puteam face eu ca să fie mai mult decât momentul nostru de triumf? Acum eram prea cunoscut ca să mă apuc să fac din nou filme de propagandă. FPEP urma să mă țină tot restul vieții. Dar ce puteam să fac? Voiam să trăiesc din nou.

În perioada petrecută în iadul sionist, am încercat să nu mă gândesc prea mult la Hanako, pentru că era prea dureros. Să mă

gândesc la trecut sau să-mi imaginez viitorul m-ar fi înnebunit. Trebuia să iau lucrurile pe rând. Dar bineînţeles că mă gândisem la ea. Cum aş fi putut să n-o fac? Dar întotdeauna la trecut. Nu-mi permiteam să-mi fac iluzii cu privire la viitor. Probabil că din cauza asta ne-am înstrăinat fără să vrem. Ea a devenit mai mult o imagine îndepărtată decât o persoană reală. Când am întâlnit-o din nou, în Beirut, parcă se ridicase un zid invizibil între noi. Se întâmplaseră prea multe. Nu-i puteam împărtăşi experienţele mele. N-ar fi înţeles. Ceea ce era şi mai dureros era că mă trata ca pe un erou. Voia să-i descriu cum fusese pe linia frontului, în Lydda. I-am spus că nu-mi aminteam exact. Totul se întâmplase prea repede. Am încercat să-i povestesc despre sentimentul de putere pe care îl avusesem. Asta a nedumerit-o. Nu aşa trebuia să fie. M-a întrebat dacă mă refeream la puterea poporului palestinian. I-am spus că eu eram japonez. Da, a spus ea, dar cauza asta îmi dăduse putere. Am spus că nu era chiar aşa. Nu voiam să se termine astfel, dar era clar că n-o puteam lua de la capăt ca iubiţi. Şi chiar dacă am fi putut, nu era posibil. Ea era acum cu Georges Jabara. El nu îşi împărţea iubitele cu nimeni.

N-am mai văzut-o pe Yamaguchi-san. Venise de două ori la Beirut când eu eram închis. Prima dată a fost imediat după atac, când a intervievat-o pe Hanako. Fiind comandantul Armatei Roşii de acolo, să ajungi s-o vezi pe Hanako era considerată o lovitură jurnalistică. O vreme, Hanako a fost prima pe lista Interpolului. Yamaguchi-san era invidiată de toţi colegii ei. Emisiunea sa a luat premiul cel mai important de televiziune din anul acela. A mai venit o singură dată, pentru un interviu cu Arafat. Oamenii de la OEP păreau încântaţi. Eu, unul, n-am văzut emisiunea.

Dar am primit veşti de la ea, deoarece coresponda cu loialitate şi era unul dintre puţinii prieteni care îmi povesteau ce se întâmpla în Japonia. Nu că am fi fost complet izolaţi în Beirut. Oamenii vorbeau câteodată despre noi de parcă trăiam pe Lună. De fapt, aveam nişte vieţi destul de normale. Este foarte adevărat însă că ştirile din Japonia ajungeau rareori în ziarele sau programele de ştiri din Beirut. Ceea ce se întâmpla în Japonia nu ne prea afecta. Dar ceea ce se întâmpla aici afecta Japonia. Când

Guvernul japonez i-a urmat cu supuşenie pe occidentali în susţinerea Israelului în timpul războiului din 1973, provocat de sionişti, puterile arabe au pedepsit Japonia, după cum merita, cu un embargou pe petrol. Cei slabi trebuie să se folosească de orice armă pe care o au la îndemână. La câteva luni de la instaurarea embargoului, am primit următoarea scrisoare:

Dragă Sato-kun,

Iarna la Tokyo a fost mai rece ca de obicei. În februarie a căzut foarte multă zăpadă. Primele flori nu au apărut încă.

Sper că te recuperezi de pe urma a ceea ce ai îndurat. Mă gândesc adesea la tine, întotdeauna cu afecţiune şi recunoştinţă. Fără talentul tău de scriitor şi analist politic, n-aş fi avut niciodată un asemenea succes. Simt că premiile pe care le-am primit, deşi nu sunt demnă de ele, sunt de fapt ale tale. A fost un privilegiu să lucrez cu tine şi ar fi o plăcere să mai putem lucra împreună. Cu toate acestea, viaţa merge înainte şi noi trebuie să facem tot ce putem ca să ne atingem ţelurile. Scopul meu a fost întotdeauna acela de a aduce pace şi înţelegere între popoare. M-ai ajutat foarte mult să înţeleg tragediile lumii arabe şi mai ales pe cele ale poporului palestinian. Cât despre pace... ei bine, nu voi înţelege niciodată de ce bărbaţii simt nevoia să tot ducă războaie. Poate că aşa e firea lor. Din cauza aceasta cred că noi, femeile, trebuie să luăm parte mai activ la viaţa publică.

Presupun că ai aflat că zilele mele ca jurnalist s-au terminat. Nu am regrete. A fost una dintre cele mai mari ambiţii ale mele să fiu jurnalist. Dar, aşa cum spuneam, viaţa merge înainte şi ştiu că etapa următoare îmi va da şi mai mult ocazia să îmi duc la îndeplinire scopurile pe care mi le-am propus în acest timp puţin pe care îl am pe pământ. Viaţa e trecătoare şi trebuie să o folosim cât mai bine.

Cred că ai fost foarte critic la adresa Guvernului nostru în timpul războiului israelian. Îţi înţeleg perfect sentimentele. Ba chiar, într-o mare măsură, ţi le împărtăşesc. Dar noi suntem o ţară mică, insulară, fără resurse naturale, şi depindem cu totul de petrol pentru a supravieţui. Suntem şi un popor asiatic slab, dedicat păcii, dar trăind într-o lume periculoasă. Aceasta înseamnă, din păcate,

că securitatea noastră trebuie garantată de către Statele Unite. Pentru că părerea evreilor are mare importanță în această țară, am fost obligați să susținem Israelul în ultimul război, indiferent de sentimentele noastre, și acum plătim pentru asta. N-avem ce face.

Dacă aș mai fi jurnalist, fără vreo responsabilitate față de politica acestei țări, aș fi la fel de critică la adresa Guvernului ca și tine. Gândirea liberă este apanajul scriitorilor. Am văzut și eu, în zilele acelea negre din tinerețea mea, ce se întâmplă când guvernele ne iau libertatea. Ar trebui să fim recunoscători că Japonia este acum o țară liberă și scriitorii trebuie să gândească ce vor ei, chiar dacă ideile lor sunt iresponsabile, așa cum se întâmplă adesea. Nici aici n-avem ce face.

Cu toate acestea, acum, că sunt politician, trebuie să mă gândesc mai mult la consecințele vorbelor mele. De ele pot depinde viețile unor oameni. Ca politician, nu folosește la nimic să critici de pe margine; ai de-a face cu probleme reale din viață și trebuie să găsești soluții reale. Nu-mi mai permit să mă las condusă de sentimente. Ca politician trebuie să fiu rațională, să cântăresc diversele interese și să descopăr politicile care sunt nu numai practice, ci și benefice pentru țara noastră. Cred că am destulă experiență pentru asta.

Așa că, atunci când primul-ministru m-a rugat să candidez la un loc în Parlament, cum aș fi putut să-l refuz? Mă chema datoria, iar eu trebuia să fac ce-i mai bine pentru țara noastră.

Știu că tu crezi că partidul nostru e reacționar, dar dacă m-ai asculta, poate nu ți-ai judeca vechea prietenă prea aspru. Primul lucru pe care trebuie să-l facă Guvernul nostru este să se împrietenească cu țările arabe și, de asemenea, și cu alte părți ale lumii a treia. Nu e vorba doar de aspectul practic al resurselor naturale, care din păcate ne lipsesc, ci și de răscumpărarea greșelilor trecutului. După mai bine de un secol în care am încercat să facem pe plac Occidentului, copiind sistemul lor dur de luptă pentru putere, acum trebuie să folosim o abordare mai blândă, mai spirituală, mai asiatică, și să ne exprimăm solidaritatea cu prietenii noștri din țările în curs de dezvoltare. Politica puterii ne-a mai dus o dată spre catastrofă. Trebuie să ne asigurăm că această greșeală nu se va mai repeta. În direcția asta cred că sunt mai pregătită

decât colegii mei. Am trăit în China. Am trăit cu soțul meu în Birmania. M-am împrietenit cu Kim Il-sung și cu alți lideri. Și am cunoscut în mod direct problema palestinienilor.

Pentru că tu ai ales calea luptei armate, s-ar putea să spui că sunt naivă, dar, după opinia mea, slăbiciunea noastră din punct de vedere militar ar trebui să fie cea mai de preț virtute a noastră. Occidentalii, ale căror culturi nu sunt așa de vechi și de profunde ca a noastră, nu pot gândi decât în termeni de forță militară și expansiune economică. Ei sunt raționali. Acest lucru îi face mai eficienți decât noi, asiaticii, dar le lipsește dimensiunea spirituală pe care noi ar trebui s-o folosim ca să ne facem prieteni în lume. Asia are un trecut glorios. Acum, Japonia trebuie să conducă Orientul spre un viitor la fel de glorios. Puterea culturii este mult mai mare decât cea a armelor.

Din păcate, tu erai în închisoare când am vizitat Beirutul ca să mă întâlnesc cu președintele Arafat. M-a impresionat puternic. Ce persoană minunată! Modestia lui. Devotamentul lui trup și suflet pentru cauza eliberării poporului său. Căldura personalității sale. Sinceritatea lui. Și sinceritatea sentimentelor lui pentru poporul japonez, sentimente la care îmi place să cred că am contribuit și eu puțin. Cred sincer că președintele este un mare om, poate unul dintre cei mai mari din istoria omenirii. Sunt sigură că ești de acord cu mine în privința asta.

Am avut, de asemenea, extraordinarul privilegiu să-l întâlnesc pe colonelul Muammar Gaddafi ca să sărbătorim a șasea aniversare a Revoluției Verzi[1]*. Sunt sigură că știi de eforturile lui eroice de a-i ajuta pe palestinieni. Ei îi spun „Steaua speranței". Trebuie să recunosc că am fost cam emoționată când i-am fost prezentată prima dată, la Tripoli. Cred că mă așteptam la genul acela revoluționar, care n-ar fi avut prea mult timp la dispoziție pentru o femeie din îndepărtata Japonie. La urma urmei, vine dintr-o lume a bărbaților. Trăsăturile lui aspre, vulturești sunt*

1. Plecată de la ideea lui Norman Borlaug, a presupus introducerea unor noi soiuri de cereale și a altor inovații în domeniul agriculturii în țările aflate în curs de dezvoltare, oferind astfel acestora posibilitatea de a-și hrăni locuitorii și de a eradica foametea.

și-așa intimidante. Și deși studiasem Cartea Verde, mi s-a părut greu de înțeles. Așa că biata mea inimă bătea nebunește când și-a îndreptat privirea pătrunzătoare spre mine.

Dar toate neliniștile mele nici c-ar fi putut fi mai puțin întemeiate! A fost absolut fermecător, cu o strângere de mână caldă și ochi negri prietenoși, plini de sinceritate. Întâi a ținut o conferință de presă pentru ziariștii din toată lumea. Ei voiau să știe dacă se va ridica embargoul. Și el a răspuns:

– Când Israelul nu va mai ocupa teritoriile arabe.

Apoi m-a luat deoparte și m-a condus în cortul lui, unde am stat pe perne și am băut sucuri dulci de fructe. Era foarte arătos în uniforma lui verde și, deși suntem destul de în vârstă ca să-i fiu o soră mai mare, m-a tratat de parcă aș fi fost cea mai importantă femeie din lume. Să nu mă înțelegi greșit. În ciuda istoriei lui revoluționare, Gaddafi este o persoană foarte religioasă și s-a purtat ca un domn. M-a întrebat despre religia mea. Asta m-a făcut să mă simt un pic jenată. Probabil că sunt budistă, dar am încercat să-i explic că noi, japonezii, nu suntem un popor foarte religios. Spre deosebire de musulmani, viața noastră de zi cu zi nu este legată de credință. S-a uitat la mine cu un amestec de severitate și reală îngrijorare.

– Omul trebuie să creadă în Dumnezeu. Fără credință în suflet suntem pierduți.

Pe drumul de întoarcere la Tokyo, m-am gândit la ce mi-a spus. Încă mă gândesc la asta. Poate că are dreptate. Noi, japonezii, suntem foarte prinși în vârtejul vieții moderne. Ducem o viață superficială. Cred că am pierdut ceva foarte valoros pe care arabii încă îl păstrează. Cred că avem multe de învățat de la simplitatea minții arabe. Oricum, acestea au fost câteva dintre gândurile care au trecut prin mintea acestei femei prostuțe pe drumul de întoarcere din Libia.

Apropo, unul dintre oaspeții de la petrecerea lui Gaddafi era Idi Amin, președintele Ugandei. Dumnezeule, cât e de mare! Cum stăteam așa lângă el, cu capul de-abia ajungându-i până la piept, mă simțeam ca o păpușă orientală. Președintele are constituția unui boxer de categoria grea, dar nu e deloc înspăimântător. E mai degrabă ca un urs mare și blând. L-am adorat. Și se pare că și

el m-a plăcut, pentru că m-a invitat imediat să-i vizitez țara. Întotdeauna mi-am dorit să vizitez continentul negru și am acceptat cu încântare. Sato-kun, nici nu poți să-ți imaginezi ce frumoasă e capitala, Kampala. Fiind binecuvântată cu o climă minunată, sunt flori peste tot. Președintele mi-a spus niște istorii minunate despre cultura poporului său.

– Poporul meu iubește frumusețea, a spus el. Iubește frumusețea prea mult.

Apoi a arătat înspre niște tinere din încăpere și a râs. (Cred că erau soțiile lui, dar mi-a fost rușine să întreb.) Am fost serviți cu un pui întreg. Am fost cam mirată de manierele președintelui. Mânca tot, inclusiv oasele, cu un sunet scrâșnit când își înfigea dinții în ele. Cred că de-asta are niște dinți de un alb orbitor. Dar în ciuda diferențelor dintre culturile și tradițiile noastre, în suflet suntem la fel. Noi, japonezii, ar trebui să studiem mai mult culturile africane. Sunt mult mai bogate decât cred unii.

Acum știi ce-am făcut în ultima vreme. Cred că primul-ministru a fost mulțumit de rezultatele călătoriilor mele și m-a numit Trimis Special pentru lumea a treia. Se vorbește și de organizarea unui Comitet al Prieteniei Japonezo-Palestiniene, iar eu voi fi primul președinte! Asta cu siguranță îți face plăcere. Știu că primul-ministru e și criticat. Spun că folosește banii prea nechibzuit și altele. Dar știu sigur că primul-ministru Tanaka este un om bun, care își dorește sincer să trăim în pace cu vecinii noștri asiatici. Visul lui – și al meu – este să viziteze într-o zi China și să fim din nou prieteni cu poporul căruia îi datorăm civilizația noastră. Când va veni ziua aceea, cea mai mare dorință a mea este să merg cu el și să dau mâna cu președintele Mao, cel mai mare lider asiatic al secolului XX. Pentru mine ar fi ca și cum m-aș întoarce, în sfârșit, acasă.

Te rog, fii atent și ai grijă de sănătatea ta! Nu știu când ne vom mai vedea, dar vei avea mereu un loc special în inima mea.

Cu drag,
Yoshiko

Nu știam dacă să râd sau să plâng. Săraca, săraca Yamaguchi-san. Toată viața ei fusese exploatată de bărbați cinici care o folosiseră pentru scopurile lor mârșave. Tanaka Kakuei, cel mai

corupt politician, bărbatul care ar fi îngropat Japonia în beton, fostul bişniţar care îşi cumpărase ascensiunea, liderul de partid care inventase expresia „politica banilor", prietenul şi asociatul fasciştilor şi al gangsterilor, exploata acum, ca şi cei dinaintea lui, tocmai acele calităţi care o făceau pe Yamaguchi-san specială: dorinţa ei sinceră de a face bine, internaţionalismul ei, puritatea ei. Era doar ultimul dintr-un şir de păpuşari care se jucau cu ea. Şi pentru ce? Ei bine, o să vă spun: petrol. Acesta e singurul motiv pentru care îi pasă de arabi. Sper că OPEC-ul n-o să mai vândă vreodată nici măcar un strop de petrol Japoniei. Tanaka şi ai lui să putrezească în iad!

I-am scris şi eu. Când n-am primit nici un răspuns, i-am scris din nou, şi din nou, până mi-am dat seama că n-avea rost. Probabil că o convinseseră. Eram prea periculos, chiar şi să corespondăm. Şi cu toate acestea, nu eram supărat pe ea. Ştiam că intenţiile ei erau bune. Chiar m-am bucurat când am citit în ziar că i s-a îndeplinit dorinţa. Până la urmă, s-a întors în China, cu Tanaka, şi a dat mâna cu preşedintele Mao. Chinezii au primit-o ca pe un copil rătăcit. Am văzut o poză cu ea în Marea Sală a Poporului, ciocnind un pahar cu Zhou Enlai. Cred că aveau ei motivele lor. Revoluţia lucrează pe căile ei misterioase. Ca şi chinezii.

Dar altă ştire mi-a atras atenţia la scurt timp după „întoarcerea acasă" a lui Yamaguchi. Un prieten de la compania de producţie a lui Ban-chan mi-a trimis o tăietură de ziar din *Asahi Shimbun*. Titlul era *Actor de dreapta se prăbuşeşte cu avionul într-un atac sinucigaş*. Se întâmplase la Tokyo. Un nebun de dreapta căzuse cu avionul pe casa lui Taneguchi Yoshio, criminalul de război fascist. Asta în sine nu era prea interesant. Tokyo e plin de nebuni de dreapta, iar Taneguchi merita pe deplin să fie atacat. Ceea ce mi-a atras imediat atenţia a fost numele nebunului: Maeno Mitsuyasu. Îl ştiam de pe vremea când juca în filmele porno ale lui Ban-chan. Maeno nu era frumos şi n-avea pic de talent, din câte ne dădeam noi seama, dar avea un penis extraordinar de mare – dacă reuşea să-l folosească la scopul pentru care fusese făcut, ceea nu era deloc sigur. Maeno era genul serios. Odată, când nimic, dar absolut nimic nu reuşea să-i aducă penisul în stare de funcţionare, nici măcar cele mai sofisticate

tehnici ale lui Yuriko-chan, cea mai atrăgătoare vedetă a noastră – tehnici ce includeau un vibrator cu două capete, cuburi de gheaţă şi chiar ceva ajutor oral –, a încercat totuşi disperat să obţină ceva masturbându-se violent. Până la urmă, echipa n-a mai rezistat şi a izbucnit în râs. Înnebunit de furie, a urlat:

– Linişte când muncesc!

Deci acest Maeno, fraierul din industria porno, se îmbrăcase cu uniforma unui pilot kamikaze din al Doilea Război Mondial, şterpelită probabil de la un studio de film, a închiriat un avion şi a explodat strigând „Trăiască Maiestatea Sa Împăratul!" Taneguchi, din păcate, a scăpat nevătămat. Conform articolului, viziunea de extremă dreaptă a lui Maeno era identică cu cea a lui Taneguchi. Amândoi doreau să se revină la autoritatea divină a Împăratului şi să reconstruiască statul fascist. Numai că Taneguchi făcuse un lucru de neiertat în ochii ultranaţionaliştilor: luase mită de la o companie aviatică americană pentru prietenul său, primul-ministru Tanaka Kakuei. Intermediarul fusese un american pe nume Stan Lutz, prezentat de presă ca fiind „un fost actor de cinema".

Maeno fusese probabil furios. Dar şi pe nebuni trebuie să-i iei uneori în serios. Am simţit simpatie pentru bătrânul Maeno. Toţi cei care mai au ceva moralitate sunt dezgustaţi de corupţia din Japonia modernă. Să fii mituit de un afacerist american ca să le cumperi avioanele este semnul unei boli şi mai grave. Întregul nostru sistem e putred. Maeno ar trebui măcar lăudat pentru curaj. Şi-a dat viaţa pentru crezul său. Câţi dintre noi ar face la fel? Cine poate susţine că viaţa sa are vreun sens? Japonezul modern nu e decât un consumator de bunuri de care nu are nevoie. În societatea de consum, până şi moartea şi-a pierdut forţa sa izbăvitoare. Moartea unui consumator este la fel de lipsită de sens ca şi viaţa sa. Ne-am pierdut onoarea. Maeno, în felul lui confuz, a încercat să recupereze ceva din ea.

Dar la ce a folosit sacrificiul său? Mi-e teamă că la nimic. Pentru că nimănui nu i-a păsat. Oamenii şi-au dus viaţa mai departe, trăind în întuneric, pentru că ochii lor sunt orbi în faţa realităţii. În piesa lui Okuni despre Ri Koran, maestrul păpuşar se dovedeşte a fi o stafie. Dar acesta este un vis. Maeştrii

păpuşari nu sunt defel morţi. Nimic nu s-a schimbat după război. Aceiaşi criminali trag sforile. Tentaţia este să crezi că lucrurile ar merge mai bine dacă păpuşile ar prelua conducerea şi ar deveni noii păpuşari. Dar asta este o iluzie, un alt vis. N-am obține decât o altă generație de păpuşari în alte uniforme. Ca revoluția să triumfe, trebuie să ucidem nu numai păpuşarii, ci şi păpuşile. Numai atunci putem scăpa de iluziile cu care ne-au hrănit cei puternici pentru a ne ţine subjugaţi. Ca să ne întoarcem în lumea reală a celor vii, trebuie să distrugem filmele şi toate fanteziile pe care le hrănesc. Sunt ca opiul care ne face incapabili să acţionăm, să ne luăm destinul în propriile mâini. Trebuie să recucerim realitatea de la maeştrii care ne-au colonizat mintea.

14

Faptul că sunt închis într-o temniță libaneză ar putea avea măcar avantajul izolării. Speram să ajung la un fel de miez al autenticității, undeva adânc în mine, dezbrăcat de toate iluziile lumești, ca un mistic sau un călugăr. Am încercat din răsputeri să distrug filmele din capul meu.

Faptul că am fost închiși este complet absurd. Când Uniunea Sovietică s-a prăbușit, în 1989, Guvernul libanez a fost presat de imperialiștii occidentali să ne aresteze. Așa că noi, care duceam o viață obișnuită în Beirut de mai bine de douăzeci de ani, ne-am trezit deodată că suntem ținta Poliției speciale. Eu am fost pus la podea în apartamentul meu de către trei gorile cu mitraliere, care urlau la mine:

– Unde e Sato?

Chiar și cu o mână păroasă strângându-mă de gât, am reușit să scâncesc că eu eram, de fapt, cel pe care îl căutau. M-au acuzat de tot felul de invenții: comploturi de asasinare împotriva unuia sau altuia, planuri de atacuri teroriste asupra unei ambasade sau a alteia. A fost prea ridicol chiar și pentru procurori, care primiseră ordin să ne condamne, așa că ne-au prins cu un detaliu: falsificarea unei vize de ieșire pe pașapoartele noastre. Că pașapoartele noastre erau oricum false – al meu era brazilian; Morioka era, cred, din Costa Rica –, era adevărat.

Se spune că închisoarea este un teren foarte propice pentru credință. Doi dintre camarazii mei, Nishiyama și Kamei, erau dovada vie a acestui fapt. Au decis să se convertească la islam. S-a făcut mare tam-tam pe subiectul ăsta în presa libaneză. Echipele de televiziune și jurnaliștii nu aveau voie să intre în Roumieh,

dar de data asta s-a făcut o excepție. A fost un adevărat circ. Toată presa din Beirut a venit să asiste la ceremonia de convertire ținută de un șeic sosit într-un Mercedes-Benz alb.

Șase luni mai târziu, Morioka s-a căsătorit cu prietena lui arăboaică și a decis s-o convertească la ortodoxism. Și asta a atras atenția publicului și din nou presa a apărut la porțile închisorii Roumieh ca să fie martora convertirii unui erou de război japonez. Dar de data asta, autoritățile din închisoare nu i-au mai lăsat înăuntru. Poate că aveau ceva cu creștinismul sau poate nu voiau să se repete circul. În orice caz, echipele de televiziune și reporterii radio au rămas afară, să-și scrie reportajele de la poarta principală, până când au trimis un tanc ca să-i îndepărteze din zonă. Dar lucrurile nu s-au terminat aici. Religia era un subiect delicat în Liban, așa că preotul a refuzat să oficieze ceremonia în absența presei. Dacă șeicul avusese parte de publicitate, preotul creștin de ce să nu aibă și el? Așa că Morioka a trebuit să aștepte o altă ocazie, când un preot mai puțin pretențios urma să-l ia la sânul lui Hristos.

În ceea ce mă privește, m-am gândit la religie, la sensul existenței noastre trecătoare și la toate astea. Dar n-am găsit nimic. Poate îmi lipsește un element necesar, gena religioasă. Poate că nu am impulsul uman de a crede în zei. Sunt incapabil de adorație religioasă sau măcar de credința primitivă pe care o avea mama în puterile hoaștelor alea bătrâne de pe Muntele Groazei. Câteodată îi invidiez pe prietenii mei, care au căutat în adâncul lor și l-au găsit pe Dumnezeu. Și eu, cum spuneam, am încercat să caut înlăuntrul meu, pentru că în închisoare n-ai unde altundeva să cauți. Dar tot ce-am reușit să scot din străfundurile sufletului meu au fost niște fantome. În capul meu am găsit numai imagini, de parcă mintea mea ar fi un fel de cinematograf. În izolarea din închisoarea noastră, sunt transportat înapoi în copilărie, prins în scaunul meu din spatele ecranului. Îmi amintesc dialoguri, monologuri, cadre lungi, prim-planuri, color sau alb-negru, granulate sau pline de contrast, imagini ale unor femei supuse ce sunt molestate în scaunul unui dentist, pe Belmondo strâmbându-se în oglindă, pe Jean Seberg vânzând *Herald Tribune*, cortul lui Okuni din Shinjuku, pe Okuchi

Denjiro fluturându-şi sabia de samurai, pe Jean Gabin ca regele Casbah[1]-ului, şi tot aşa, până cred că mi-am pierdut minţile. Mi-am petrecut odată o zi întreagă imitând-o pe Katharine Hepburn, repetând la nesfârşit o replică ce mi se părea extrem de amuzantă: „Ah, Londra", ziceam, „Ah, Londra". Nu ştiu de ce mi se părea aşa de amuzantă. Cred că înnebunisem puţin. Pe camarazii mei oricum i-am înnebunit. Colonizarea minţii noastre de către filme oferă o oarecare alinare (nu eşti niciodată singur), dar este şi înspăimântătoare, pentru că vocile o acoperă pe a ta.

Orice japonez ştie povestea lui Amaterasu, Zeiţa Soarelui, din care se spune că ne tragem. Mama obişnuia să mi-o spună, înainte să văd vreun ecran de cinema. Deşi consider ideea de strămoşi divini ca fiind o prostie, promovată în trecut de propaganda rasistă, mi-a plăcut întotdeauna povestea peşterii lui Amaterasu. Susanoo, fratele ei, Zeul Vântului, pornise o furtună pe tărâmul ei, distrugând câmpurile de orez şi aducând ploaie în timpul ritualurilor sacre pentru Soare. Furioasă, Zeiţa Soarelui s-a retras în peştera ei, scufundându-se într-o lume a întunericului. Disperaţi, zeii s-au adunat şi au pus la cale un plan. Au aşezat un butoi la intrarea în peşteră şi femeia groazei din ceruri s-a suit pe el să danseze. La început mai încet, apoi crescând în ritm, dansul a continuat cu bătăi din picioare şi ochi daţi peste cap. La sfârşit, femeia groazei, încurajată de către zeităţi, şi-a dezgolit sânii şi şi-a arătat părţile intime, moment în care zeii au izbucnit în râs. Zeiţa Soarelui, aflată încă în peşteră, n-a mai suportat şi şi-a iţit capul afară să vadă ce provocase atâta veselie. Imediat, o oglindă a fost aşezată în faţa ei şi femeia groazei a anunţat că s-a născut un nou zeu. Zeiţa Soarelui, furioasă şi plină de gelozie, s-a întins către imaginea din oglindă, încercând să-şi atingă propria reflexie. A fost prinsă de mână de către bărbatul cu braţe puternice, care a scos-o din întuneric şi aşa a fost din nou lumină în lume.

Poate că iubirea pentru această poveste îmi arată rădăcinile ţărăneşti, adânc înfipte în solul Muntelui Groazei. Poate că Okuni, la urma urmei, a avut dreptate în privinţa asta. Aşa cum

---

1. Citadela din Alger; aici este vorba de filmul *Pepe Le Moko*.

soarele răsare în fiecare zi pentru a ne da lumină, aşa cum anotimpurile vor veni şi vor pleca mult timp după ce noi nu vom mai fi, imaginile au un soi de permanenţă. Sunt singura noastră şansă la nemurire. Din cauza asta nu pot să omor filmele din capul meu, oricât aş încerca. M-am luptat cu îngerul şi am pierdut. Pentru că sunt parte din mine, ele m-au făcut ceea ce sunt. În izolarea din închisoare, m-am împăcat, în sfârşit, cu mine însumi. Pentru că şi eu sunt capabil de adoraţie. Eu ador ceea ce oamenii religioşi numesc chipuri cioplite. De aceea Ri Koran nu va muri niciodată. Şi nici Yoshiko Yamaguchi şi nici măcar Shirley Yamaguchi. Mult timp după ce Yamaguchi-san a mea va ajunge ţărână, ele vor continua să trăiască, oriunde există o peliculă, un ecran şi un proiector.

Mulţumirile autorului

Aceasta este o operă de ficţiune bazată pe evenimente istorice. Unele au fost plăsmuite, altele chiar s-au întâmplat, deşi nu neapărat în felul în care au fost povestite în carte. Îi sunt profund îndatorat lui Yoshiko Otaka, cunoscută drept Yoshiko Yamaguchi, care mi-a acordat permisiunea de a o intervieva, cu diverse ocazii, în Tokyo. Volumul ei de memorii *Ri Koran, Watashi no Hansei* (*Jumătate din viață ca Ri Koran*, Shincho Bunka, Tokyo, 1987) a fost o inestimabilă sursă de informații despre experienţa ei extraordinară în China. De asemenea, o discuţie pe care am avut-o cu admirabilul coautor al acestei cărţi, Fujiwara Sakuya, al cărui volum de memorii *Manshu no Kaze* (*Vântul manciurian*, Shueisha, Tokyo, 1996) mi-a fost de mare folos şi mi-a dat ideea de a scrie o carte. Pentru aceasta îi sunt recunoscător.

Îi mulţumesc lui Donald Richie, romancier, critic, scriitor şi unul dintre cei mai distinşi recenzenţi ai filmului japonez, care a trăit în Japonia aflată sub ocupaţia aliaţilor. Cartea sa *Jurnale nipone: 1947–2004* (Stone Bridge Press, 2005) reprezintă cea mai bună relatare a acelor vremuri. Mentor şi prieten drag atâţia ani, m-a învăţat aproape tot ceea ce ştiu despre Japonia.

Le mulţumesc, de asemenea, pentru sfaturi editorilor mei, Vanessa Mobley din New York şi Toby Mundy din Londra. Prietenul meu John Ryle a fost un cititor atent al manuscrisului şi a avut grijă să nu ajungă la tipar într-o formă nedemnă de acest lucru. Jin Auh, Jacqueline Ko şi Tracy Bohan, de la Wylie Agency, mi-au oferit ajutorul lor, de care aveam atâta nevoie.

Celui mai drag critic şi totodată persoanei care m-a sprijinit cel mai mult cât am scris această carte, soţia mea, Eri Hotta, ale cărei încurajări mi-au dat puterea să merg mai departe, mai cu seamă atunci când neîncrederea în abilităţile mele scriitoriceşti ameninţa să mă ţină în loc. Nu am cuvinte să-i mulţumesc.

Pasionat din tinerețe de cultura și civilizația extrem-orientală, scriitorul IAN BURUMA (n. 1950, Haga) a studiat literatura chineză la Universitatea Leiden și cinematografia japoneză la Universitatea Nihon din Tokyo. În prezent, este profesor de democrație, drepturile omului și jurnalism la Colegiul Bard din New York, colaborator la prestigiosul *New York Review of Books*, membru al Woodrow Wilson International Center for Scholars din Washington D.C. și al St. Anthony's College de la Oxford. În 2008, Ian Buruma a fost distins cu Premiul Erasmus pentru contribuția deosebită adusă la promovarea culturii în Europa. Printre cele mai importante lucrări ale sale se numără *The Japanese Tattoo* (1980), *Behind the Mask: On Sexual Demons, Sacred Mothers, Transvestites, Gangsters, Drifters, and Other Japanese Cultural Heroes* (1983), *Geisha: The Life, the Voices, the Art* (1998), *Murder in Amsterdam: The Death of Theo Van Gogh and the Limits of Tolerance* (2006), câștigător al *The Los Angeles Times* Book Prize for the Best Current Interest Book, *The China Lover* (*De partea Chinei*, 2008).

UNIVERS

9789993113157